

“เจาะตลาดโลกมุสลิม : ทางเลือกการค้าใหม่ของประเทศไทย”

“Muslim World Market Penetration: Thailand’s New Alternative”

เอกสารวิชาการ

การสัมมนาวิชาการมุสลิมศึกษา ประจำปี 2552

(Muslim Studies Conference 2009)

เรื่อง

“เจาะตลาดโลกมุสลิม: ทางเลือกการค้าใหม่ของประเทศไทย”

“Muslim World Market Penetration: Thailand’s New Alternative”

จัดโดย

ศูนย์นโยบายโลกมุสลิม ร่วมกับ ศูนย์ศึกษานโยบายเพื่อการพัฒนา

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

20 พฤษภาคม 2552

โดยการสนับสนุนจาก

การสัมมนาวิชาการมุสลิมศึกษา ประจำปี 2552

เรื่อง “เจาะตลาดโลกมุสลิม: ทางเลือกการค้าใหม่ของประเทศไทย”

โดยการสนับสนุนจาก คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
แผนงานสร้างเสริมสุขภาวะมุสลิมไทย (สสม.)
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)
กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.)

ISBN

ปีที่พิมพ์ ครั้งที่ 1 เดือนพฤษภาคม 2552

จำนวนพิมพ์ 1,000 เล่ม

ผู้จัดพิมพ์ ศูนย์นโยบายโลกมุสลิม คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330
โทรศัพท์ / โทรสาร 0-2218-6229

บรรณาธิการ รองศาสตราจารย์ ดร.อิสรา ศานติศาสน์
นางสาวลดารัตน์ วัฒนสาครศิริ

สงวนลิขสิทธิ์ ห้ามลอกเลียนแบบไม่ว่าส่วนหนึ่งส่วนใดของเอกสารนี้ นอกจากจะได้รับอนุญาต

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์

สาส์นจากคณบดี

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้จัดตั้งศูนย์นโยบายโลกมุสลิมขึ้น เพื่อศึกษาค้นคว้าวิจัยและเผยแพร่องค์ความรู้ทางวิชาการเกี่ยวกับมุสลิมในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างโลกมุสลิมกับไทยในแง่มุมทางเศรษฐศาสตร์ ซึ่งอาจเชื่อมโยงไปสู่การศึกษาค้นคว้าในลักษณะสหสาขาวิชา (Multi - disciplinary) ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศไทย ทั้งในภาครัฐและเอกชน

ในการสัมมนาวิชาการครั้งนี้ ศูนย์นโยบายโลกมุสลิม และศูนย์ศึกษานโยบายเพื่อการพัฒนา ได้เล็งเห็นความสำคัญในเรื่องเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตะวันออกกลางซึ่งเป็นแหล่งอารยธรรมอิสลาม และเป็นแหล่งพลังงานสำคัญของโลก เป็นพื้นที่ที่มีประชากรกว่า 200 ล้านคน และจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศไทย นับตั้งแต่การส่งออกสินค้าและบริการ การลงทุนในด้านต่าง ๆ ซึ่งเชื่อได้ว่าการสัมมนาวิชาการมุสลิมศึกษา ประจำปี 2552 เรื่อง “เจาะตลาดโลกมุสลิม: ทางเลือกการค้าใหม่ของประเทศไทย” จะสามารถรวบรวมและนำเสนอองค์ความรู้ที่จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานภาครัฐและเอกชน และจะช่วยให้ประเทศไทยสามารถวางท่าทีและนโยบายต่อโลกมุสลิมและตะวันออกกลางได้อย่างถูกต้อง และเป็นประโยชน์ต่อประชาชนทุกกลุ่มต่อไป

ทั้งนี้ ขอขอบพระคุณ ฯพณฯ วันมูหะมัดนอร์ มะทา อธิบดีประธานรัฐสภา รองศาสตราจารย์ พันตแพทย์ นายแพทย์ ดร.สิทธิชัย ทัดศรี รองอธิการบดี ท่านวิทยากร นักวิชาการ ผู้นำเสนอผลงานวิชาการ และผู้เข้าร่วมการสัมมนาทุกท่าน ที่มีส่วนร่วมสำคัญในความสำเร็จของการจัดการสัมมนาวิชาการครั้งนี้

ศาสตราจารย์ ดร.ธีรณ พงศ์มพัฒน์

คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์

คำนิยม

คงไม่มีใครปฏิเสธความสำคัญของโลกมุสลิมต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในโลกใบนี้ เพราะมุสลิมมีส่วนแบ่งกว่าร้อยละ 25 ของประชากรโลก และส่วนแบ่งนี้ก็เพิ่มขึ้นโดยตลอด ทั้งจากจำนวนประชากรมุสลิมที่เพิ่มขึ้นในประเทศมุสลิมเองและในประเทศอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ประเทศมุสลิม รวมทั้งประเทศไทย น้ำมันซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญ เป็นสินค้าที่มีความสำคัญต่อการใช้ชีวิตของผู้คนทั่วโลก และราคาแพงขึ้นทุกวัน ก็เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีจุดเริ่มต้นจากประเทศมุสลิมหลายประเทศ โดยเฉพาะพื้นที่ตะวันออกกลาง ซึ่งเป็นจุดกำเนิดของอารยธรรมอิสลาม

ประเทศไทยเอง แม้ว่าจะมีประชากรที่เป็นมุสลิมอยู่หลายล้านคน และมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นกับโลกมุสลิมมาในอดีต แต่ความสัมพันธ์ดังกล่าวก็ได้ลดน้อยลงในปัจจุบัน สาเหตุสำคัญเกิดจากการที่เรามุ่งสร้างความสัมพันธ์กับโลกตะวันตก และเอเชียตะวันออกเป็นหลัก ไม่ได้สานต่อและพัฒนาความสัมพันธ์อันดีกับโลกมุสลิมที่เคยมีมา ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการทำความเข้าใจโลกมุสลิมให้ถ่องแท้ และอาศัยความรู้ที่โลกตะวันตกมีต่อโลกมุสลิมเป็นหลัก ทำให้เราขาดโอกาสไปในหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ และการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม

การสัมมนาวิชาการมุสลิมศึกษาประจำปีนี้ และที่จะมีขึ้นในปีต่อไป เป็นการสัมมนาที่ผมในฐานะผู้อำนวยการศูนย์นโยบายโลกมุสลิมหวังว่า จะเป็นก้าวกระโดดสำคัญที่จะทำให้องค์ความรู้มุสลิมศึกษาของประเทศไทยแตกฉานและพัฒนา การสัมมนาวิชาการครั้งนี้เกิดขึ้นได้ด้วยการสนับสนุนจากแผนงานสร้างเสริมสุขภาวะมุสลิมไทย (สสม.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.) ที่มองเห็นประโยชน์จากการสัมมนาวิชาการนี้ และให้การสนับสนุน โดยเอกสารทางวิชาการ เนื่องในโอกาสงานสัมมนาวิชาการมุสลิมศึกษา ประจำปี 2552 เรื่อง “เจาะตลาดโลกมุสลิม: ทางเลือกการค้าใหม่ประเทศไทย” ฉบับนี้ จะเป็นรายงานวิชาการมุสลิมศึกษาที่สำคัญและเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ ผมมีความชื่นชมในความอุตสาหะ เพียรพยายามของคณะกรรมการจัดงานทุกคน ที่ได้ร่วมกันฝ่าฟันอุปสรรคทำให้การสัมมนาวิชาการมุสลิมศึกษา ประจำปี 2552 นี้ประสบความสำเร็จเกินกว่าที่ได้คาดไว้ ขอขอบพระคุณ ฯพณฯ วันมูหะมัดนอร์ มะทา อดีตประธานรัฐสภา ที่ได้ให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ และกรุณามาเป็นองค์ปาฐก รองศาสตราจารย์ ทันตแพทย์ นายแพทย์ ดร.สิทธิชัย ทัดศรี ทานรองอธิการบดี และคณบดีคณะเศรษฐศาสตร์ ที่ได้มาเป็นเกียรติในการสัมมนาวิชาการ ท่านวิทยากร นักวิชาการ ผู้นำเสนอผลงานวิชาการ และผู้เข้าร่วมการสัมมนาทุกท่าน ที่มีส่วนร่วมสำคัญในความสำเร็จของการจัดการสัมมนาวิชาการครั้งนี้ ขอองค์อัลลอฮ์ (ซบ.) ประทานความสุข ความเจริญแก่ทุกท่านต่อไป

รองศาสตราจารย์ ดร. อิศรา ศานติศาสน์

ผู้อำนวยการศูนย์นโยบายโลกมุสลิม

พฤษภาคม 2552

สารบัญ

หน้า

สารบัญจากฉบับดี

คำนิยม

โครงการประชุมวิชาการมุสลิมศึกษา ประจำปี 2552	1
กำหนดการสัมมนาวิชาการมุสลิมศึกษา	5
คำกล่าวรายงานการสัมมนาวิชาการมุสลิมศึกษา	9
คำกล่าวต้อนรับการสัมมนาวิชาการมุสลิมศึกษา	11
คำกล่าวเปิดการสัมมนาวิชาการมุสลิมศึกษา	13
ปาฐกถาแนะนำการสัมมนาวิชาการมุสลิมศึกษา	15
โดย ฯพณฯ วันมูหะมัดนอร์ มะทา	
การบรรยายเรื่อง ตลาดโลกมุสลิมกับโอกาสของประเทศไทย	19
โดย ร้อยตำรวจเอก ดร.นิติภูมิ นวรัตน์	
การอภิปราย เรื่อง The Role of Halal Trade and Islamic Finance	21
โดย Mr.Mohd Iqbal bin Mohd Noor	
ศาสตราจารย์ พลโท ดร.สมชาย วิรุฬหผล	
รองศาสตราจารย์ ดร. อิศรา ศานติศาสน์	
บทความผู้เข้าร่วมนำเสนอผลงานทางวิชาการ เกี่ยวกับมุสลิมศึกษาด้านเศรษฐศาสตร์และธุรกิจ	25
- โครงสร้างรายได้และพฤติกรรมการบริโภคของมุสลิมไทย	27
โดย นางสาวกนกวรรณ ยี่หวังเจริญ	
- การวิเคราะห์การส่งออกข้าวจากไทยไปอิหร่าน	39
โดย นางสาวชัชชญา หาญเจนลักษณ์	
- ผลกระทบจากการใช้มาตรการตอบโต้การทุ่มตลาดประเทศไทยของกระเจงกนำเข้าจากอินโดนีเซีย	55
โดย นางสาวประภาพร พรหมเมตจิต	
- พื้นฐานธุรกิจและการลงทุนกับตะวันออกกลาง	67
โดย นายนิพล แสงศรี	
- บทบาทใหม่ของมาเลเซียกับโลกอิสลาม	83
โดย นางสาวรุ่งนภา ตั้งทรงศิริศักดิ์	

สารบัญ

	หน้า
บทความผู้เข้าร่วมนำเสนอผลงานทางวิชาการ เกี่ยวกับมุสลิมศึกษาด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์	99
- ประเมินประสิทธิภาพในการเป็นสื่อกลางระหว่างรัฐบาลและประชาชนของบัณฑิตอาสาสมัครภาคใต้ โดย ดร.เทอดธิดา ทิพย์รัตน์	101
- กระบวนการกลายเป็นชายขอบของมุสลิมพม่าในชุมชนข้างคลาน โดย นายสมักร์ ก่อเข้ม	113
- กรอบความคิดการพัฒนาชุมชนมุสลิมแบบบูรณาการ: กรณีศึกษาชุมชนชายทะเลหัวไทร โดย ผศ.ดร.ชัยรัตน์ ศิริพัธนะ และนายสุขเช็น นิยมเดชา	127
คณะผู้จัดทำ	153

โครงการสัมมนาวิชาการมุสลิมศึกษา ประจำปี 2552

(Annual Muslim Studies Conference 2009)

เรื่อง “เจาะตลาดโลกมุสลิม: ทางเลือกการค้าใหม่ของประเทศไทย”

(Muslim World Market Penetration: Thailand's New Alternative)

ณ ห้องเพชรรัตน์ โรงแรมเฟิร์สท์ (First Hotel) ถนนเพชรบุรีตัดใหม่ กรุงเทพฯ

วันพุธที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2552 เวลา 08.00 - 17.00 น.

หลักการและเหตุผล

ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญ และสร้างความสัมพันธ์กับโลกตะวันตก ในทางการค้า การลงทุน และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นอย่างมาก ละเลยและมองข้ามความสำคัญ ของประเทศอื่น ๆ ซึ่งรวมถึงโลกมุสลิม และโดยเฉพาะอย่างยิ่งตะวันออกกลาง ทั้ง ๆ ที่ประเทศไทย เคยมีความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศเหล่านี้มาแต่ในอดีต แต่ในปัจจุบัน เมื่อโลกาภิวัตน์ได้ทำให้ผู้คน เคลื่อนย้ายข้ามพรมแดนได้ง่ายขึ้น เงินทุน สินค้า และข้อมูลข่าวสารเคลื่อนไหวได้ง่ายและรวดเร็วเสมือนไม่มี ขอบเขต สังคมมีความหลากหลายมากขึ้น การมองข้ามและการละเลยไม่ระมัดระวังความรู้เกี่ยวกับ โลกมุสลิมต่อไปจึงไม่ใช่ทางเลือกที่ดีสำหรับประเทศไทย เพราะประเทศเหล่านี้มีขนาดใหญ่ไม่ว่าจะมอง จากขนาดของพื้นที่ จำนวนประชากร หรืออำนาจทางเศรษฐกิจ

ด้วยเหตุดังกล่าว ศูนย์นโยบายโลกมุสลิม และศูนย์ศึกษานโยบายเพื่อการพัฒนา (ศศนพ.) คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะจัดกิจกรรมเพื่อกระตุ้นความสนใจ ในองค์ความรู้เกี่ยวกับโลกมุสลิม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตะวันออกกลางซึ่งเป็นแหล่งอารยธรรมอิสลาม และเป็นแหล่งพลังงานสำคัญของโลก โดยการสัมมนาวิชาการครั้งนี้จะเน้นประเด็นที่มีความสำคัญ ทางเศรษฐกิจและจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศไทย นับตั้งแต่การส่งออกสินค้าและบริการ การลงทุน ในด้านต่าง ๆ เชื่อได้ว่าการสัมมนาวิชาการในครั้งนี้จะสามารถรวบรวมและนำเสนอองค์ความรู้ ที่จะ เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานภาครัฐและเอกชน และจะช่วยให้ประเทศไทยสามารถวางท่าทีและนโยบาย ต่อโลกมุสลิมและตะวันออกกลางได้อย่างถูกต้องและเป็นประโยชน์ต่อประชาชนทุกกลุ่มต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อเป็นเวทีในการกระตุ้นและแลกเปลี่ยนเรียนรู้องค์ความรู้ทางด้านมุสลิมศึกษา โดยการสัมมนาในปีนี้จะเน้นประเด็นเศรษฐกิจของโลกมุสลิมกับประเทศไทย

กลุ่มเป้าหมาย

ผู้นำองค์กร ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษา สื่อ ที่มีความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์ในหน่วยงาน / องค์กรต่าง ๆ ประมาณ 200 คน

วิธีการดำเนินการ

1. การระดมความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้มีประสบการณ์
 - ข้าราชการในสายที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ ไทย - โลกมุสลิม นำเสนอ “นโยบายโลกมุสลิมของไทยและหลักการเบื้องหลังนโยบาย”
 - นักวิชาการ นักวิชาการมุสลิมศึกษา หน่วยงานภาคเอกชน เสนอแนวคิด ทศนคติ ในเรื่อง “ประเด็นทางเศรษฐกิจที่สำคัญของโลกมุสลิมที่มีต่อประเทศไทย”
 - นักการทูตของประเทศมุสลิม เสนอแนวคิด ทศนคติ ในเรื่อง “วิสัยทัศน์เกี่ยวกับโลกมุสลิม”
2. นำเสนอผลงานทางวิชาการเกี่ยวกับมุสลิมศึกษาของศูนย์นโยบายโลกมุสลิม และศูนย์ศึกษานโยบายเพื่อการพัฒนา (ศสนพ.) คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ได้ทำการศึกษาวิจัย เพื่อเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเผยแพร่ผลงานวิจัย อันจะนำไปสู่การพัฒนา และผลักดันนโยบายที่สำคัญ และเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติต่อไป
3. นำเสนอผลงานทางวิชาการ นิสิต นักศึกษา ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยด้านมุสลิมศึกษา เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดการสร้าง เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการรวบรวมองค์ความรู้ทางด้านมุสลิมศึกษาในประเทศและนานาชาติ อันจะนำไปสู่การพัฒนาองค์ความรู้มุสลิมศึกษาของไทย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาองค์ความรู้มุสลิมศึกษาต่อไป โดยมีการส่งจดหมายแจ้งประชาสัมพันธ์ข่าวแข่งขันเสนอผลงานทางวิชาการตามมหาวิทยาลัยต่าง ๆ

ระยะเวลาและสถานที่ดำเนินการ

กำหนดการจัดสัมมนาในวันพุธที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2552 เวลา 08.00 - 17.00 น. ณ โรงแรมเฟิสท์ (First Hotel) ถนนเพชรบุรีตัดใหม่ กรุงเทพฯ

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- ผลผลิต

เอกสารวิชาการ การสัมมนาวิชาการมุสลิมศึกษา ประจำปี 2552 เรื่อง “เจาะตลาดโลกมุสลิม: ทางเลือกการค้าใหม่ของประเทศไทย”

- ผลลัพธ์

1. นักวิชาการศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ทราบ และสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ประโยชน์
2. เกิดความสนใจในการสร้างและรวบรวมองค์ความรู้มุสลิมศึกษาต่อไป

ผู้รับผิดชอบโครงการ

ศูนย์นโยบายโลกมุสลิม และศูนย์ศึกษานโยบายเพื่อการพัฒนา (ศศนพ.) คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หน่วยงานที่ร่วมสนับสนุน

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
แผนงานสร้างเสริมสุขภาวะมุสลิมไทย (สสม.)
สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.)

กำหนดการสัมมนาวิชาการมุสลิมศึกษา ประจำปี 2552
เรื่อง “เจาะตลาดโลกมุสลิม: ทางเลือกการค้าใหม่ของประเทศไทย”
จัดโดย ศูนย์นโยบายโลกมุสลิม คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ณ ห้องเพชรรัตน์ โรงแรมเฟิสต์ (First Hotel) ถนนเพชรบุรีตัดใหม่ กรุงเทพฯ
วันพุธที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2552 เวลา 08.00 - 17.00 น.

08.00 - 08.30	ลงทะเบียน
08.30 - 08.45	กล่าวรายงาน โดย รองศาสตราจารย์ ดร.อิสรา ตานติศาสน์ ผู้อำนวยการศูนย์นโยบายโลกมุสลิม
08.45 - 09.00	กล่าวต้อนรับ โดย ศาสตราจารย์ ดร.ธีรณ พงศ์มพัฒน์ คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์
09.00 - 09.15	กล่าวเปิดงาน โดย รศ. ทพ. นพ. ดร.สิทธิชัย ทัดศรี รองอธิการบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
09.15 - 10.00	ปาฐกถา นำ โดย ฯพณฯ วันมูหะมัดนอร์ มะทา อดีตนายกรัฐมนตรี
10.00 - 10.15	พักรับประทานอาหารว่าง
10.15 - 11.00	การบรรยาย เรื่อง ตลาดโลกมุสลิมกับโอกาสของประเทศไทย โดย ร้อยตำรวจเอก ดร.นิติภูมิ นวรัตน์ คอลัมนิสต์ประจำคอลัมน์ “เปิดฟ้าส่องโลก”
11.00 - 12.00	อภิปราย เรื่อง The Role of Halal Trade and Islamic Finance โดย Mr.Mohd Iqbal bin Mohd Noor Economic Counselor, Malaysian Embassy ศาสตราจารย์ พลโท ดร.สมชาย วิรุฬหผล ประธานกรรมการธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย รองศาสตราจารย์ ดร.อิสรา ตานติศาสน์ ผู้อำนวยการศูนย์นโยบายโลกมุสลิม ผู้ดำเนินรายการ: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชเนฏฐวัณณ ขุนทอง

12.00 - 13.30

รับประทานอาหารกลางวัน และละหมาด

13.30 - 16.30

นำเสนอ และประเมินผลงานทางวิชาการมุสลิมศึกษา (พร้อมกัน 2 ห้อง)

- ห้องที่ 1: ผลงานทางวิชาการเกี่ยวกับมุสลิมศึกษาด้านเศรษฐศาสตร์

และธุรกิจ

กรรมการผู้ประเมิน

- อาจารย์ ดร.อนัส อมาตยกุล
- ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนชยา อูรยศ
- อาจารย์ ดร.สิทธิเดช พงศ์กิจวรสิน
- ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุชาติ เศรษฐมาลินี

ผู้ดำเนินรายการ: อาจารย์ ดร.ปภัศร ชัยวัฒน์

ผู้เข้าร่วมแข่งขัน:

1) นางสาวกนกวรรณ ยี่หวังเจริญ

(โครงสร้างรายได้และพฤติกรรมกรรมการบริโภคของมุสลิมไทย)

2) นางสาวชัชชญา หาญเจนลักษณ์

(การวิเคราะห์การส่งออกข้าวจากไทยไปอิหร่าน)

3) นางสาวประภาพร พรหมเมตจิต

(ผลกระทบจากการใช้มาตรการตอบโต้การทุ่มตลาดประเทศไทย
ของกระเจกนำเข้าจากอินโดนีเซีย)

4) นายนิพล แสงศรี

(พื้นฐานธุรกิจและการลงทุนกับตะวันออกกลาง)

5) นางสาวรุ่งนภา ตั้งทรงศิริศักดิ์

(บทบาทใหม่ของมาเลเซียกับโลกอิสลาม)

- ห้องที่ 2: ผลงานทางวิชาการเกี่ยวกับมุสลิมศึกษาด้านสังคมศาสตร์
และมนุษยศาสตร์

กรรมการผู้ประเมิน

- รองศาสตราจารย์ ดร.จรัญ มะลูลีม
- รองศาสตราจารย์ พิเชฐ กาลามเกษตร
- ดร.ศราวุฒิ อารีย์
- คุณดนัย มุสา

ผู้ดำเนินรายการ: อาจารย์สาริกา คำสุวรรณ

ผู้เข้าร่วมแข่งขัน:

1) ดร.เทอดธิดา ทิพย์รัตน์

(ประเมินประสิทธิภาพในการเป็นสื่อกลางระหว่างรัฐบาลและ
ประชาชนของบัณฑิตอาสาสมัครภาคใต้)

2) นายสมศักดิ์ ก่อเข็ม

(กระบวนการกลายเป็นชายขอบของมุสลิมพม่าในชุมชนข้างคลาน)

3) ผศ.ดร.ชัยรัตน์ ศิริพัธนะ และนายสุชเชน นิยมเดชา

(กรอบความคิดการพัฒนาชุมชนมุสลิมแบบบูรณาการ: กรณีศึกษา
ชุมชนชายทะเลหัวไทร)

16.30 - 17.00

ประกาศผลการประเมินผลงานทางวิชาการมุสลิมศึกษา และมอบรางวัล
สำหรับผู้ชนะเลิศ

17.00

ปิดการสัมมนาวิชาการมุสลิมศึกษา ประจำปี 2552

คำกล่าวรายงานการสัมมนาวิชาการมุสลิมศึกษา
เนื่องในการสัมมนาวิชาการมุสลิมศึกษา ประจำปี 2552
เรื่อง “เจาะตลาดโลกมุสลิม: ทางเลือกการค้าใหม่ของประเทศไทย”
จัดโดย ศูนย์นโยบายโลกมุสลิม คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ณ ห้องเพชรรัตน์ โรงแรมเฟิสท์ (First Hotel) ถนนเพชรบุรีตัดใหม่ กรุงเทพฯ
วันพุธที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2552 เวลา 08.00 - 17.00 น.

ท่านอดีตรัฐประธาธิบดี

ท่านรองอธิการบดี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ท่านคณบดี คณะเศรษฐศาสตร์

และท่านผู้มีเกียรติทุกท่าน

ในนามคณะกรรมการจัดงานสัมมนาทางวิชาการมุสลิมศึกษา ประจำปี 2552 เรื่อง “เจาะตลาดโลกมุสลิม: ทางเลือกการค้าใหม่ของประเทศไทย” ผมขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ทันตแพทย์ นายแพทย์ ดร.สิทธิชัย ทัดศรี รองอธิการบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นอย่างยิ่งที่กรุณาให้เกียรติมาเป็นประธานในพิธีเปิดการสัมมนาครั้งนี้ และขอขอบคุณ ฯพณฯ วันมูหะมัดนอร์ มะทา อดีตรัฐประธาธิบดีที่กรุณาให้เกียรติมาเป็นองค์ปาฐกในงานสัมมนานี้

ผมขอโอกาสรายงานการจัดสัมมนาวิชาการโดยสรุปดังนี้ ในช่วงหลายสิบปีที่ผ่านมา ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญ และสร้างความสัมพันธ์กับโลกตะวันตก ในทางการค้า การลงทุน และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นอย่างมาก ละเลยและมองข้ามความสำคัญของประเทศอื่น ๆ ซึ่งรวมถึงโลกมุสลิม และโดยเฉพาะอย่างยิ่งตะวันออกกลาง ทั้ง ๆ ที่ประเทศไทยเคยมีความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศเหล่านี้มาแต่ในอดีต แต่ในปัจจุบัน เมื่อโลกาภิวัตน์ได้ทำให้ผู้คนเคลื่อนย้ายข้ามพรมแดนได้ง่ายขึ้น เงินทุน สินค้า และข้อมูลข่าวสารเคลื่อนไหวได้ง่ายและรวดเร็วเสมือนไม่มีขอบเขต สังคม มีความหลากหลาย การมองข้ามและการละเลยไม่สะสมองค์ความรู้เกี่ยวกับโลกมุสลิมต่อไปจึงไม่ใช่ทางเลือกที่ดีสำหรับประเทศไทย เพราะประเทศเหล่านี้มีขนาดใหญ่ไม่ว่าจะมองจากขนาดของพื้นที่จำนวนประชากร หรืออำนาจทางเศรษฐกิจ

ด้วยเหตุนี้ ศูนย์นโยบายโลกมุสลิม แผนงานสร้างเสริมสุขภาวะมุสลิมไทย และศูนย์
ศึกษานโยบายเพื่อการพัฒนา (ศศนพ.) คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงมีวัตถุประสงค์
ที่จะจัดกิจกรรมเพื่อกระตุ้นความสนใจในองค์ความรู้เกี่ยวกับโลกมุสลิม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตะวันออกกลาง
ซึ่งเป็นแหล่งอารยธรรมอิสลาม และเป็นแหล่งพลังงานสำคัญของโลก โดยการสัมมนาวิชาการครั้งนี้
จะเน้นประเด็นที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจและจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศไทย นับตั้งแต่การส่งออกสินค้า
และบริการ การลงทุนในด้านต่าง ๆ การพัฒนาประเทศ เชื่อได้ว่าการสัมมนาวิชาการ ในครั้งนี้จะสามารถรวบรวม
และนำเสนอองค์ความรู้ที่จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานภาครัฐและเอกชน และจะช่วยให้ประเทศไทย
สามารถวางท่าทีและนโยบายต่อโลกมุสลิมและตะวันออกกลางได้อย่างถูกต้องและเป็นประโยชน์
ต่อชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนทุกกลุ่มต่อไป

ท้ายนี้ขอขอบคุณผู้ให้การสนับสนุนทุกหน่วยงาน โดยเฉพาะสำนักงานคณะกรรมการวิจัย
แห่งชาติ (วช.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) แผนงานสร้างเสริมสุขภาวะมุสลิมไทย (สสม.)
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) กองอำนวยการรักษาความมั่นคง
ภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.) และสถานเอกอัครราชทูตมาเลเซีย ประจำประเทศไทย ที่ได้ส่งวิทยากร
ผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมอภิปรายในการสัมมนาวิชาการของศูนย์นโยบายโลกมุสลิมในปี

ก่อนที่ท่านรองอธิการบดีจะกล่าวเปิดงานอย่างเป็นทางการ กระผมใคร่ขอเรียนเชิญ
ศาสตราจารย์ ดร.ธีรณ พงศ์มพัฒน์ คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์ กล่าวต้อนรับทุก ๆ ท่านอย่างเป็นทางการ
อีกครั้ง เรียนเชิญครับ

รองศาสตราจารย์ ดร.อิสรา ศานติศาสน์

ผู้อำนวยการศูนย์นโยบายโลกมุสลิม

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำกล่าวต้อนรับ
เนื่องในการสัมมนาวิชาการมุสลิมศึกษา ประจำปี 2552
เรื่อง “เจาะตลาดโลกมุสลิม: ทางเลือกการค้าใหม่ของประเทศไทย”
จัดโดย ศูนย์นโยบายโลกมุสลิม คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ณ ห้องเพชรรัตน์ โรงแรมเฟิสท์ (First Hotel) ถนนเพชรบุรีตัดใหม่ กรุงเทพฯ
วันพุธที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2552 เวลา 08.00 - 17.00 น.

ท่านอดีตรัฐมนตรี

ท่านรองอธิการบดี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้อำนวยการศูนย์นโยบายโลกมุสลิม

ท่านวิทยากร และท่านผู้มีเกียรติทุกท่าน

ในนามคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ขอต้อนรับและขอขอบคุณ ท่านอดีตรัฐมนตรี ท่านรองอธิการบดี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่กรุณาให้เกียรติเป็นประธาน เปิดการสัมมนา และปาฐกถาในวันนี้

ขอต้อนรับผู้ทรงคุณวุฒิ และเจ้าหน้าที่สถานทูต คณะผู้บริหาร ผู้บังคับบัญชา ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้มีเกียรติทุกท่าน

ศูนย์นโยบายโลกมุสลิม เป็นหน่วยงานของคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีวัตถุประสงค์ที่จะจัดกิจกรรมเพื่อกระตุ้นความสนใจในองค์ความรู้เกี่ยวกับโลกมุสลิม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตลาดมุสลิมที่ถูกกละเลยมานาน ความจริงก็ยังหวังว่าเราจะให้ความสนใจมากขึ้นเรื่อย ๆ ในระดับที่มากจริง ๆ ถ้าย้อนไปดูประวัติศาสตร์การค้าโลกจะพบว่าโลกาภิวัตน์ทำให้ต่างไปมาก ตลาดใหญ่ ๆ ที่มอง คือ อเมริกา ยุโรป และญี่ปุ่น ซึ่งเป็นตลาดผู้บริโภคที่เป็นตลาดหลัก ที่จะรับสินค้าส่งออกจากประเทศกำลังพัฒนา ส่วนตลาดที่ 4 คือตลาดตะวันออกกลาง / ตลาดมุสลิม / ตลาดโอเปก ตลาดนี้มีความสำคัญในฐานะของตลาดผู้บริโภค และเป็นตลาดผู้ผลิตพอสมควร ในปัจจุบันการค้าโลกต่างไปมาก ต้องแยกแยะระหว่างตลาดผู้บริโภคกับผู้ผลิต และจะมีการแข่งขันภายในอุตสาหกรรมและภายนอกอุตสาหกรรม ในเชิงเศรษฐศาสตร์ ความคิดเหล่านี้เป็นประโยชน์กับการมองตลาดเฉพาะ และตลาดซึ่งน่าสนใจ ไม่ใช่แค่การไปสร้างรายได้ การส่งสินค้าไปเพื่อสร้างรายได้ หลักการบริหารทุกชนิดไม่ได้มีแค่เรื่องเงินมาเกี่ยวข้อง มีเรื่องของ

วัฒนธรรม ความเชื่อ ทศนคติ และความสำเร็จในการบริหารทุก ๆ ด้านย่อมไม่สามารถละเลยเรื่องเหล่านี้ ถ้าทุกคนมองการค้า นวัตกรรม และเทคโนโลยี เป็นเรื่องเงินทอง ก็จะไปได้ไกล จะทุกคนรู้สึกว่ น้ำขึ้นให้รีบตัก ซึ่งไม่ควรจบที่ว่า เจาะตลาดเพื่อสร้างรายได้ แต่ต้องให้มีการพัฒนาที่ทุกคนได้รับประโยชน์ ในเครือข่ายการทำงานมุสลิมนั้นเชื่อว่ามีประสิทธิภาพเต็มที่ และเพียงพอให้สามารถพัฒนาให้เป็นตลาดได้

ในโอกาสนี้ กระผมขอขอบคุณทุกท่านที่ได้มาร่วมการสัมมนาวิชาการมุสลิมศึกษาในวันนี้ เพื่อร่วมกันสานโครงการให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ทุกประการ

ณ บัดนี้ ขอเรียนเชิญท่านรองอธิการบดี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กล่าวเปิดการสัมมนา มุสลิมศึกษา ประจำปี 2552

ศาสตราจารย์ ดร.ศิริณ พงษ์มพัฒน์

คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำกล่าวเปิดการสัมมนาวิชาการมุสลิมศึกษา
เนื่องในโอกาสการสัมมนาวิชาการมุสลิมศึกษา ประจำปี 2552
เรื่อง “เจาะตลาดโลกมุสลิม: ทางเลือกการค้าใหม่ของประเทศไทย”
จัดโดย ศูนย์นโยบายโลกมุสลิม คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ณ ห้องเพชรรัตน ชั้น 3 โรงแรมเฟิร์ส ถนนเพชรบุรี กรุงเทพฯ
วันพุธที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2552 เวลา 08.00 - 17.00 น.

ท่านอดีตรัฐสภา

ท่านคณบดี คณะเศรษฐศาสตร์

ผู้อำนวยการศูนย์นโยบายโลกมุสลิม คณะเศรษฐศาสตร์

ท่านวิทยากร และท่านผู้มีเกียรติทุกท่าน

ผมมีความยินดีที่ศูนย์นโยบายโลกมุสลิม คณะเศรษฐศาสตร์ ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการสัมมนาทางวิชาการมุสลิมศึกษา ประจำปีขึ้น เนื่องจากในปัจจุบันความรู้ความเข้าใจ ในแวดวงวิชาการไทยที่มีต่อประเด็นต่าง ๆ ของโลกมุสลิม หรือแม้แต่มุสลิมไทยยังมีไม่มาก และบางส่วนของความเข้าใจในอิสลามและโลกมุสลิมที่มีอยู่ก็ได้รับอิทธิพลจากตะวันตก ความรู้และความเข้าใจถูกต้องเกี่ยวกับโลกมุสลิมและมุสลิมไทย ในประเด็นที่หลากหลายบนพื้นฐานของการศึกษาในลักษณะสหสาขาวิชา จึงเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงอย่างสลับซับซ้อนของสภาพแวดล้อมทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในระดับประเทศ และระดับโลก

การจัดการสัมมนาวิชาการมุสลิมศึกษา ประจำปี 2552 ครั้งนี้ จะเป็นก้าวสำคัญที่จะเติมเต็มองค์ความรู้เกี่ยวกับมุสลิมศึกษาในด้านเศรษฐกิจ และด้านต่าง ๆ ให้แพร่หลายมากขึ้น ทั้งยังจะเป็นการสร้างเครือข่ายทางวิชาการที่เกี่ยวกับมุสลิมศึกษาระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ตลอดจนเป็นการแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น และการเสนอแนะข้อมูลที่เป็นประโยชน์ระหว่างผู้เข้าร่วมสัมมนาได้เป็นอย่างดี

คุณูปการต่าง ๆ ดังกล่าว ล้วนเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในการเป็นแหล่งความรู้ และแหล่งอ้างอิงสำคัญของประเทศ อีกทั้งยังเป็นไปตามพันธกิจของมหาวิทยาลัย ในการบุกเบิกองค์ความรู้ใหม่และบูรณาการองค์ความรู้เพื่อประโยชน์แก่สังคมไทย การถ่ายทอดความรู้

กับสาธารณะ เพื่อช่วยพัฒนาสังคมไทยไปสู่การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนในประชาคมโลก ตลอดจนการทำงาน
บำรุงและสืบสานศิลปวัฒนธรรม

บัดนี้ได้เวลาอันสมควรแล้ว ผมขอเปิดการสัมมนาวิชาการ ประจำปี 2552 เรื่อง
“เจาะตลาดโลกมุสลิม: ทางเลือกการค้าใหม่ประเทศไทย” และขอให้การสัมมนาวิชาการในวันนี้ประสบความสำเร็จตรงตามวัตถุประสงค์ทุกประการ ขอขอบคุณมากครับ

รองศาสตราจารย์ ทนตแพทย์ นายแพทย์ ดร.สิทธิชัย ทัดศรี

รองอธิการบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปาฐกถาำการสัมมนาวิชาการมุสลิมศึกษา ประจำปี 2552
เรื่อง “เจาะตลาดโลกมุสลิม: ทางเลือกการค้าใหม่ของประเทศไทย”
จัดโดย ศูนย์นโยบายโลกมุสลิม คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ณ ห้องเพชรรัตน์ ชั้น 3 โรงแรมเฟิร์ส ถนนเพชรบุรี กรุงเทพฯ
วันพุธที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2552 เวลา 08.00 - 17.00 น.

สถานการณ์ในปีนีไม่ใช่เรื่องของการเมืองและความมั่นคง ถึงแม้ว่าปัญหายังมีอยู่แต่ปัญหาที่ต้องแก้ไข คือ ปัญหาเศรษฐกิจ เพราะการศึกษาเรื่องเศรษฐกิจ เศรษฐศาสตร์ไม่ใช่การศึกษาเพื่อค้าขายแล้วนำเงินเข้าประเทศเพื่อผลกำไรระยะสั้น ๆ หรือชั่วข้ามปี แต่การศึกษาเรื่องของเศรษฐกิจ เศรษฐศาสตร์ของสถาบันการศึกษาหรือแม้แต่วิชาใด ๆ น่าจะเป็นการวางพื้นฐานของเศรษฐกิจในระยะยาว จึงจะนำประเทศให้แข่งขันกับประเทศอื่นได้ โดยต้องมีความเข้าใจ เข้าถึง และมีผลประโยชน์ร่วมกันธุรกิจจึงจะไปได้

เรื่องของการเจาะตลาดโลกมุสลิมนั้นต้องมองอย่างลึกซึ้ง เพราะตลาดโลกมุสลิมนี้คนไทยรู้จักน้อยมาก ประเทศไทยได้เปิดตลาดและประสบความสำเร็จแล้วในประเทศ อเมริกา ยุโรป ญี่ปุ่น ซึ่งเป็นตลาดใหญ่มูลค่าค่อนข้างมาก แต่ตลาดเหล่านี้เป็นตลาดบริโภคที่มีการแข่งขันสูง เมื่อมีผลกระทบต่อปัญหาเศรษฐกิจโลก จะเห็นว่ามีปัญหาเป็นอย่างมาก หากประเทศไทยทำการค้าขายหรือก่อสร้างกับอเมริกา ยุโรป ญี่ปุ่น ก็ไม่สามารถที่จะแข่งขันได้ เพราะเทคโนโลยีในประเทศเหล่านี้สูงกว่า การค้าขายของประเทศไทยหากมีฐานที่กว้างไม่เฉพาะเจาะจงที่อเมริกา ยุโรป ญี่ปุ่น จีน ก็น่าจะมองไปที่ประเทศในโลกมุสลิมที่มีอยู่ประมาณ 67 ประเทศที่เป็นสมาชิก OIC และยังมีประชากรโลกมุสลิมที่ไม่อยู่ในสมาชิก OIC อีกจำนวนไม่น้อย เช่น อินเดีย มีประชากรมุสลิม ประมาณ 200 ล้านคน ซึ่งไม่นับอยู่ในประเทศมุสลิม ประเทศจีน เฉพาะซินเกียง มีประชากรมุสลิมประมาณ 17 ล้านคน หุยหนิงเซีย ประมาณ 10 ล้านคน ไม่นับคุนหมิง จีนประเทศเดียวน่าจะมีประชากรมุสลิมไม่น้อยกว่า 70 ล้านคน ซึ่งมากกว่าประชากรประเทศไทย แม้แต่ในกรุงลอนดอนของอังกฤษก็ยังสามารถหาร้านอาหารมุสลิมได้ง่ายกว่าหาร้านอาหารมุสลิมในกรุงเทพมหานคร ดังนั้นตลาดโลกมุสลิมกว่า 60 ประเทศ น่าจะมีประชากรเกือบ 2,000 ล้านคน

ประเทศโลกมุสลิมมีทรัพยากรอันทรงคุณค่า และน่าสนใจ คือ พลังงานน้ำมัน แร่ธาตุ ทอง เพชร เงินที่ได้จากการขายน้ำมันของประเทศเหล่านี้จะนำไปฝากไว้ที่ยุโรป อเมริกา แต่หลังจากเหตุการณ์ 11 กันยายน เกิดความตึงเครียดระหว่างมุสลิมกับโลกตะวันตก โลกมุสลิมจึงหาแหล่งที่จะนำเงินไปฝากไว้ส่วนอื่นของโลก ดังนั้น ทรัพยากรทั้งเงิน น้ำมัน น่าจะเป็นสิ่งที่ไม่ควรละเลย ซึ่งประเทศเหล่านี้

เปรียบเสมือนเด็กกำลังเติบโต กำลังกินกำลังใช้ การก่อสร้างถนน ทางรถไฟ ยังมีอีกมากมาย เช่น ประเทศซาอุดีอาระเบียกำลังจะตัดทางรถไฟ ประมาณ 1,000 กิโลเมตร โดยใช้งบประมาณ 500,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ภายในระยะเวลา 10 ปี จะมีรถไฟระหว่างเมกกะไปริยาด และดิมนา ประมาณ 500 กว่ากิโลเมตร สนามบินยังมีการขยายอีกหลายเมือง เมื่อผู้นำจีน (หู จิ่นเทา) ทราบว่าประเทศซาอุดีอาระเบียกำลังจะสร้างทางรถไฟประมาณ 1,000 กิโลเมตร โดยใช้ลงทุนประมาณ 500,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ หู จิ่นเทาจึงเดินทางไปพบกับกษัตริย์ของประเทศซาอุดีอาระเบียเพื่อเจรจาการก่อสร้างทางรถไฟ โดยนำเด็กกำพร้าที่เป็นมุสลิมประมาณ 20 คนไปด้วย เพราะหู จิ่นเทา รู้ว่าประเทศซาอุดีอาระเบียหรือโลกมุสลิมห่วงใย (care) ต่อการดูแลเด็กกำพร้า ประเทศใดดูแลเด็กกำพร้าถือว่าได้บุญ ทำให้เข้าถึงใจของโลกลมุสลิม การตกลงเจรจาราคากัว่ากันไปตามราคากลาง ซึ่งกำไรที่ได้ก็จะนำมาดูแลเด็กกำพร้าเหล่านี้ โดยจะไม่ขอรับเงินแต่ขอเป็นน้ำมันเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยน และจะยังไม่ขุดไปทันที นั่นคือยุทธศาสตร์การค้า เพราะน้ำมันถือเป็นยุทธภัณฑ์ ประเทศใดมีน้ำมันประเทศนั้นมีความมั่นคง อีกทั้งจีนก็ต้องลงทุนสร้างคลังเก็บน้ำมันที่มีมูลค่ามหาศาล

แต่เดิมประเทศเกาหลีใต้ 30 - 40 ปีก่อน GDP เทียบเท่ากับไทยหรืออาจจะน้อยกว่า แต่ปัจจุบันนี้ GDP มากกว่าประเทศไทย 3 เท่า ประเทศไต้หวันปัจจุบันมีเงินฝากสำรองเป็นลำดับ 3 ของโลก ประเทศเหล่านี้ร่ำรวยมาจากการรับเหมาก่อสร้างในประเทศซาอุดีอาระเบียและตะวันออกกลาง โดยใช้แรงงานของไทย ซึ่งมีรัฐบาลเป็นแกนนำ เพราะการก่อสร้างต้องใช้เงินลงทุนประมาณ 1,000 - 10,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งรัฐบาล Support โดยมีข้อตกลงว่าถ้าลงทุนแล้วขาดทุนรัฐบาลจะเป็นผู้ชดเชยให้ เมื่อเทียบกับประเทศไทย มีวิศวกร และเทคโนโลยีที่มีศักยภาพเพียงพอที่จะก่อสร้างให้กับประเทศโลกมุสลิมอย่างแน่นอน แต่ขาดการนำจากรัฐบาล เพราะประเทศเหล่านี้เป็นประเทศที่ตลาดการลงทุนไทยยังไม่รู้จักศักยภาพในการเจาะตลาดเหล่านี้ภาคเอกชนเพียงอย่างเดียวยังไม่สามารถเข้าถึงได้ รัฐบาลยังต้องเป็นแกนนำ

ใน 1 - 2 ปีที่ผ่านมา ประเทศชูดานปูนซีเมนต์ขาดตลาดทั้งที่ราคาสูงกว่าประเทศไทยถึง 2 เท่า และมีการก่อสร้างบ้านที่กลางทะเลทรายประมาณ 1,000 ยูนิต แต่ความต้องการของประเทศชูดานต้องการการก่อสร้างเริ่มต้นที่ประมาณ 1,000,000 ยูนิต น่าจะมีนักลงทุนไทยไปสร้างโรงงานปูนซีเมนต์ในประเทศชูดาน ซึ่งมีวัตถุดิบที่จะผลิตปูนซีเมนต์มากมาย แต่ภาพของประเทศชูดาน นักลงทุนไทยยังไม่รู้จักการลงทุนในประเทศชูดาน ซึ่งต้องเข้าใจขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณี ความรู้สึก และยังเป็นการค้าแบบโบราณ คือ เจอสิ่งของที่ชอบก็จะซื้อด้วยเงินสด การซื้อขายโดยใช้ Catalog ในการนำเสนอสินค้า ยังไม่เป็นที่นิยม ต้องใช้ของจริงคือต้องเห็นสินค้าจึงจะซื้อ ทำให้ในระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา มีชาวจีน

ประมาณ 500,000 คน เดินทางไปลงทุนที่ประเทศชูดานเพราะคนชูดานยังค้าขายไม่เป็น บริการไม่เป็น จึงเป็นโอกาสของชาวจีน

ดังนั้นการเจาะตลาดโลกมุสลิมไม่น่าจะมองแค่ผิวเผินเราต้อง X - ray และต้องเข้าถึง แม้แต่อาหารฮาลาลของไทยที่ส่งออกก็ยังไม่ถึงครึ่งเปอร์เซ็นต์ของการบริโภคในตลาดโลกมุสลิม แต่การจะเจาะตลาดได้ต้องเข้าถึงใจของผู้บริหารประเทศ หัวใจของกิจการ และต้องรู้จริง ศักยภาพที่ไทยจะแข่งขันได้คือแข่งขันในเอเชีย และตะวันออกกลาง

ฯพณฯ วันมูหะมัดนอร์ มะทา

อดีตรองประธานรัฐสภา

การบรรยายเรื่อง ตลาดโลกมุสลิมกับโอกาสของประเทศไทย

เนื่องในการสัมมนาวิชาการมุสลิมศึกษา ประจำปี 2552

จัดโดย ศูนย์นโยบายโลกมุสลิม คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ณ ห้องเพชรรัตน์ ชั้น 3 โรงแรมเฟิร์ส ถนนเพชรบุรี กรุงเทพฯ

วันพุธที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2552 เวลา 08.00 - 17.00 น.

ปัจจุบันตลาดไทยเริ่มเสียโอกาสในตลาดโลกมุสลิม ตอนที่น้ำมันประมาณบาร์เรลละ 40 เหรียญสหรัฐ กลุ่ม GCC ในประเทศ ซาอุดีอาระเบีย บาห์เรน กาตาร์ คูเวต UAE มีเงินประมาณ 74 ล้านล้านบาท ในทวีปเอเชียไม่มีใครสนใจในการลงทุน นอกจากสมเด็จพระเจ้าฮุสเซน ที่เล็งเห็นถึงความสำคัญ จึงได้ส่งผู้แทนกระทรวงการต่างประเทศ และกระทรวงพาณิชย์ของกัมพูชา ไปเยือน 57 ประเทศของโลกมุสลิม สมเด็จพระเจ้าฮุสเซนมีความสนใจที่จะลงทุนในประเทศกลุ่ม GCC เป็นอย่างมาก โดยสร้างสัมพันธไมตรีที่ดีกับโลกมุสลิมในการมอบที่ใกล้กับสนามบินแห่งชาติกัมพูชาที่มูลค่ามหาศาลเพื่อสร้างสุเหร่า ซึ่งสอดคล้องกับรายงานของกระทรวงการต่างประเทศอเมริกาในปี 2550 ที่ระบุว่ากัมพูชาเป็นประเทศที่มีสิทธิมนุษยชนทางการนับถือศาสนาเป็นลำดับต้น ๆ และในปี 2553 ประเทศกัมพูชาจะเป็นเจ้าภาพจัดปฏิบัติการกองกำลังสันติภาพ ทำให้สถานการณ์ระหว่างประเทศของกัมพูชาสูงมาก ส่งผลให้เงินจากตะวันออกกลางไหลเข้าสู่กัมพูชาอย่างมหาศาล ปัจจุบันมีบริษัทในประเทศกลุ่ม GCC ลงทุนปลูกผักในประเทศกัมพูชา ใช้เงินลงทุนประมาณ 200 ล้านดอลลาร์ต่อ 1 บริษัท แม้แต่ในประเทศพม่ายังมีบริษัทปลูกข้าว โดยเกาหลี และจีนเป็นผู้ร่วมลงทุนกว่า 15 บริษัท

จากการศึกษาของประเทศในกลุ่ม GCC พบว่า คนในกลุ่มประเทศ GCC ป่วยเป็นมะเร็ง และมีแนวโน้มสูงขึ้น ทั้งที่ประเทศในกลุ่ม GCC ไม่มีการดื่มแอลกอฮอล์ จึงได้จ้างบริษัทจากอเมริกาทำวิจัยพบว่า มีสาเหตุจากสารปนเปื้อนในอาหาร จึงได้มีการตรวจสอบอาหารเหล่านี้และพบว่า ส่วนมากนำเข้าจากประเทศไทย จึงทำการหยุดสั่งซื้อและจัดตั้งบริษัทเพื่อปลูกผักและผลไม้ขึ้นเอง โดยเช่าที่ในประเทศชูดาน ที่มีแม่น้ำไนล์ซึ่งไหลมาจากแม่น้ำบลูไนล์ และไวท์ไนล์ ที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางชีวภาพเป็นอย่างมาก และไม่ใช่เพียงแค่ประเทศในกลุ่ม GCC เท่านั้น ยังมีเกาหลีใต้ จีน ที่ลงทุนทางการเกษตรในประเทศชูดานด้วย

สถานการณ์อาหารในประเทศไทยกำลังตกต่ำอย่างมาก สาเหตุหนึ่งมาจากนักท่องเที่ยว 2 คน เป็นคนอเมริกาและนอร์เวย์ รับประทานอาหารที่เกาะพีพีแล้วอาเจียนเป็นรื้อยครั้งและถึงขั้นเสียชีวิต ซึ่งเกี่ยวกับการปนเปื้อนในอาหารที่รับประทาน ทำให้มีข้อมูลทางเว็บไซต์มากมายบอกนักท่องเที่ยวชาติต่าง ๆ

ว่าไม่ให้มาประเทศไทยเพราะความไม่ปลอดภัยของอาหาร นับว่ากระทบต่อการท่องเที่ยว การส่งออกอาหารไปต่างประเทศอย่างมาก เป็นเรื่องของรัฐบาลที่ต้องสร้างความเชื่อมั่นให้กับชาวโลกเรื่องอาหารต่อไป

ปัจจุบันโรงแรมชั้นนำของญี่ปุ่นหรือของโลกจะต้องมีการันตีว่า ผักต้องเป็น Singaporean vegetable เพราะผักของสิงคโปร์เป็นผัก Hydroponic และไม่มีสารปนเปื้อน ซึ่งเป็นเรื่องที่โลกยุคปัจจุบัน Concern มาก แต่ในประเทศไทยยังไม่มีกฏการป้องกันหรือกำหนดเป็นวาระแห่งชาติ จึงทำให้สินค้าเกษตรขายไม่ได้ หากจะบุกตลาดตะวันออกกลางต้องเน้นเกี่ยวกับการปลอดสารพิษ การค้ากับตะวันออกกลางต้องไม่เน้นที่เงินเพียงอย่างเดียว ต้องดูว่าประเทศเหล่านี้ต้องการอะไรมากกว่า และต้องมองให้ทะลุ ไม่ใช่เพียงแค่คำว่า ค้าขาย ค้าขาย ค้าขาย อย่างเดียว ต้องดูทัศนคติของผู้ที่ทำการค้าว่าประเทศเหล่านี้คิดอย่างไรกับประเทศไทย ซึ่งต้องใช้คำว่า Position แทนคำว่า Attitude

ภาพพจน์เมืองไทยเป็นเรื่องสำคัญจะคบค้าสมาคมกับโลกมุสลิมต้องใช้ใจเป็นหลัก และต้องไม่คำนึงถึงผลประโยชน์เพียงอย่างเดียว นักการเมืองไทย ผู้บริหารไทยอย่าให้ขาดจากเครื่องบิน คือต้องบินอยู่ตลอดเวลา เช่น ที่ประเทศซูดานหรือทวีปแอฟริกันนั้นนักการเมืองของประเทศมาเลเซียจะอยู่บนฟ้าของทั้ง 2 แห่งนี้ตลอด 24 ชั่วโมง ซึ่งนักการเมืองไทยยังไม่มีและต้องคำนึงถึง ให้ถือคติของช่างตัดผมว่าหลายหัวดีกว่าหัวเดียว และต้นไม้ต้นเดียวเป็นป่าไม่ได้ ร้านร้านเดียวเป็นตลาดไม่ได้ ต้องทำตัวเป็นต้นไม้ต้นหนึ่งที่อยู่ในป่า ถ้าจะไปค้าขายกับตะวันออกกลางต้องศึกษาอัลกุรอาน ศึกษาอัลชะดิษ แล้วจะคบค้ากับตะวันออกกลางด้วยความโปร่งใส อย่าเอาเศรษฐกิจนำหน้าให้เอามิตรจิต มิตรใจนำหน้า แล้วทุกอย่างจะราบรื่น

ในส่วนการศึกษา มีนักศึกษาไทยมุสลิมจำนวนมากที่เดินทางไปศึกษาต่อในต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศต่าง ๆ ในตะวันออกกลาง เมื่อจบการศึกษาจากต่างประเทศกลับมา นักศึกษาเหล่านี้จะได้ภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาอารบิก และเมื่อกลับมาประเทศไทยแล้ว สิ่งที่รัฐบาลควรทำคือ 1) การสร้างทัศนคติที่ดีต่อประเทศไทย 2) การดึงศักยภาพจากนักศึกษาเหล่านี้กลับมาเป็นพลังสร้างสรรค์สังคม และเป็นพลเมืองที่ดี 3) การเทียบวุฒิการศึกษาเพื่อให้นักศึกษาที่จบมาแล้วเพื่อให้สามารถประกอบอาชีพได้

ร้อยตำรวจเอก ดร.นิติภูมิ นวรัตน์

คอลัมนิสต์ประจำคอลัมน์ “เปิดฟ้าส่องโลก”

การอภิปราย เรื่อง The Role of Halal Trade and Islamic Finance

ในการสัมมนาวิชาการมุสลิมศึกษา ประจำปี 2552

จัดโดย ศูนย์นโยบายโลกมุสลิม คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ณ ห้องเพชรรัตน์ ชั้น 3 โรงแรมเฟิร์ส ถนนเพชรบุรี กรุงเทพฯ

วันพุธที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2552 เวลา 08.00 - 17.00 น.

Mr.Mohd Iqbal bin Mohd Noor (Economic Counselor, Malaysian Embassy)

ได้กล่าวถึงโอกาสในอนาคตของการเจาะตลาดโลกมุสลิมของประเทศไทย โดยแบ่งออกเป็นสามประเด็นหลัก ๆ ดังนี้

- ความสำคัญของสินค้าและบริการฮาลาล: การค้าอาหารฮาลาลไม่ได้มีความจำเป็นเฉพาะมุสลิม แต่การค้าฮาลาลเป็นส่วนหนึ่งของการค้าโลกทั้งหมด จึงปฏิเสธไม่ได้ว่า GDP โลกที่เติบโตได้นั้น ส่วนหนึ่งมาจากการค้าของฮาลาล ประชากรมุสลิมนับเป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่ช่วยสร้างมูลค่า GDP เพราะสินค้าและผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ สามารถใช้เป็นธุรกิจได้ การค้าฮาลาลของประเทศไทยจะพัฒนาไปได้ เพราะประชาชนส่วนหนึ่งของประเทศไทยเป็นมุสลิม จึงเป็นโอกาสที่ดีที่ต้องเร่งรีบ และต้องมีพันธกิจว่าไทยตั้งใจจะทำอย่างไรกับการเจาะตลาดสินค้าฮาลาล เพื่อหาจุดอ่อน จุดแข็ง และกำหนด Action Plan กำหนดหน่วยงานรับผิดชอบ และให้มองถึงภาคเอกชนว่าจะสามารถร่วมมือกันได้อย่างไร ซึ่งจะทำให้นักธุรกิจรู้ว่ายังมีการค้าฮาลาลระหว่างประเทศที่ยังหาประโยชน์ได้อีกมาก

- บทบาทการพัฒนาธุรกิจฮาลาล: บทบาทของกลุ่มสามกลุ่ม ได้แก่ รัฐบาล ซึ่งมีหน้าที่ในการวางแผนนโยบายและแผนปฏิบัติการสำหรับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การส่งเสริมและสนับสนุนการแข่งขันให้กลุ่มต่าง ๆ โดยออกมาในรูปของการสร้างแรงจูงใจ และรูปของเงินทุน ตลอดจนศึกษาถึงจุดอ่อน - จุดแข็งของประเทศไทยในการเจาะตลาดมุสลิม โดยการเจาะตลาดนั้นต้องผ่านการแข่งขัน และเมื่อพูดถึงการค้าขาย การแข่งขันเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ หากแต่การร่วมมือ และแบ่งปันความเสี่ยงนั้นเป็นสิ่งที่ทำได้และเป็นสิ่งที่รัฐบาลพึงกระทำอีกด้วย การจะเจาะตลาดได้สำเร็จนั้นต้องอาศัยความช่วยเหลือจากรัฐบาลเป็นอย่างมาก ในกรณีของประเทศไทยนั้น จุดอ่อนอยู่ที่ว่าไม่ได้เป็นประเทศที่นับถือศาสนาอิสลามเป็นหลัก อย่างไรก็ตามไทยควรจะพิจารณาว่า จะสามารถทำประโยชน์อย่างไรได้บ้างในตลาดโลกมุสลิม ภาคเอกชน โดยเฉพาะธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ภาครัฐควรมีหน้าที่ในการพัฒนาด้านการขนส่ง (Logistics) และอื่น ๆ ซึ่งในประเทศมาเลเซีย ภาคเอกชนมีส่วนอย่างมากในการผลิตสินค้าฮาลาล และการขยายตลาด

ไปสู่ต่างประเทศ เช่น ในเทศโกลันมีชั้นวางของพิเศษสำหรับสินค้าฮาลาล ส่วนในกลุ่ม NGOs เช่น นักวิจัย สามารถพัฒนาศักยภาพการผลิตสินค้าฮาลาล ส่วนองค์กรสิทธิผู้บริโภคนั้นสามารถสร้างเครือข่ายกับองค์กร นานาชาติอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมการใช้ผลิตภัณฑ์ฮาลาลจากประเทศไทย

- ความร่วมมือในการพัฒนาธุรกิจฮาลาลระหว่างประเทศไทยและมาเลเซีย ในประเทศ มาเลเซียมีหน่วยงานหนึ่งเรียกว่า Halal Development Corporation (HDC) ซึ่งทำหน้าที่ในการช่วยพัฒนา ธุรกิจฮาลาลต่าง ๆ ในประเทศมาเลเซีย ซึ่งในการประชุมครั้งต่อไปควรจะเชิญตัวแทนจากหน่วยงาน ดังกล่าวเข้าร่วมประชุมครั้งต่อไปด้วย เนื่องจากมีหน้าที่หลักในการเจาะตลาดฮาลาลโดยตรง ควรจะมีการแบ่งปันความเสี่ยง (Risk Sharing) โดยอาจแลกเปลี่ยนข้อมูล นักวิทยาศาสตร์ และสร้างการประชุม ในระดับนานาชาติเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ฮาลาลขึ้น หากทำได้สำเร็จจะมีประโยชน์ทั้งในแง่ของการค้าและ การเมือง ซึ่งประเทศไทย มาเลเซีย และประเทศอื่น ๆ จะสามารถร่วมมือเป็นแหล่งผลิตสำคัญในภูมิภาคนี้ได้ และสิ่งที่ควรทำในปัจจุบันคือ การพยายามสร้างความร่วมมือในระดับภูมิภาคให้มากขึ้น

ศาสตราจารย์ พลโท ดร.สมชาย วิรุฬหผล (ประธานกรรมการธนาคารอิสลาม แห่งประเทศไทย) ได้กล่าวถึงคำว่าฮาลาลในที่นี้จะเน้นที่อาหาร เพราะปัจจุบันประเทศไทยติดอันดับที่ 26 ของโลกในการส่งออกอาหาร แต่นับว่าน้อยเมื่อเทียบกับ 3 อันดับแรกของโลก คือ อเมริกา ฝรั่งเศส และเนเธอร์แลนด์ ตามลำดับ ที่ประเทศเหล่านี้มีอันดับการส่งออกสูงเพราะว่าประเทศเหล่านี้มีการสร้าง มูลค่าเพิ่ม ตัวอย่าง เช่น ประเทศมาเลเซีย ที่มีวัตถุดิบจำกัดและไม่เพียงพอ ก็สั่งซื้อวัตถุดิบจากไทย และ Rebrand Repacking และขายต่อ ส่วนประเทศไทยยังเน้นส่งออกเป็นวัตถุดิบ และขาดการพัฒนาคุณภาพ

เมื่อพูดถึงฮาลาลต้องมีคำว่า ตอฮิบ เพราะฮาลาลนั้นเป็นความเชื่อทางศาสนา คือ อาหาร ที่ถูกอนุมัติจากองค์การฮาลาล แล้วยังต้องมีคุณภาพด้วย ซึ่งหมายถึง Hygienic ดังนั้นการที่จะสร้าง ความเชื่อถือได้ต้องสร้างมาตรฐานและพัฒนาบุคลากรและระดมผู้มีความสามารถเพื่อสร้างกลไกให้เป็น ที่ยอมรับ ส่วนการใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์หรือการศึกษาวิจัยนั้นเป็นส่วนเสริม

ปัญหาในการส่งออกนอกจากความเชื่อมั่นแล้วยังต้องมีมาตรฐานด้วยซึ่งในขณะที่ บางประเทศก็มีมาตรฐานแตกต่างกัน เช่น ไทยมีฮาลาล แต่อินโดนีเซีย หรือมาเลเซีย Recognize แต่ไม่ Accredited ซึ่งหมายถึงประเทศเหล่านี้ไม่รับรอง ซึ่งอาจจะมาจากผลประโยชน์ที่ทับซ้อนกันทำให้ประเทศไทย ต้องเสียประโยชน์จึงเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการกลางที่ต้องดำเนินการต่อไป ผู้ผลิตอาหารฮาลาล ต้องไม่ขอไปที เพราะมุ่งหวังผลทางการค้า ไม่เข้มงวดเรื่องของการผลิตอาหาร เช่น การเชือดสัตว์ ผู้ประกอบการต้องใส่ใจ โดยที่ผู้เชือดต้องเป็นมุสลิมเท่านั้น บางโรงงานไม่ใส่ใจในข้อนี้ จึงทำให้เนื้อ

ที่ผลิตออกมาใช้ไม่ได้ ผู้ประกอบการต้องมีจิตสำนึกอยู่เสมอ รวมทั้งต้องมีการออกกฎหมายเพื่อบังคับใช้เกี่ยวกับอาหารฮาลาลถ้าประเทศไทยทำอาหารทั้งหมดให้เป็นฮาลาล เช่น ไก่ทั้งหมดใช้เป็นฮาลาล แม้ว่าจะส่งไปที่ใดในโลกก็ได้รับความเชื่อถือ ไม่ต้องแบ่งเป็นหลาย ๆ Segment และไม่ควรส่งเฉพาะวัตถุดิบควรมีการแปรรูป

ในปัจจุบันประเทศมาเลเซียตั้งกฎขึ้นมาบังคับว่าผู้ผลิตอาหารฮาลาลเงินทุนต้องฮาลาลด้วย ดังนั้นเงินที่มาผลิตอาหารต้องปราศจากดอกเบี้ย ทำให้ต้องมีการพิจารณาเพิ่มเติม จากการตีความเรื่องดอกเบี้ยก็ยังมีความสับสนเพราะมีบางกลุ่มบอกว่า riba หรือดอกเบี้ย ต้องมาจากการทุจริต ในคัมภีร์อัลกุรอาน หมายถึง Usually คือ การทุจริต แต่ถ้า Interest หรือไม่ทุจริตนั้นไม่เป็นไร แต่ความเป็นจริง 2 คำนี้มีพื้นฐานเหมือนกันไม่สามารถบอกได้ว่าแตกต่างกันอย่างไร ซึ่งวิธีคิดของธนาคารอิสลามนั้นมีเรื่องคุณธรรม จริยธรรม เข้ามาเกี่ยวข้อง เพราะธนาคารอิสลามห้ามการเก็งกำไร ซึ่งจากผลประกอบการ 10 ปีที่ผ่านมาได้มีการเติบโตกว่า 30 % และเป็นทางเลือกหนึ่งของประชาชนที่เป็นมุสลิมต่อไป และมีแนวโน้มว่าการผลิตอาหารนั้นต้องใช้เงินทุนจากธนาคารอิสลาม และจะใช้มาตรฐานฮาลาลเป็นมาตรฐานสากล RHO จะทำให้ผู้ผลิตอาหารมีความมั่นใจมากขึ้นและไม่ถูกกีดกันทางการค้า Non Trade รวมทั้งต้องคำนึงถึงรสนิยมของแต่ละประเทศด้วย เช่น ในประเทศอาหรับจะไม่กินของคาวที่มีรสหวาน แม้ว่าอาหารไทย เช่น แกงมัสมั่นที่มีรสชาดเค็มแล้วแต่มีรสหวาน ซึ่งอาจขายไม่ได้ในประเทศดังกล่าว

รองศาสตราจารย์ ดร. อิศรา ตานติศาสน์ (ผู้อำนวยการศูนย์นโยบายโลกมุสลิม คณะเศรษฐศาสตร์) ได้กล่าวถึงการติดต่อกับตะวันออกกลางต้องให้ความสนใจเป็นหลัก ตัวอย่างจากการศึกษาคู่งานกับสถาบันพระปกเกล้าในประเทศอิหร่าน พบว่า ประเทศไทยมีปัญหาในเรื่องของ LC เพราะประเทศไทยผูกพันกับสหรัฐอเมริกา หากประเทศไทยเปิด LC กับอิหร่าน ธนาคารพาณิชย์ต่าง ๆ ก็จะถูกบล็อกไปด้วย ทำให้โอกาสทางการค้าของประเทศไทยหายไปเป็นพันล้านบาท ซึ่งในเรื่องนี้ศูนย์นโยบายโลกมุสลิม คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ได้จัดทำโครงการชุดวิจัย “ไทย - ตะวันออกกลาง” โดยการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการรองรับ ทำการค้ากับตะวันออกกลาง และคาดว่าจะแล้วเสร็จใน 7 - 8 เดือนข้างหน้า

ซึ่งจากการปาฐกถาของ ฯพณฯ วันมูหะมัดนอร์ มะทา และการบรรยายของ ร้อยตำรวจเอก ดร.นิติภูมิ นวรัตน์ ทำให้ศูนย์นโยบายโลกมุสลิม คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จะต้องศึกษาวิจัยในแต่ละเรื่องดังนี้ การศึกษาตลาดการค้าก่อสร้างในตะวันออกกลาง การศึกษาเกี่ยวกับการลงทุน

ในกัมพูชา การศึกษาเกี่ยวกับสารปนเปื้อนในอาหารของประเทศไทย แปรนัยอาหารของไทยต้องมีฮาลาล และตอยียันให้มากขึ้น การศึกษาด้าน Business และ Trade

เมื่อกล่าวถึงผลตอบแทนที่ได้รับจากธนาคารตามหลักอิสลาม จะพบว่าผลตอบแทนที่ได้รับจากธนาคารอิสลามไม่น้อยไปกว่าธนาคารพาณิชย์ทั่วไป แต่จุดเริ่มต้นของธนาคารอิสลาม คือสำนักเรื่องจริยธรรม ซึ่งผลตอบแทนที่ได้รับต้องไม่เกิดจากการทุจริต โดยดอกเบี้ยซึ่งเป็นการหวังผลตอบแทนแต่ในโลกนี้ หลักของศาสนานั้น ก็ต้องเข้าใจว่ามุสลิมจะหวังผลตอบแทนที่มากขึ้นในโลกหน้า (อาคีเราะห์) ถ้าผลตอบแทนจะน้อยหรือมากในโลกนี้ไม่น่าจะเรื่องสำคัญนัก

บทความผู้เข้าร่วมนำเสนอผลงานทางวิชาการ
เกี่ยวกับมุสลิมศึกษาด้านเศรษฐศาสตร์และธุรกิจ

บทความผู้เข้าร่วมนำเสนอผลงานทางวิชาการ
เกี่ยวกับมุสลิมศึกษาด้านเศรษฐศาสตร์และธุรกิจ

เรื่อง โครงสร้างรายได้และพฤติกรรมการบริโภคของมุสลิมไทย

โดย นางสาวกนกวรรณ ยี่หวังเจริญ

บทคัดย่อ

จากการศึกษาโครงสร้างรายได้และพฤติกรรมการบริโภคของครัวเรือนมุสลิมในประเทศไทย โดยใช้ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจรายได้และการใช้จ่ายของภาคครัวเรือน (Socio - Economic Survey) พ.ศ. 2549 ซึ่งได้ทำการแบ่งครัวเรือนมุสลิมไทย ออกตามลักษณะพื้นที่และระดับชั้นรายได้ของครัวเรือน ในส่วนของพื้นที่แบ่งออกเป็น 1) กรุงเทพฯ 2) ภาคกลาง ปริมณฑล และภาคตะวันออก 3) ภาคเหนือ 4) ภาคอีสาน 5) ภาคใต้ตอนบน 6) ภาคใต้ตอนล่าง และ 7) กลุ่ม 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ขณะที่ชั้นรายได้ของครัวเรือนแบ่งออกเป็น 5 กลุ่มที่มีจำนวนครัวเรือนเท่ากัน

จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า ครัวเรือนมุสลิมส่วนใหญ่อยู่ในเขต 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ถึงร้อยละ 52 ของทั้งประเทศ รองลงมาได้แก่ เขตภาคใต้ตอนล่างและตอนบน ร้อยละ 18 และ 12 ตามลำดับ ขณะที่กรุงเทพฯ มีครัวเรือนมุสลิมอาศัยอยู่เพียงร้อยละ 9 เท่านั้น

ครัวเรือนมุสลิมในแต่ละพื้นที่ที่มีความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ ซึ่งครัวเรือนยากจนที่สุด (ระดับรายได้ 0 - 5,840 บาทต่อเดือน) อาศัยในเขต 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้มากที่สุด มีสัดส่วนร้อยละ 76 ของครัวเรือนยากจนทั้งประเทศ แต่ในเขตกรุงเทพฯ มีเพียงร้อยละ 1 เท่านั้น ในขณะที่ในชั้นรายได้ร่ำรวยที่สุด (ระดับรายได้ 19,492 บาทขึ้นไป) นั้น ในเขต 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้มีครัวเรือนร่ำรวยที่สุดเพียงร้อยละ 26 ของครัวเรือนที่ร่ำรวยทั้งหมด ในขณะที่ในเขตกรุงเทพฯ กลับมีสัดส่วนครัวเรือนที่ร่ำรวยที่สุดถึงร้อยละ 23 ซึ่งจากโครงสร้างครัวเรือนข้างต้น ในเขตกรุงเทพฯ มีครัวเรือนอาศัยอยู่น้อยกว่า 1 ใน 10 ของการกระจายตัวทั้งประเทศ

สำหรับโครงสร้างรายได้ ทั้งรายได้ที่เป็นตัวเงินและมิใช่ตัวเงิน พบว่า รายได้ที่เป็นตัวเงินมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยยะ ทั้งจากปัจจัยด้านระดับรายได้ และปัจจัยด้านพื้นที่ กลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำในเขตกรุงเทพฯ ส่วนใหญ่มีรายได้จากการค้าขายและอาชีพส่วนตัว ในขณะที่ครัวเรือนเขตภาคใต้ มีรายได้มาจากค่าจ้างและเงินเดือน ซึ่งเป็นรายได้จากการเป็นลูกจ้างในภาคการเกษตร ขณะที่ครัวเรือนที่มีรายได้สูงของเขตกรุงเทพฯ มีรายได้จากการประกอบธุรกิจและรายรับจากอสังหาริมทรัพย์อื่น ในขณะที่เขตภาคใต้ มีรายได้จากกำไรจากภาคการเกษตร และประกอบธุรกิจขนาดใหญ่ สำหรับครัวเรือนในเขตภาคกลางและปริมณฑล ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีโครงสร้างที่ใกล้เคียงกันกับในเขตกรุงเทพฯ

ผลการศึกษาในด้านพฤติกรรมการบริโภค พบว่า ปัจจัยด้านพื้นที่ไม่มีผลต่อความแตกต่างต่อโครงสร้างรายจ่ายอย่างมีนัยยะ จะมีเพียงปัจจัยในด้านรายได้เท่านั้น เมื่อพิจารณาในด้านมูลค่าพบว่า ค่าใช้จ่ายสำหรับอาหารและเครื่องดื่ม มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับรายได้ แต่เมื่อเทียบกับสัดส่วนรายได้แล้ว กลับพบว่า ครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำ มีสัดส่วนค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องดื่มสูงเมื่อเทียบกับรายได้ ขณะที่ครัวเรือนรายได้สูงกลับมีสัดส่วนค่าใช้จ่ายดังกล่าวน้อยกว่า ทั้งนี้เนื่องจาก ครัวเรือนรายได้น้อย

เป็นการบริโภคเพื่อยังชีพ แต่ก็ถือได้ว่าสัดส่วนดังกล่าวยังสูงเมื่อเทียบกับรายได้ ในขณะที่ครัวเรือนรายได้สูงนั้นกลับมีสัดส่วนน้อย แต่มีค่าใช้จ่ายในการอุปโภคบริโภคสูงกว่า

ในขณะที่ประเด็น การบริโภคบุหรี่ (ยาสูบ) และเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ เช่น สุรา เบียร์ และอื่น ๆ ได้ข้อสรุปว่า มีครัวเรือนมุสลิมที่บริโภคบุหรี่และเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์กระจายตัวอยู่ในทุกพื้นที่ โดยในแต่ละพื้นที่มีการบริโภคบุหรี่ในสัดส่วนที่สูง โดยเฉพาะในเขตพื้นที่ภาคใต้มีสัดส่วนสูงมากเกินร้อยละ 50 ในชั้นรายได้เดียวกัน และแพร่หลายในกลุ่มที่มีรายได้สูง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นไปในทิศทางเดียวกับรายได้ ในขณะที่การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทั้งในบ้านและนอกบ้านพบมากพื้นที่ภาคกลาง ภาคใต้ตอนบน และภาคใต้ตอนล่าง มีสัดส่วนการบริโภคสูง ซึ่งในเขตภาคใต้ตอนบนและภาคใต้ตอนล่างมีมูลค่าการบริโภคสูงด้วย โดยในเขต 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้นั้นพบมากในครัวเรือนรายได้สูง ซึ่งมูลค่าการบริโภคค่อนข้างสูง โดยครัวเรือนรายได้ต่ำและปานกลางพบเป็นสัดส่วนน้อย

ABSTRACT

The subject of this study is regarding income structure and consumer behavior of Muslim household in Thailand using data from Socio-Economic Survey regarding income and expenditure in year 2006. The sources were divided in region category and income level as followed 1) Bangkok 2) Central metropolitans and eastern part 3) Northern part 4) Northeastern part 5) Southern part in upper region 6) Southern part in lower region and 7) Southern border provinces (4 provinces). As for the income level, households are divided into 5 equal groups.

From this research, it was found that 52% of Muslim families live in the Southern border provinces followed by Southern part in upper region and Southern part in lower region at 18% and 12% respectively. In Bangkok however, there is only 9% of Muslim families settling down here.

In each region, Muslim families have unequal income levels. The poorest group (income level at THB 0 - 5,840 per month) mostly live in the Southern border provinces and they are accounted for 76% of Thailand poverty households; whereas in Bangkok, there is only 1% of this poverty group. For the highest income level group (more than THB 19,492 per month), families in Southern border provinces is accounted for only 26% of the total group. Interestingly, it was discovered that the highest income level group in Bangkok is accounted for 23% of the total group though there is less than 10% of the total amount of national households dispersing in the region.

As for the income structure, both money and non-money forms were taken into consideration. It was found that income in the money form varies significantly both in its level and in the region. Most low level income households in Bangkok earn their living by selling goods or having other private occupations while households in Southern parts have higher income level from their salary by being employed in Agricultural sector. For the high income earner in Bangkok, they earn money from owning businesses or through other real estates. In Southern part, families earn their livings through Agricultural sector and conducting large business enterprises. In the other regions in Central metropolitans and Northern regions, income structures are similar to that of Bangkok area.

The study of consumption behavior shows that regional factor does not have a significant impact on expenditure structure. However, income level factor does. Considering the amount of expenditure, it was discovered that expenses for food and drinks have positive correlation with income level. However, when comparing the proportion of money spent on foods and drinks with the whole income amount, it was found those low income households spend more for foods and drinks than high income households. Proportionally, high income households spend less on foods and drinks. This could be because the low

income households consume goods necessary for survival which are accounted for a large portion of their income; whereas the high income household spend less on food and drinks but has higher expenditure level.

As for the issue regarding cigarette and alcohol consumption, it was found that Muslim households that consume them are scattered around in all region. Each region shows a high level of cigarette consumption especially in Southern part where the percentage is more than 50% of the same group and it has spread widely in the high income household. Mostly, the cigarette consumption level has positive correlation with income. For alcohol consumption, both in house and in restaurant, high consumption level is found in Central part, Southern part in both upper and lower regions. The southern border shows that, alcohol consumption is high in high income household and found low level of consumption in low to medium income household.

โครงสร้างรายได้และพฤติกรรมการบริโภคของมุสลิมไทย

(The Study of Income Structure and Consumption Behaviour of Muslim Thais)

กนกวรรณ ยี่หวังเจริญ

ปัญหาและความสำคัญ

ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่ากระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) ได้แผ่ขยายออกไปอย่างไม่อาจหยุดยั้ง หลายประเทศต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ประเทศไทยก็ต้องเผชิญกับกระแสการเปลี่ยนแปลงนั้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ไม่เว้นแม้แต่ประเทศมุสลิมและสังคมมุสลิมไทย ดังนั้นสังคมมุสลิมไทย จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงในหลาย ๆ ด้าน โดยมีผลต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ ทั้งนี้เมื่อพิจารณาถึงโครงสร้างรายได้และพฤติกรรมการบริโภคของมุสลิมไทยในปัจจุบัน ซึ่งในอดีตการศึกษา ด้านโครงสร้างรายได้และพฤติกรรมการบริโภคของมุสลิมไทยนั้นไม่ได้มีการศึกษาวิจัยอย่างจริงจังอันเนื่องมาจากการเก็บข้อมูลในระดับประเทศนั้นมิได้มีการจำแนกข้อมูลในด้านการนับถือศาสนาในกลุ่มประชากรอย่างชัดเจน จึงทำให้ไม่สามารถทำการศึกษาโครงสร้างรายได้และพฤติกรรมการบริโภคของมุสลิมไทยได้

แต่จากการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลการสำรวจข้อมูลที่ได้จากการสำรวจรายได้และการใช้จ่ายของภาคครัวเรือน (Socio - Economic Survey) พ.ศ. 2549 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (National Statistic Office: NSO) ถึงโครงสร้างรายได้และพฤติกรรมการบริโภคของครัวเรือนมุสลิมไทยนั้น พบว่าการบริโภคสินค้าบางประเภทที่ขัดต่อหลักการของศาสนาอิสลาม อาทิเช่นการดื่มของมึนเมา (เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์) เช่น สุรา เบียร์และผลิตภัณฑ์ที่มีแอลกอฮอล์เป็นส่วนผสมอื่น ๆ รวมทั้งสินค้าอื่น ๆ ที่ศาสนาไม่ได้ส่งเสริมให้บริโภค เช่น บุหรี่ ซึ่งความเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมการบริโภคดีังกล่าว นำมาซึ่งปัญหาต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของมุสลิม ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงเป็นการให้ข้อมูลต่อสังคมมุสลิมไทยถึงสถานการณ์ปัจจุบันของสังคมมุสลิมไทย เพื่อจะได้มีการประเมินปัญหาเกี่ยวกับเรื่องนี้เบื้องต้น และวิเคราะห์ถึงแนวโน้มการบริโภคสินค้าประเภทมึนเมา (เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์) และการบริโภคบุหรี่ ในอนาคตเพื่อหาแนวทางในการป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นมาแล้วในรูปแบบที่เหมาะสมภายใต้สังคมมุสลิมไทย

สถานการณ์การบริโภคสินค้าดังกล่าวในหมู่มุสลิมไทยจึงเป็นเรื่องที่น่าวิตกเป็นอย่างยิ่ง หากปัญหานี้มิได้รับการแก้ไขในวิถีทางที่ถูกต้อง เหมาะสมและทันทั่วทั้งที่แล้ว ก็อาจก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมาอีกมากมายในอนาคต

วัตถุประสงค์การศึกษา

การวิจัยมุ่งเน้นการศึกษาข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจข้อมูลที่ได้ จากการสำรวจรายได้ และการใช้จ่ายของภาคครัวเรือน (Socio - Economic Survey) พ.ศ. 2549 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ โดยพิจารณาถึงโครงสร้างรายได้และพฤติกรรมกรรมการบริโภค ของมุสลิมไทยในแต่ละพื้นที่ของประเทศไทย และพิจารณาโครงสร้างรายได้และพฤติกรรม กรรมการบริโภคของทั้งประเทศในมิติต่าง ๆ เช่น โครงสร้างรายได้ พฤติกรรมการใช้จ่าย หรือการบริโภค รวมถึงสุขภาวะอื่น ๆ เช่น ลักษณะครัวเรือน สถานภาพครัวเรือน ลักษณะที่อยู่อาศัย ไฟฟ้า น้ำดื่ม น้ำใช้ ฯลฯ นอกจากนี้ยังทำการ ศึกษาถึงสภาวะการบริโภคบุหรี่และสินค้าประเภทมึนเมา (เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์) เช่น สุรา เบียร์ และอื่น ๆ เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบัน ของอัตราการสูบบุหรี่และการดื่มสุราของมุสลิมไทย ซึ่งจะจำแนกตามพื้นที่ รายได้ครัวเรือน โดยพิจารณาถึง ค่าใช้จ่ายของการสูบบุหรี่และผลิตภัณฑ์ประเภทเดียวกันและการดื่มสินค้าประเภทมึนเมา

ทั้งนี้การบริโภคสินค้าประเภทมึนเมา (เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์) เช่น สุรา เบียร์ และอื่น ๆ นั้น รวมทั้งการสูบบุหรี่และผลิตภัณฑ์ประเภทเดียวกันเป็นพฤติกรรมที่ศาสนาได้ ห้ามมิให้ปฏิบัติ ถือว่าผิด หลักการทางศาสนา แต่ในสภาวะปัจจุบัน กลับพบว่ามุสลิมมีแนวโน้มการบริโภคสินค้านี้ดังกล่าวเพิ่มมากขึ้น ซึ่งถือเป็นปัญหาในเชิงสังคมที่ก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมาอีกในอนาคต หากยังมิได้รับการป้องกัน และแก้ไขตั้งแต่เริ่มต้น งานวิจัยนี้จึงพยายามเสนอข้อเท็จจริงจากข้อมูลสถิติเพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้น ในการแก้ปัญหาพฤติกรรมกรรมการบริโภคสินค้าชนิดดังกล่าวของผู้นำชุมชนทุกระดับ

วิธีการดำเนินการวิจัย (Research Methodology)

ผู้ศึกษาได้ใช้ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจรายได้และการใช้จ่ายของภาคครัวเรือน (Socio - Economic Survey) พ.ศ. 2549 ที่จัดเก็บโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ ในการวิเคราะห์โครงสร้างรายได้และพฤติกรรม กรรมการบริโภคหรือพฤติกรรมกรรมการใช้จ่ายของมุสลิมไทย เพื่อให้ผลการศึกษานี้เป็นประโยชน์ในการสะท้อน ความเป็นอยู่ ภาวะเศรษฐกิจและสังคมของมุสลิมในประเทศไทย ซึ่งมีความแตกต่างในปัจจัยหลายด้าน จึงได้ทำการแบ่งกลุ่มครัวเรือนมุสลิมไทย ออกตามลักษณะ 2 ประเภท ได้แก่ มิติด้านพื้นที่และระดับชั้น รายได้ของครัวเรือน ซึ่งทำการศึกษาโดยมีการจำแนกข้อมูลโดยแบ่งมุสลิมตามพื้นที่หลักได้แก่ เขตกรุงเทพมหานคร เขตภาคกลาง ปริมณฑล และภาคตะวันออก เขตภาคเหนือ เขตภาคอีสาน เขตภาคใต้ ตอนบน เขตภาคใต้ตอนล่าง และเขต 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้

ในส่วนของการแบ่งครัวเรือนมุสลิมตามระดับรายได้ได้ออกเป็น 5 กลุ่ม ที่มีจำนวนครัวเรือนเท่ากัน เนื่องจากระดับรายได้เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมกรรมการใช้จ่าย และการดำรงชีพที่สำคัญ นอกจากนั้น การแบ่งกลุ่มครัวเรือนดังกล่าวเป็นการสะท้อนโครงสร้างของรายได้ที่แตกต่างกันตามแหล่งที่มาของรายได้ ซึ่งในการแบ่งครั้งนี้ผู้วิจัยใช้รายได้ประจำของครัวเรือนต่อเดือน เป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่ม เนื่องจาก เป็นรายได้ถาวรและคาดการณ์ได้ (Expected) ซึ่งเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมกรรมการใช้จ่ายโดยทั่วไป

ของครัวเรือน โดยรายได้ประจำนี้ประกอบด้วยรายได้ที่เป็นตัวเงิน อาทิ ค่าจ้างและเงินเดือน ค่าไรสุทธิจากการประกอบธุรกิจและการเกษตร เงินช่วยเหลือรัฐ ดอกเบี้ยเงินฝาก เงินปันผลจากหุ้น เป็นต้น ส่วนรายได้ที่ไม่เป็นตัวเงิน ได้แก่ ค่าประเมินค่าเช่าบ้านที่อยู่โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย สินค้าและบริการที่ได้รับมาโดยไม่ต้องซื้อ และอาหาร/เครื่องคั่วที่ได้รับมาโดยไม่ต้องซื้อ สำหรับรายได้อื่น ที่ครัวเรือนไม่สามารถคาดการณ์ได้ อาทิ เงินทุนการศึกษา มรดก พิณยกรรม รายรับจากประกันสุขภาพ หรือประกันภัย เป็นต้น ส่วนใหญ่จะไม่กระทบต่อพฤติกรรมการใช้จ่ายมากนัก ดังนั้น จึงไม่นำรายรับส่วนนี้มาใช้วิเคราะห์ในการแบ่งชั้นรายได้ โดยสามารถแบ่งครัวเรือนออกตามชั้นรายได้ออกเป็น 5 ชั้นรายได้ ดังนี้

- 1) ชั้นที่ 1 (จนที่สุด) ระดับรายได้ 0 - 5,840 บาท
- 2) ชั้นที่ 2 ระดับรายได้ 5,841 - 8,667 บาท
- 3) ชั้นที่ 3 ระดับรายได้ 8,668 - 12,500 บาท
- 4) ชั้นที่ 4 ระดับรายได้ 12,501 - 19,491 บาท
- 5) ชั้นที่ 5 (รวยที่สุด) ระดับรายได้ 19,492 บาทขึ้นไป

โดยในงานวิจัยได้นำเสนอถึงโครงสร้างรายได้และพฤติกรรมการบริโภคของทั้งประเทศด้วย เพื่อเป็นการสะท้อนภาพของโครงสร้างรายได้และพฤติกรรมการบริโภคหรือพฤติกรรม การใช้จ่ายของมุสลิมไทยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ทั้งนี้ได้มีการพิจารณาประเด็นการบริโภคบุหรี่และสินค้าประเภทมินเมา (เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์) เช่น สุรา เบียร์ และอื่น ๆ ภายครัวเรือนของมุสลิมในทุกมิติเช่นกัน ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ ได้ใช้ข้อมูลตัดขวางรายปี (Cross section) โดยจำแนกลักษณะครัวเรือนตามพื้นที่ที่ครัวเรือนอาศัยอยู่และรายได้ เนื่องจากครัวเรือนที่อาศัยตามพื้นที่และมีรายได้ต่างกัน ส่งผลต่อพฤติกรรมการบริโภคบุหรี่และสินค้าประเภทมินเมา (เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์) ที่ต่างกัน ซึ่งในการศึกษาหมวดรายจ่ายที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคบุหรี่และสินค้าประเภทมินเมา (เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์) นั้น จะทำการศึกษาโดยใช้ฐานข้อมูลการสำรวจรายได้และการใช้จ่ายของภาคครัวเรือน (Socio - Economic Survey) พ.ศ. 2549

ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาจะครอบคลุมถึงการรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลจากผลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน (Economic Survey) พ.ศ. 2549 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ เพื่อทราบถึงสถานะปัจจุบันของโครงสร้างรายได้และพฤติกรรมการบริโภคของมุสลิมไทย

สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษา พบว่า ครัวเรือนมุสลิมในแต่ละพื้นที่ที่มีความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ โดยเมื่อพิจารณาครัวเรือนมุสลิมที่ยากจนที่สุด (ระดับรายได้ 0 - 5,840 บาท) พบว่าพื้นที่ในเขต 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้

มีสัดส่วนของครัวเรือนยากจนมากที่สุดถึงร้อยละ 76 ของครัวเรือนยากจนทั้งหมด ในขณะที่ครัวเรือนมุสลิมในเขตกรุงเทพมหานครมีสัดส่วนของครัวเรือนยากจนน้อยมากแค่เพียงร้อยละ 1 ของครัวเรือนยากจนทั้งหมด ดังนั้นจึงแสดงให้เห็นว่าครัวเรือนมุสลิมในแต่ละพื้นที่ที่มีความเหลื่อมล้ำในด้านรายได้ชัดเจน

ในขณะที่ในชั้นรายได้ร่ำรวยที่สุดหรือชั้นรายได้ที่ 5 (ระดับรายได้ 19,492 บาทขึ้นไป) นั้น ครัวเรือนมุสลิมในเขต 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้มีสัดส่วนครัวเรือนร่ำรวยที่สุดร้อยละ 26 ของครัวเรือนที่ร่ำรวยทั้งหมด ในขณะที่ในเขตกรุงเทพมหานครมีสัดส่วนครัวเรือนที่ร่ำรวยที่สุดถึงร้อยละ 23 ของครัวเรือนที่ร่ำรวยทั้งหมด แต่เมื่อเราพิจารณาสัดส่วนครัวเรือนมุสลิมทั่วประเทศ พบว่าครัวเรือนมุสลิมมีการกระจุกตัวอยู่ในเขต 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ถึงร้อยละ 52 ในขณะที่ในเขตกรุงเทพมหานครมีครัวเรือนมุสลิมกระจุกตัวอยู่เพียงร้อยละ 9 เท่านั้น ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า ครัวเรือนมุสลิมในเขตกรุงเทพมหานครเป็นครัวเรือนที่ร่ำรวยที่สุด

เมื่อพิจารณาโครงสร้างรายได้ ทั้งรายได้ที่เป็นตัวเงินและรายได้ที่ไม่ใช่ตัวเงิน พบว่า ในส่วนของรายได้ที่เป็นตัวเงิน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยยะ ทั้งจากปัจจัยด้านระดับรายได้ และปัจจัยด้านพื้นที่ กลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำในเขต กทม. ส่วนใหญ่มีรายได้จากการค้าขายและอาชีพส่วนตัว รวมถึงรายได้จากบำนาญและสวัสดิการบางส่วน ส่วนครัวเรือนที่มีรายได้ระดับกลางส่วนใหญ่มีรายได้จากค่าจ้างและเงินเดือนเป็นส่วนใหญ่ ขณะที่ครัวเรือนที่มีรายได้สูงส่วนใหญ่ มีรายได้จากการประกอบธุรกิจ ขณะเดียวกันครัวเรือนที่มีรายได้สูง มีรายรับจากการให้เช่าอาคาร ที่ดิน และอสังหาริมทรัพย์อื่น รวมทั้งเงินปันผล และกำไรจากการลงทุนอีกทางหนึ่ง ขณะที่รายได้ที่ไม่ใช่ตัวเงิน โดยเฉพาะอาหารและของใช้ที่ได้รับมาของครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกลับมีมูลค่ามากกว่าครัวเรือนที่มีรายได้สูง

สำหรับครัวเรือนมุสลิมในเขตภาคกลางและปริมณฑล ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ มีโครงสร้างที่ใกล้เคียงกับครัวเรือนมุสลิมในเขต กทม. แต่พบว่ามีรายได้จากการประกอบการภาคเกษตรเพิ่มขึ้นนอกเหนือจากครัวเรือนมุสลิมในเขต กทม. ที่ส่วนใหญ่ มีแหล่งรายได้จาก กำไรจากการประกอบธุรกิจ และค่าจ้างเท่านั้น นอกจากนี้ ครัวเรือนในพื้นที่ดังกล่าวยังมีรายได้จากเงินช่วยเหลือจากบุคคลอื่นในจำนวนที่สูงกว่าครัวเรือนในเขต กทม. ในส่วนของครัวเรือนมุสลิมในเขตภาคใต้ตอนบน ภาคใต้ตอนล่าง และ 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่แตกต่างจากพื้นที่อื่น โดยครัวเรือนกลุ่มที่มีรายได้ต่ำ มีรายได้มาจากรายค่าจ้างและเงินเดือนเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นรายได้จากการเป็นลูกจ้างในภาคการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ รวมทั้งเงินช่วยเหลือจากบุคคลอื่น ส่วนกลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้ชั้นกลางกลับมีรายได้จาก อาชีพอิสระ ค่าขายและธุรกิจขนาดเล็ก ร่วมกับ ค่าจ้าง และรายได้จากภาคการเกษตรบางส่วน ขณะที่ครัวเรือนที่มีรายได้สูงมีรายได้ส่วนใหญ่เป็นกำไรจากภาคการเกษตร และกำไรจากการประกอบธุรกิจขนาดใหญ่ รวมทั้งรายรับจากการให้เช่าอาคาร ที่ดิน และอสังหาริมทรัพย์ ขณะที่รายได้ที่ไม่ใช่ตัวเงินกลับมีมูลค่าสูงกว่าครัวเรือนในเขต กทม. โดยส่วนใหญ่เป็นอาหารและเครื่องคั่ที่ผลิตเองและได้รับมา โดยเฉพาะมูลค่าดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับกำไรภาคการเกษตร

สำหรับผลการศึกษาในด้านพฤติกรรมการบริโภคหรือโครงสร้างรายจ่ายของมุสลิมไทย โดยได้ทำการวิเคราะห์ถึงค่าใช้จ่ายทั้งหมดของครัวเรือนประกอบด้วย ค่าใช้จ่ายอุปโภคบริโภค ค่าใช้จ่ายที่ไม่เกี่ยวกับการอุปโภคบริโภค ค่าใช้จ่ายอาหารและเครื่องดื่ม ฯลฯ เป็นครัวเรือนที่อยู่ในชั้นรายได้เดียวกัน พบว่าครัวเรือนมุสลิมที่อยู่ในชั้นยากจนที่สุดของแต่ละพื้นที่และมีค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด คือครัวเรือนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีค่าใช้จ่ายทั้งสิ้นเพียง 3,869 บาทต่อครัวเรือนต่อเดือน ในขณะที่ครัวเรือนที่อยู่ในชั้นยากจนที่สุดแต่มีค่าใช้จ่ายมากที่สุด คือ ครัวเรือนมุสลิมที่อยู่ในเขตภาคใต้ตอนบน โดยมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยทั้งสิ้น 6,344 บาทต่อครัวเรือนต่อเดือน และเมื่อพิจารณาครัวเรือนที่อยู่ในชั้นรายได้ร่ำรวยที่สุดของแต่ละพื้นที่และมีค่าใช้จ่ายมากที่สุด คือครัวเรือนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยสูงถึง 30,357 บาทต่อครัวเรือนต่อเดือน ในขณะที่ครัวเรือนที่อยู่ในชั้นที่ร่ำรวยที่สุด แต่มีค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด คือครัวเรือนที่อยู่ในเขตภาคใต้ตอนบน มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนทั้งสิ้น 24,865 บาทต่อเดือน

ในขณะที่ประเด็น การบริโภคนุหรี (ยาสูบ) และสินค้าประเภทมินเมา (เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์) เช่น สุรา เบียร์ และอื่น ๆ ซึ่งเป็นประเด็นที่สำคัญ พบว่า ทุกพื้นที่ที่มีมุสลิมที่บริโภคสินค้านี้ดังกล่าวและปรากฏอยู่ในทุกชั้นรายได้ในสัดส่วนมูลค่าที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาในแต่ละรายพื้นที่ ได้ข้อสรุปว่า พื้นที่ที่มีการบริโภคนุหรี (ยาสูบ) และสินค้าประเภทมินเมา (เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์) เช่น สุรา เบียร์ และอื่น ๆ มากที่สุดหรือมีการบริโภคในทุกระดับ ชั้นรายได้ คือ ครัวเรือนในเขตภาคใต้ ทั้งนี้มีการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ทั้งในบ้านและนอกบ้านและบริโภคยาสูบอย่างแพร่หลายในทุกระดับชั้นรายได้ ขณะที่มูลค่าการบริโภคสินค้านี้ดังกล่าวเฉลี่ยต่อเดือน พบว่า พื้นที่ที่มีการดื่มแอลกอฮอล์ในบ้านมากที่สุด คือ เขตภาคใต้ตอนบน โดยมีค่าใช้จ่ายสูงถึง 2,803 บาทต่อครัวเรือนต่อเดือน ในขณะที่พื้นที่ที่มีการดื่มแอลกอฮอล์นอกบ้านมากที่สุด คือเขต 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนทั้งสิ้น 2,150 บาทต่อเดือน และพื้นที่ที่มีการบริโภคยาสูบมากที่สุด ได้แก่ เขตภาคใต้ตอนบน โดยมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยทั้งสิ้น 478 บาทต่อครัวเรือนต่อเดือน ทั้งนี้ ไม่ว่าจะเป็นการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทั้งในบ้านและนอกบ้าน และการบริโภคยาสูบ พบว่าชั้นรายได้ที่มีการบริโภคมากที่สุด คือ ชั้นรายได้ที่ร่ำรวยที่สุดของพื้นที่นั้น ๆ แสดงถึงการบริโภคสินค้านี้ดังกล่าวแพร่หลายในกลุ่มมุสลิมที่ร่ำรวยและมีฐานะทางสังคมสูง

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

ในการศึกษาครั้งนี้ยังมีข้อจำกัด ในการศึกษาอยู่หลายประการหากผู้สนใจจะทำการศึกษาเพิ่มเติมควรพิจารณาเพิ่มเติมในประเด็นดังนี้

- ด้านข้อมูลจากการสำรวจของสำนักงานสถิติ พบว่า ในการเก็บข้อมูลของรายได้และรายจ่ายเป็นการเก็บของทั้งครัวเรือน จึงทำให้ไม่สามารถวิเคราะห์ถึงปัจจัยต่อพฤติกรรมการบริโภครายบุคคลของครัวเรือนได้ รวมถึงการแบ่งชั้นรายได้ในครั้งนี้มิได้นำปัจจัยด้านจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมาพิจารณาด้วย

- แม้การเก็บข้อมูลรายได้และการใช้จ่ายของภาคครัวเรือน (Socio - Economic Survey) ของไทยจะเริ่มมีมาหลายปีแล้วก็ตาม แต่การเก็บข้อมูลของผู้นับถือศาสนาของไทยได้เริ่มมีครั้งแรกในปี พ.ศ. 2549 จึงไม่สามารถนำปัจจัยด้านเวลา (Time Series) ที่มีผลต่อพฤติกรรมมุสลิมไทยมาทำการวิเคราะห์ได้
- จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ทำการศึกษาของสำนักงานสถิติ พบว่า การสุ่มสำรวจครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลามในภาคเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนน้อยมาก รวมทั้งเมื่อวิเคราะห์ถึงลงไปรายจังหวัด กลับพบว่าบางจังหวัดไม่มีข้อมูลการสำรวจของครัวเรือนที่นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งส่งผลต่อการวิเคราะห์พฤติกรรมของครัวเรือนมุสลิมในพื้นที่ดังกล่าวได้
- หากมีการศึกษาพฤติกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และยาสูบของมุสลิมไทย ควรระบุคำถามในการสำรวจถึงประเภทเครื่องดื่ม และยาสูบที่ชัดเจน และสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ของศาสนาอิสลาม

บทความชนะเลิศการประกวดผลงานวิชาการ
ด้านเศรษฐศาสตร์และธุรกิจ

บทความผู้เข้าร่วมนำเสนอผลงานทางวิชาการ
เกี่ยวกับมุสลิมศึกษาด้านเศรษฐศาสตร์และธุรกิจ
เรื่อง การวิเคราะห์การส่งออกข้าวจากไทยไปอิหร่าน
โดย นางสาวชัชชญา หาญเจนลักษณ์

บทคัดย่อ

การค้าระหว่างไทยกับอิหร่านมีปริมาณไม่มาก แต่สินค้าที่ทำการค้ากันเป็นสินค้าที่เกื้อกูลและเป็นที่ต้องการของกันและกัน โดยสินค้าส่งออกอันดับหนึ่งไปอิหร่านของไทยคือ ข้าว ซึ่งเป็นสินค้าที่อิหร่านนำเข้าจากไทยมาก ในการศึกษาครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างไทยกับอิหร่าน วิเคราะห์ความสามารถในการแข่งขันการส่งออกข้าวของไทยไปอิหร่าน และศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการส่งออกข้าวของไทยไปอิหร่าน

การศึกษานี้ใช้ดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ (RCA) และแบบจำลองส่วนแบ่งตลาดคงที่ (CMS) ใช้ข้อมูลปี 2540 - 2548 และประมาณค่าสมการอุปสงค์ โดยใช้วิธีการกำลังสองน้อยที่สุด (OLS) ข้อมูลที่ใช้เป็นข้อมูลของปี 2529 - 2548

ผลการศึกษาพบว่า การส่งออกข้าวของไทยไปอิหร่าน มีปากีสถาน เวียดนาม และอูรูกวัย เป็นประเทศคู่แข่งที่สำคัญ อย่างไรก็ตามอิหร่านมีความต้องการนำเข้าข้าวจากไทยมากที่สุด แต่ความสามารถในการแข่งขันการส่งออกข้าวไปอิหร่านและการปรับตัวที่สอดคล้องกับความต้องการข้าวของอิหร่านเป็นสิ่งที่ไทยต้องมีการวางแผนการส่งออกที่ดีและรอบคอบ และต้องใส่ใจให้มากขึ้น ทั้งในเรื่องราคาและคุณภาพข้าวที่ส่งออกไปอิหร่าน เพื่อให้เห็นความแตกต่างระหว่างข้าวไทยกับข้าวจากประเทศอื่น ๆ ประกอบกับอิหร่านมีกฎระเบียบที่เคร่งครัดที่ต้องศึกษาอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังต้องพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการส่งออกข้าวจากไทยไปอิหร่านด้วย ซึ่งนอกจากราคาข้าวทั้งราคาข้าวของไทยและราคาข้าวของประเทศคู่แข่งแล้วยังมีตัวแปรอื่น ๆ เช่น ปริมาณผลผลิตข้าวของอิหร่าน รายได้ของอิหร่าน จำนวนประชากรของอิหร่าน การเกิดภาวะสงคราม การซื้อขายข้าวระหว่างไทยกับอิหร่านแบบรัฐบาลต่อรัฐบาล รวมถึงคุณภาพข้าว ความเชื่อมั่นในการชำระเงิน ความเชื่อมั่นทางการเมือง และการคาดการณ์เหตุการณ์ในอนาคต โดยเฉพาะโครงการนิวเคลียร์ ที่ทำให้ผู้ประกอบการหวั่นกับการที่อิหร่านถูกคว่ำบาตร นอกจากนั้นยังมีปัจจัยเรื่องความสัมพันธ์ใกล้ชิด ความคุ้นเคย และความไว้วางใจระหว่างผู้ซื้อกับผู้ขาย

ABSTRACT

Although, the value of trade between Thailand and Iran has not been explicitly high compare to many countries, the trade value and type of commodities have performed the significant harmony in each country' demand. Because rice has occupied the first rank of export value from Thailand to Iran since 1979, rice shall be an appropriate proxy for the analysis of trade between Thailand and Iran. The objectives of this thesis are as followings (i) to study trade relations, (ii) an analysis competitiveness of rice export from Thailand to Iran, and (iii) to study factors affecting Thailand's rice export to Iran.

Analysis is based on Revealed Comparative Advantage (RCA) method and Constant Market Share (CMS) method. Data in this study is annual data from 1997 - 2005. In addition, the estimation of demand for rice in Iran by the Ordinary Least Square (OLS) method uses the annual data during 1986 – 2005.

Results show that Pakistan, Vietnam and Uruguay are the important competitors of Thai rice exporting. However, Iran's most wanted is Thai rice. The government must concern about 1) competitiveness and 2) adjustment that go along with Iran rice demand. Therefore, Thai government should have appropriate plan to improve these two factors and concern about price and quality of Thai rice to make our rice differ from another competitor's. Also, Iran's strict import regulation is one of the important factors that Thai government should study in-depth. In addition, there are other factors affect trading rice not only the price of Thailand and the competitors' but also quantity of rice produced in Iran, the income of Iran, population of Iran, war, rice trading between the government of Thailand and Iran. Furthermore, there are quality factors such as rice quality, the good trader's relationship including close relationship, familiarity, and trustworthiness. The political and payment confidence is the important factor; especially, the nuclear projects, that Iran could be boycotted, could decrease entrepreneurs confidence in trading.

การวิเคราะห์การส่งออกข้าวจากไทยไปอิหร่าน (AN ANALYSIS OF RICE EXPORTS FROM THAILAND TO IRAN)

ัชชฎา หาญเจนลักษณ์

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยมีการขยายความร่วมมือและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในอาเซียนและภูมิภาคอื่น ๆ เช่น ตะวันออกกลาง¹ เอเชียใต้และเอเชียกลางมากขึ้น โดยมีแนวคิดหลักคือ การช่วยให้ประเทศไทยสามารถเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในทางการเมืองและเศรษฐกิจระหว่างประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

การมีนโยบายส่งเสริมความสัมพันธ์ด้านการค้ากับประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคตะวันออกกลางนั้น เนื่องจากภูมิภาคตะวันออกกลางมีความสำคัญ ทั้งในแง่ที่เป็นแหล่งอารยธรรมและเป็นแหล่งที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของโลกอย่าง เช่น น้ำมันและก๊าซธรรมชาติอยู่จำนวนมาก เป็นแหล่งผลิตเชื้อเพลิงที่สำคัญที่สุด สามารถผลิตน้ำมันได้ 1 ใน 3 ของปริมาณน้ำมันที่ผลิตได้ทั้งหมดในโลก และมีปริมาณน้ำมันสำรอง 1 ใน 2 ของโลก หรือประมาณ 669.2 ล้านบาร์เรล ซึ่งทำให้ตะวันออกกลางมีอิทธิพลต่อเศรษฐกิจ การค้าและการลงทุนของโลกที่มีศักยภาพ นอกจากนี้ตะวันออกกลางยังมีดินแดนที่สามารถเชื่อมต่อได้หลายทวีป มีอาณาเขตตั้งแต่ตะวันออกของทวีปแอฟริกา จนถึงตะวันตกเฉียงใต้ของทวีปเอเชียมีพื้นที่กว่า 6.2 ล้านตารางกิโลเมตร

ขณะเดียวกันประเทศในภูมิภาคตะวันออกกลางที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในเอเชียด้วยกันมากขึ้น มีการดำเนินนโยบายมองไปทิศตะวันออก (Look East Policy) ได้แก่ ประเทศอิหร่าน ซึ่งหันมาให้ความสำคัญกับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นประเทศคู่ค้า โดยไทยมีปริมาณการค้าเป็นอันดับที่ 1 ของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่อิหร่านค้าขายด้วย และอิหร่านเป็นประเทศคู่ค้าอันดับที่ 7 ของประเทศไทยในภูมิภาคตะวันออกกลาง จัดว่าความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างไทยกับอิหร่านมีนัยสำคัญ

นอกจากนี้อิหร่านยังเป็นตลาดใหญ่ในภูมิภาคตะวันออกกลาง เนื่องจากอิหร่านมีจำนวนประชากรกว่า 70 ล้านคน ทำให้ความต้องการสินค้าและบริการมีมากตามไปด้วย ประกอบกับอิหร่านเป็นประเทศกำลังพัฒนา ที่มีกำลังในการซื้อสูง คือ อิหร่านเป็นผู้ครอบครองน้ำมันและก๊าซธรรมชาติจำนวนมาก โดยสามารถผลิตน้ำมันได้เป็นอันดับสองรองจากซาอุดีอาระเบีย และมีก๊าซธรรมชาติรองจากรัสเซีย

¹ มีการนิยามกลุ่มประเทศตะวันออกกลางแตกต่างกัน แต่ในการศึกษาครั้งนี้กลุ่มตะวันออกกลาง หมายถึง 15 ประเทศ ได้แก่ บาห์เรน ไซปรัส อิหร่าน อิรัก อิสราเอล จอร์แดน คูเวต เลบานอน โอมาน กาตาร์ ซาอุดีอาระเบีย ซีเรีย ตุรกี สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ และเยเมน ซึ่งอิงตามการนิยามของกรมเศรษฐกิจการพาณิชย์

และอิหร่านมีทำเลที่ตั้งที่ไทยสามารถใช้เป็นประตูการค้า (Gateway) สู่วันออกกลาง เอเชียกลาง และประเทศในกลุ่มรัฐอิสระ (Commonwealth of Independent States: CIS) ได้เป็นอย่างดี ไทยจึงสามารถใช้อิหร่านเป็นฐานการลงทุนหรือเป็นแหล่งพักสินค้า เพื่อกระจายไปยังประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคใกล้เคียงได้

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับอิหร่านเป็นความสัมพันธ์ที่เริ่มขึ้นตั้งแต่สมัยอยุธยา และได้พัฒนาเป็นความสัมพันธ์ด้านการต่างประเทศและวัฒนธรรม ดังปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์สมัยอยุธยา ในรัชกาลสมเด็จพระนเรศวร มีชาวอิหร่านเข้ามาตั้งถิ่นฐานและรับราชการในสมัยอยุธยา คือ ท่านเอกะหมัด ซึ่งได้รับตำแหน่งเป็นจุฬาราชมนตรี และเป็นต้นตระกูลที่สำคัญของไทยในปัจจุบัน เช่น ตระกูลบุญนาค เป็นต้น ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับอิหร่านสมัยอยุธยาดังกล่าวก่อให้เกิดการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม อาทิ คำในภาษาไทย เช่น ภาษี สนม อุ่น หนู กุหลาบ เป็นต้น ซึ่งมีรากศัพท์จากภาษาฟาร์ซี และยังคงนำมาใช้อย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม การติดต่อสัมพันธ์กันระหว่าง 2 ประเทศได้ขาดหายไปช่วงหนึ่ง จนกระทั่งในศตวรรษที่ 20 จึงได้มีการติดต่อสัมพันธ์กันใหม่ โดยมีการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูต เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2498 (ค.ศ. 1955) ซึ่งนับจากนั้นได้คืนความสัมพันธ์การติดต่อทางศาสนา วัฒนธรรม และการค้าระหว่างกันอีกครั้งหนึ่ง มีการทำสนธิสัญญามิตรภาพในปี พ.ศ. 2510 ทำความตกลงทางการค้ากันเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2512 และความตกลงทางวัฒนธรรมในปี พ.ศ. 2519

ในปี พ.ศ. 2522 (ค.ศ. 1979) อิหร่านเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบกษัตริย์ไปสู่ระบอบรัฐอิสลาม ทำให้การค้าระหว่างทั้งสองประเทศมีมูลค่าน้อยมาก ซึ่งปัจจัยมาจากนโยบายปิดประเทศของอิหร่าน ปีต่อมาก็เกิดสงครามระหว่างอิหร่านกับอิรักเป็นเวลากว่า 8 ปี (ค.ศ. 1980 - 1988) ทำให้เกิดความเสียหายต่อเศรษฐกิจของอิหร่านเป็นอย่างมาก ขณะเดียวกันไทยกลับมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจการค้าอย่างมาก และภาคการผลิตของไทยได้มุ่งสินค้าไปสู่ตลาดที่มีกำลังการซื้อสูงและขั้นตอนที่ไม่ยุ่งยากแก่การทำการค้าระหว่างประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ยุโรป และญี่ปุ่น

เมื่ออิหร่านเข้าสู่สภาพปกติ และได้มีการเลือกตั้งประธานาธิบดีขึ้นในปี พ.ศ. 2532 โดยนโยบายสำคัญของรัฐบาล คือการเร่งพัฒนาเศรษฐกิจและฟื้นฟูประเทศ ตามแผนพัฒนาประเทศ 5 ปีฉบับแรกของอิหร่าน ซึ่งถือเป็นการเข้าไปสู่ทศวรรษใหม่ของการพัฒนาเศรษฐกิจของอิหร่าน ตลอดจนการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับต่างประเทศ

ไทยกับอิหร่านได้ร่วมตกลงกันที่จะจัดตั้งคณะกรรมการความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ พาณิชยกรรม อุตสาหกรรม วิชาการและวิทยาศาสตร์ ไทย - อิหร่าน (Joint Commission on Economic, Commercial, Industrial, Technical, Agricultural and Scientific Cooperation between Iran and Thailand: JC) หรือย่อว่า คณะกรรมการร่วมเศรษฐกิจไทย - อิหร่าน ขึ้นเป็นครั้งแรก เพื่อหารือเสนอแนะ และแก้ปัญหาช่องทาง

และวิธีการเพื่อเอื้อให้เกิดการค้าระหว่างทั้งสองประเทศมากขึ้น ทั้งลดข้อกีดกันทางภาษีและมิใช่ภาษี (Tariff and Non - Tariff Barriers) ของแต่ละประเทศให้น้อยลง

โดยสินค้าที่มีความสำคัญในด้านการค้าระหว่างทั้งสองประเทศ ได้แก่ ข้าว ซึ่งข้าวเป็นสินค้าสำคัญของทั้งฝ่ายไทย ในฐานะที่ไทยเป็นผู้ส่งออกข้าวอันดับหนึ่งของโลก และฝ่ายอิหร่านก็ต้องการนำเข้าข้าว เนื่องจากผลิตได้ไม่เพียงพอกับความต้องการภายในประเทศ ประกอบกับอิหร่านนิยมบริโภคข้าวไทย จึงทำให้อิหร่านเป็นผู้นำเข้าข้าวที่สำคัญของไทยที่นำรายได้เข้าประเทศจำนวนมาก

ข้าวเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญอันดับหนึ่งของไทยไปอิหร่าน โดยในช่วงปี 2540 - 2543 มีสัดส่วนมูลค่าการส่งออกมากกว่าร้อยละ 60 ของมูลค่าการส่งออกทั้งหมดของไทยไปอิหร่าน แต่ปีต่อ ๆ มา มูลค่าการส่งออกข้าวกลับมีสัดส่วนลดลงเรื่อย ๆ จนในปี 2548 ที่มีสัดส่วนมูลค่าการส่งออกเพียงร้อยละ 17 ของมูลค่าการส่งออกทั้งหมดของไทยไปอิหร่าน (ตารางที่ 1)

ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้จึงได้สนใจศึกษาในสินค้าข้าว โดยศึกษาความสามารถในการแข่งขันการส่งออกข้าวของไทยไปอิหร่าน และปัจจัยที่มีผลต่อการส่งออกข้าวของไทยไปอิหร่านเปลี่ยนแปลง

ตารางที่ 1 สัดส่วนการส่งออกข้าวของไทยไปยังอิหร่านปี 2540 - 2548

มูลค่า: ล้านบาท

ปี	มูลค่าส่งออกทั้งหมด	มูลค่าส่งออกข้าว	สัดส่วน (ร้อยละ)
2540	5,154.90	3,694.70	71.67
2541	5,776.50	4,888.70	84.63
2542	8,064.70	6,664.60	82.64
2543	6,979.30	4,671.90	66.94
2544	5,862.00	2,828.70	48.25
2545	7,608.90	2,998.50	39.41
2546	12,264.30	4,018.40	32.77
2547	18,214.00	5,669.80	31.13
2548	12,636.50	2,144.10	16.97

ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยความร่วมมือของกรมศุลกากร

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาข้อมูลทั่วไปและความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างไทยกับอิหร่าน
2. เพื่อวิเคราะห์ความสามารถการแข่งขันการส่งออกข้าวของไทยไปอิหร่าน
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการส่งออกข้าวของไทยไปอิหร่าน

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เก็บรวบรวมโดยการสนทนากับผู้แทนจากสมาคมผู้ส่งข้าวออกต่างประเทศ ผู้แทนจากสมาคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย หัวหน้ากลุ่มงานตะวันออกกลาง และแอฟริกา กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ ผู้อำนวยการกองตะวันออกกลาง กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา กระทรวงต่างประเทศ อุปทูตทางด้านเศรษฐกิจของอิหร่าน สถานทูตอิหร่านประจำประเทศไทย นอกจากนี้ได้มีโอกาสเข้าร่วมประชุมกับสมาคมธุรกิจไทย - อิหร่าน ครั้งที่ 3 ซึ่งมีเอกอัครราชทูตอิหร่านประจำประเทศไทยเป็นผู้เสนอมุมมองทางด้านเศรษฐกิจที่มีต่อไทย ตลอดจนสัมภาษณ์ผู้แทนจากผู้ประกอบการของไทยที่ทำการค้าข้าวกับอิหร่าน

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เช่น มูลค่าการค้ารวม การนำเข้า การส่งออก เป็นต้น โดยเก็บรวบรวมจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ อาทิ กรมศุลกากร กรมการค้าต่างประเทศ กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ สำนักปลัดกระทรวงพาณิชย์ สำนักเศรษฐกิจการเกษตร สมาคมผู้ส่งข้าวออกต่างประเทศ สำนักงานสถิติแห่งชาติ ตลอดจนการเก็บรวบรวมจากหนังสือ วารสาร บทความ วิทยานิพนธ์ อินเทอร์เน็ต และสิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์สำหรับการศึกษาในครั้งนี้ นอกจากนี้ข้อมูลบางส่วน ยังได้รับความอนุเคราะห์ข้อมูลจากสถานทูตอิหร่านประจำประเทศไทยอีกด้วย

แบบจำลองที่ใช้ในการศึกษา

ในการศึกษานี้วิเคราะห์ความสามารถการแข่งขันการส่งออกสินค้าข้าวของไทยไปอิหร่าน โดยใช้ดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ (RCA) ของสินค้าข้าวที่ส่งออกไปอิหร่าน และการเปลี่ยนแปลงส่วนแบ่งตลาดสินค้าข้าวของไทย เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศผู้ส่งออกข้าว (คู่แข่ง) ได้แก่ เวียดนาม อินเดีย ปากีสถาน อาร์เจนตินา อุรุกวัย และสหรัฐอเมริกาและเม็กซิโก ซึ่งสามารถแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงการส่งออกที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ยังวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการส่งออกข้าวของไทย โดยใช้แบบจำลองส่วนแบ่งตลาดคงที่ (CMS) และการประมาณค่าสมการอุปสงค์การนำเข้าข้าวจากไทยของอิหร่าน

ผลการศึกษา

1. การวิเคราะห์ค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ (RCA) และส่วนแบ่งตลาดข้าวของไทย

ดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ (Revealed Comparative Advantage: RCA) คือเครื่องมือที่ใช้วัดความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ โดยการเปรียบเทียบส่วนแบ่งของการส่งออกสินค้าชนิดหนึ่งในการส่งออกทั้งหมดของประเทศนั้นกับส่วนแบ่งของการส่งออกสินค้าชนิดดังกล่าวในการส่งออกรวมของโลก ดังแบบจำลองในหัวข้อ 2.3.1

โดยค่า RCA ที่มีค่ามากกว่า 1 หมายความว่า ประเทศนั้นมีความได้เปรียบในการผลิตสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่ง และถ้ามีค่า RCA สูงเพียงใดแสดงว่าประเทศนั้นมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบมากขึ้นตามไปด้วย และในทางกลับกันประเทศที่มีค่า RCA น้อยกว่า 1 แสดงว่าประเทศนั้นเสียเปรียบในการผลิตสินค้าชนิดนั้น

โดยทั่วไปแล้วนอกจากจะพิจารณาค่า RCA ที่มากกว่า 1 แล้ว ยังต้องพิจารณาเปรียบเทียบกับค่า RCA ของประเทศคู่แข่งที่ส่งออกไปในตลาดเดียวกันด้วย กล่าวคือ ถ้าค่า RCA ของประเทศหนึ่งสูงกว่าอีกประเทศหนึ่งแสดงว่าประเทศที่มีค่า RCA มากกว่ามีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในสินค้านั้น ๆ มากกว่าอีกประเทศหนึ่งที่มี ค่า RCA น้อยกว่า

การศึกษาในส่วนนี้จะพิจารณาเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์ RCA ร่วมกับส่วนแบ่งตลาด เพื่อให้ทราบถึงความสามารถการแข่งขันการส่งออกสินค้าข้าวของไทยไปตลาดอิหร่าน ในช่วงปี 2540 - 2548 และเพื่อให้ทราบรายละเอียดได้ดียิ่งขึ้น จึงมีการศึกษาเปรียบเทียบกับคู่แข่งที่สำคัญ ได้แก่ เวียดนาม อินเดีย ปากีสถาน อาร์เจนตินา อุรุกวัย และสหรัฐอเมริกาบริติช และในการศึกษาค่าส่วนแบ่งตลาดข้าวของไทยในตลาดอิหร่าน เช่นเดียวกัน ได้มีการศึกษาเปรียบเทียบกับประเทศต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น ในช่วงเวลาเดียวกันกับการพิจารณาค่า RCA

ผลการวิเคราะห์ RCA ในช่วงปี 2540 - 2548 ปรากฏว่า ไทย เวียดนาม ปากีสถานและอุรุกวัย มีค่า RCA มากกว่า 1³ มาก แสดงว่าทั้ง 4 ประเทศมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออกข้าวไปอิหร่าน จึงอาจกล่าวได้ว่าการส่งออกข้าวของไทยไปอิหร่านมีเวียดนาม อุรุกวัย และปากีสถาน เป็นคู่แข่งที่สำคัญ ในส่วนต่อไปจะศึกษาหาสาเหตุว่าปัจจัยใดเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการส่งออกข้าวของไทยไปอิหร่าน โดยใช้แบบจำลองส่วนแบ่งตลาดคงที่ (CMS)

²ไทย เวียดนาม อินเดีย ปากีสถาน อุรุกวัยและอาร์เจนตินา เป็นประเทศที่อิหร่านมีการนำเข้าข้าวและมีเงื่อนไขในการนำเข้าที่กำหนดโดย GTC อย่างชัดเจน (ดูเงื่อนไขการนำเข้าเพิ่มเติมจาก www.gtcir.com) ส่วนสหรัฐอเมริกาบริติช เป็นประเทศคู่ค้าที่สำคัญของอิหร่านที่มักจะเป็นประเทศคนกลางระหว่างผู้ผลิตกับผู้ซื้อ

³ โดยค่า RCA ที่มีค่ามากกว่า 1 หมายความว่า ประเทศนั้นมีความได้เปรียบในการผลิตสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่ง และถ้ามีค่า RCA สูงเพียงใดแสดงว่าประเทศนั้นมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบมากขึ้นตามไปด้วย และในทางกลับกันประเทศที่มีค่า RCA น้อยกว่า 1 แสดงว่าประเทศนั้นเสียเปรียบในการผลิตสินค้าชนิดนั้น

โดยทั่วไปแล้วนอกจากจะพิจารณาค่า RCA ที่มากกว่า 1 แล้ว ยังต้องพิจารณาเปรียบเทียบกับค่า RCA ของประเทศคู่แข่งที่ส่งออกไปในตลาดเดียวกันด้วย กล่าวคือ ถ้าค่า RCA ของประเทศหนึ่งสูงกว่าอีกประเทศหนึ่งแสดงว่าประเทศที่มีค่า RCA มากกว่ามีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในสินค้านั้น ๆ มากกว่าอีกประเทศหนึ่งที่มี ค่า RCA น้อยกว่า

2. การวิเคราะห์แบบจำลองส่วนแบ่งตลาดคงที่ (CMS)

แบบจำลองส่วนแบ่งตลาดคงที่ (Constant Market Share: CMS) เป็นการศึกษาการขยายตัวการส่งออกที่เป็นจริงว่ามีผลจากปัจจัยใดบ้างในปีที่พิจารณา ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ ศึกษาการส่งออกข้าวไปอิหร่าน จึงทำให้การขยายตัวการส่งออกที่เป็นจริงเป็นผลรวมของผลจากการขยายตัวของการนำเข้า ผลจากการแข่งขันที่แท้จริง และผลกระทบร่วม⁴ โดยแต่ละปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการส่งออกอธิบายได้ดังนี้

ผลจากการขยายตัวของการนำเข้า คือ ผลที่แสดงให้เห็นว่ามูลค่าการส่งออกข้าวเป็นผลจากความต้องการข้าวของอิหร่าน กล่าวคือ หากผลจากการขยายตัวของการนำเข้ามีค่าเป็นบวก แสดงว่ามูลค่าการส่งออกที่เพิ่มขึ้นเป็นผลจากความต้องการข้าวของอิหร่านสูงขึ้น ในทางตรงข้ามหากผลดังกล่าวมีค่าเป็นลบ แสดงว่ามูลค่าการส่งออกที่ลดลงเป็นผลจากความต้องการข้าวของอิหร่านต่ำลง

ผลจากการแข่งขันที่แท้จริง เป็นผลต่างระหว่างการส่งออกที่เป็นจริงกับการส่งออกที่เพียงพอเพื่อรักษาส่วนแบ่งตลาดของประเทศผู้ส่งออกที่พิจารณา โดยผลต่างนี้แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการแข่งขันเมื่อเทียบกับผู้ส่งออกจากประเทศอื่น กล่าวคือ หากผลจากการแข่งขันที่แท้จริงมีค่าเป็นบวก แสดงว่าประเทศผู้ส่งออกที่พิจารณามีความสามารถในการแข่งขันสูงกว่าประเทศคู่แข่ง ในทางตรงข้ามหากผลดังกล่าวมีค่าเป็นลบ แสดงว่าประเทศดังกล่าวมีความสามารถในการแข่งขันที่ต่ำกว่า

ผลกระทบร่วม คือผลจากการปรับตัวการส่งออกถูกหรือผิดทิศทาง กล่าวคือ หากผลกระทบร่วมมีค่าเป็นบวก แสดงว่าการส่งออกข้าวของประเทศผู้ส่งออกที่พิจารณาเปลี่ยนแปลงสอดคล้องกับการขยายตัวของข้าวในตลาดอิหร่าน ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า การส่งออกเพิ่มขึ้นขณะที่การขยายตัวเพิ่มขึ้น ในทางตรงข้ามหากผลกระทบร่วมมีค่าเป็นลบ แสดงว่าการส่งออกข้าวของประเทศผู้ส่งออกที่พิจารณาเปลี่ยนแปลงไม่สอดคล้องกับการขยายตัวของข้าวในตลาดอิหร่าน อธิบายได้ว่า การส่งออกเพิ่มขึ้นขณะที่การขยายตัวลดลง

ไทยมีโอกาสในการส่งออกข้าวไปอิหร่านมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับปากีสถาน เวียดนาม และอุรูกวัย โดยพิจารณาจากการขยายตัวของการนำเข้าหรือความต้องการนำเข้าข้าวของอิหร่านเอง ทั้งนี้เนื่องจากอิหร่านผลิตข้าวได้ไม่เพียงพอต่อความต้องการภายในประเทศ และอิหร่านอยู่ในพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดสงคราม จึงมีความต้องการนำเข้าข้าวสูง ประกอบกับฐานะการเงินที่มั่งคั่งจากการส่งออกน้ำมันไปขายยังต่างประเทศ จึงสามารถซื้อข้าวคุณภาพดีในปริมาณสูงได้ ซึ่งหากอิหร่านมีความต้องการนำเข้าข้าวเพิ่มขึ้น อิหร่านจะมีความต้องการนำเข้าข้าวจากไทยมากที่สุด เนื่องจากข้าวไทยเป็นข้าวคุณภาพดีตรงกับความต้องการของอิหร่าน

⁴ รายละเอียดเกี่ยวกับแบบจำลองส่วนแบ่งตลาดคงที่ ข้อมูลเพิ่มเติมวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์ กล่าวในบทที่ 2 หัวข้อ 2.3.2

ผลจากการแข่งขันที่แท้จริงหรือความสามารถในการแข่งขันการส่งออกข้าวของไทยไปอิหร่าน เป็นปัจจัยที่ไทยต้องใส่ใจและพิถีพิถันมาก ทั้งในเรื่องราคาและคุณภาพข้าวที่ส่งออกไปอิหร่านให้มากขึ้น เพื่อให้เห็นความแตกต่างระหว่างข้าวไทยกับข้าวจากประเทศอื่น ๆ เนื่องจากเป็นปัจจัยที่สำคัญในการกำหนด ปริมาณการส่งออกข้าวไทยไปอิหร่าน ซึ่งมีการศึกษาการประมาณการสมการอุปสงค์การนำเข้าข้าวจากไทย ของอิหร่านในข้อต่อไป

ผลกระทบร่วมหรือการปรับตัวให้สอดคล้องกับความต้องการข้าวของอิหร่าน เป็นปัจจัยที่เป็น ทั้งโอกาสและอุปสรรคในการส่งออกข้าวไปอิหร่าน ซึ่งหากสามารถวางแผนการส่งออกข้าวไปอิหร่าน ได้อย่างถูกต้องและสอดคล้องกับความต้องการข้าวของอิหร่านจะเป็นโอกาสของประเทศไทย แต่ก็มี สถานการณ์อื่น ๆ ที่ทำให้การวางแผนไม่สอดคล้องกับความต้องการข้าวของอิหร่านหรือเป็นอุปสรรค ในการส่งออก เช่น ภัยธรรมชาติ นโยบายประกันราคา เป็นต้น

3. การประมาณการสมการอุปสงค์การนำเข้าข้าวจากไทยของอิหร่าน

ในการประมาณการสมการอุปสงค์การนำเข้าข้าวจากไทยของอิหร่าน ใช้ข้อมูลรายปีตั้งแต่ 2529 - 2548 โดยกำหนดให้ปริมาณการนำเข้าข้าวจากไทยของอิหร่าน ขึ้นอยู่กับ ราคาข้าวของไทย (PT) ราคาข้าว ของประเทศคู่แข่ง (PC) รายได้ของอิหร่าน (Y) ปริมาณผลผลิตข้าวของอิหร่าน (QI) จำนวนประชากร ของอิหร่าน (N) และตัวแปรดัมมี่ (D1 คือ การเกิดสงครามของอิหร่าน D2 คือ การซื้อขายข้าวระหว่างไทย กับอิหร่านแบบรัฐบาลต่อรัฐบาล (G to G))

โดยค่าประมาณที่ได้ สามารถเขียนสมการ⁶ ได้ดังนี้

$$\ln M = 13.99 - 2.09 \ln PT + 4.42 \ln PC + 0.19 \ln Y - 1.66 \ln QI + 1.81 \ln N + 0.40 D1 \\ (0.48) \quad (-2.00)^* \quad (2.86)^* \quad (0.39) \quad (-3.67)^* \quad (0.21) \quad (1.15) \\ + 0.20 D2 - 1.07 AR(1) - 0.69 AR(2) \\ (1.37) \quad (-5.56) \quad (-4.04) \\ R^2 = 0.79 \quad \bar{R}^2 = 0.55 \quad D.W. = 2.26 \quad F = 3.29 \text{ (Prob} = 0.05)$$

วงเล็บข้างล่างค่าสัมประสิทธิ์ คือ ค่า t - Statistics

* หมายถึง มีนัยสำคัญ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90

⁵ ราคาข้าวของประเทศคู่แข่ง คือ Aggregate Price ของราคาข้าวปากีสถาน อุรุกวัย และเวียดนาม โดยมีวิธีการ Aggregate ตามสูตร

$$PC = \sum_i \left[\frac{Q_i P_i}{\sum_i Q_i} \right] \text{ โดย } i \text{ คือ ประเทศปากีสถาน อุรุกวัยและเวียดนาม}$$

⁶ ดูผลในวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์ ส่วนภาคผนวก ก. ซึ่งสมการที่ประมาณการได้เป็นสมการที่แก้ปัญหา Autocorrelation แล้ว ทั้งนี้ Autocorrelation คือ ปัญหาที่เกิดจากตัวคลาดเคลื่อนในเทอมปัจจุบันมีความสัมพันธ์กับตัวคลาดเคลื่อนของเทอมก่อนหน้า ซึ่งในการสมการนี้ สามารถแก้ปัญหา Autocorrelation โดยใช้เทคนิคสหสัมพันธ์อันดับที่ 2 (AR(2)) จึงทำให้ค่าที่ประมาณได้ไม่เอนเอียง (Unbiased) และเที่ยงตรง (Consistent)

ผลการประมาณชี้ว่าปัจจัยที่มีผลต่ออุปสงค์การนำเข้าข้าวจากไทยของอิหร่านอย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ ราคาข้าวของไทย (PT) และปริมาณผลผลิตข้าวของอิหร่าน (QI) ซึ่งมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้าม รวมถึงราคาข้าวของประเทศคู่แข่ง (PC) ซึ่งมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน ในขณะที่รายได้ของอิหร่าน (Y) จำนวนประชากรของอิหร่าน (N) และตัวแปรคมีทั้ง 2 ตัว ไม่มีนัยสำคัญต่อปริมาณการนำเข้าข้าวจากไทยของอิหร่าน อย่างไรก็ตาม ปัจจัยทั้งหมดสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงปริมาณการนำเข้าข้าวจากไทยของอิหร่านได้ร้อยละ 79 ส่วนอีกร้อยละ 21 เกิดจากปัจจัยอื่น ๆ⁷ เช่น ความเชื่อใจและความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ปัจจัยทางการเงิน ปัจจัยทางการเมือง เป็นต้น

โดยปัจจัยที่มีผลต่อปริมาณการนำเข้าข้าวจากไทยของอิหร่านมากที่สุด คือ ราคาข้าวของประเทศคู่แข่ง ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน แสดงว่าปริมาณการนำเข้าข้าวจากไทยของอิหร่านจะสนองตอบต่อราคาข้าวของประเทศคู่แข่งมาก ส่วนปัจจัยที่มีผลรองลงมา คือ ราคาข้าวของไทย ซึ่งมีความสัมพันธ์ตรงกันข้ามกับปริมาณการนำเข้าข้าวจากไทยของอิหร่าน แสดงให้เห็นว่า ปริมาณการนำเข้าข้าวจากไทยของอิหร่าน สนองตอบต่อราคามาก หรือกล่าวได้ว่าข้าวเป็นสินค้าที่มีความอ่อนไหวต่อราคามาก (Price Sensitive)

ปัจจัยสำคัญที่ไทยสามารถควบคุมได้ที่มีผลต่อการนำเข้าข้าวจากไทยของอิหร่าน คือ ราคาข้าวของไทย โดยจะเห็นว่า การเพิ่มราคาข้าวของไทย ทำให้อิหร่านนำเข้าข้าวของไทยลดลง ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว โดยระยะสั้น ราคาข้าวของไทย มีค่าความยืดหยุ่นน้อย (-0.58) แต่ในระยะยาวกลับมีความยืดหยุ่นมาก (-2.09) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ในระยะยาวหากไทยไม่ดูแลเรื่องราคาข้าวอย่างละเอียดรอบคอบ จะทำให้อิหร่านนำเข้าข้าวจากไทยลดลงมาก ซึ่งก็หมายถึงไทยส่งออกข้าวไปอิหร่านได้น้อยลง นำรายได้เข้าประเทศได้น้อยลง ซึ่งจากการเก็บข้อมูลปฐมภูมิก็ได้ผลเช่นเดียวกัน คือ รัฐบาลต้องดำเนินนโยบายอย่างรอบคอบในการประกันราคาข้าว

ส่วนการเปลี่ยนแปลงราคาข้าวของประเทศคู่แข่งในระยะสั้นจะมีทิศทางตรงกันข้ามกับปริมาณการนำเข้าข้าวจากไทยของอิหร่าน ทั้งนี้เนื่องจากการปรับตัวด้านราคาของประเทศคู่แข่งที่นำมาพิจารณาเป็นราคาข้าวของประเทศปากีสถาน อูรูกวัย และเวียดนาม อาจทำให้ในระยะสั้นเปลี่ยนแปลงไม่สอดคล้องกัน แต่ในระยะยาวจะเห็นว่าราคาข้าวของประเทศคู่แข่งมีผลต่อปริมาณการนำเข้าข้าวจากไทยของอิหร่านสูงมาก หรือมีความยืดหยุ่นสูง (4.42) กล่าวคือ หากราคาข้าวของประเทศคู่แข่งเปลี่ยนแปลงไป จะทำให้ปริมาณการนำเข้าข้าวจากไทยของอิหร่านเปลี่ยนแปลงไปมากกว่า

⁷ ข้อมูลจากเก็บข้อมูลปฐมภูมิ โดยมีรายละเอียดเพิ่มเติมในวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์ ส่วนภาคผนวก ข.

สรุปผลการศึกษา

ข้าวเป็นสินค้าที่มีมูลค่าการส่งออกอันดับหนึ่งของไทยไปอิหร่าน และเป็นสินค้าที่อิหร่านนำเข้าจากไทยมากเช่นกัน เนื่องจากอิหร่านเป็นตลาดใหญ่มีประชากรกว่า 70 ล้านคน มีความต้องการนำเข้าข้าวมากและนำเข้าข้าวคุณภาพดี ราคาสูง และเมื่อศึกษาตลาดข้าวอิหร่าน พบว่า ประเทศที่เป็นคู่แข่งของไทยในการส่งออกข้าวไปอิหร่าน คือ ปากีสถาน เวียดนาม และอุรุกวัย

ความต้องการนำเข้าข้าวของอิหร่าน ถือเป็นปัจจัยที่เป็นโอกาสในการส่งออกข้าวของไทยไปอิหร่าน คือ เมื่ออิหร่านต้องการนำเข้าข้าวมากขึ้น จะมีความต้องการนำเข้าข้าวจากไทยมากที่สุดเกือบทุกปี เนื่องจากคุณภาพข้าวของไทยเป็นข้าวคุณภาพดี ตรงกับความต้องการของชาวอิหร่าน ยกเว้นปีที่อิหร่านมีความต้องการนำเข้าข้าวลดลง ไทยก็เป็นประเทศที่อิหร่านลดการนำเข้าข้าวมากที่สุดเช่นกัน ขณะที่อิหร่านจะลดการนำเข้าข้าวจากปากีสถานน้อยที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากปากีสถานมีความได้เปรียบในเรื่องระยะทางที่อยู่ใกล้อิหร่าน และมีการรวมกลุ่มในภูมิภาคเอเชียกลางและเอเชียใต้ (ECO) ที่อิหร่านและปากีสถานเป็นสมาชิก

อย่างไรก็ตาม มีปัจจัยที่เป็นทั้งโอกาสและอุปสรรคในการส่งออกข้าวของไทยไปอิหร่าน คือ ความสามารถในการแข่งขันการส่งออกข้าวไปอิหร่านและการปรับตัวที่สอดคล้องกับความต้องการข้าวของอิหร่าน ที่ไทยจะต้องใส่ใจและพิถีพิถันมาก ทั้งในเรื่องราคาและคุณภาพข้าวที่ส่งออกไปอิหร่านให้มากขึ้น เพื่อให้เห็นความแตกต่างระหว่างข้าวไทยกับข้าวจากประเทศอื่น ๆ ประกอบกับอิหร่านมีกฎระเบียบที่เคร่งครัดที่ต้องศึกษาอย่างต่อเนื่อง และไทยต้องมีการวางแผนการส่งออกที่ดีและรอบคอบ

นอกจากนี้ ปัจจัยที่มีผลต่อการส่งออกข้าวจากไทยไปอิหร่าน ได้แก่ ราคาข้าว คุณภาพข้าว ปริมาณผลผลิตข้าวของอิหร่าน รายได้ของอิหร่าน จำนวนประชากร การเกิดภาวะสงคราม การซื้อขายข้าวระหว่างไทยกับอิหร่านแบบรัฐบาลต่อรัฐบาล ความเชื่อมั่นในการชำระเงิน รวมถึงความเชื่อมั่นทางการเมือง การคาดการณ์เหตุการณ์ในอนาคต โดยเฉพาะโครงการนิวเคลียร์ ที่ทำให้ผู้ประกอบการหวงกับการที่อิหร่านถูกคว่ำบาตร จนผู้ประกอบการบางรายทำการค้าโดยผ่านผู้ค้าคนกลาง เพื่อเลี่ยงความเสี่ยงต่าง ๆ นอกจากนั้นยังมีปัจจัยเรื่องความสัมพันธ์ใกล้ชิด ความคุ้นเคย และความไว้วางใจระหว่างผู้ซื้อกับผู้ขาย ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และสนทนากับผู้ที่เกี่ยวข้อง

อย่างไรก็ตาม ปัจจัยสำคัญที่ไทยยังต้องคำนึงถึงยังคงเป็นเรื่องราคาข้าว ทั้งราคาข้าวของไทย และราคาข้าวของประเทศปากีสถาน เวียดนาม และอุรุกวัย ซึ่งประเทศคู่แข่งที่สำคัญ และเรื่องคุณภาพข้าวที่อิหร่านต้องการนำเข้าข้าวคุณภาพดี โดยข้าวที่ไทยส่งออกไปอิหร่าน คือ ข้าวขาว 100% ชั้น 2 ซึ่งจัดว่าเป็นข้าวคุณภาพดีของไทย นอกจากนั้นยังมีปัญหาและอุปสรรคอื่น ซึ่งจำเป็นต้องคำนึงถึงด้วย เช่น วิธีการชำระเงิน ค่าสินค้า เป็นต้น ซึ่งภาครัฐควรรับฟังความคิดเห็นและข้อมูลจากภาคเอกชน เพื่อนำไปประกอบการเจรจาการค้า เพื่อเพิ่มโอกาสทางการค้าให้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาในอนาคต

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาในอนาคตมีดังนี้

1. น่าจะมีการศึกษาเกี่ยวกับการลงทุนระหว่างไทยกับอิหร่าน เนื่องจากไทยได้มีความร่วมมือด้านการลงทุนกับอิหร่าน โดยเฉพาะการลงทุนด้านพลังงาน ซึ่งปัจจุบันการลงทุนด้านพลังงานมีความสำคัญมากขึ้น และในด้านการค้าระหว่างไทยกับอิหร่านยังมีประเด็นที่น่าสนใจ เช่น การส่งออกสินค้าในหมวดอุตสาหกรรมของไทยไปอิหร่านที่มีการขยายตัวสูงมาก ทำให้นักศึกษาว่าจะมีการพัฒนาและขยายความร่วมมือให้มากขึ้นในรูปแบบใด ซึ่งการศึกษาค้างนี้เป็นการศึกษาเฉพาะด้านการส่งออกข้าวของไทยไปอิหร่าน ผลการศึกษาจึงมีประโยชน์เฉพาะกลุ่มผู้เกี่ยวข้อง

2. จากการศึกษาสถานการณ์การส่งออกข้าว พบว่า มีประเด็นที่น่าสนใจมาก คือ ความสามารถในการแข่งขันการส่งออกข้าวของไทยซึ่งลดลงเมื่อเทียบกับประเทศคู่แข่ง โดยเฉพาะกับเวียดนามที่เป็นคู่แข่งที่น่ากลัวของไทย และยิ่งจะน่ากลัวมากยิ่งขึ้น เมื่อเวียดนามได้เข้าเป็นสมาชิก WTO ซึ่งเวียดนามสามารถค้าขายกับประเทศสมาชิกได้อย่างเสรี มีการลดข้อกีดกันทางการค้าระหว่างกันให้น้อยลง จึงควรศึกษาผลกระทบต่อ การส่งออกข้าวของไทย

3. ในการศึกษาเรื่องข้าวครั้งต่อไป หากมีการแยกคุณภาพข้าวที่ศึกษาให้ชัดเจนจะทำให้ได้ข้อสรุปที่เป็นประโยชน์ เนื่องจากคุณภาพข้าวมีส่วนสำคัญในการตัดสินใจเลือกซื้อข้าว

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ภาครัฐควรสนับสนุนและส่งเสริมภาคเอกชนในการค้าระหว่างไทยกับอิหร่าน สร้างความร่วมมือระหว่างองค์กรเอกชนต่าง ๆ กับภาครัฐ โดยการจัดหาข้อมูลทางการค้าและการลงทุนของอิหร่านให้เป็นข้อมูลที่ถูกต้อง ยิ่งไปกว่านั้นภาครัฐควรรับฟังความคิดเห็นและข้อมูลจากภาคเอกชนเพื่อนำไปประกอบการเจรจาในกรอบความร่วมมือต่าง ๆ เพื่อเพิ่มโอกาสทางการค้าและการลงทุนระหว่างไทยกับอิหร่านให้มากขึ้น

ภาครัฐต้องกระจายข้อมูลที่มีอยู่ให้ภาคเอกชนทราบถึงความเคลื่อนไหวของการค้าไทย - อิหร่าน เพื่อเตรียมความพร้อมของภาคเอกชนไทย

2. กระชับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับอิหร่านให้แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น และพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างอาเซียน (Asean) กับองค์กรความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างตะวันออกกลางและเอเชียกลาง (ECO) ให้มากขึ้น เนื่องจากไทยเป็นสมาชิกที่มีความสำคัญประเทศหนึ่งของอาเซียน ประกอบกับอิหร่านก็เป็นประเทศที่มีบทบาทนำในองค์กรความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างตะวันออกกลางและเอเชียกลาง จึงเป็นการดีที่ไทยจะได้รับประโยชน์จากความร่วมมือระหว่าง 2 องค์กร

3. ศึกษาและทำความเข้าใจในมาตรการทางการค้าระหว่างไทยกับอิหร่านให้มากขึ้น รวมถึงเสริมสร้างความเข้าใจในกรอบกฎหมายของอิหร่าน

4. เรียนรู้และทำความเข้าใจด้านสังคม วัฒนธรรม และศาสนา รวมทั้งแลกเปลี่ยนและสานสัมพันธ์ระหว่างกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้กระชับแน่นมากยิ่งขึ้น เนื่องจากอิหร่านเป็นประเทศที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ และมีเงื่อนไขที่ต้องศึกษาให้ถี่ถ้วน จึงต้องเข้าใจความเป็นประเทศอิหร่านให้มาก

5. ในด้านการส่งออกข้าวของไทยไปอิหร่าน จะเห็นว่าข้าวเป็นสินค้าที่มีความอ่อนไหวต่อราคาสูง จึงต้องมีความระมัดระวังในเรื่องราคาอย่างมาก อาทิ ปี 2548 ที่รัฐบาลมีนโยบายประกันราคาข้าวไว้สูง ส่งผลให้ราคาข้าวส่งออกสูงขึ้นด้วย อิหร่านจึงลดการนำเข้าข้าวจากไทยลงมากเป็นประวัติการณ์ ดังนั้นรัฐบาลจึงต้องดำเนินนโยบายด้านราคาอย่างรอบคอบและคำนึงถึงผลที่อาจตามมาจากการดำเนินนโยบายนั้น เช่น นโยบายประกันราคาข้าว เป็นต้น เพื่อจะได้วางแผนการส่งออกอย่างถูกต้องและสอดคล้องกับความต้องการของอิหร่านรวมถึงตลาดอื่น ๆ เพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันการส่งออกข้าวให้มากขึ้น

บทความผู้เข้าร่วมนำเสนอผลงานทางวิชาการ
เกี่ยวกับมุสลิมศึกษาด้านเศรษฐศาสตร์และธุรกิจ

เรื่อง ผลกระทบจากการใช้มาตรการตอบโต้การทุ่มตลาดประเทศไทยของกระจกนำเข้าจากอินโดนีเซีย

โดย นางสาวประภาพร พรหมเมตจิต

บทคัดย่อ

อุตสาหกรรมกระดาษเป็นอุตสาหกรรมที่มีการนำเข้าและส่งออกกับต่างประเทศอย่างมากจากการเปิดการค้าเสรีทำให้มีการนำเข้ากระดาษจากต่างประเทศในปริมาณที่มากและมีต้นทุนที่ต่ำกว่าจึงทำให้เกิดปัญหาการท่วมตลาดขึ้น ซึ่งประเทศอินโดนีเซียก็เป็นประเทศหนึ่งที่ท่วมตลาดกระดาษ ประเทศไทยจึงได้ใช้มาตรการเก็บภาษีตอบโต้การท่วมตลาด จากสาเหตุดังกล่าวจึงนำไปสู่การศึกษาผลกระทบของการใช้มาตรการตอบโต้การท่วมตลาดของอินโดนีเซียต่ออุปสงค์การใช้กระดาษของไทย ร่วมกับการวิเคราะห์ความสามารถในการแข่งขันของประเทศส่งออกกระดาษมายังไทย

การศึกษานี้ใช้ดัชนี Revealed Comparative Advantage (RCA) มาวิเคราะห์ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบของการส่งออกกระดาษ ร่วมกับส่วนแบ่งตลาด (Market Share) เพื่อวิเคราะห์ความได้เปรียบโดยสมบูรณ์ของประเทศญี่ปุ่น จีน มาเลเซีย เยอรมนี และอินโดนีเซีย มายังไทย และใช้ Ordinary Least Square (OLS) ในการวิเคราะห์ผลกระทบจากการใช้มาตรการท่วมตลาด โดยใช้ข้อมูลทศวรรษแบบอนุกรมเวลาในช่วงระยะเวลา 10 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 - 2550

ผลการศึกษา พบว่า ญี่ปุ่น มาเลเซีย เยอรมนี จีน และอินโดนีเซีย มีศักยภาพในการเจาะตลาดกระดาษไทยได้ดี ส่วนผลกระทบจากการเก็บภาษีตอบโต้การท่วมตลาด พบว่า การเพิ่มขึ้นของอุปสงค์การใช้กระดาษที่ผลิตภายในประเทศมีค่ามากกว่าการลดลงของอุปสงค์กระดาษที่นำเข้า จึงสามารถสรุปได้ว่าการใช้มาตรการภาษีตอบโต้การท่วมตลาดมีผลกระทบให้อุปสงค์การใช้กระดาษโดยรวมมีค่าเพิ่มขึ้น นับเป็นผลดีต่อผู้บริโภคระดาษ แต่จะส่งผลเสียแก่ผู้นำเข้ากระดาษที่ต้องนำเข้ากระดาษในราคาที่สูงขึ้น

ABSTRACT

There is high import-export rate in Thailand glass market. As a result of free trading, the imported glass is not only in high demand but also low cost which leading to dumping and Indonesia is one of main competitors that use this strategy. Thailand strikes back with an anti-dumping measure-taxation. From this reason brings to study the effect of anti-dumping on the demand of glass in Thailand with analyze competitive ability of exported glass countries to Thailand.

This study used Revealed Comparative Advantage (RCA) to analyze comparative advantage of glass export and took market share in analysis of absolute advantage among Japan, China, Malaysia, Germany and Indonesia with respect to those of Thailand and used Ordinary Least Square (OLS) to analyze the effect of dumping from time series secondary data in between the 1998 and 2007.

Results of thesis study show that glasses Japan, Malaysia, Germany, China and Indonesia is more potentially competitive than Thailand. It is found that; from the effect of anti-dumping measure, the increase in demand of local glass is higher than the decrease in demand of imported glass. It can be concluded that; hence, the anti-dumping measure has effect on the increase in demand of over all glass-uses. This measure is usefulness to glass customers but it is bad result for glass importer in higher price.

ผลกระทบจากการใช้มาตรการตอบโต้การทุ่มตลาดประเทศไทยของกระจกนำเข้าจากอินโดนีเซีย

**IMPACT OF ANTI-DUMPING MEASURE ON IMPORTED FLOAT GLASS
FROM INDONESIA IN THAILAND**

ประภาพร พรหมเมตจิต

ที่มาของปัญหา

อุตสาหกรรมแก้วและกระจกนับว่าเป็นอุตสาหกรรมหนึ่งที่มีความสำคัญต่อประเทศไทยอย่างมาก เนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาและการเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมก่อสร้าง อุตสาหกรรมรถยนต์ และอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ของประเทศ ภายหลังจากที่ประเทศไทยมีการก่อสร้างโรงงานผลิตกระจกขึ้นเพื่อทดแทนการนำเข้าและตอบสนองความต้องการใช้กระจกในประเทศไทยที่เพิ่มสูงขึ้น ทำให้ปัจจุบันประเทศไทยสามารถส่งกระจกชนิดต่าง ๆ ไปจำหน่ายยังต่างประเทศได้ปีละหลายพันล้านบาท

นอกจากนี้ตลาดภายในประเทศได้มีบทบาทสำคัญอย่างมากต่ออุตสาหกรรม เนื่องจากโดยส่วนใหญ่แล้วปริมาณกระจกแผ่นที่ผลิตได้มักจะถูกนำมาใช้สนองความต้องการภายในประเทศ ความต้องการใช้กระจกก็ขยายตัวมากขึ้นอย่างต่อเนื่องตามการเติบโตของอุตสาหกรรมก่อสร้าง อุตสาหกรรมรถยนต์ และอุตสาหกรรมอื่น ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมกระจก การศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ ของอุตสาหกรรมกระจกจึงมีความสำคัญอย่างมากต่อการวางนโยบายเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมกระจกของประเทศไทยให้ดียิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าอุตสาหกรรมกระจกของประเทศไทยจะมีตลาดส่วนใหญ่อยู่ภายในประเทศ แต่ในภาวะปัจจุบันความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและเศรษฐกิจทำให้การติดต่อค้าขายระหว่างประเทศเป็นไปอย่างง่ายดาย ทำให้มีการนำเข้ากระจกจากต่างประเทศที่มีต้นทุนต่ำกว่าและแย่งส่วนแบ่งตลาดภายในประเทศไป ดังนั้นการศึกษาจะต้องคำนึงถึงสภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน ทั้งในด้านการผลิต ความสามารถในการแข่งขัน และปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

อุตสาหกรรมกระจกเป็นอุตสาหกรรมที่ต้องใช้เทคโนโลยีระดับสูง และต้องใช้เงินทุนจำนวนมาก ประกอบกับจำเป็นต้องมีการผลิตอย่างต่อเนื่องอันนำไปสู่ปัญหาอุปทานส่วนเกินได้ ด้วยเหตุนี้การตัดสินใจลงทุนในอุตสาหกรรมกระจกจึงต้องคำนึงถึงปริมาณความต้องการและแผนการระบายอุปทานส่วนเกินในระยะยาว ยิ่งผลของการเปิดตลาดการค้าเสรีภายในประเทศทำให้โรงงานผลิตกระจกส่วนใหญ่ทั่วโลกสามารถหาทางระบายผลผลิตส่วนเกินออกนอกประเทศได้ง่ายขึ้น ก่อให้เกิดปัญหาการทุ่มตลาดกระจกในประเทศต่าง ๆ รวมไปถึงในประเทศไทยเองที่ต้องเผชิญกับสถานะการแข่งขันในอุตสาหกรรมกระจกที่เข้มข้นมากขึ้นกว่าเดิม สร้างปัญหาให้แก่ผู้ผลิตกระจกในประเทศเป็นอย่างยิ่ง (มูรี ปาลวงส์, 2548)

จากภาวะดังกล่าว รัฐบาลจำเป็นต้องกำหนดมาตรการต่าง ๆ ตามความเหมาะสม เพื่อให้อุตสาหกรรมกระจกภายในประเทศที่กำลังอยู่ในระหว่างการปรับตัวมีความสามารถในการแข่งขันในตลาดการค้าเสรี และมาตรการที่เป็นที่นิยมอย่างหนึ่งก็คือ มาตรการทางด้านภาษี

มาตรการตอบโต้การทุ่มตลาดเป็นมาตรการทางด้านภาษีชนิดหนึ่งที่สามารถกระทำได้อย่างได้ทันทีที่มีต่อองค์การการค้าโลก และประเทศผู้นำเข้าสามารถกำหนดมาตรการตอบโต้ประเทศที่ส่งสินค้ามาทุ่มตลาดได้ แต่ต้องมีหลักเกณฑ์คือ สามารถพิสูจน์ได้ว่าการทุ่มตลาดจริง พบความเสียหายของอุตสาหกรรมภายใน และพิสูจน์ได้ว่าความเสียหายของอุตสาหกรรมภายในเกิดจากการทุ่มตลาด

ด้วยเหตุผลที่ว่ามาตรการตอบโต้การทุ่มตลาดจะใช้ได้ก็ต่อเมื่อได้รับการไต่สวน จึงอาจทำให้การป้องกันปัญหาดังกล่าวเป็นไปอย่างล่าช้าและไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ดังนั้นจึงมีความสำคัญที่จะพิจารณาถึงมาตรการทางด้านภาษีแบบอื่น ๆ เช่น ภาษ้นำเข้าซึ่งมีผลกระทบต่อราคาสินค้านำเข้าไม่ให้มีราคาต่ำกว่าสินค้าที่ผลิตภายในประเทศ อันจะมีส่วนช่วยให้อุตสาหกรรมภายในประเทศมีขีดความสามารถในการแข่งขันเพิ่มขึ้น ดังตัวอย่างในกรณีที่คณะรัฐมนตรีได้ปรับเพิ่มอัตราอากรขาเข้ากระจกโพลีเอทิลีนที่มีความหนาไม่เกิน 5 มิลลิเมตร จากร้อยละ 5 เป็นร้อยละ 20 เป็นการชั่วคราว เมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2550 เนื่องจากได้รับผลกระทบจากการยกเลิกการกำหนดอัตราอากรตามสภาพที่กิโลกรัมละ 2 บาท เมื่อวันที่ 1 มกราคม 2550

อย่างไรก็ตาม ผลกระทบของมาตรการดังกล่าวก็มีทั้งข้อดี และข้อเสีย โดยในงานวิจัยชิ้นนี้จะมุ่งประเด็นไปที่ผลกระทบที่มีต่อพฤติกรรมการใช้กระจก เนื่องจากการเรียกเก็บอากรตอบโต้และป้องกันการทุ่มตลาดกับประเทศคู่ค้าจะส่งผลให้ราคาสินค้ากระจกภายในประเทศโดยรวมเพิ่มสูงขึ้น ทำให้ผู้บริโภคหรือผู้ผลิตในอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องอาจใช้กระจกในปริมาณที่ลดลง และอาจหันไปใช้วัสดุอื่นที่ทดแทนกันได้ เช่น พลาสติก เป็นต้น

งานวิจัยชิ้นนี้จะแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ประเด็นใหญ่ ๆ ด้วยกัน โดยในประเด็นแรกจะศึกษาผลกระทบของการทุ่มตลาดที่มีต่ออุปสงค์การใช้กระจก การศึกษาในประเด็นที่สองจะศึกษาความสามารถในการแข่งขันของประเทศที่ส่งออกกระจกมายังไทย 5 อันดับแรก คือ ญี่ปุ่น จีน มาเลเซีย เยอรมนี และอินโดนีเซีย

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาผลกระทบของการใช้มาตรการตอบโต้การทุ่มตลาดของประเทศอินโดนีเซียที่มีต่ออุปสงค์การใช้กระจกของไทย
- 2) เพื่อศึกษาความสามารถในการแข่งขันของประเทศญี่ปุ่น จีน มาเลเซีย เยอรมนี และอินโดนีเซียที่ส่งออกกระจกมายังไทย

วิธีการศึกษา

1) การศึกษาความสามารถในการแข่งขันกระจกของประเทศตัวอย่างในไทย โดยประเทศตัวอย่างคือ ญี่ปุ่น จีน มาเลเซีย เยอรมนี และอินโดนีเซีย ระหว่างปี พ.ศ. 2541 - 2550 โดยในการศึกษานี้จะใช้ดัชนี Revealed Comparative Advantage (RCA) เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ศักยภาพการส่งออก หรือความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบของการส่งออกกระจกของประเทศตัวอย่างมายังไทย โดยวิเคราะห์ร่วมกับส่วนแบ่งตลาด (Market share) เพื่อดูความสามารถในการแข่งขัน หรือความได้เปรียบโดยสมบูรณ์ของประเทศตัวอย่างในสินค้ากระจก

2) การศึกษาผลกระทบของการทุ่มตลาดของประเทศอินโดนีเซีย ที่มีต่ออุปสงค์การใช้กระจกในประเทศไทย จะใช้ข้อมูลสถิติแบบอนุกรมเวลาในช่วงระยะเวลา 10 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 - 2550 และวิเคราะห์ด้วยสถิติแบบอนุमान โดยกระจกที่ศึกษาจะเป็นกระจกโฟลต โดยใช้

$$Q = Q_d + Q_m$$

โดยที่ Q เป็นความต้องการกระจกทั้งหมด
 Q_d เป็นความต้องการกระจกที่ผลิตในประเทศ
 Q_m เป็นความต้องการกระจกที่นำเข้า

ในแนวคิดที่ว่า Q_d และ Q_m มีความสัมพันธ์กับภาษีตอบโต้การทุ่มตลาดซึ่งจะพิจารณาผ่านราคาระกนกนำเข้าที่ถูกเก็บภาษีตอบโต้การทุ่มตลาด โดยสามารถพิจารณาได้ 2 ประการ คือ

(1) หากการเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์กระจกที่ผลิตภายในประเทศ อันเกิดจากภาษีตอบโต้การทุ่มตลาด มีน้อยกว่าการเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์กระจกที่นำเข้า เราก็สามารถกล่าวได้ว่า ปริมาณการใช้กระจกทั้งหมด (Q) มีค่าลดลง

(2) หากการเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์กระจกที่ผลิตภายในประเทศ อันเกิดจากภาษีตอบโต้การทุ่มตลาด มีมากกว่าการเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์กระจกที่นำเข้า เราก็สามารถสรุปได้ว่า ปริมาณการใช้กระจกทั้งหมด (Q) มีค่าเพิ่มขึ้น

ซึ่งการศึกษาในส่วนนี้จะใช้สมการดังต่อไปนี้ในการวัด (การสร้างสมการมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีกำหนดอุปสงค์ ทฤษฎีอุปสงค์ในปัจจัยการผลิต และจากการทบทวนงานวิจัยด้านอุปสงค์)

$$Q_d = f(P_d, P_m, Q_c, Q_f, I)$$

$$Q_m = f(P_d, P_m, Q_c, Q_f, I, e)$$

$$P_m = P_w + t_d$$

โดยที่ Q_d	คือ อุปสงค์กระจกที่ผลิตภายในประเทศ
Q_m	คือ อุปสงค์กระจกนำเข้า
Q_c	คือ ปริมาณการขายปูนซีเมนต์
Q_f	คือ ปริมาณการขายเหล็ก
P_d	คือ ราคากระจกที่ผลิตภายในประเทศ
P_m	คือ ราคากระจกนำเข้า
P_w	คือ ราคาขายจากประเทศผู้ส่งออก
t_d	คือ อัตราตอบโต้การทุ่มตลาด
I	คือ ดัชนีผลผลิตภาคอุตสาหกรรม
e	คือ อัตราแลกเปลี่ยน

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาจะแบ่งออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ ด้วยกัน ได้แก่

1) ผลการศึกษาจากการวิเคราะห์ดัชนีความได้เปรียบ โดยเปรียบเทียบ (Revealed Comparative Advantage: RCA) ร่วมกับส่วนแบ่งการตลาด (Market Share)

การศึกษาค่า RCA และส่วนแบ่งการตลาด ระหว่างปี พ.ศ. 2541 - 2550 ของสินค้ากระจกของประเทศไทยนั้น เลือกทำการศึกษาการส่งออกของประเทศตัวอย่าง 5 ประเทศ มายังไทย โดยประเทศตัวอย่าง 5 ประเทศ ได้แก่ ญี่ปุ่น จีน มาเลเซีย เยอรมนี และอินโดนีเซีย ซึ่งทั้ง 5 ประเทศเป็นประเทศที่ไทยนำเข้ากระจกไปในอันดับต้น ๆ

ตารางที่ 1 แสดงค่า RCA ของทั้ง 5 ประเทศ ตั้งแต่ปีพ.ศ.2541-2550

ประเทศ	ค่า RCA									
	2541	2542	2543	2544	2545	2546	2547	2548	2549	2550
ญี่ปุ่น	1.8720	1.8717	2.0296	1.9250	1.8400	1.3701	1.4689	1.5083	1.7853	1.7963
จีน	0.5845	0.8530	0.9911	0.9912	0.8735	0.9993	1.2070	1.6459	1.6688	1.8834
มาเลเซีย	2.1423	1.5715	1.1476	2.4289	2.4679	2.1279	1.5602	1.2799	1.1143	1.0132
เยอรมนี	1.3618	1.7162	1.5360	1.1209	1.1329	2.0106	2.4324	1.9995	2.0569	1.6648
อินโดนีเซีย	0.6072	2.2316	1.3003	2.0354	1.5003	2.5836	2.1532	2.4906	1.4264	1.3678

จากตารางที่ 1 แสดงค่า RCA ของทั้ง 5 ประเทศ คือ ญี่ปุ่น จีน มาเลเซีย เยอรมนี และอินโดนีเซีย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 - 2550 การวิเคราะห์ผล ถ้าค่า RCA มีค่ามากกว่า 1 หมายความว่า

มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบกับผู้ส่งออกกระจกประเทศอื่น แต่หากค่า RCA น้อยกว่า 1 หมายความว่า ยังไม่มีความได้เปรียบในการส่งออกกระจกกับผู้ส่งออกประเทศอื่น หากค่า RCA มีแนวโน้มสูงขึ้น หมายความว่า ศักยภาพในการส่งออกสินค้ากระจกจากประเทศตัวอย่างไปประเทศไทยดีขึ้น

จากการศึกษาค่า RCA จะเห็นว่า ศักยภาพในการส่งออกสินค้ากระจกมาไทยในช่วงปี พ.ศ. 2541 - 2550 ทั้ง 5 ประเทศส่วนใหญ่มีค่า RCA มากกว่า 1 แสดงว่าทั้ง 5 ประเทศมีศักยภาพในการเจาะตลาดกระจกของไทยได้ดี ส่วนประเทศที่มีแนวโน้มศักยภาพในการส่งออกเพิ่มขึ้น คือ ญี่ปุ่น และจีน ส่วนประเทศที่มีแนวโน้มศักยภาพในการส่งออกลดลง คือ มาเลเซีย เยอรมนี และอินโดนีเซีย

ตารางที่ 2 แสดงส่วนแบ่งการตลาดของทั้ง 5 ประเทศ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 - 2550

ประเทศ	ส่วนแบ่งการตลาด(ร้อยละ)									
	2541	2542	2543	2544	2545	2546	2547	2548	2549	2550
ญี่ปุ่น	44.3	45.5	50.1	43.0	42.3	33.0	34.6	33.2	35.8	36.4
จีน	2.4	4.2	5.4	5.9	6.6	7.9	10.3	15.5	17.6	21.8
มาเลเซีย	10.9	7.8	6.1	12.0	13.8	12.7	9.0	8.7	7.3	6.2
เยอรมนี	5.7	5.4	4.8	4.6	4.3	6.7	7.2	5.4	5.2	4.6
อินโดนีเซีย	1.2	4.9	2.7	4.4	3.6	6.0	5.2	6.6	3.8	3.8

จากตารางที่ 2 แสดงส่วนแบ่งการตลาดของทั้ง 5 ประเทศ คือ ญี่ปุ่น จีน มาเลเซีย เยอรมนี และอินโดนีเซีย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 - 2550 โดยส่วนแบ่งการตลาดหรือ Market Share นั้นเกิดจากความสามารถในการขายสินค้าหนึ่ง ๆ ในตลาดแห่งหนึ่ง ซึ่งมาจากปัจจัยหลายประการ เช่น ราคาสินค้า คุณภาพสินค้าความหลากหลายของสินค้าที่ให้ลูกค้าได้เลือก ระยะเวลาในการส่งมอบ เป็นต้น ซึ่งก็มีความได้เปรียบจากการมีต้นทุนการผลิตที่ต่ำกว่าประเทศอื่น

ส่วนประเทศที่ไทยมีส่วนแบ่งการตลาดหรือค่า Market Share ของสินค้ากระจกในช่วงปี พ.ศ. 2541 - 2550 สามารถแบ่งได้เป็น 2 ช่วงเวลา คือ ช่วงปี พ.ศ. 2541 - 2546 ส่วนแบ่งการตลาดสามารถเรียงตามลำดับได้ คือ ญี่ปุ่น มาเลเซีย จีน เยอรมนี และอินโดนีเซีย ตามลำดับ ส่วนช่วงปี พ.ศ. 2547 - 2550 ส่วนแบ่งการตลาดสามารถเรียงตามลำดับได้ คือ ญี่ปุ่น จีน มาเลเซีย เยอรมนี และอินโดนีเซีย ตามลำดับ

2) ผลการศึกษาผลกระทบของการทุ่มตลาดของอุตสาหกรรมกระจกที่มีต่ออุปสงค์การใช้กระจกกรณีประเทศอินโดนีเซีย

2.1) ผลการวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดอุปสงค์การใช้กระจกที่ผลิตภายในประเทศ

โดยค่าสัมประสิทธิ์ได้ผลลัพธ์ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการประมาณการค่าสัมประสิทธิ์ (ตัวแปรตามคือ $\ln Q_d$)

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์	Beta	ค่าสถิติ t
constant	10.724		2.729
$\ln P_d$	-0.483	0.191	-2.523*
$\ln P_m$	0.058	0.052	1.129
$\ln Q_c$	0.224	0.101	2.203*
$\ln Q_f$	-0.138	0.067	-2.033*
$\ln I$	-0.084	0.186	-0.452

หมายเหตุ*มีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับนัยสำคัญ 5%, $R^2 = 0.720$, Durbin-Watson statistic = 2.015,

F- statistic = 40.43

จากตารางที่ 3 สามารถเขียนเป็นสมการได้ดังนี้

$$\ln Q_{d,t} = 10.724 - 0.483 \ln P_{d,t} + 0.058 \ln P_{m,t} + 0.224 \ln Q_{c,t} - 0.138 \ln Q_{f,t} - 0.084 \ln I_t + 0.024 \ln Q_{d,t-1} + 0.035 \ln Q_{d,t-2}$$

2.2) ผลการวิเคราะห์ปัจจัยกำหนดอุปสงค์กระจกน้าเข้า

โดยค่าสัมประสิทธิ์ได้ผลลัพธ์ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการประมาณการค่าสัมประสิทธิ์ (ตัวแปรตามคือ $\ln Q_m$)

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์	Beta	ค่าสถิติ t
constant	-3.252		-0.195
$\ln P_d$	3.135	1.118	2.803*
$\ln P_m$	-3.677	0.328	-4.495*
$\ln Q_c$	0.319	0.636	0.501
$\ln Q_f$	0.884	0.451	0.958**
$\ln I$	1.841	1.164	1.581
$\ln e$	1.830	3.075	0.595

หมายเหตุ*มีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับนัยสำคัญ 5% **มีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับนัยสำคัญ 10%, $R^2 = 0.84$, Durbin-Watson statistic = 2.071, F- statistic = 16.93

จากตารางที่ 4 สามารถเขียนเป็นสมการได้ดังนี้

$$\ln Q_{m,t} = -3.252 + 3.135 \ln P_{d,t} - 3.677 \ln P_{m,t} + 0.319 \ln Q_{c,t} + 0.884 \ln Q_{f,t} + 1.841 \ln I_t + 1.830 \ln e_t \\ + 0.248 \ln Q_{m,t-1} + 0.333 \ln Q_{m,t-2}$$

2.3) ผลการวิเคราะห์ผลกระทบของการเก็บภาษีตอบโต้การทุ่มตลาดต่อพฤติกรรมการใช้กระจก

จากผลการวิเคราะห์ จะเห็นว่า อุปสงค์การใช้กระจกที่ผลิตภายในประเทศ (Qd) มีความสัมพันธ์กับภาษีตอบโต้การทุ่มตลาดที่ผ่านทางราคาระกมนำเข้า (Pm) ในทิศทางเดียวกัน โดยที่ค่า β_2 มีค่าเท่ากับ 0.483 ส่วนอุปสงค์กระจกนำเข้า (Qm) มีความสัมพันธ์กับภาษีตอบโต้การทุ่มตลาดที่ผ่านทางราคาระกมนำเข้า (Pm) ในทิศทางตรงข้ามกัน และค่า α_2 มีค่าเท่ากับ 3.677

จากอุปสงค์การใช้กระจกที่ผลิตภายในประเทศในปีที่เริ่มมีการเก็บภาษีตอบโต้การทุ่มตลาด มีค่าเท่ากับ 34,166 ตัน ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์การใช้กระจกจากการเก็บภาษีตอบโต้การทุ่มตลาด จะมีค่าเท่ากับ $34,166 \times 0.483 = 16,502.178$ ตัน ส่วนอุปสงค์การนำเข้ากระจกในปีที่เริ่มมีการเก็บภาษีตอบโต้การทุ่มตลาด มีค่าเท่ากับ 3,933 ตัน ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์การนำเข้ากระจกจากการเก็บภาษีตอบโต้การทุ่มตลาดมีค่าเท่ากับ $3,933 \times 3.677 = 14,461.641$ ตัน

จะเห็นว่า การเก็บภาษีตอบโต้การทุ่มตลาดทำให้การเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์การใช้กระจกที่ผลิตภายในประเทศเพิ่มขึ้น แต่จะมากกว่าการเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์กระจกนำเข้าที่ลดลง ($16,502.178 < 14,461.641$) สามารถสรุปได้ว่าการใช้มาตรการภาษีตอบโต้การทุ่มตลาดมีผลกระทบให้ปริมาณความต้องการใช้กระจกโดยรวม (Q) เพิ่มขึ้นเท่ากับ 2,040.537 ตัน ปริมาณความต้องการใช้กระจกโดยรวมที่เพิ่มขึ้นนี้ เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงอุปสงค์การใช้กระจกภายในประเทศมีค่าเพิ่มขึ้นมากกว่าเปลี่ยนแปลงอุปสงค์นำเข้ากระจกที่มีค่าลดลง จึงส่งผลให้ปริมาณความต้องการใช้กระจกมีค่าเพิ่มขึ้นทำให้เกิดผลดีต่อผู้บริโภคกระจก แต่จะส่งผลเสียแก่ผู้นำเข้ากระจกที่ต้องนำเข้ากระจกในราคาที่สูงขึ้น

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์ค่า RCA และ Market Share ของประเทศตัวอย่างที่ส่งออกกระจกมายังไทย สรุปได้ว่า ไทยยังต้องนำเข้ากระจกจากต่างประเทศอยู่มาก อาจเนื่องจากอุตสาหกรรมการผลิตกระจกของไทยยังมีน้อยราย ทำให้ปริมาณกระจกไม่เพียงพอต่อความต้องการในประเทศ ส่วนสาเหตุที่ทำให้กระจกของไทยได้รับผลกระทบจากการทุ่มตลาดกระจกราคาถูกกว่าจากต่างประเทศ เช่น อินโดนีเซีย และจีน เป็นต้น เนื่องมาจากการที่ปัจจัยการผลิตของไทยมีราคาค่อนข้างสูง ทำให้ไทยจำเป็นต้องตั้งราคาสินค้ากระจกในราคาที่สูงกว่าต่างประเทศ ส่งผลให้ไม่สามารถแข่งขันด้านราคากับประเทศอื่น ๆ ที่มีราคาต่ำกว่าได้

จากผลการวิเคราะห์จะเห็นว่า การใช้มาตรการภาษีตอบโต้การทุ่มตลาดมีผลกระทบให้ปริมาณความต้องการใช้กระจกโดยรวม (Q) มีค่าเพิ่มขึ้น เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงอุปสงค์การใช้กระจกภายในประเทศเพิ่มขึ้นมากกว่าการลดลงของการเปลี่ยนแปลงอุปสงค์นำเข้ากระจก

ดังนั้น การใช้มาตรการนี้อาจสามารถการป้องกันไม่ให้ต่างประเทศมาทุ่มตลาดไทย และสามารถปกป้องอุตสาหกรรมภายในประเทศได้ในระดับหนึ่ง แต่ก็ควรมีการส่งเสริมประสิทธิภาพของอุตสาหกรรมภายใน เพื่อมิให้อุตสาหกรรมนั้นใช้ความอ่อนแอของตนเองเป็นข้ออ้างในการเรียกร้องการปกป้องจากฝ่ายรัฐบาลตลอดเวลา ควรมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคเอกชนในการพิจารณาได้ส่วนหนึ่งจากที่ผ่านมารัฐเป็นฝ่ายที่มีอำนาจในการใช้ดุลยพินิจในการตัดสินใจอย่างมาก ควรมุ่งเน้นให้มีการพัฒนาปรับปรุงคุณภาพของสินค้ากระจกของไทยอย่างสม่ำเสมอ เพื่อในอนาคตไทยอาจนำเข้ากระจกคุณภาพจากต่างประเทศในปริมาณที่ลดลง และเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตโดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย จะเห็นการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เหล่านี้ได้ในประเทศตัวอย่าง คือ ญี่ปุ่น การทำเช่นที่กล่าวมานี้จะทำให้สามารถแข่งขันกับต่างประเทศได้ในระยะยาว นอกจากนี้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องร่วมมือและมีความพร้อมที่จะรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นร่วมกัน ทั้งในด้านข้อมูล ข่าวสาร ข้อคิดเห็น ระหว่างหน่วยงานที่ทำหน้าที่เจรจาของภาครัฐและภาคเอกชน ตัวแทนภาครัฐกิจ สมาคมผู้ประกอบการ นักวิชาการ และองค์กรอิสระ

บทความผู้เข้าร่วมนำเสนอผลงานทางวิชาการ
เกี่ยวกับมุสลิมศึกษาด้านเศรษฐศาสตร์และธุรกิจ
เรื่อง พื้นฐานธุรกิจและการลงทุนกับตะวันออกกลาง
โดย นายนิพล แสงศรี

บทคัดย่อ

วิกฤติธุรกิจสินเชื่อและการลงทุนด้านอสังหาริมทรัพย์ในสหรัฐอเมริกา ทำให้สถาบันการเงินหลายแห่งล้มลง และขยายตัวไปยังกลุ่มประเทศทุนนิยมจนกลายเป็นวิกฤติแฮมเบอร์เกอร์ สร้างความปั่นป่วนให้กับตลาดเงินและตลาดทุนทั่วโลก สถาบันหลักทางการเงินใหญ่หลายสถาบันทั้งในสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ ยุโรป ล้มลง ในทางตรงกันข้ามกลุ่มประเทศตะวันออกกลางได้รับผลกระทบค่อนข้างน้อย ธุรกิจและการลงทุนของตะวันออกกลางยังคงเฟื่องฟูทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศสมาชิก Gulf Co - operation Council (GCC) ได้แก่ ซาอุดีอาระเบีย โอมาน สหรัฐอาหรับเอมิเรต การ์ตา คูเวต และบาห์เรน ลดการทำธุรกิจและการลงทุนในยุโรปและอเมริกาลง แต่หันมาลงทำธุรกิจและลงทุนในอาเซียนมากขึ้น ประเทศไทยนับเป็นหนึ่งในประเทศในอาเซียนที่นักธุรกิจและนักลงทุนกำลังให้ความสนใจ

งานวิจัยอิสลามเชิงเอกสารเรื่อง พื้นฐานธุรกิจและการลงทุนกับตะวันออกกลาง อาศัยการรวบรวมและคัดเลือกข้อมูลจากคัมภีร์อัลกุรอาน อัลหะดีษ และเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งในชั้นปฐมภูมิ ชั้นทุติยภูมิ และชั้นตติยภูมิ ก่อนวิเคราะห์ข้อมูล ตีความหลักฐานอย่างมีระเบียบ สังเคราะห์ประวัติศาสตร์ และจัดแบ่งข้อมูลออกเป็นหมวดหมู่ หัวข้อใหญ่ หรือหัวข้อย่อย

ผลการศึกษาพบว่า การประกอบธุรกิจและการลงทุนของตะวันออกกลางวางอยู่บนพื้นฐานกฎหมายอิสลาม (ชะรีอะฮ์) ดังนั้น การดำเนินธุรกิจและการลงทุนกับตะวันออกกลางไม่ควรเกี่ยวข้องกับดอกเบี้ย ความเสี่ยง การพนัน การหลอกลวง ความไม่ชัดเจน การเอารัดเอาเปรียบ และไม่เป็นพิษเป็นภัยต่อตนเองและสังคม แต่ควรส่งเสริมการประกอบธุรกิจและการลงทุนด้วยการแบกรับความเสี่ยงร่วมกัน และการแบ่งผลกำไรร่วมกันแทนที่ระบบดอกเบี้ย, ควรเปิดโอกาสให้เข้ามาทำธุรกิจ ลงทุนในอุตสาหกรรมอาหารทะเล โรงแรม รีสอร์ท โรงพยาบาล และอื่น ๆ เท่าที่เป็นไปได้, รัฐควรสนับสนุนธนาคารอิสลามและตลาดหลักทรัพย์ เพื่อหาช่องทางเปิดตลาดหุ้นอิสลาม ตลอดจนออกมาตรการดึงดูดเงินทุนจากตะวันออกกลาง, ควรจัดสัมมนาทั้งภาควิชาการและภาคปฏิบัติหรือฝึกอบรมอยู่เสมอ ตลอดจนจัดตั้งองค์กรเพื่อให้คำปรึกษาเกี่ยวกับธุรกิจและการลงทุนกับตะวันออกกลาง หรือก่อตั้งสถาบันศึกษาการเงินอิสลามนานาชาติขึ้นในประเทศไทย

ABSTRACT

The crisis of credit business and investment of immovable property in the United States made several financial institutions fall and expanding to neighboring countries capitalism become hamburger crisis, create confusion to financial and capital markets around the world, main financial institutions in several institutions in the U.S., U.K. and Europe fall. In contrast the Middle East nations has been relatively less affected, business and investment in the Middle East continues to prosper both domestically and internationally. Especially, Gulf Co-operation Council (GCC) including Saudi Arabia, Oman, United Arab Emirate, Qatar, Kuwait and Bahrain reduce business and investment in Europe and America but come into the business and investment in ASEAN. Thailand is one of the countries in the ASEAN for businessmen and investors that are interested.

The Islamic research on the basic of business and investment in the Middle East is a documentary research, Depending on al - Qur'ân, al - Hadith and other documents included primary source, secondary source and tertiary source. Before data analysis, Interpretation of evidence systematically, synthetic history, and divide information into categories or major sub-topic or subject.

The research found that business and investment of the Middle East is based on Islamic law (Shari'ah). So the business and investment in the Middle East should not be associated with riba, risk, gambling, fraud, not clear, taking advantage and harmless to themselves and society.

But should encourage business and investment with bearing risk or share profits together, replace the system of interest , opportunity for business and investment in halal food industry, hotel, resort, hospital and others as possible. states should support Islamic banking and exchange commission to open Islamic stock market, pull out of capital from Middle East, educational seminars and perform or training is always, as well as to establish a corporate consulting on business and investment in the Middle East or founded the International Institute of Islamic finance education in Thailand.

พื้นฐานธุรกิจและการลงทุนกับตะวันออกกลาง⁸

The basic of business and investment in the Middle East

นิพล แสงศรี

บทนำ

หลายศตวรรษที่ผ่านมา มนุษย์ทั่วโลกต่างประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจมากมายหลายประการ ชาวตะวันตกหลายกลุ่มพยายามคิดค้นทฤษฎีต่าง ๆ ขึ้นมา เพื่อแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจ แต่ไม่ประสบความสำเร็จมากนัก เนื่องจากแนวคิดต่าง ๆ ล้วนเกิดจากมนุษย์ฝีมือด้วยกัน ซึ่งมีอาจหลีกเลี่ยงข้อผิดพลาด ความบกพร่อง การลองผิดลองถูก การคาดคะเน และแอบแฝงด้วยผลประโยชน์ส่วนตน วิฤตเศรษฐกิจสินเชื่อ และการลงทุนด้านอสังหาริมทรัพย์ที่เกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกาจนกลายเป็นวิกฤติแฮมเบอร์เกอร์ (Hamburger Crisis) กระจายอยู่ทั่วโลกชี้ให้เห็นถึงจุดอ่อนและเปราะบางของระบบโลกาภิวัตน์ เพราะส่งผลให้ระบบการเงินและเศรษฐกิจของหลายประเทศที่อยู่ข้ามทวีปไหลออกไป เช่น 'ไอซ์แลนด์' ต้องพึ่งพินาศย่อยยับ และยังเป็นตัวทำลายความเชื่อที่ว่า ตลาดสามารถดูแลตนเองได้โดยรัฐไม่ควรเข้าแทรกแซงเพราะพฤติกรรมนักธุรกิจและนักลงทุนในตลาดส่วนใหญ่ไม่ได้ตั้งอยู่บนความมีเหตุมีผล แต่ตั้งอยู่บน “ความโลภและความกลัว” ตลอดจนเป็นเครื่องพิสูจน์ว่ากลไกตลาดทุนนิยมแบบการเงินกระแสหลักที่ผ่านมาไม่สามารถใช้กับ “ตลาดคนจน” ได้ เพราะวิกฤติดังกล่าวทำลายความมั่งคั่งของผู้มีรายได้น้อยหลายล้านคนลงอย่างราบคาบ

ระบบทุนนิยมสะสมสัญญาอันตรายหลายประการเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ได้แก่ ระบบดอกเบี้ย การปล่อยสินเชื่อให้กับผู้ที่มีคุณภาพต่ำกว่ามาตรฐาน การซื้อขายตราสารหนี้ การใช้ตราสารเป็นหลักประกันในการกู้ และการซื้อขายหรือการจำนองที่ซับซ้อน ตลอดจนขาดจริยธรรมทางธุรกิจและการลงทุน สิ่งเหล่านี้คือต้นตอแห่งวิกฤติทางเศรษฐกิจในสหรัฐอเมริกาและกลุ่มประเทศทุนนิยม ขณะที่ประเทศในตะวันออกกลาง (ที่ไม่ได้อิงระบบทุนนิยม) แถบจะไม่ได้รับผลกระทบแต่ประการใด แต่ยังคงความมั่นคง เหนียวแน่น และสร้างความมั่นใจต่อนักธุรกิจและนักลงทุนตลอดเวลา รวมทั้งยังให้การช่วยเหลือทางการเงินเพื่อบรรเทาวิกฤติเศรษฐกิจโลกครั้งนี้

เหตุผลดังกล่าวทำให้พื้นฐานธุรกิจและการลงทุนกับตะวันออกกลาง เป็นเรื่องราวที่น่าสนใจยิ่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับพื้นฐานการประกอบธุรกิจและการลงทุนกับตะวันออกกลาง และเพื่อนำความรู้ความเข้าใจมาเสริมสร้างความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจระหว่างประเทศไทยกับตะวันออกกลาง

⁸ ประเทศในตะวันออกกลางได้แก่ อัฟกานิสถาน แอลจีเรีย รัฐบาลเรน ไซปรัส จิบูตี อียิปต์ เอธิโอเปีย อิหร่าน อิรัก อิสราเอล จอร์แดน คูเวต เลบานอน ลิเบีย โมร็อกโก โอมาน ปากีสถาน การ์ตา ซาอุดีอาระเบีย ซิมาลี ซูดาน ซีเรีย ตูนิเซีย ตุรกี สหรัฐอาหรับเอมิเรต และเยเมน (เหนือและใต้), อ่านเพิ่มเติมจากหนังสือของ นันทนา กปิลกาญจน์. 2541. ประวัติศาสตร์ตะวันออกกลาง. (กรุงเทพฯ: โอเอสพริ้นต์เฮาส์), หน้า 3.

วิธีการศึกษา

การวิจัยเรื่อง พื้นฐานธุรกิจและการลงทุนกับตะวันออกกลาง เป็นงานวิจัยอิสลามเชิงคุณภาพและเอกสาร โดยอาศัยข้อมูลและหลักฐานจากคัมภีร์อัลกุรอาน อัลหะดีษ และเอกสารต่าง ๆ ทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาอาหรับ ตลอดจนการสืบค้นข้อมูลจากฐานข้อมูลของคอมพิวเตอร์ โปรแกรมข้อมูลจากแผ่นซีดีและอินเทอร์เน็ต

แหล่งข้อมูลที่สำคัญได้แก่ (1) หอสมุดแห่งชาติ, กรุงเทพมหานคร (2) หอสมุดกลางหรือสำนักวิทยบริการของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เช่น หอสมุดจอห์น เอฟ.เคนเนดี และห้องสมุดวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, สำนักงานหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง (3) การสืบค้นจากฐานข้อมูลหรือแฟ้มข้อมูลคอมพิวเตอร์ เช่น โปรแกรม Harf Information Technology. 2000. The Holy Qur'an Version 7.01 (CD-Rom). Nasir City. Egypt: Harf Information, Harf Information Technology. 2000. Hadith Encyclopedia Version 2.1 (CD-Rom). Nasir City. Egypt: Harf Information. Markaz al-Turath. 1999. Maktabah al-Alfiyah Li al-Sunnah al-Nabawiyah V.1.5 (CD-Rom). Oman: Markaz al-Turath. โดยมีวิธีการศึกษาได้แก่

1. รวบรวมข้อมูลและคัดเลือกหลักฐาน ผู้วิจัยได้ทำการสืบหาและรวบรวมหลักฐานจากอัลกุรอาน อัลหะดีษ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับพื้นฐานธุรกิจและการลงทุนกับตะวันออกกลาง ทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาอาหรับ โดยแบ่งข้อมูลและหลักฐานออกเป็น 3 ประเภทได้แก่

1.1 แหล่งข้อมูลเดิมหรือแหล่งปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่

1) คัมภีร์อัลกุรอาน หมายถึง อัลกุรอานอันเป็นพระดำรัสแห่งอัลลอฮ์ที่ถูกประทานแก่นบีมุฮัมมัดโดยผ่านทางวะฮยู (วิวรณ์) ทั้งพระดำรัสและความหมายโดยมีความหมายครอบคลุมทั้งหลักอะกีดะฮ์ (ความเชื่อ) หลักชะรีอะฮ์ (หลักปฏิบัติ) และอื่น ๆ เช่น สุเราะฮ์อัลอิสรอ, อีรรัม, อันนิซาอ, อัซซุรอ, อัลญะฮิยะฮ์, อัลเกาะศ็อศ, อัลมาอิดะฮ์, อัลบะเกาะเราะฮ์, อัลอะรอฟ, อัลฮุญญุรอต, อัซซุครุฟ, อัลกะฮ์ฟี เป็นต้น

2) หนังสืออัลหะดีษ หมายถึง หนังสือที่รวบรวมเกี่ยวกับสิ่งที่พาดพิงถึงนบีมุฮัมมัดในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นคำพูด การกระทำ การยอมรับ คุณลักษณะทั้งในด้านสรีระและจริยะ ตลอดจนชีวประวัติของท่านทั้งก่อนและหลังได้รับการแต่งตั้งให้เป็นนบี เช่น หนังสือเศาะเฮียะฮ์อัลบุคอรี, มุสลิม, อะบูดาูด, อัตติรมิซีย, อันนะซาอีย, อิบน์มาญะฮ์ และมุสนัดอะฮ์มัด

1.2 แหล่งข้อมูลเสริมหรือแหล่งทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่

1) หนังสือตัฟซีร หมายถึง หนังสือที่อธิบายอัลกุรอานด้วยภาษาอาหรับ ได้แก่ ตัฟซีร อัลญูบรีย์, ตัฟซีร อิบน์กะษีร, ตัฟซีร อัลกุฎบีย, ตัฟซีร อัลอะลูซี, ตัฟซีร อัลคอซิม, ตัฟซีร อัลญาลาลายันและตัฟซีร ฟิ คิลาล อัลกุรอาน เป็นต้น

2) หนังสืออธิบายอัลหะดีษ ได้แก่ ฟัตฮุ อัลบารีย์ ชัรฮุ สะเฮียะฮ์อัลบูกอรี, ชัรฮุ สะเฮียะฮ์มุสลิม ชัรฮุ อันนะบะวี, ตุซุฟะฮ์ อัลอะฮ์วัช ชัรฮุญามิอ์ อัคดิรียะฮ์, ชัรฮุสุนัน อันนะซาอี ของชะยูญีย์ และ อัลฮินดี, เอาว์ อัลมะอฺบุด ชัรฮุสุนันอะบีดาวูด และตะอฺลี ก๊อด อัลฮาฟิซ อิบน์ก๊อยยิม อัลญะซี, ชัรฮุสุนัน อิบน์มาญะฮ์ ของ อัลฮินดี เป็นต้น

3) หนังสือและเอกสารต่าง ๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับทั้งภาษาไทย ภาษาอาหรับ และภาษาอังกฤษ เช่น หนังสือศาสนามุฮัมมัด มหาวรุษแห่งอิสลาม, หนังสือนุร อัลยะกิน, ชีเราะฮ์ อิบน์อุษาม, คอตัมอัลนะบียีน, เราะฮิก อัลมัคศูม และหนังสือชะฮาดะฮ์มุฮัมมัด (ชีวประวัติ), 2 Islamic Theory of Property, หนังสือฟิกฮ์ อัชชีเราะฮ์ อันนะบะวียะฮ์ (ชีวประวัติเชิงนิติศาสตร์), หนังสือมูเกาะมาต อัลอิกติศอด อัลอิสลามียะฮ์, อัลหะลาล วะ อัลหะรอม ฟิ อัลอิสลาม และอันนิศอม อัลอิกติศอด ฟิ อัลอิสลาม (หนังสือนิติศาสตร์และเศรษฐศาสตร์อิสลาม)

1.3 แหล่งข้อมูลทั่วไปหรือตติยภูมิ (Tertiary Sources) หมายถึง หนังสือทั่วไปที่ไม่เกี่ยวข้อง แต่มีข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการทำวิจัย ทั้งภาษาไทย ภาษาอาหรับ เช่น หนังสือสารานุกรมไทย, หนังสือคอมมูนัลมูฮิด, หนังสือลิฆาน อัลอาหรับ, หนังสืออัลมุนญิด ฟิ อัลญะมาอะฮ์ อัลอิสลาม, อัลเมาซุอะฮ์ อัลฟิสิกียะฮ์, มุญัม্ম อัลมุศฏอละฮัต อัลอิกติศอดียะฮ์ (สารานุกรมอาหรับและพจนานุกรมทางภาษาและศัพท์เทคนิค)

2. วิเคราะห์ข้อมูลและพิสูจน์หลักฐาน หลังจากได้ทำการรวบรวมและคัดเลือกข้อมูลหรือหลักฐานแล้ว ผู้วิจัยจะตรวจสอบ วิเคราะห์ และประเมินข้อมูลและหลักฐานที่ได้มาจากอายะฮ์ อัลกูรานและอัลหะดีษที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัย โดยจะนำเสนออัลกูรานก่อนอัลหะดีษ หรือนำเสนออัลหะดีษที่มีสายรายงานถูกต้องและเชื่อถือได้ก่อนอัลหะดีษที่มีสายรายงานอ่อนแอ หรือบกพร่อง หากมีอัลหะดีษหลายบทที่เกี่ยวข้องในเรื่องหรือประเด็นเดียวกัน ผู้วิจัยจะนำเสนอ อัลหะดีษที่มาจากอัลบูกอรี, มุสลิม, อะบูดาวูด, อัคดิรียะฮ์, อันนะซาอี, อิบน์มาญะฮ์ และมุสนัดอะฮ์มัดตามลำดับ โดยวิเคราะห์และระบุถึงประเด็นที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัย

3. การตีความหลักฐาน กล่าวคือ เมื่อผ่านการวิเคราะห์แล้ว ผู้วิจัยจะตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์อย่างมีระเบียบ โดยเริ่มจากการแปลความหมาย การวิพากษ์วิจารณ์ การแสดงความคิดเห็นอย่างระมัดระวัง ซึ่งอาจจะใช้วิธี (1) การตีความที่ไม่ยึดลำดับเวลาก่อนหลัง แต่ขึ้นอยู่กับประเด็นและปัญหาแต่ละเรื่องเป็นสำคัญ (2) หรือการตีความทางประวัติศาสตร์แบบยึดลำดับเวลาก่อนหลังซึ่งจะสามารถอธิบายว่า เหตุการณ์นั้นหรือปัญหานั้นเกิดขึ้นได้อย่างไรและเมื่อไร

4. การสังเคราะห์ประวัติศาสตร์ หมายถึง การนำข้อมูลและหลักฐานที่ได้มาอย่างถูกต้องเป็นจริง พร้อมคำอธิบายและข้อสรุปมาผสมผสานเป็นความเรียงเข้าด้วยกัน หรือที่สรุปได้มาเขียนติดต่อกันจนได้ใจความที่กลมกลืนและสอดคล้องกับความต้องการ หรืออาจจะจัดเรียงเรียงความเก่า - ใหม่ของข้อมูล

ตามเหตุและผล หรือตามข้อความส่งเสริมและสนับสนุนซึ่งกัน ในแต่ละบทแต่ละตอนอย่างครอบคลุม แต่มีเนื้อหาตรงประเด็นและกระชับ โดยผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลและชี้ชัดถึงส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

5. จัดแบ่งหมวดหมู่ของข้อมูล โดยแบ่งตามประเภทหัวข้อใหญ่และหัวข้อย่อย

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาพบว่า พื้นฐานในการดำเนินธุรกิจและลงทุนกับตะวันออกกลางมีหลายประการ และที่สำคัญมากที่สุด ได้แก่

1. ดอกเบี้ย (Riba) กล่าวคือ สัญญา ธุรกรรม และการลงทุนทุกประเภทจะต้องไม่เกี่ยวพันกับระบบดอกเบี้ย (Excess) โดยคู่สัญญาทั้ง 2 ฝ่ายจะต้องไม่หวังผลตอบแทนหรือผลประโยชน์ใด ๆ ที่อกเงยขึ้นมาเมื่อวันเวลาผ่านไป ดอกเบี้ยสามารถเกิดขึ้นทั้งจากการซื้อขายและเงินกู้ ดังนั้น นักเศรษฐศาสตร์อิสลามจึงได้แบ่งดอกเบี้ยออกเป็น 2 ชนิด ได้แก่ (1) al - Nasi'ah หมายถึง ดอกเบี้ยที่เกิดจากการขาย (เลื่อน) เวลาโดยดอกเบี้ยจะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ตามระยะเวลาผ่อนชำระดอกเบี้ยชนิดนี้สามารถพบได้ทั้งการซื้อขายและการกู้ยืมเงินซึ่งพบมากในยุคญาฮิลียะฮ์ (ยุคมืดและมมาย) และระบบทุนนิยม (2) al - Fadl หมายถึง ดอกเบี้ยที่เพิ่มปริมาณขึ้นจากทรัพย์สินชนิดเดียวกัน หรือดอกเบี้ยที่เกิดจากการทำธุรกิจ การซื้อขาย หรือการแลกเปลี่ยนสิ่งของชนิดเดียวกัน แต่มีการเพิ่มปริมาณให้อีกฝ่ายหนึ่งตามข้อตกลงโดยทั้ง 2 ฝ่ายยังไม่ได้แยกจากสถานที่ตกลงกัน เช่น การซื้อขายทองคำเก่าจำนวน 100 กรัมกับทองคำใหม่ 90 กรัมในสถานที่เดียวกัน⁹

การทำธุรกรรมหรือการลงทุนใด ๆ ในตะวันออกกลาง จะไม่มีการคิดดอกเบี้ยกับลูกค้า แต่จะใช้หลัก Profit Sharing ทดแทนหรือเรียกตามกฎหมายอิสลามว่า al - Murabahah ซึ่งกำลังเป็นที่นิยม เช่น ลูกค้าสนใจจะนำเงินที่นำไปซื้อบ้าน รถยนต์ และอื่น ๆ เจ้าหนี้ สถาบันการเงิน หรือนักลงทุนจะใช้วิธีซื้อสิ่งนั้นมาก่อนจะนำสิ่งนั้นไปขายต่อให้ลูกค้าหรือคิดค่าเช่ากับลูกหนี้ในอัตราที่รวมกำไรแล้ว

2. การเสี่ยง (al - Khatar) ถือเป็นความเสี่ยงที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตและเป็นสาเหตุทำให้ธุรกิจและการลงทุนกลายเป็นสิ่งต้องห้าม เมื่อเราลงมือทำธุรกิจและลงทุนย่อมถือเป็นสิ่งที่เราไม่สามารถควบคุมได้ เพราะความเสี่ยงสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ความเสี่ยงมี 2 ประเภทได้แก่ (1) Speculative Risk หมายถึง ความเสี่ยงที่จะสูญเสียหรือเสียหายพร้อมกับคาดหวังว่าจะได้รับผลประโยชน์ในเวลาเดียวกัน (2) Pure Risk หมายถึง ความเสี่ยงที่จะสูญเสียและเสียหายเพียงอย่างเดียวโดยไม่มีโอกาสได้รับผลประโยชน์ เช่น ความเสี่ยงในการผลิตกระเบื้อง ทั้ง ๆ ที่รู้ว่ามีโอกาสแตกเสียหาย ความเสี่ยงประเภท 2 ถือเป็นความเสี่ยง

⁹ al-Gamal M., 2001. An Economic Explication of the Prohibition of Riba in Classical Islamic Jurisprudence. s.l. s.n. หน้า 9

ที่มีสาระสำคัญทางธุรกิจและเป็นกระบวนการทางสังคมที่จะนำไปสู่การการผลิตและตอบสนองความต้องการทางสังคม¹⁰

เป็นที่น่าสังเกตว่า ข้อห้ามดังกล่าวไม่ได้ห้ามการเก็งกำไรแต่ประการใดทั้งสิ้นเพียงแต่ระบุว่าให้เก็งกำไรได้เฉพาะในกรณีที่สามารถตัดสินใจได้และตั้งอยู่บนพื้นฐานข้อมูลที่น่าเชื่อถือได้ ฉะนั้นจึงนับได้ว่าหลักการข้อนี้ไม่แตกต่างกับหลักการลงทุนของนักลงทุนเน้นคุณค่า (Value Investors) และหลักการบริหารธุรกิจทั่วไป

3. การพนัน (al - Qimar) ท่าน Ibn Qayyim กล่าวว่า การลั่งเลระหว่างคำว่า มี และคำว่า ไม่มี (ไม่แน่ใจ) ก็คือความเสี่ยง (al - Khatar) ชนิดหนึ่งซึ่งเป็นที่รู้จักกันในรูปการพนัน (al - Maysir)¹¹ เช่น การพนันม้า การพนันฟุตบอล เป็นต้น รวมถึงผลกำไรที่ได้มาจากการขายสินค้าซึ่งพ่อค้าไม่ได้รับสินค้าขณะที่บอกขายต่อกับคนอื่น การขายสินค้าก่อนพ่อค้ารับสินค้าหรือขายในสิ่งที่พ่อค้าไม่มีและการซื้อขายโดยการตั้งข้อแม้และเงื่อนไข ข้อห้ามดังกล่าวยังครอบคลุมถึงการค้า การประกอบธุรกิจและการลงทุนที่มีความเสี่ยงสูงในปัจจุบันด้วย เช่น สลากกินแบ่งประเภทต่าง ๆ ทรัพย์สินหรือข้าวของที่ทุกคนสละเงินซื้อไป ไม่ใช่เพื่อการค้าแต่เพื่อมีสิทธิได้รับรางวัลหลังประกาศผลการจับฉลากหรือรางวัล เป็นต้น

4. การหลอกลวง (al Gharar) ท่าน al - Sharkhasi กล่าวว่า al - Gharar คือ สิ่งหนึ่งที่ผลลัพธ์ของมัน ยังไม่ชัดเจน¹² เช่น การขายปลาในน้ำ การซื้อนกในอากาศ และการลงทุนซื้อข้าวในรวงหรือสัตว์ในท้อง ธุรกิจเหล่านี้เต็มไปด้วยการหลอกลวงจนกลายเป็นสิ่งต้องห้าม และยังรวมถึงการทำธุรกิจและการลงทุนที่มี “ความสลับซับซ้อน” เช่น การซื้อขาย การจำนำ และการจำนองกันเป็นทอด ๆ หรือการทำธุรกิจใน “สิ่งที่ไม่ได้ครอบครองสิทธิ” อย่างถูกต้องตามกฎหมายอิสลาม เช่น การซื้อขายตราสารหนี้ และการใช้ตราสารหนี้เป็นหลักประกันในการกู้ เป็นต้น โดยธุรกิจและการลงทุนเหล่านี้แอบแฝงไปด้วยความคลุมเครือและความไม่ชัดเจน

ข้อกำหนดเกี่ยวกับน้ำหนักแน่นอน ปริมาณชัดเจน ระยะเวลาที่ตายตัว และมีสิทธิอย่างชัดเจน ปราศจากการคลุมเครือนั้น ถือเป็นการจำกัดความเสี่ยง ขจัดความไม่แน่นอน ลดความเสียหายหรือการขาดทุนที่อาจจะเกิดขึ้นขณะประกอบธุรกิจและการลงทุน

5. การเอาเปรียบ (al - Istiglal) ไม่ว่าจะเป็นการเอาเปรียบขณะดำเนินธุรกิจ ลงทุน หรือการเอาเปรียบทางการตลาดถือเป็นข้อห้าม ส่วนหนึ่งจากมาตรการที่ถูกนำมาใช้ป้องกันการเอาเปรียบมากที่สุดคือ การห้ามออกไปดักซื้อสินค้านอกเมือง หรือระหว่างการเดินทางส่งสินค้ามายังตลาด เพราะตลาดเป็นสถานที่ ๆ ดีที่สุดสำหรับการดำเนินธุรกิจและการลงทุน อีกทั้งยังเป็นพลังอุปทานและอุปสงค์

¹⁰ แต่บางครั้งก็ทำให้ผู้เกี่ยวข้องเกิดความหวาดกลัว ความไม่กล้าซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการลงทุนและการทำธุรกิจ จนทำให้เกิดระบบรับรองความปลอดภัยและจ่ายค่าชดเชยตามมา โดยเรียกว่า ระบบประกันภัยแบบช่วยเหลือซึ่งกันและกันหรือระบบประกันภัยแบบแสวงผลกำไร

¹¹ Ibn Qayyim, Muhammad Abi Bakr. 1968. *Alam al - Muqian Ind Rab al - Alamin*. (al-Qahirah : al-Kulliyat), หน้า 357 (เล่ม 1).

¹² al-Sharkhasi, M. Abi Sahl. 1985. *al-Mabsut*. (Lebanon : Dar al-Ma arif), หน้า 68.

ที่จะกำหนดราคา ดังนั้นการไปดักซื้อสินค้านอกเมืองหรือก่อนสินค้าเดินทางมาถึงตลาด พ่อค้าอาจจะถูกเอาเปรียบ เพราะไม่ทราบราคาตลาดที่แท้จริง

6. การแทรกแซงตลาด (al - Tadakkhul Fi al - Suq) ตลาด ราคาในตลาด และการซื้อขาย ในท้องตลาดจะต้องถูกปล่อยให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ทางสังคมอันดีงาม ดังนั้นการแทรกแซงตลาด จึงมีลักษณะคล้ายคลึงกับการกักตุนสินค้าซึ่งเป็นสิ่งต้องห้าม เช่นเดียวกับการ “ควบคุมราคา” (Tas‘air) จากฝ่ายบุคคลหรือกลุ่มนายทุนเพื่อหวังผลกำไรส่วนตนมากกว่าส่วนรวม ตลอดจนการ “ปั่นราคา” ด้วยการสร้างภาวะอุปทานขาดแคลนเทียมหรือกักตุน (Ahtika) หรือภาวะอุปสงค์เทียม (Najash) เช่น ภาวะที่ผู้ซื้อเพิ่มราคาเสนอซื้อไปเรื่อย ๆ โดยไม่ได้ตั้งใจจะรับมอบสินค้านั้นจริง ๆ อย่างไรก็ตามกฎหมายอิสลามก็อนุญาตให้รัฐ เจ้าหน้าที่และตัวแทนสามารถควบคุมราคาได้หากเกิดความจำเป็น¹³ เพื่อสร้างการหมุนเวียนทางการเงิน กระจายรายได้ และตอบสนองความต้องการของทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน

7. ไม่เป็นพิษเป็นภัยอันตรายต่อตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม การทำธุรกิจและการลงทุนกับตะวันออกกลางจะต้องวางอยู่บนพื้นฐานของการไม่ทำร้ายต่อตนเองและสังคม หรือทำลายสิ่งแวดล้อม เช่น การซื้อขายหรือลงทุนเกี่ยวกับสิ่งมีนเมา มอมเมา สิ่งเสพติด ธุรกิจบันเทิงบางประเภท และธุรกิจตัดไม้ทำลายป่า

การดำเนินธุรกิจกับตะวันออกกลาง

ปัจจุบันการดำเนินธุรกิจกับตะวันออกกลางกำลังได้รับความนิยมเนื่องจากกำลังซื้อและกองทุนค่อนข้างสูง ไม่ว่าจะเป็นธุรกิจภายในประเทศ ธุรกิจส่งออกหรือนำเข้าสินค้า การดำเนินธุรกิจเหล่านี้สามารถกระทำได้หลายวิธีคือ

1. การซื้อขายเงินสด หมายถึง การซื้อขายที่มีการจ่ายเงินและรับสินค้าทันที การซื้อขายหรือแลกเปลี่ยนชนิดนี้มีผลต่อครอบครองสินค้าทันที ธุรกิจประเภทนี้ถูกเรียกว่า Bai‘a Hal Bi Hal หรือ Yadan Bi Yadin และถือเป็นการทำธุรกิจที่ถูกต้องตามกฎหมายอิสลาม เช่นการซื้อขายตามท้องตลาด ห้าง ร้านทั่วไป

2. การซื้อขายแบบสินเชื่อ โดยสามารถวางเงินล่วงหน้าหรือชำระเงินภายหลังก็ได้¹⁴ แต่ต้องอยู่ในวงเงินที่แน่นอนพร้อมระบุชนิด ปริมาณ และจำนวนอย่างชัดเจน โดยใช้กฎเกณฑ์เดียวกับการซื้อขายเงินสด นอกจากนั้นควรทำสัญญาซื้อขายเช่นเดียวกับการจ่ายเงินล่วงหน้า ธุรกิจประเภทนี้มักเรียกว่า Salam or Salaf

¹³ Muhammad, Yusuf Kamal . 1998. *Fiqh Iqtisad al-Suq*. (al - Qahirah : Dar al - Nashri), หน้า 226.

¹⁴ เพราะนับมุฮัมมัดเคยซื้ออาหารมาจากชาวยิวคนหนึ่ง โดยมีการกำหนดระยะเวลาที่จะจ่ายเงินให้เขา โดยท่านได้เอาเสื้อเกราะที่ทำมาจากเหล็กวางเป็นประกันไว้ (บันทึกโดยอัลบุคอรี, หมายเลข 1926)

3. การซื้อขายแบบผ่อนชำระ เมื่อการซื้อขายแบบจ่ายเงินสดเป็นสิ่งที่ดีที่สุด การซื้อขายแบบผ่อนชำระย่อมคือสิ่งที่อนุญาตให้มุสลิมกระทำได้ เพื่อแบ่งเบาภาระด้านการเงินแก่ผู้ที่ขาดทุนและยากจน ตลอดจนส่งเสริมการขายและสร้างรายได้แก่ประชาชนตามทัศนะสำนักนิติศาสตร์อัชชาฟีอี¹⁵ โดยสำนักนิติศาสตร์อัลมาลิกียะฮ์จะเรียกว่า al - 'Ajal

4. การเช่าซื้อ ธุรกิจสินเชื่อและการลงทุนด้านอสังหาริมทรัพย์ในตะวันออกกลางส่วนมาก จะถือตามกฎหมายอิสลามว่าด้วยเรื่องการทำสัญญาเช่าซื้อเพื่อครอบครอง (al - Tajir al - Mutahi Bi al - Tamlik) หรือการจำนอง (al - Rahn) รวมกับการลงทุนซื้อมาเพื่อขายเอากำไร (al - Murabahah) โดยธนาคารอิสลามหรือสถาบันการเงิน จัดซื้ออสังหาริมทรัพย์และอื่น ๆ มาเป็นกรรมสิทธิ์แทนลูกค้า ก่อนจะบวกกำไรเพิ่มและขายต่อให้ลูกค้าแบบผ่อนชำระรายเดือน โดยมีสิ่งค้ำประกันและจะโอนสิทธิให้เมื่อผ่อนชำระครบ ดังนั้นหากผู้กู้ไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงระหว่าง 2 ฝ่าย หรือไม่สามารถผ่อนชำระตามข้อตกลง ธนาคารและสถาบันการเงินสามารถนำสิ่งค้ำประกันไปขายต่อเพื่อนำเงินมาชำระคืน

5. การจ้างผลิต หลายประเทศในตะวันออกกลางนิยมใช้วิธีทำสัญญาว่า จ้างเพื่อการก่อสร้างและผลิต โดยถือตามกฎหมายอิสลามว่าด้วยเรื่อง al - Istisna เช่น นาย ก ทำสัญญาว่าจ้างกับนาย ข เพื่อขอให้ นาย ข ดำเนินการก่อสร้างอาคารหรือผลิตรถยนต์ด้วยราคาตามที่ตกลงกัน และนาย ก จะผ่อนชำระตามข้อตกลงระหว่าง 2 ฝ่าย¹⁶ นักนิติศาสตร์อิสลามส่วนใหญ่ใช้ระเบียบเกี่ยวกับการซื้อขายแบบจ่ายเงินล่วงหน้า (Salam or Salaf) ขณะที่สำนักนิติศาสตร์อัลหะนะฟียะฮ์จะออกใบโดยระบุเงื่อนไขเพิ่มเติม

6. 'Ainah หมายถึง ผู้ขายได้ขายสินค้าด้วยการผ่อนชำระ ต่อมาผู้ขาย “ขอซื้อสินค้าคืน” จากผู้ซื้อด้วยเงินสดในราคาที่ต่ำกว่าก่อนผู้ซื้อนำเงินมาผ่อนชำระหมด สำนักนิติศาสตร์อัชชาฟีอียะฮ์ ให้ความเห็นว่าสามารถกระทำได้พร้อมกับเป็นการมิบังควร¹⁷ เพราะอัลกุรอานสุเราะฮ์อัลบะเกาะเราะฮ์ อายะฮ์ที่ 285 ระบุว่า และอัลลุลลุทรอนมุฎการค้ำขาย¹⁸

¹⁵ Wahbah al - Zuhaili. 1984. al - Fiqh al - Islami Wa Adillatuh. (Dimishq: Dar al - Fikr), หน้า 466 (เล่ม 4) นักวิชาการบางคนมีความเห็นว่า หากผู้ขายอาศัยการซื้อขายแบบผ่อนชำระหรือเพิ่มราคาสินค้า การซื้อขายถือเป็นสิ่งต้องห้ามเพราะคล้ายกับการเรียกเก็บดอกเบี้ย ขณะที่นักนิติศาสตร์อิสลามมีมติเป็นเอกฉันท์ว่า สามารถกระทำได้หากการเพิ่มราคาไม่ถึงระดับเอาเปรียบและทุจริตต่อลูกค้าอย่างชัดเจน เพราะต้นตอเดิมของการค้าประเภทนี้เป็นที่อนุญาตและยังไม่พบหลักฐานใดมาบ่งชี้ว่าคือสิ่งต้องห้าม (al - Qaradawi , 1977, หน้า 219) ท่านเชาว์กานีย์กล่าวว่า สำนักนิติศาสตร์อัชชาฟีอียะฮ์, อัลหะนะฟียะฮ์, เชคบุตรอลี และมุฮัยยิดบินลาฮ์ ตลอดจนนักปราชญ์ส่วนใหญ่ถือว่าการค้าดังกล่าวเป็นสิ่งที่อนุญาต (al - Shawkani. 1973, หน้า 343, เล่ม 5)

¹⁶ al-Zuhaili, Wahbah. 1991. al - Mu 'a malat al-Maliyah. Libya : Kulliyah Da'a wah al - Islamiyah. หน้า 115.

¹⁷ นักนิติศาสตร์อิสลามส่วนมากมีความเห็นว่า การค้าดังกล่าวใช้ไม่ได้และเกิดโทษ เพราะเปิดช่องทางและโอกาสให้มีการทุจริตด้วยระบบดอกเบี้ยและเอาเปรียบลูกค้า

¹⁸ Wahbah al - Zuhaili. 1984. al - Fiqh al - Islami Wa Adillatuh. (Dimishq: Dar al - Fikr), หน้า 469 (เล่ม 4)

7. **Tawarruq** หมายถึง ผู้ขายได้ขายสินค้าด้วยการผ่อนชำระ (สินเชื่อ) ทั้งที่ผู้ขายไม่ได้ครอบครองสินค้าหรือไม่สามารถส่งมอบสินค้า ต่อมาผู้ขายนำสินค้าดังกล่าว “ขายต่อกับคนอื่น” ก่อนผู้ซื้อจะมาผ่อนชำระหมด แม้ว่านักนิติศาสตร์อิสลามส่วนมากมีความเห็นว่า สามารถกระทำได้เพราะไม่เกี่ยวข้องกับดอกเบี้ย แต่ท่าน Ibn Taimiyah และ Ibn Qayyim มีความเห็นว่า ไม่อนุญาตเพราะทำความเดือดร้อนให้บุคคลอื่นและเป็นการค้าที่บีบบังคับเคียดแค้น¹⁹

การลงทุนกับตะวันออกกลาง

การถือหุ้นและการลงทุนมีบทบาทมากต่อระบบเศรษฐกิจในกลุ่มประเทศตะวันออกกลาง เพราะสามารถผลักดันให้เกิดโครงการใหญ่ๆมากมายโดยระดมเงินทุนจากแหล่งเงินทุนหลายๆแห่งมาร่วมลงทุน เช่น เมกะโปรเจกต์ปาล์มจูไมราห์ในนครดูไบของกองทุน Nakheel, เมกะโปรเจกต์ เวิลด์ ออฟ ดิสคัฟเวอรี (Sea World Aquatica) พิพิธภัณฑ์โลกใต้ทะเลแห่งแรกในทะเลทรายระหว่างรอยต่อเมืองดูไบกับอะบูดาบีของกองทุนร่วม Rotana และโครงการโรงแรมแฟชั่นบูติกและรีสอร์ทของกองทุน Properties การลงทุนเหล่านี้สามารถแบ่งออกเป็นหลายประเภทได้แก่

1. **Sharikah al - Mulki** หมายถึง หุ้นส่วนที่เกิดจากการสืบทอดกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน โดยแต่ละฝ่ายมิได้ทำการตกลงกันมาก่อน เช่น มรดก และการให้เปล่า เป็นต้น

2. **Sharikah al - Umal Wa al - Mal** หมายถึง หุ้นส่วนและการลงทุนที่เกิดขึ้นจากการทำสัญญาหรือข้อตกลงโดยจะเกี่ยวข้องกับการทำงานและเงินลงทุน การลงทุนประเภทนี้ได้แก่ (1) al - Muzara'ah²⁰ คือ การลงทุนร่วมกันในภาคการเกษตร โดยนักวิชาการส่วนใหญ่มีความเห็นว่า อนุญาตให้ปฏิบัติได้ (2) al - Musaqat²¹ หมายถึง ข้อตกลงหรือสัญญาว่าด้วยการดูแลรักษาต้นไม้และพืชพันธุ์ทางเกษตรโดยมีส่วนได้ตามข้อตกลง ส่วน al - Mugharasah²² คือ การมอบที่ดินจำนวนหนึ่งพร้อมกำหนดระยะเวลาแน่นอนให้แก่บุคคลหนึ่งนำไปใช้เพาะปลูกโดยมีการตกลงแบ่งผลผลิตระหว่างสองฝ่าย (3) al - Mudharabah คือ บุคคล 2 คน หรือมากกว่า 2 คน นำเงินทุนหรือทรัพย์สินมารวมกันเพื่อนำไปลงทุนประกอบธุรกิจ

¹⁹ Muhammad, Yusuf Kamal. 1998. **Fiqh Iqtisad al - Suq.** (al - Qahirah : Dar al - Nashri), หน้า 195.

²⁰ al - Muzara 'ah ตามหลักนิติศาสตร์อิสลามหมายถึง การมอบที่ดิน เรือกสวน ไร่ นา ให้แก่บุคคลที่มีความประสงค์จะทำการเกษตรในพื้นที่ดังกล่าวหรือลงมือทำเองและมอบให้บุคคลอื่นมาร่วมทำ โดยสำนักนิติศาสตร์ อัลมาลิกียะฮ์ อัลฮะนาบียะฮ์ และอัชชาฟีอียะฮ์ เห็นว่า อนุญาตให้ปฏิบัติได้เพราะนับมุฮัมมัดเคียวร่วมลงทุนทางการเกษตรกับประชาชนตำบลค็อยบ์ และตกลงแบ่งส่วนได้จากผลผลิตทางการเกษตร

²¹ นักวิชาการส่วนใหญ่เห็นว่า อนุญาตให้กระทำได้นี้เนื่องจากใช้หลักฐานอ้างอิงเดียวกับการลงทุนแบบมุซาระอะฮ์ แม้ว่าจะมีนักวิชาการบางท่านจากสำนักนิติศาสตร์อัชชาฟีอียะฮ์ตั้งเงื่อนไขการอนุญาตก็ตาม และอ่านเพิ่มเติมจากหนังสือของ Ahmad Ibrahim. 1934. **al - Mu 'a malat al - Shar'ayah al - Maliyah.** (al - Qahirah: Dar al - Anrar), หน้า 218.

²² นักวิชาการส่วนใหญ่มีความเห็นเช่นเดียวกับการลงทุนแบบมุซาระอะฮ์และอัลมุซากัต แม้ว่านักนิติศาสตร์สำนักมาลิกียะฮ์จะตั้งเงื่อนไขในการอนุญาตก็ตาม และอ่านเพิ่มเติมจากหนังสือของ Ibn Abidin. 1975. **Rad al - Muhtar.** (al - Qahirah : al - Halabi), หน้า 289.

หรือจัดทำโครงการต่าง ๆ โดย 2 ฝ่ายมีส่วนรับผิดชอบในผลกำไรและขาดทุนร่วมกัน²³ การลงทุนแบบ มุฏอเราะบะฮ์ นายทุนจะต้องนำต้นทุนของทรัพย์สินที่เป็นเงิน, ทองคำ หรืออัตราของสกุลที่ใช้แลกเปลี่ยนเท่านั้น และจะต้องมีการส่งมอบทรัพย์สินทันที ส่วนผลกำไรจะถูกแบ่งเป็นอัตราส่วน เช่น 1/2, 1/3, 1/4 โดยพิจารณาตามทุนที่ผู้ถือหุ้นนำมาร่วมลงทุนหรือจำนวนหุ้น ปัจจุบันการลงทุนแบบ al - Mudharabah กำลังได้รับความนิยมอย่างสูง โดยเฉพาะธนาคารอิสลามและสถาบันการเงินอิสลามใหญ่ ๆ ในตะวันออกกลาง²⁴ เพราะเปิดโอกาสให้นักลงทุน นักธุรกิจ และนักเก็งกำไรสามารถลงทุนได้ตามปริมาณเงินทุน และความเป็นไปได้ ของแต่ละคน นักเศรษฐศาสตร์อิสลามจึงได้แบ่งการลงทุนแบบมุฏอเราะบะฮ์²⁵ ออกเป็น 2 ชนิด คือ 1) การลงทุนเพียงอย่างเดียวโดยไม่มีเงื่อนไขใด ๆ ทั้งสิ้น และไม่มีการเข้าร่วมบริหารจัดการทรัพย์สิน ไม่ว่าจะเป็นชนิดงาน สถานที่ และระยะการทำงาน 2) การลงทุนแบบมีเงื่อนไขในการบริหารจัดการทรัพย์สิน เช่น กำหนดชนิดของสินค้า แนวทางการขายสินค้า เป็นเงินสดหรือเงินผ่อน ซึ่งหากมีการตกลงใด ๆ ขึ้นแล้ว กิจกรรมด้านเศรษฐกิจนั้นจะต้องดำเนินตามข้อตกลงดังกล่าว

3. Sharikah al - Ubdan หมายถึง หุ้นส่วนและการลงทุนที่เกิดขึ้นจากการทำสัญญาหรือข้อตกลงระหว่างบุคคล (แรงงาน) เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ร่วมกันโดยมีการรับผิดชอบในผลกำไรและการขาดทุนร่วมกัน หรือการที่บุคคลมากกว่า 2 คนเข้าหุ้นส่วนกันทางความคิดและแรงงานพร้อมมีการแบ่งรายได้ร่วมกัน โดยมีได้นำทรัพย์สินมาเกี่ยวข้อง²⁶

4. Sharikah Rasu al - 'Amwal หมายถึง การถือหุ้นและการลงทุนที่เกี่ยวข้องกับเงินกองทุน และทรัพย์สินมีค่าต่าง ๆ ตลอดจนการถือหุ้นและการลงทุนระหว่างบุคคล 2 คนหรือมากกว่า 2 คนที่จะทำกิจกรรมทางธุรกิจการค้า โดยผลกำไรจะถูกนำมาแบ่งตามข้อตกลง หรืออาจจะนำเงินทุนมารวมกับผลกำไรหรือไม่รวมกันก็ได้ การลงทุนลักษณะดังกล่าวได้แก่ (1) การลงทุนแบบ Sharikah

²³ อ่านเพิ่มเติมจาก al - Kasani. 1985. **Bada' al - Sada'ae**. (al - Qahirah : Dar al - Kutub al - 'Almiyah), หน้า 28.

²⁴ อ่านเพิ่มเติมจากหนังสือของ Aggarwal Rajesh K. and Tarik Yousef. 2000. **Islamic Banks and Investment Financing**. Journal of Banking and Finance 32 (1) หน้า 93-120.

²⁵ นักเศรษฐศาสตร์อิสลามให้ะวังการนำคำว่า Speculation มาใช้กับคำว่า มุฏอเราะบะฮ์ เพราะคำว่า Speculation หมายถึง การแสวงหาผลกำไรด้วยความเสี่ยงและการพนัน ซึ่งเป็นสิ่งต้องห้ามในการลงทุนแบบ มุฏอเราะบะฮ์ ส่วนคำที่ใกล้เคียงกับคำว่า Speculation คือคำว่า al-Mutajarah.

²⁶ นักวิชาการส่วนใหญ่มีความเห็นว่า เป็นที่อนุญาตเพราะบุคคลมีมุฮัมมัด อับดุลเลาะห์ บุตร มัสฮูด กับ สะอัดและอัมมาร์ เคยเข้าร่วมหุ้นส่วนกันช่วงสงครามบะดร์ (ราวปี ค.ศ. 623) โดยอับดุลเลาะห์บุตรมัสฮูดกับอัมมาร์ไม่ได้นำสิ่งใดมาลงทุนเลย ส่วนสะอัดได้นำเชลยศึกมารวมด้วยสองคนดังปรากฏในอัลหะดีษที่บันทึกโดย อะบูดาอูด, นะซายีย์ และ อิบน์มาญะฮ์ บทเกี่ยวกับการลงทุน ส่วนนักนิติศาสตร์อัชฮาฟีอียะฮ์ ถือว่าใช้ไม่ได้ โดยอ่านเพิ่มเติมจากหนังสือของ Wahbah al - Zuhaili. 1984. **al - Fiqh al - Islami Wa Adillatuh**. (Dimishq : Dar al - Fikr), ตั้งแต่หน้า 826 (เล่ม 4).

al - Mufawadhah²⁷ มีความแตกต่างจากการลงทุนแบบ al - Mudharabah กล่าวคือ มุฟาวะอะฮฺ เป็นการลงทุน และแรงงานจาก 2 ฝ่ายขณะที่ มุฎอเราะบะฮฺ ฝ่ายหนึ่งนำทรัพย์สิน หรือเงินทุนมามอบให้อีกฝ่ายหนึ่ง ทำธุรกิจหรือลงทุนขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งใช้แรงงาน (2) Sharikah ‘Anan คือการหุ้นส่วนและการลงทุนระหว่าง บุคคล 2 คน ในการที่จะดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ก่อให้เกิดผลกำไรก่อนจะนำมาแบ่งกันตามข้อตกลง และต้นทุนที่ลงทุนไป สาเหตุที่เรียกว่า อินาน เพราะนักลงทุนทั้ง 2 ฝ่ายต่างลงทุนและต่างมีสิทธิ นำเงินกองทุนไปดำเนินการตามข้อตกลงอย่างเท่าเทียมกัน การลงทุนและถือหุ้นประเภทนี้เป็นที่นิยม และจะพบค่อนข้างมากในสถาบันการลงทุนและธนาคารอิสลามในตะวันออกกลาง เพราะเปิดโอกาสให้ บุคคลที่มีเงินทุนสามารถลงทุนได้ และอนุโลมให้ฝ่ายหนึ่งรับผิดชอบการดำเนินการขณะที่อีกฝ่ายอาจจะ ไม่ต้องรับผิดชอบใด ๆ โดยอัตราผลกำไรทั้งหมดจะถูกแบ่งตามอัตราส่วนของบุคคลที่ถือหุ้น (3) al-Mu‘asarah หมายถึง บริษัท ห้างร้าน และการลงทุนที่พบได้ในปัจจุบัน ซึ่งส่วนใหญ่จะถูกพัฒนามาจาก การถือหุ้นและการลงทุนแบบอินาน ได้แก่ บริษัทประกันภัยด้านสินค้าและรถยนต์ บริษัทเกี่ยวกับทรัพย์สิน สถาบันการเงินการลงทุน และบริษัทเอกชนต่าง ๆ²⁸ (4) al - Murabahah²⁹ ตามหลักเศรษฐศาสตร์อิสลาม หมายถึง การซื้อสิ่งหนึ่งมาเป็นกรรมสิทธิ์และขายสิ่งนั้นไปด้วยราคาที่สูงกว่าเงินทุนหรือต้นทุน โดยการ ผ่อนชำระ หรือนิยมเรียกกันว่า การลงทุนเพื่อเก็งกำไร การลงทุนประเภท al - Murabahah เหมาะกับ ธนาคารอิสลามและสถาบันการเงินที่มีเงินทุนสำรองค่อนข้างสูง เพราะต้องลงทุนจ่ายเงินก้อนหนึ่ง ไปก่อนจะรับทุนคืนพร้อมกำไรภายหลัง และกำลังเป็นที่นิยมของลูกค้าทั่วไปเพราะลูกค้าสามารถซื้อบ้าน ที่ดิน รถยนต์ และอื่น ๆ แม้ว่าจะมีเงินไม่พอ โดยสามารถผ่อนชำระได้ภายหลังตามข้อตกลง นอกจากนั้น การลงทุนดังกล่าวยังสามารถแบ่งออกเป็น 2 วิธีได้แก่ (1) al - ‘Aqd คือ ลูกค้าตกลงและทำ สัญญาซื้อขาย กับธนาคารอิสลาม โดยระบุว่า ลูกค้าจะซื้อสินค้าต่อจากธนาคารหลังจากธนาคารไปซื้อสินค้ามาและ บวกกำไรเพิ่ม (2) al - W‘ad คือ ลูกค้าตกลงซื้อและไม่ทำสัญญาซื้อขาย แต่ให้ค้ำประกันสัญญาหรืออาจจะทำ

²⁷ การลงทุนแบบ มุฟาวะอะฮฺ ไม่ปรากฏหลักฐานใดๆจากอัลกุรอานและฮิสสุนนะฮฺอย่างชัดเจน แต่นักกฎหมายอิสลามบางท่าน เช่น สำนัก นิติศาสตร์อัลฮันฟีละฮฺให้ทัศนะว่า อนุญาตให้กระทำได้ โดยให้เหตุผลว่า トラバใดที่ไม่ปรากฏหลักฐานบัญญัติห้ามอย่างชัดเจน การลงทุน แบบ มุฟาวะอะฮฺ ก็เป็นท่อนุมติเรื่อยไป และอ่านเพิ่มเติมจากหนังสือของ Wizarah al-Awqaf. 1993. **al-Mawsu'ah al-Fiqhiyah**. (Kuwait : al-Awqaf) หน้า 338-339 (เล่ม 26) ส่วน Wabbah al-Zuhaili กล่าวว่า ตามทัศนะของสำนักนิติศาสตร์ฮันบาลีทัศนะฮฺ สำนักนิติศาสตร์อัลฮันฟีละฮฺ และมตินักนิติศาสตร์อิสลามส่วนมากมีความเห็นว่า ไม่อนุญาตให้กระทำได้ เพราะเป็นสัญญาหรือข้อตกลงที่ไม่ชัดเจนเพราะมีการ หลอกลวงและความเสี่ยงสูง โดยอ่านเพิ่มเติมจากหนังสือของ Wabbah al-Zuhaili. 1984. **al-Fiqh al-Islami Wa Adillatuh**. (Dimishq : Dar al-Fikr), หน้า 821 (เล่ม 4)

²⁸ อ่านเพิ่มเติมจากหนังสือของ Yusuf Kamal Muhammad. 1998. **Fiqh Iqtisad al-Suq**. (al-Qahirah : Dar al-Nashri), หน้า 167.

²⁹ เนื่องจากไม่ปรากฏหลักฐานอย่างชัดเจนจากนบีมุฮัมมัดเกี่ยวกับกำไรทางการค้าอย่างตายตัว จึงทำให้การซื้อสินค้ามาเพื่อขายเอากำไรหรือ ขายบวกกำไรเพิ่มเป็นท่อนุมติให้กระทำได้ トラバใดที่ไม่ปรากฏหลักฐานห้ามอย่างชัดเจน ทั้งในรูปแบบการค้าและการลงทุนเพียงลำพัง หรือ แบบหุ้นส่วนและลงทุนร่วมกับบุคคลอื่น โดยจะต้องกระทำกันอย่างเปิดเผย ไม่ปกปิดราคา หรือเพิ่มราคากินความเป็นจริงจนกลายเป็นการเอา รัดเอาเปรียบและทุจริต การค้าและการลงทุนดังกล่าวถือเป็นธุรกิจประเภทหนึ่งจากการค้าแบบ al'Amanah (ไว้เนื้อเชื่อใจกัน) เพราะผู้ขายทราบ ต้นทุนซื้ออย่างชัด

เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อเป็นหลักฐานว่าลูกค้าจะซื้อสินค้าต่อจากธนาคารอิสลามหลังจากธนาคารไปซื้อสินค้ามาและบวกกำไรเพิ่มเข้าไป³⁰

สรุปและข้อเสนอแนะ

ที่กล่าวมาคือ พื้นฐานธุรกิจและการลงทุนของตะวันออกกลางที่วางอยู่บนหลักชาริอะฮ์ (Shari'ah) ซึ่งเป็นทั้งระบบกฎหมายและจริยธรรมที่ค่อนข้างมีความชัดเจนเอกลักษณ์ดังกล่าวทำให้ธุรกิจและการลงทุนกับตะวันออกกลางมีความแตกต่างจากระบบธุรกิจและการลงทุนทั่ว ๆ ไป จนกลายเป็นระบบที่ได้รับการยอมรับและกระจายอยู่ทั่วโลกมุสลิม ตลอดจนเป็นสาเหตุที่ทำให้ตะวันออกกลางรอดพ้นจากวิกฤติเศรษฐกิจโลก

ปัจจุบันมาเลเซียกำลังจะกลายเป็นศูนย์กลางการเงินของโลกอิสลาม หลังการผลักดันนโยบายธุรกิจการเงิน การลงทุน และธนาคารทั่วไปให้หันมาใช้หลักการทางการเงินอิสลามอย่างเต็มรูปแบบ เช่นเดียวกับประเทศจีนและเกาหลีใต้ได้นำแนวคิดดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ ขณะที่สหรัฐอเมริกาได้ส่งกลุ่มนักวิชาการไปศึกษาธุรกิจและการลงทุน ณ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ดังนั้นประเทศไทย (1) ควรศึกษาและส่งเสริมระบบธุรกิจและการลงทุนแบบแบ่งปันผลกำไรแทนระบบดอกเบี้ย ซึ่งเป็นระบบที่ได้รับการยอมรับจากธนาคารอิสลามขนาดใหญ่ในตะวันออกกลาง โดยอาจจะแต่งตั้งคณะผู้เชี่ยวชาญด้านเศรษฐกิจตะวันออกกลางขึ้นมากำกับดูแลให้คำปรึกษา (2) ควรออกมาตรการเพื่อดึงเงินทุนจากตะวันออกกลาง กำหนดมาตรการปกป้องนักลงทุนในตลาดการเงินอิสลาม ปรับเปลี่ยนระบบภาษีเพื่อดึงดูดนักลงทุนตะวันออกกลาง ตลอดจนจับมือกับสถาบันการศึกษาของประเทศมาเลเซียและประเทศบรูไน เพื่อผลักดันนโยบายให้ประสบความสำเร็จ (3) เปิดโอกาสให้นักลงทุนจากตะวันออกกลางเข้ามาลงทุน และถือหุ้นในช่องทางที่กำลังได้รับความนิยม เช่น เปิดซื้อขายกองทุนหรือฟเพอร์ดีฟันด์ ตะกาฟูล การประกันภัยอิสลาม บริการซุญค (เช็ค) และธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว โรงแรม รีสอร์ท หรือโรงพยาบาล (4) แม้ว่าประเทศไทยจะมีธนาคารอิสลามแต่มูลค่าตลาดและการเงินยังเล็กเกินกว่าที่สถาบันการเงินและการลงทุนจากตะวันออกกลางจะให้ความสนใจ

³⁰ มติเอกฉันท์ของนักกฎหมายอิสลาม นักนิติศาสตร์อิสลาม นักเศรษฐศาสตร์อิสลาม และนักวิจัยอิสลามในวิธีที่ 1 ในงานสัมมนาทางวิชาการเชิงศาสนาที่ธนาคารอิสลามสากลได้จัดขึ้นครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 21 มีนาคม ค.ศ. 1983 ประเทศคูเวต ระบุว่า หากลูกค้าและธนาคารตกลงและทำสัญญาซื้อขายกันว่าจะซื้อขายสินค้าด้วยราคาที่ทางธนาคาร บวกกำไรเพิ่มเข้าไป และลูกค้าจะขายหรือผ่อนชำระภายหลัง โดยมีบวกกำไรเพิ่มเข้าไป เช่น หากธนาคารซื้อรถยนต์มาด้วยราคา 10,000 ดินาร์ ลูกค้าจะซื้อรถยนต์ต่อจากธนาคารด้วยเงินสดในราคา 15,000 ดินาร์ หรือลูกค้าจะซื้อรถยนต์ต่อจากธนาคารด้วยราคาข้างต้นโดยจะผ่อนชำระกับธนาคารภายใน 1 ปี หรือจ่ายเป็นงวดรายเดือนหรือรายปี ข้อตกลงดังกล่าวเรียกว่าข้อผูกมัดที่ต้องปฏิบัติตามแล้ว แต่การซื้อขายจะถือเป็นโมฆะและเป็นสิ่งต้องห้าม เพราะธนาคารนำสินค้าที่ตนเองยังไม่ได้ครอบครองอย่างสมบูรณ์ไปขาย หรือกำหนดกำไรเพิ่มตายตัวเหมือนดอกเบี้ย หรือซื้อขายแบบมีข้อแม้ ยกเว้นกรณีไม่มีข้อตกลงใดๆหรือมีเพียงคำรับปากว่าจะซื้อขายให้แก่กันเท่านั้น ส่วนวิธีที่ 2 สำนักนิติศาสตร์อิซฮากฟียะฮ์ อัลฮะนะฟียะฮ์ และนักวิชาการส่วนมากให้ทัศนะว่า สามารถกระทำได้ เพราะการที่ลูกค้ารับปากหรือการให้คำมั่นสัญญากับผู้ขายว่าจะซื้อต่อนั้นมีผลจำเป็น (วาญิบ) ต้องปฏิบัติตามคำพูดและทำสัญญาเป็นจริง โดยทัศนะนี้ได้รับการยอมรับจากองค์การบริหารงานวิจัยทางวิชาการ การวินิจฉัย การเผยแพร่และชี้นำ (ซาอูดิอาระเบีย) และมติสัมมนาของคณะกรรมการนักวิชาการธนาคารอิสลาม (คูเวต) ขณะสำนักนิติศาสตร์อัลมาลิกียะฮ์ และนิติศาสตร์อัลฮะนะฟียะฮ์ ให้ความเห็นว่ามีอนุญาตให้กระทำได้ เพราะการรับปากเป็นเพียงสิ่งศาสนาส่งเสริมให้กระทำเท่านั้น (มุสตะฮับบะฮ์) ไม่ถึงขั้นจำเป็นต้องปฏิบัติตามคำพูด

ดังนั้นรัฐบาลควรเข้ามาช่วยเหลือจัดการด้านตลาดเพื่อหาทางขยายมูลค่าตลาดให้โตขึ้น (5) ควรเร่งพัฒนาและยกระดับธนาคารให้สามารถแข่งขันกับกลุ่มธนาคารพาณิชย์ และธนาคารอิสลามจากกลุ่มตะวันออกกลางหรือประเทศมุสลิมได้ โดยเน้นการให้บริการและขยายสินเชื่อที่ครอบคลุมทุกประเภทมากขึ้น เช่น ที่อยู่อาศัย รถยนต์ การเดินทาง การลงทุน และประกันอิสลามประเภทต่าง ๆ ให้มากขึ้น เพื่อเปิดตลาดในตะวันออกกลาง หรือเปิดช่องทางให้นักธุรกิจและนักลงทุนจากตะวันออกกลางเข้ามาลงทุนกับธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทยให้มากขึ้น (6) ควรให้การสนับสนุนธนาคารอิสลามกับตลาดหลักทรัพย์ เพื่อหาช่องทางเปิดตลาดหุ้นอิสลาม รวมทั้งการปรับดัชนีหุ้นชารีอะฮ์ (ตามหลักกฎหมายอิสลาม) ให้สอดคล้องกับมาตรฐานโลก เพื่อกระตุ้นการแข่งขันกับแหล่งเงินทุนธุรกิจการเงินอิสลามอื่น ๆ (7) ที่ผ่านมามีตลาดผู้บริโภคอาหารทะเลคิดเป็น 1 ใน 3 ของโลก ดังนั้นภาครัฐควรจะสนับสนุนสินเชื่อเอสเอ็มอีด้านอาหารทะเล เพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมอาหารทะเลแข่งขันกับประเทศมาเลเซีย เพราะภาคใต้ของไทยมีศักยภาพที่เข้มแข็งเพียงพอและเป็นต้นทุนสำคัญ หากประชาชนมุสลิมไทยระดับรากหญ้ามีแหล่งทุนและตอบรับนโยบายในพื้นที่ ก็จะยิ่งส่งเสริมประชาชนท้องถิ่นให้มีรายได้มากขึ้น ช่วยคลี่คลายปัญหาปากท้องชาวบ้าน ที่ได้รับผลกระทบจากความไม่สงบได้อีกทางหนึ่ง หรือควรประสานงานกับกองทุนการเงินจากประเทศตะวันออกกลาง ซึ่งมีการขยายการลงทุนในกลุ่มประเทศเอเชียใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มคูเวตไฟแนนซ์เฮาส์และกลุ่มกองทุนเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ (U.A.E.) ซึ่งสนใจนำเงินจำนวนมากเข้ามาลงทุนอุตสาหกรรมทะเลแบบครบวงจร (8) เพื่อสร้างฐานความแข็งแกร่งในธุรกิจอิสลาม ควรจัดสัมมนาทั้งเชิงวิชาการและปฏิบัติการ หรือฝึกอบรมเกี่ยวกับธุรกิจและธนาคารอิสลามอยู่เสมอ ตลอดจนจัดตั้งสถาบันที่ปรึกษาเกี่ยวกับการเงินการลงทุนและสถาบันศึกษาการเงินอิสลามนานาชาติขึ้นในประเทศไทย

บทความผู้เข้าร่วมนำเสนอผลงานทางวิชาการ
เกี่ยวกับมุสลิมศึกษาด้านเศรษฐศาสตร์และธุรกิจ

เรื่อง บทบาทใหม่ของมาเลเซียกับโลกอิสลาม

โดย นางสาวรุ่งนภา ตั้งทรงศิริศักดิ์

บทคัดย่อ

มาเลเซียเข้าสู่กระแสเศรษฐกิจโลกและได้รับการขนานนามว่าเป็นหนึ่งในประเทศนิคส์ (NICs) ภายใต้โครงสร้างเศรษฐกิจที่มีอุปถัมภ์เป็นน่าน ในขณะเดียวกันก็ใช้นโยบายแนวเสรีนิยมใหม่ของสหรัฐอเมริกา โดยเริ่มเปิดเสรีภาคการเงินมากขึ้นทำให้ทุนต่างชาติหลั่งไหลเข้าสู่มาเลเซีย จนทำให้มาเลเซียต้องพบกับวิกฤตการเงินครั้งใหญ่ในปี ค.ศ. 1997 ในยุคของนายกรัฐมนตรี ดร.มหาธีร์ โมฮัมหมัด ที่ปฏิเสธความช่วยเหลือจากองค์กรการเงินระหว่างประเทศ (IMF) และใช้เวทีระหว่างประเทศเรียกร้องให้ประชาคมโลกหันมาร่วมสร้าง “ระบบควบคุมการเงินต่างประเทศ” รวมทั้งรณรงค์ปฏิเสธการใช้เงินดอลลาร์ มุ่งดำเนินนโยบายสร้างเครือข่ายการค้าการลงทุนกับโลกอิสลาม ด้วยการเริ่มต้นออกพันธบัตรอิสลาม (Sukuk Bond) เอกชนครั้งแรกในโลก โดยกลุ่มปาล์มน้ำมันยักษ์ใหญ่ในมาเลเซีย ขอความร่วมมือจากสถาบันการเงินในกลุ่มอ่าวฯ 80 แห่ง เมื่อปี ค.ศ. 2001 และจัดงานประชุม Shariah Dialogue Program เชิญผู้เชี่ยวชาญทั่วโลกร่วมลงมติ จัดตั้งระบบการเงินอิสลามที่ผลิตเครื่องมือทางการเงินในรูปแบบใหม่ ทำให้มาเลเซียมีบทบาท ในฐานะผู้นำและเป็น ศูนย์กลางการเงินอิสลามในภูมิภาคเอเชีย มาตรการสกัดกั้นของสหรัฐฯ ต่อนักลงทุนตะวันออกกลางภายหลังวินาศกรรมเมื่อปี ค.ศ. 2001 กลับสร้างโอกาสให้มาเลเซียหาประโยชน์จากมาตรการดังกล่าว ด้วยการนำเสนอให้มาเลเซียเป็น “จุดหมายปลายทาง” ในแผนที่การลงทุนจากตะวันออกกลางที่นอกเหนือจากจีนและอินเดีย ใช้มาเลเซียเป็นศูนย์กลางระบบการเงินอิสลามและเป็นฐานขายการลงทุน ไปยังภูมิภาคใกล้เคียงได้ เนื่องจากมาเลเซียได้ปฏิรูปโครงสร้างทางการเงินครั้งใหญ่ หลังจากวิกฤตการเงินเอเชีย โดยสร้างความเข้มแข็งให้ธนาคารอิสลามท้องถิ่นก่อนที่จะเปิดเสรีภาคการธนาคารอิสลามจากต่างชาติในเวลาต่อมา ครั้นถึงสมัยบริหารของนายกฯ บาดาวีในปี ค.ศ. 2004 ได้นำเสนอนโยบายอิสลาม หะฎอริย์ (Islam Hadhari) ในการบริหารประเทศและในองค์กร โอไอซี เนืองดำรงตำแหน่งเป็นประธานองค์กร โอไอซีเมื่อปลายปี ค.ศ. 2003 เป้าหมายคือกระตุ้นสร้างเครือข่ายการค้าการลงทุนในชาดิมุสลิม เสนอนโยบายฮาลาล (halal policy) เพื่อสร้างเศรษฐกิจฮาลาลโลก (World halal Economy) ด้วยนโยบายผลิตอาหาร และภาคบริการฮาลาล ผ่านช่องทางโครงสร้างฐานการอิสลามที่ได้วางไว้สู่หนทางการจัดตั้ง “ตลาดร่วมอิสลาม” (Islamic Common Market) โดยการจัดตั้งเวทีเศรษฐกิจโลกอิสลาม (World Islamic Economic Forum/WIEF) เป็นเวทีสร้างความร่วมมือการค้าลงทุนระหว่างชาดิมุสลิม และเป็นสะพานสร้างความเข้าใจดีระหว่างโลกอิสลามและตะวันตก เพื่อหลีกเลี่ยงทฤษฎี “The Clash of Civilization” ทั้งหมดนี้มีเป้าหมายสูงสุดเพื่อให้ชาวมุสลิมพ้นจากความยากจน ลบภาพลักษณ์ที่ติดลบจากการเผยแพร่จากสื่อตะวันตกทำให้เกิดโรคเกลียดกลัวอิสลาม (Islamophobia) ในหมู่ชาวตะวันตก

ABSTRACT

Malaysia, as a member of the NICs, has engaged in a global economy with the economic structure under Japan supervision and adopted the United States neo-liberal policy and later also adopted financial liberalization in Malaysia. As a result, it had downpour Malaysian Economic to it recession and face financial crisis in 1997.

Later, during Dr. Mahathir Muhammad administration, he denied a support from the IMF and used the international stage to rally a support from nations throughout the world to incorporated in establishing “Foreign Currency Control System” and further urged not to use American dollar as a country’s reservation treasury. Moreover, Dr. Mahathir’s policy was to strengthen web links in trade and investment with the Muslim world by offering a first global Sukuk Bond, a private Islamic bond for the first time in history. A Malaysian palm oil corporations requested an assistant from the eighty Gulf Nation financial institutions in 2001 and finally held the Shariah Dialogue Program. There were many specialists around the globe participating to form and discuss for the consensus to produce a new financial special vihecle making Malaysia as a centre of International Islamic Financial Hub in Asia.

The United States strategy to prevent the Middle-eastern investors in the post 9/11 in 2001 in return, had backfired them when Malaysia took the advantage of the events to regain benefits by offering themselves as the, “Final Destination” for the map of middle-eastern investors, besides China and India, to use Malaysia as the gateway and spring board to expand to the neighbor countries.

A new financial structure renovation in Malaysia, after the Asian financial crisis, had helped strengthen many local Islamic banking system before hand in order to prepare the country’s condition in opening Islamic banking from Middle Eastern countries in the latter time. In 2004 the Badawi’s Administration had presented the Islamic policy called, “Islam Hadhari” to run the country and in OIC. Due to Malaysia was the president of OIC in the late 2003. The target was to establish and tighten trades and investment within the Muslim world and presented the Halal policy to pave the road for World Halal Economy. He also offered the Halal Food production and services policy through the existing Islamic structure by forming World Islamic Economy Forum (WIEF) as a medium of corporation within the Muslim nations and understanding between Muslim and the western world to avoid the theory of the clash of civilization. For all of these tasks were to reach the final ultimatum of liberating Muslim from poverty and in hope for erasing the stereotype image of Islamophobia that the western media has created.

บทบาทใหม่ของมาเลเซียกับโลกอิสลาม

(The new Malaysia & Islamic World)

รุ่งนภา ตั้งทรงศิริศักดิ์

ผลจากการขึ้นค่าเงินดอลลาร์ของสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ. 1995 (พ.ศ. 2538) ได้ส่งผลกระทบต่อประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างรุนแรง ค่าเงินของประเทศในภูมิภาคได้พุ่งสูงขึ้น เนื่องจากผูกติดกับค่าเงินดอลลาร์ได้ส่งผลทำให้การส่งออกลดลงอย่างฉับพลันในปีต่อมา ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้เงินทุนระยะสั้นเริ่มถอนตัวออกจากประเทศ และนำมาสู่การขาดแคลนเงินตราต่างประเทศอย่างรวดเร็ว สิ่งที่เกิดขึ้นตามมาคือการเก็งกำไรค่าเงินและการโจมตีค่าเงินบาทของกองทุนบริหารความเสี่ยง (hedge fund) ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของวิกฤตการณ์ทางการเงินในภูมิภาค³¹ กองทุนบริหารความเสี่ยงได้เข้ามาโจมตีค่าเงินริงกิตเป็นระลอกในมาเลเซีย ธนาคารกลางธนาคารของมาเลเซียจึงต้องออกมาทำการปกป้องค่าเงิน อันนำมาสู่การสูญเสียเงินสำรองต่างประเทศจำนวนมากเช่นเดียวกับประเทศไทย ในช่วงนั้น ซึ่งในที่สุดทำให้มาเลเซียต้องลดค่าเงิน³² พร้อมกันนั้นค่าหุ้นในตลาดหุ้นกัวลาลัมเปอร์ได้ตกต่ำลง³³ และหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPLs) ในภาคธนาคารเพิ่มสูงขึ้นอย่างมาก³⁴

อันวาร์ อิบราฮิมในขณะนั้นดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีกระทรวงการคลังได้รับแนวความคิดในการแก้ไขวิกฤตเศรษฐกิจมาจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศซึ่งให้คงอัตราดอกเบี้ยไว้ในระดับสูง ลดค่าใช้จ่ายภาครัฐเพื่อสร้างเสถียรภาพของค่าเงินริงกิต พร้อมกันนั้นยังเน้นการกระตุ้นเศรษฐกิจด้วยการเปิดเสรีให้นักลงทุนต่างชาติเข้ามาลงทุนในสามภาคอุตสาหกรรมหลัก นั่นคือภาคการสื่อสาร ภาคประกันภัยและ ภาคธุรกิจการเงินและหลักทรัพย์ แต่สำหรับมหาธีร์นั้น ได้ปฏิเสธแนวทางตามโครงสร้างอำนาจโลก โดยกล่าวว่า โลกาภิวัตน์และระบบทุนนิยมนั้นเป็นเพียงรูปแบบหนึ่งของ Westernization และการยอมรับในเครือข่ายธุรกิจและการเมืองของโลกตะวันตกที่แพร่กระจายไปทั่วโลก³⁵ ด้วยความแตกต่างในแนวทางการดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจของทั้งสองคนได้ปรากฏเด่นชัดมากขึ้น ส่งผลให้มหาธีร์มองอันวาร์ว่าอาจจะเป็นภัยคุกคามที่รุนแรงต่ออำนาจและปรัชญาการบริหาร

³¹ กุลลดา เกษบุญชู มีด, “เศรษฐกิจและการเมืองระหว่างประเทศและการเปลี่ยนแปลงในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้: บททดลองเสนอ,” หน้า 19-22.

³² ในเดือนเมษายน ค.ศ. 1997 ค่าเงินริงกิตแข็งค่าที่สุดที่ 2.493 ริงกิตต่อดอลลาร์ แต่ได้ตกต่ำลงไปที่ต่ำที่สุดที่ 4.88 ริงกิตต่อดอลลาร์ในเดือนมกราคม ค.ศ. 1998

³³ ตลาดหุ้นที่ KLSE ได้ตกต่ำลงจาก 806.77 พันล้านริงกิตในปี ค.ศ. 1996 ไปที่ 375.80 พันล้านริงกิตในปี ค.ศ. 1997 และ 182 พันล้านริงกิตในเดือนกันยายน ค.ศ. 1998

³⁴ หนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของภาคธนาคารได้เพิ่มจากร้อยละ 4 ในปี ค.ศ. 1997 เป็นร้อยละ 15.8 ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1998

³⁵ Mahathir Mohammad, *The New Deal for Asia* (Subang: Pelanduk Publications, 1999), p. 40.

ของเขา ในที่สุดจึงนำไปสู่การไล่ฮั้วออกในวันที่ 2 กันยายน ค.ศ. 1998 (พ.ศ. 2541) ด้วยข้อหา คอร์รัปชันและการประพฤติไม่เหมาะสมทางเพศ³⁶

ก่อนหน้าที่มาเลเซียจะไล่ฮั้วออกในวันที่ 1 กันยายน มาเลเซียได้ประกาศการควบคุมการไหลเข้าออกของทุน (capital control) โดยประกาศตรึงค่าเงินริงกิตให้อยู่ที่ 3.8 ริงกิตต่อเหรียญสหรัฐ เพื่อสกัดกั้นการเก็งกำไรค่าเงินระยะสั้นจากต่างชาติโดยเป็นการใช้นโยบายควบคุมปรวรรตเงินคงการไหลเวียนของเงินตราภายใน นโยบายนี้มุ่งเน้นควบคุมการปรวรรตเงินตราของนักลงทุนต่างชาติ ทั้งในภาคธนาคารและในตลาดหุ้นกัวลาลัมเปอร์ โดยควบคุมมิให้มีการโอนย้ายการลงทุนภายใน 12 เดือนเพื่อเป็นการดึงเงินริงกิตกลับเข้าสู่ประเทศ และกักเงินตราต่างประเทศเอาไว้ในประเทศ³⁷ ซึ่งผลจากการบังคับใช้นโยบายนี้ทำให้นักลงทุนต่างชาติไม่สามารถเทขายหุ้นเพื่อเก็งกำไรในระยะสั้นและหันมาเน้นการการประเมินราคาที่เหมาะสมได้อย่างมีประสิทธิภาพในระยะยาว³⁸ พร้อมกันนั้นรัฐบาลมาเลเซียยังได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยต่ำเพื่อขยายและส่งเสริมการลงทุน เนื่องจากนโยบายการรัดเข็มขัดของฮั้วนั้นยังทำให้เศรษฐกิจมาเลเซียซบเซา³⁹

ภาวะผันผวนทางการเงินที่เกิดขึ้นนั้น มาเลเซียได้กล่าวประณามจอร์จ โซรอส นักธุรกิจสหรัฐ ซึ่งมีเชื้อสายยิวว่าต้องรับผิดชอบต่อหายนะทางเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ ในเอเชีย และยังกล่าวหาว่าโซรอสพยายามหาทางทำลายเศรษฐกิจของมาเลเซียอย่างตั้งใจและหาช่องทางโจมตีค่าเงินสกุลเอเชียจนทำให้วิกฤตทั่วภูมิภาคด้วยการเก็งกำไรและการเคลื่อนย้ายเงินทุน ในขณะที่ค่าเงินกำลังผันผวนโดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นสำคัญที่กล่าวพาดพิงถึงชาวยิวว่า ไม่ต้องการให้ชาตินิยมเจริญก้าวหน้า ซึ่งทำให้สำนักข่าวตะวันตกรายงานข่าวไปทั่วโลกเป็นผลให้สมาชิกวุฒิสภาสหรัฐราว 34 คนที่นำโดยนายโรเบิร์ต เว็กซ์เลอร์ จากรัฐฟลอริดาไม่พอใจและทำหนังสือเรียกร้อง (ลงวันที่ 27 ตุลาคม ค.ศ. 1997) ให้มาเลเซียออกมารับผิดชอบต่อคำพูด ด้วยการขอโทษหรือลาออกจากตำแหน่ง⁴⁰ ซึ่งในทัศนคติของมาเลเซียคือการที่ต้องพึ่งพากองทุนไอเอ็มเอฟจะทำให้มาเลเซียต้องสูญเสียอิสรภาพและอธิปไตยทางการเงินของประเทศให้ตกอยู่ในมือของต่างชาติ

³⁶ พร้อมกันนั้นก็ได้มีการจับกุมฝ่ายตรงข้ามกับมาเลเซีย ซึ่งก็คือ Lim Guan Eng เลขานุการพรรค DAP ด้วยข้อหาการกบฏ. A. Maria Toyoda, "Malaysia: Ethnic Cleavages and Control Liberalization," in *The Political Economy of International Financial Crisis: Interests Groups, Ideologies, and Institutions*, eds. Shale Horowitz and Uk Heo (Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 2001), pp.105-106.

³⁷ Heng Pek Koon and Sieh Lee Mei Ling, "The Chinese Business Community in Peninsular Malaysia 1957-1999," in *Chinese Business Network: State, Economy and Culture*, ed. Chan Kwok Bun (Singapore: Prentice-Hall, 2000), pp. 157-158. และ Greg Felker, "A Cornered Tiger Bares its Claws", p. 50.

³⁸ Jomo K.S., *M Way*, p.203.

³⁹ Jomo K. S., "Capital Control," in *Malaysian Eclipse*, ed. Jomo K. S. (New York: Zed Books, 2001), p.202.

⁴⁰ *The Star* (12 November 1997).

ในการรับมือวิกฤตเศรษฐกิจของมหาอำนาจได้สร้างความไม่พอใจต่อสหรัฐฯ และได้ก่อให้เกิดกระแสการวิพากษ์วิจารณ์ในโลกตะวันตกอย่างกว้างขวาง เนื่องจากการควบคุมการไหลเวียนของเงินไม่ให้ไหลเข้าและออกจากประเทศ ทำให้เกิดกระแสความไม่พอใจจากทุนต่างชาติอย่างมาก ดังนั้นในการประชุม APEC ปลายปี ค.ศ. 1998 (พ.ศ. 2541) ที่มาเลเซียเป็นประเทศเจ้าภาพ Al Gore รองประธานาธิบดีสหรัฐฯ ได้กล่าววิพากษ์วิจารณ์การดำเนินนโยบายของมหาอำนาจที่ได้สั่งปลดและจับกุมอันวาร์ พร้อมกันนั้นสหรัฐฯ ไม่อนุมัติการให้เงินกู้ภายใต้โครงการฟื้นฟูเอเชียแก่มาเลเซียจำนวนราว 10 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ ซึ่งเป็นข้อเสนออันเกิดจากความร่วมมือกันระหว่างสหรัฐฯ ญี่ปุ่น ธนาคารโลก และธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (ADB) นอกจากนี้สื่อตะวันตกยังโจมตีการดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจของมหาอำนาจว่าเป็นนโยบายที่เหลวไหลและไม่มีทางประสบความสำเร็จได้ แต่ดูเหมือนมาตรการควบคุมทุนกลับประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี เศรษฐกิจของมาเลเซียเริ่มเปลี่ยนแปลงไปในทางบวกและสามารถสร้างความน่าเชื่อถือได้ ทำให้บรรยากาศการลงทุนดีขึ้นและสามารถเรียกความเชื่อมั่นของนักลงทุนกลับมาได้ในที่สุด

เมื่อสหรัฐอเมริกาได้ปฏิเสธที่จะให้มาเลเซียรับเงินช่วยเหลือจากโครงการฟื้นฟูเอเชียจึงได้กลายเป็นแรงผลักดันทำให้มหาอำนาจต้องเดินทางไปเยือนญี่ปุ่นภายใต้โครงการมิยาซาวา (Miyazawa) ตามด้วยความช่วยเหลือจากกระทรวงการต่างประเทศและอุตสาหกรรมของญี่ปุ่น (MITI) ในการเป็นผู้ค้าประกันการออกพันธบัตรมาเลเซียเป็นเงินสกุลเยนในยุโรปจำนวนมูลค่า 635 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ทั้งนี้เนื่องมาจากมาเลเซียมีความสนใจที่จะเป็นผู้เล่นในตลาดพันธบัตรต่างประเทศ และเพื่อให้เป็นไปตามแผนที่ต้องการให้มีความสอดคล้องกับการปฏิรูประบบธนาคารภายในประเทศ ที่จะให้มาเลเซียกลายเป็นแหล่งดึงดูดเงินลงทุนจากต่างประเทศ การออกพันธบัตรในครั้งนี้ได้ทำให้มีเงินทุนต่างชาติไหลเข้ามายังมาเลเซียอย่างต่อเนื่องกว่า 3,000 ล้านดอลลาร์หรือประมาณ 0.6 ของมูลค่าทุนจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ ซึ่งทั้งหมดนี้พากันหลั่งไหลเข้าสู่ตลาดหลักทรัพย์ในกัวลาลัมเปอร์อย่างต่อเนื่อง จากนั้นจึงได้มีการจัดทำทบทวนแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 7 เพื่อทำประชาสัมพันธ์ในต่างประเทศในการระดมทุนประมาณ 2,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในวอลสตรีท โดย J. P. Morgan และ Goldman Sachs รับหน้าที่เป็นผู้จัดจำหน่าย⁴¹ ผลปรากฏว่าได้รับการตอบรับอย่างดีเกินคาด พันธบัตรของมาเลเซียเสนอให้ผลตอบแทนที่สูงกว่าการซื้อพันธบัตรของสหรัฐฯ ถึงร้อยละ 33 วันที่ 26 พฤษภาคม ค.ศ. 1999 (พ.ศ. 2542) เป็นวันแรกของการจำหน่ายพันธบัตรของมาเลเซียในตลาดหลักทรัพย์นิวยอร์ก สหรัฐฯ ได้มีผู้จองซื้อพันธบัตรเกินกว่าจำนวนจริงถึง 3 เท่าอันเป็นผลมาจากการได้รับผลตอบแทนที่สูงกว่าจากมาเลเซียและตลาดมีความเชื่อมั่นในเศรษฐกิจที่แข็งแกร่งของมาเลเซียซึ่งทำให้เกิดสภาพคล่องในการชำระหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของมาเลเซีย (NPL) ได้ถึง 17,190 ล้านดอลลาร์⁴²

⁴¹ “ฝรั่งสนใจยุโรป-บอนด์มาเลเซีย: คาดราคาดี แบงก์ดังวิ่งขอเอี่ยว,” ผู้จัดการรายวัน, 26 เมษายน 2542, หน้า 7.

⁴² “Danaharta Acquires RM 17.8 bn of NPL in First Six Months,” *Business Times*, 27 August 1999, p. 18.

ต่อมาในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1999 (พ.ศ. 2542) ธนาคารกลางเนการาได้ประกาศแผนการควบกิจการสถาบันการเงิน 58 แห่งให้เหลือเพียง 6 กลุ่มซึ่งในแต่ละกลุ่มจะประกอบด้วยธนาคารพาณิชย์ 1 แห่ง วาณิชธนกิจ 1 แห่งและบริษัทเงินทุน 1 แห่งซึ่งภายหลังการควบกิจการแล้ว กลุ่มสถาบันการเงินที่เหลืออยู่จะกลายเป็นแกนกลางของภาคอุตสาหกรรมการเงินได้แก่ Malayan Banking ซึ่งเป็นธนาคารที่ใหญ่ที่สุดในประเทศแผนการปฏิรูปโครงสร้างระบบธนาคารเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับระบบธนาคารในประเทศและเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้แก่ธนาคารท้องถิ่นกับธนาคารต่างชาติ ซึ่งจะมีการเปิดเสรีทางการเงินการธนาคาร ในปี ค.ศ. 2004 (พ.ศ. 2547) ต่อไปภายใต้การบริหารของรัฐบาลอับดุลละห์ บาดาวิ ซึ่งต่อมา ในปี ค.ศ. 2000 (พ.ศ. 2543) รัฐบาลมหาธีร์ได้ทำการปฏิรูปตลาดทุนด้วยส่งเสริมการเป็น “พันธมิตรทางยุทธศาสตร์” กับการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (FDI) โดยมีแผนการออกพันธบัตร ซึ่งถือเป็นยุทธศาสตร์สำคัญของมาเลเซียเพื่อช่วยดึงดูดเงินลงทุนจากต่างชาติเข้ามาสู่มาเลเซีย ดังที่ได้ประสบความสำเร็จมาแล้ว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อซื้อคืนกิจการที่ได้มีการแปรรูปรัฐวิสาหกิจไปแล้ว ซึ่งมีทั้งกิจการรถไฟในกัวลาลัมเปอร์สองแห่ง และสายการบินแห่งชาติ (MAS) Petronas อีกทั้งยังจะได้ช่วยคำนวณโครงการรถยนต์แห่งชาติหรือโปรตอน (Proton)

เราจะเห็นว่าการมีบทบาทนำของมหาธีร์ฯ ในเวทีระหว่างประเทศล้วนแล้วแต่เป็นความต้องการของมหาธีร์ที่ต้องการสร้างให้มาเลเซีย กลายเป็นจุดสนใจในเวทีระหว่างประเทศโดยเฉพาะการวิพากวิจารณ์พฤติกรรมของสหรัฐฯ เพื่อให้มาเลเซียเป็นที่ยอมรับจากประเทศโลกอิสลามชั้นนำทั้งหลาย ในการเป็นตัวแทนและเป็นผู้ดำเนินการเจรจาปัญหาประเด็นสำคัญต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับโลกอิสลาม เหตุผลประการสำคัญก็คือ ทำให้มาเลเซียสามารถเข้าถึงแหล่งทุนอิสลามทั้งในตะวันออกกลางและแอฟริกา ซึ่งมาเลเซียมักจะได้รับเลือกให้เป็นตัวแทนโลกอิสลามเข้าร่วมเจรจาประชุมระดับโลกกับชาติตะวันตกทั้งในสหรัฐฯ และในยุโรป เป็นตัวกลางคอยประสานความร่วมมือและความเข้าใจอันดีระหว่างกันระหว่างโลกตะวันตกและโลกอิสลาม ซึ่งการเข้าร่วมประชุมที่สหประชาชาติครั้งที่ 54 ณ นครนิวยอร์กสหรัฐฯ เมื่อเดือนกันยายน ค.ศ. 1999⁴³ เป็นผลทำให้ประธานาธิบดี ยัสเซอร์ อาราฟัต แห่งปาเลสไตน์เริ่มสนใจในบทบาทอันโดดเด่นของมหาธีร์ฯ แห่งมาเลเซีย จึงได้เดินทางมาร่วมหารือที่ประเทศมาเลเซียถึง 2 ครั้งในปี ค.ศ. 1999/2000 โดยหวังในความสามารถของผู้นำมาเลเซียผู้นี้ ว่าจะเป็นตัวกลางเจรจาปัญหาปาเลสไตน์และขอเสียงสนับสนุนจากมาเลเซียในการจัดตั้งรัฐปาเลสไตน์⁴⁴ เหล่านี้ย่อมเป็นการบ่งบอกถึงการยอมรับบทบาทของมาเลเซียในฐานะผู้แทนจากโลกอิสลามในเวทีการเมืองระหว่างประเทศเพื่อนำเสนอประเด็นปัญหาปาเลสไตน์เข้าสู่โต๊ะเจรจาการประชุมกับ ประเทศมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกา

⁴³ นายกรัฐมนตรี ดร.มหาธีร์ ได้ขึ้นปราศรัยในที่ประชุม สหประชาชาติ ว่า โลกกำลังถูกยึดครองโดยชาติตะวันตก ที่อาศัยกระแสโลกาภิวัตน์ ในการกำหนดค่านิยมและวัฒนธรรม ทำให้ทุกสิ่งกลายเป็นสากล และตำหนิชาติตะวันตกว่า ได้ปลุกเร้าความรู้สึกต่อต้านรัฐบาล จากการให้รางวัลโนเบล สาขาสันติภาพ อ้างใน “มหาธีร์กรี๊ดชาติตะวันตกยึดครองโลก,” **กรุงเทพธุรกิจ** (1 ตุลาคม 2542): 29.

⁴⁴ “Arafat to brief Dr. Mahathir on Palestine,” **The Star** (15 August 2000).

การค้นพบพันธมิตรใหม่หลังวิกฤตเอเชีย

การยืนหยัดด้วยตนเองของมาเลเซียที่เป็นอิสระจากโครงสร้างอำนาจโลก ทำให้มหาธีร์ได้รับการยอมรับจากชาติอาหรับและในที่สุดได้กลายเป็นตัวแทนของโลกมุสลิม และทำให้มาเลเซียได้พบกับทางออกใหม่ ในการรื้อฟื้นเศรษฐกิจที่ตกต่ำในประเทศภายหลังวิกฤตเอเชีย นั่นคือการเดินหน้าเข้าหาแหล่งทุนอิสลามในกลุ่มประเทศรอบอ่าวเปอร์เซีย ซึ่งมาเลเซียเปิดตัวด้วยการออกพันธบัตรอิสลามปาล์มน้ำมันที่เรียกว่า อิจเราะห์ (Ijarah leasing) ด้วยการขอความร่วมมือจาก 80 สถาบันการเงินอิสลามในกลุ่มประเทศรอบอ่าวเปอร์เซียผ่านธนาคารกลางเนการามูลค่า 150 ล้านเหรียญสหรัฐ โดยใช้ระบบการเงินอิสลามเป็นสะพานเชื่อมต่อกับแหล่งทุนอิสลามแห่งนี้ซึ่งผลในครั้งนั้นประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี จึงเริ่มต้นทำให้มาเลเซียเริ่มแนวคิดที่จะก้าวเข้าหาแหล่งทุนอิสลามแห่งนี้และร่วมเติบโตไปด้วยกัน ด้วยการระดมทุนจากตะวันออกกลางผ่านธนาคารอิสลามและตลาดหลักทรัพย์ในมาเลเซียไปพร้อม ๆ กัน เป็นผลทำให้ในปี ค.ศ. 2002 รัฐบาลมาเลเซียทำการออกพันธบัตรอิสลามโดยรัฐบาล (Sovereign Sukuk) เพื่อระดมเงินทุนจากประเทศในตะวันออกกลางเพื่อนำมาฟื้นฟูเศรษฐกิจมาเลเซียและลดภาวะหนี้สิน

อย่างไรก็ดี มาเลเซียกลับพบว่ามีความยากลำบากที่จะได้รับการยอมรับจากนักลงทุนชาติอาหรับที่ร่ำรวยน้ำมัน เนื่องจากภูมิภาคตะวันออกกลางเป็นแหล่งกำเนิดของศาสนาอิสลามซึ่งมีอิทธิพลต่อการใช้ชีวิตของชาวมุสลิมทั่วโลกซึ่งเคร่งครัดบนหลักการศาสนาอิสลาม ดังนั้นมาเลเซียจึงต้องค้นคิดหาทางออกเพื่อให้เป็นที่ยอมรับ จนในที่สุดก็ได้พบกับทางออกใหม่ที่ลงตัวนั่นก็คือ การจัดงานประชุมผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาอิสลามจากทั่วโลกที่เรียกว่า “Shariah Dialogue Program” ในปี ค.ศ. 2001 ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ เพื่อร่วมกันเปิดอภิปราย ถกเถียงและหาข้อสรุปตลอดจนลงมติร่วมกันกำหนดหลักการและผลิตภัณฑ์ทางการเงินอิสลามในรูปแบบใหม่ ที่ผสมผสานทฤษฎีทุนตะวันตกและหลักการทางศาสนาอิสลามที่ไม่ขัดต่อหลักการตามบทบัญญัติศาสนาอิสลามเพื่อให้สามารถที่จะนำไปใช้ทั่วโลกได้อย่างเป็นสากล มาเลเซียต้องใช้งบประมาณจัดการประชุมนักวิชาการอิสลามในครั้งนั้นราว 157 ล้านเหรียญสหรัฐ เพื่อหาข้อสรุปที่จะเป็นบรรทัดฐานมาและเป็นที่ยอมรับจากชาติอาหรับและประเทศมุสลิมทั่วโลก

การปฏิเสธดอลลาร์ของมหาธีร์ฯ และมาตรการ Knock the dollar จากโลกอิสลาม

เหตุการณ์ 9/11 เป็นแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้ระบบการเงินอิสลามนั้นขยายตัวออกไปอย่างกว้างขวาง สิ่งที่เกิดขึ้นภายหลังจากเหตุการณ์ 9/11 ก็คือการที่เงินทุนอิสลามจำนวนมากหาทางเลือกจากแหล่งลงทุนใหม่ ๆ ในโลกตะวันออกมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากโลกตะวันตกทำให้ เงินทุนอิสลามถูกมองว่าเป็นเงินที่สนับสนุนกลุ่มผู้ก่อการร้าย การรับรู้ที่ถูกบิดเบือนนี้ทำให้ประเทศต่าง ๆ ในโลกตะวันตกมีมาตรการที่เข้มงวดต่อการเปิดรับเงินทุนอิสลาม

การออกนอกนโยบายที่เป็นมาตรการตรวจสอบการลงทุนที่เคร่งครัดขึ้นด้วยเหตุผลความมั่นคงแห่งชาติของสหรัฐฯ จากเม็ดเงินที่มาจากภูมิภาคตะวันออกกลาง ได้ส่งผลกระทบต่อกลุ่ม Dubai Port

World/DPW จากสหรัฐอเมริกาที่ได้รับอนุญาตให้เข้าซื้อกิจการท่าเรือในสหรัฐแล้วถึง 5 แห่ง ได้สร้างความไม่พอใจให้แก่ สุลต่าน อาเหม็ด บิน สุลายเอ็ม (Sultan Ahamed Bin Sulayem) กรรมการของ DPW และกลุ่มนักลงทุนจากตะวันออกกลางซึ่งถือว่าเป็นมาตรการที่เลือกปฏิบัติต่อชาวมุสลิม จึงได้พากันลงมติตอบโต้สหรัฐด้วยมาตรการ “Knock the dollar”⁴⁵ คือ การเปลี่ยนสกุลเงินสำรองอัตราต่างประเทศที่จากเดิมใช้ดอลลาร์เปลี่ยนเป็นสกุลเงินยูโรแทนในบรรดาธนาคารกลางชาติอาหรับ โดยเริ่มต้นที่สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ด้วยการย้ายเงินสำรองบางส่วนที่เป็นดอลลาร์เปลี่ยนเป็น เงินยูโร ตามด้วยซีเรีย และอิหร่าน โดยเฉพาะอิหร่านได้ทำการเปลี่ยนอย่างเป็นทางการเมื่อ ธันวาคม ค.ศ. 2006 และจะมีมาตรการอื่น ๆ อีก ได้แก่ การเลิกใช้สกุลเงินอื่น ๆ แทนอันได้แก่ เงินปอนด์ เยน และดอลลาร์ ฯลฯ ซึ่งทั้งหมดนี้ได้เคยเป็นข้อเสนอแนะของมหาธีร์ ที่เรียกร้องให้ประชาคมโลก เลิกใช้ดอลลาร์หลังวิกฤตเอเชียมาแล้ว⁴⁶

ครั้นเมื่ออับดุลละห์เข้าบริหารประเทศก็ได้สานต่อนโยบายการเงินอิสลามจากมหาธีร์ โดยกำหนดบทบาทให้มาเลเซียยังคงดำรงนโยบายการเป็น “ศูนย์กลางทางการเงินอิสลามในภูมิภาค” ด้วยการเปิดเสรีภาคการเงินอิสลาม (Islamic financial liberalization) ให้เร็วขึ้นถึงสามปีจาก ค.ศ. 2007 มาเป็นปี ค.ศ. 2004 เริ่มต้นจากการที่ธนาคารกลางเนการาออกใบอนุญาตให้แก่สถาบันการเงินอิสลามต่างชาติชั้นนำจากตะวันออกกลาง 3 แห่งด้วยกันอัน ได้แก่ ธนาคาร Al Rajhi Banking, Kuwait Finance House (KFH) และ Asian Finance House กลุ่มหลังนี้เป็นกลุ่มการลงทุนที่มีผู้ถือหุ้นใหญ่คือ Qatar Islamic Bank⁴⁷ จากผลของการเปิดเสรีดังกล่าวจึงทำให้มาเลเซียกลายเป็นประเทศแรกของโลก ที่มีการเปิดให้ธนาคารอิสลามต่างชาติเข้ามาลงทุนได้อย่างเสรี และการเข้ามาลงทุนของธนาคารอิสลามต่างชาติในมาเลเซียถือเป็นหัวใจสำคัญของความสำเร็จ ซึ่งการเปิดเสรีดังกล่าวเป็นแบบค่อยเป็นค่อยไป จนถึงปัจจุบันนี้ ระบบการเงินอิสลามในมาเลเซียถือว่ามีความสมบูรณ์ในตัวเองแล้ว (Islamic Financial System)

จากแผนเปิดเสรีภาคการเงินอิสลามของมาเลเซีย ได้ทำให้เกิดการหลั่งไหลของเงินทุนอิสลามสามารถที่จะเข้าขับเคลื่อนเศรษฐกิจในมาเลเซีย มีการให้สิทธิพิเศษต่าง ๆ อันได้แก่ การยกเว้นภาษีเพื่อดึงดูดนักลงทุนตะวันออกกลางซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญ สำหรับบทบาทของธนาคารกลางเนการา (Negara Bank) จะทำหน้าที่กำหนดบทบาทให้มาเลเซียเป็นเสมือน ประตูเชื่อมการเงินอิสลาม (gateway) ในภูมิภาค ซึ่งในต้นปี ค.ศ. 2006 ได้ประกาศให้มาเลเซียเป็น “ศูนย์กลางการเงินอิสลามนานาชาติ” (Malaysia International Islamic Financial Centre: MIFC) วัตถุประสงค์ก็คือ เสริมสร้างความแข็งแกร่งให้แก่โครงสร้างพื้นฐานการเงินอิสลามในมาเลเซีย เพื่อให้เป็นศูนย์กลางการเงินอิสลามของโลกให้ได้ ด้วยเหตุนี้ MIFC จึงเป็นศูนย์กลางภาคการเงินอิสลามแบบครบวงจรที่สมบูรณ์แบบ ตั้งแต่การออกพันธบัตรการเงินอิสลาม

⁴⁵ Philip Thornton, “Arab Central Banks Move Assets Out of Dollar,” **The Independent** (14 March 2006).

⁴⁶ “PM: Use of dinar in world trade will reduce speculation,” **New Straits Times** (27 March 2002), “Gold Dinar will boost palm oil smart among Islamic countries,” **Bernama** (31 October 2002).

⁴⁷ “M’sia Seeks More Strategic Alliances in Islamic Banking,” **Bernama**, 28 March, 2007.

(Sukuk Bond) การให้บริการผลิตภัณฑ์ทางการเงินอิสลามต่าง ๆ เพื่อหวังดึงดูดทุนข้ามชาติเข้ามายังมาเลเซีย โดยยอมให้ทุนต่างชาติเหล่านี้สามารถเป็นเจ้าของได้ร้อยละ 100 โดยไม่ต้องเสียภาษีเป็นเวลาสิบปี ในขณะที่เดียวกันสถาบันต่างชาติก็สามารถเป็นเจ้าของธุรกิจประกันภัยได้ถึงร้อยละ 49⁴⁸

ในเวลาต่อมาปลายปี ค.ศ. 2007 (พ.ศ. 2550) คณะกรรมการตลาดหลักทรัพย์ฯ ของมาเลเซียได้รับรางวัลให้เป็นผู้กำกับดูแลภาคการเงินอิสลามที่ดีที่สุดในโลกจากประเทศคูโบ⁴⁹ ซึ่งเป็นตัวอย่างที่ดีให้เห็นถึงความเติบโตอย่างต่อเนื่องในบริการภาคการเงินอิสลามในมาเลเซีย นอกจากนี้รัฐบาลอับดุลละห์ ยังได้ให้ความสำคัญกับ Labuan International Offshore Financial Centre เพื่อให้เป็นศูนย์กลางทางการเงินอิสลามในภูมิภาคนี้ โดยรัฐได้ให้แรงจูงใจต่าง ๆ เช่น การไม่เก็บภาษีเงินลงทุนจากต่างชาติเป็นเวลาสิบปี เป็นต้น

ก้าวอย่างที่สำคัญของอุตสาหกรรมฮาลาลมาเลเซีย

ความมุ่งมั่นประการสำคัญในรัฐบาลอับดุลละห์ นั้นก็คือการกำหนดให้มีการผลิตอาหารฮาลาลเป็นยุทธศาสตร์หลักของประเทศ ที่จะต้องเข้าไปเชื่อมต่อกับระบบทุนนิยมของโลกอิสลาม หลังจากทีนโยบายการเงินอิสลามของมหาธีร์ได้ประสบความสำเร็จอย่างงดงามแล้ว การพัฒนาอุตสาหกรรมฮาลาลรัฐได้กำหนดยุทธศาสตร์หลักเพื่อส่งเสริมให้ เขตพัฒนาพื้นที่ต่าง ๆ เป็นศูนย์กลางในการผลิตและส่งออกอาหารและผลิตภัณฑ์ฮาลาลให้แก่ตลาดโลก รวมทั้งเชิญชวนให้ประเทศสมาชิกองค์กร โอไอซีรวมทั้งประเทศเพื่อนบ้าน เข้ามาร่วมสร้างเครือข่ายธุรกิจอาหารฮาลาลในมาเลเซียอีกด้วย รัฐบาลมาเลเซียมีความกระตือรือร้นในการพัฒนาอุตสาหกรรมฮาลาลกับประเทศต่าง ๆ เป็นอย่างมาก มีการยกระดับอุตสาหกรรมที่มีเทคโนโลยีสูงที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาเขตพื้นที่เศรษฐกิจในระดับภูมิภาค เพื่อดึงดูดเม็ดเงินลงทุนจากโลกอิสลามเข้าสู่มาเลเซีย

นอกจากนี้ในเวทีโลกมุสลิม อับดุลละห์ ได้นำเสนอหลักการ “อิสลาม อะฆอริย” ในการฟื้นฟูอารยธรรมอิสลามและการขับเคลื่อนเศรษฐกิจโลกอิสลาม ซึ่งหัวใจสำคัญของนโยบายเศรษฐกิจ คือการพัฒนาภาคการเงินอิสลามอย่างกว้างขวาง เพื่อรองรับการเติบโตของเศรษฐกิจโลกอิสลามท่ามกลางกระแสเศรษฐกิจโลกไปพร้อมกับการพัฒนาอุตสาหกรรมอาหารฮาลาลให้เพื่อให้กลายเป็นอาหารของชาวโลกได้ ต่อจากนั้นก็เดินหน้าสานต่อแผนการสร้างตลาดการค้าร่วมอิสลาม (Islamic Common

⁴⁸ “4 Economic Corridors a Window for GCC,” *Arab News*, 14 December 2007, available at <http://www.arabnews.com/?page=15§ion=0&article=104657&d=31&m=12&y=2008>.

⁴⁹ ในการรับรางวัลดังกล่าวได้มีการเซ็นสัญญาระหว่าง Dubai Financial Services Authority กับคณะกรรมการตลาดหลักทรัพย์ฯ ของมาเลเซีย โดยอนุญาตให้มีการกระจายและการตลาดของกองทุนอิสลามของทั้งสองประเทศเป็นไปได้อย่างเสรี *Malaysia Report 2008* (London: Oxford Business Group, 2008).

Market)⁵⁰ ซึ่งเป็นจุดหมายปลายทางเศรษฐกิจบรรจุอยู่ในแผนปฏิบัติการ 10 ปีขององค์กรโอไอซี (Mekka Declaration) ผ่านทางการจัดตั้งเวทีการประชุมเศรษฐกิจโลกอิสลามหรือที่เรียกว่า “World Islamic Economic Forum/WIEF” หรือ Muslim Davos ที่มาเลเซียเป็นผู้จัดตั้งขึ้น ด้วยวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

- 1) ต้องการสร้างให้เวทีนี้เป็นพลังต่อการการค้าที่เสียเปรียบชาติตะวันตก ให้มีสถานะใกล้เคียงกับเวทีประชุมกลุ่มประเทศพัฒนาแล้ว (G7) คือ World Economic Forum/WEF นั่นเอง
- 2) เป็นเวทีกลางที่ช่วยเหลือแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจในกลุ่มประเทศสมาชิก อันได้แก่ ปัญหาการไหลออกของเงินทุนน้ำมันที่ย้ายการลงทุนไปสู่ประเทศตะวันตก หรือ จีน และอินเดียซึ่งมิใช่ประเทศมุสลิม การแก้ปัญหาดังกล่าวจะทำให้เพิ่มยอดตัวเลขการค้าภายในกลุ่มโอไอซี (OIC - Intra trade) ซึ่งตกต่ำมาโดยตลอด เนื่องจากประเทศมุสลิมไม่ค่อยมีการค้าขายระหว่างกัน
- 3) เป็นสะพานเชื่อมความร่วมมือการค้าการลงทุนระหว่างโลกอิสลามกับชาติตะวันตกโดยมีเป้าหมายสำคัญ 2 ประการคือ หลีกเลี่ยงแนวคิด “การปะทะกันทางอารยธรรม” The Clash of Civilization ที่มาจากนักวิชาการและสื่อตะวันตก และการเจรจาการค้าที่มีความยุติธรรมและเท่าเทียมกัน ซึ่งจะเป็นการทลายกำแพงการค้าที่โลกตะวันตกสร้างขึ้นมาเพื่อปกป้องผลประโยชน์การค้าของตนโดยใช้เวทีประชุมการค้าโลก ทำให้ไม่สามารถเจรจาการค้าที่มีความเท่าเทียมกันได้ ดังจะเห็นได้จากความล้มเหลวในการประชุมการค้ารอบโดฮา (Doha round) ที่กาตาร์ไม่มีความคืบหน้า ดังนั้น บทบาทของเวที WIEF จึงมีความสำคัญและเป็นเสมือนผู้ที่คอยควบคุมให้ “แผนปฏิรูปเศรษฐกิจโอไอซี ระยะยาว 10 ปี (Mecca Declaration) เมื่อ 7 - 8 ธันวาคม ค.ศ. 2005 ซึ่งถือเป็น road map เศรษฐกิจโลกอิสลามประสบความสำเร็จในการปฏิรูปเศรษฐกิจที่เป็นจริงได้”

ขณะเดียวกันการนำเสนอ “อิสลาม หนทางอริย” ของอับดุลละห์ห์ต่อองค์กรโอไอซีมีเป้าหมายเพื่อลบภาพลักษณ์ที่ติดลบของอิสลามในสายตาของโลกตะวันตก (Islamic Image crisis) อันมาจากนำเสนอของสื่อมวลชนและบรรดานักวิชาการชาวตะวันตกที่ทำให้เกิดโรคที่เรียกว่า “โรคเกลียดกลัวอิสลาม” หรือ “Islamophobia” ตามด้วยการนำเสนอการสร้างเศรษฐกิจฮาลาล (halal Economy) ด้วยการขอความร่วมมือกันสร้างอุตสาหกรรมฮาลาลซึ่งเป็นของมุสลิมทุกคน และกล่าวว่าอุตสาหกรรมฮาลาลจะช่วยสร้างความกินดีอยู่ดีให้แก่ชาวมุสลิมและช่วยลดความรุนแรงและความมีอคติที่มีระหว่างโลกอิสลามและโลกตะวันตกลงได้

ในช่วงปลายปี ค.ศ. 2007 (พ.ศ. 2550) เวทีประชุมเศรษฐกิจอิสลาม(WIEF) ได้ถูกจัดขึ้นที่ประเทศบังคลาเทศ ซึ่งเป็นการประชุมในระดับภูมิภาค World Islamic Economic Region Forum ได้มีการนำเสนอ

⁵⁰ แผนการสร้างตลาดการค้าร่วมโลกอิสลาม (Islamic Common Market) ประกอบด้วยเขตการค้าเสรีอิสลามในแต่ละกลุ่ม และแต่ละภูมิภาค มารวมตัวกันทำให้เกิดเป็น เขตการค้าร่วมอิสลาม ได้แก่ การจัดตั้งอนุภูมิภาคเขตการค้าเสรีกลุ่มอ่าว (GCC) เขตการค้าเสรีในเอเชีย (SEACO) และ เขตการค้าเสรีของกลุ่มการค้าภายในประเทศสมาชิก D-8 (FTA) อันจะนำไปสู่การจัดตั้งเขตการค้าเสรีโลกอิสลาม (Islamic Free Trade Areas: IFTA) และในที่สุดจะสู่ขั้นตอนของการเป็นเขตการค้าร่วมโลกอิสลาม (ICM) ซึ่งมีประชากรมุสลิมมากกว่า 1 พันล้านคน โดยผ่านองค์กรทางเศรษฐกิจต่างๆ ในองค์กรโอไอซี. Salahuddin Kasem Khan, “Toward an Islamic Common Market,” World Islamic Economic Forum (WIEF), Bangladesh, 5-6 November 2007.

การสร้างตลาดร่วมอิสลามในภูมิภาคเอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่เรียกว่า The Southeast Asian Cooperation (SEACO) Initiative เพื่อให้เป็นแหล่งที่นำลงทุนสำหรับนักลงทุนจากตะวันออกกลาง ซึ่งมาเลเซียได้นำเสนอให้ใช้ภาคการเงินอิสลาม (Islamic Finance Service Sector) เป็นสะพานอำนวยความสะดวกในการทำธุรกรรมทางการเงิน เพื่อให้กองทุนน้ำมันสามารถโยกย้ายเงินทุนเข้ามาลงทุนในพื้นที่ดังกล่าว เป้าหมายคือต้องการให้เป็นพื้นที่และเป็นแหล่งลงทุนในอุตสาหกรรมอาหารฮาลาลและภาคบริการฮาลาลอื่น ๆ ซึ่งในที่ประชุม มาเลเซียได้ขอเสนอตัวเป็น “ประตูการค้าสู่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” (Malaysia as gateway to Southeast Asia Nations) ที่รวมอยู่ในกลุ่มประเทศ SEACO

ค.ศ. 2008 (พ.ศ. 2551) เวทีการประชุมเศรษฐกิจประเทศอิสลาม (WIEF) ครั้งที่ 4 ได้ถูกจัดขึ้นในภูมิภาคตะวันออกกลางเป็นครั้งแรกคือที่ประเทศคูเวต นั้นหมายถึงเวทีนี้ได้รับการยอมรับจากชาติอาหรับซึ่งในที่ประชุมนั้นอับดุลเลาะห์ได้นำเสนอการสร้างตลาดฮาลาลโลกที่ประกอบด้วยอุตสาหกรรมการผลิตอาหารฮาลาลและภาคบริการการเงินอิสลาม (halal foods and finance) ที่มีการประมาณมูลค่าในโลกมากถึง 2,000,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และกล่าวเสริมว่าถึงเวลาอันสมควรแล้วที่บรรดาประเทศมุสลิมทั้งหลายจะต้องหันหน้าม่งสู่อุตสาหกรรมฮาลาลกันอย่างจริงจัง (Global halal market) ซึ่งกำลังพัฒนาเข้าสู่กระแสมความนิยมอย่างรวดเร็ว และในฐานะที่มาเลเซียเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญส่งเสริมการสร้างตลาดฮาลาล โลกแห่งนี้เป็นอย่างจริงจัง จึงขอที่จะ “เป็นศูนย์กลางผลิตภัณฑ์ฮาลาลและบริการ” (hub for halal products and services) อีกทั้งเป็นผู้บุกเบิกจัดตั้งระบบการรับรองฮาลาลที่มีความเป็นสากลจนได้รับการรับรองจากคณะกรรมการโคเด็กซ์แห่งสหประชาชาติ และมีหน่วยงาน Halal Industrial Development Corporation/HDC เป็นกำลังสำคัญในการบุกตลาดโลกและมีหน้าที่เป็นผู้ที่ให้การรับรองและออกใบรับรองฮาลาลของมาเลเซียในตลาดโลก⁵¹

นอกจากนี้อับดุลเลาะห์ยังได้ชี้ให้เห็นโอกาสช่องทางที่จะลงทุนในประเทศมุสลิมด้วยกัน ซึ่งได้แก่การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และการสื่อสาร เช่นเดียวกับ การพัฒนาอุตสาหกรรมฮาลาล ซึ่งอับดุลเลาะห์หวังเป็นอย่างยิ่งว่า เวทีการประชุมเศรษฐกิจประเทศอิสลาม (WIEF) จะสามารถทำหน้าที่เป็นเจ้าบ้านที่ดีในการส่งเสริมให้เกิดตลาดใหม่ ๆ ในโลกอิสลาม⁵² และกล่าวต่อไปอีกว่าการเพิ่มขึ้นของธุรกรรมการเงินอิสลามในโลกอย่างรวดเร็ว ซึ่งแต่เดิมเป็นเพียงตลาดเงินที่มีความจำเพาะ (niche market) ได้ก้าวไปยื่นเคียงข้างการเงินกระแสหลักในตลาดการเงินโลกและได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้ลดกระแสและทำลายมายาคติเรื่อง การประทะกันทางอารยธรรม ดังนั้นกำแพงทางการค้าระหว่างโลกมุสลิมและ

⁵¹ Abdullah Badawi, Speech at the Fourth World Islamic Economic Forum, Kuwait, 1 May 2008, available at <http://www.pmo.gov.my>.

⁵² Abdullah Badawi, Speech at the Fourth World Islamic Economic Forum, Kuwait, 1 May 2008, available at <http://www.pmo.gov.my>.

โลกตะวันตกจะค่อย ๆ สูญหายไป ซึ่งระบบการเงินอิสลามได้ทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมช่องทางติดต่อกันระหว่างโลกอิสลามและโลกตะวันตก⁵³

แม้มาเลเซียจะได้พ้นวาระการเป็นประธานองค์กรโอไอซีเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 2008 (พ.ศ. 2551) ไปแล้วก็ตาม นายอาห์เหม็ด มุฮัมหมัด อาลี (Dr. Ahmed Mohamed Ali) ประธานธนาคารอิสลามเพื่อการพัฒนา (IDB) คนปัจจุบันได้กล่าวในเวทีWIEFในครั้งนั้นว่า ตลอดเวลาที่ผ่านมาเลเซียได้ทำหน้าที่ดีเยี่ยมในฐานะประธานโอไอซี โดยเฉพาะในเรื่องของการยกระดับการศึกษาซึ่งเป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ โดยใช้เวทีการประชุม WIEF ประสานงานกับธนาคาร IDB เพื่อช่วยสนับสนุนเงินทุนด้านการศึกษาสู่สถาบันการศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมาลาในมาเลเซียเพื่อจัดตั้ง “ศูนย์กลางเพื่อการศึกษาแห่งความร่วมมือเศรษฐกิจโลกอิสลาม” หรือที่เรียกว่า “The World Islamic Economic Forum - Universiti Teknologi Mara (WIEF - UiTM) International Centre” ที่เมือง Shah Alam. ประเทศมาเลเซีย เพื่อร่วมกันสร้างนักวิชาการ ผู้นำทางธุรกิจอุตสาหกรรมต่าง ๆ นักปฏิบัติการที่ส่งเสริมความรู้ความก้าวหน้าให้ทันสมัยให้แก่เยาวชนมุสลิมเป็นการยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันในกระแสเศรษฐกิจโลก ซึ่งศูนย์กลางความร่วมมือทางด้านการศึกษานี้ถือเป็น “ซากาต” (Zakat) อย่างหนึ่งซึ่งทางมหาวิทยาลัยและมาเลเซียมีความปรารถนาดีต่อชาตินุสลิม ซึ่งธนาคารอิสลามเพื่อการพัฒนา (IDB) จะยังดำเนินการในโครงการนี้ต่อไปในอันที่จะร่วมมือกับรัฐบาลมาเลเซียโดยเฉพาะการถ่ายทอดเทคโนโลยีและความรู้ของมาเลเซียให้แก่ชาตินุสลิมทั้งในภูมิภาคแอฟริกาจนถึงเอเชีย ซึ่งจากโครงการช่วยเหลือพิเศษต่าง ๆ อีกมากมายของมาเลเซียในประเทศมุสลิมที่อยู่ในภูมิภาคแถบนี้ ได้ทำให้มาเลเซียมีสถานะภาพที่โดดเด่นเป็นพิเศษท่ามกลางชาตินุสลิมทั้งหลาย ทำให้รักษาทบหาความเป็นผู้นำชาตินุสลิมได้ในระดับแนวหน้า ถ้าหากมองในทางกลับกันก็เป็นการเอื้อประโยชน์อย่างมหาศาลให้กับมาเลเซียทั้งในทางเศรษฐกิจการค้าการลงทุนระหว่างประเทศมุสลิมในเวลาเดียวกัน⁵⁴

ในการดำรงบทบาทที่โดดเด่นของผู้นำมาเลเซียในโลกอิสลามนับแต่ในอดีตมาจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะในยุคของมหาธีร์และอับดุลละห์ ซึ่งผู้นำทั้งสองมีส่วนสำคัญที่กระตุ้นและผลักดันให้องค์กรโลกอิสลาม (OIC) หันกลับมาพัฒนาเศรษฐกิจการค้าและการลงทุนผ่านการสร้างเศรษฐกิจฮาลาลที่มีการเงินอิสลามและการผลิตอาหารฮาลาลเป็นหัวใจสำคัญ ถึงถือเป็นการสร้างตลาดการค้าใหม่ขึ้นในระบบเศรษฐกิจโลก รวมทั้งการยกระดับพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ทั้งหมดคือจุดหมายปลายทางในการสร้างตลาดการค้าร่วมอิสลาม (Islam Common Market) วัตถุประสงค์ก็เพื่อหลีกเลี่ยงการแข่งขันและการถูกเอาเปรียบจากบรรดาชาติตะวันตก รวมทั้งหลีกเลี่ยงการแข่งขันทางการค้าที่กำลังทวีความรุนแรงจากประเทศที่เป็นตลาดเกิดใหม่

⁵³ Fazil Irwan Mohd Som, Director of Media, Research & Communications, WIEF Foundation, "Business Beyond Borders: Forging Partnership with the Muslim world," *Economic Forum Special Commemorative Publication*, 2008

⁵⁴ Mohd Arshi Daud, "Busy Time for OIC and IDB under Malaysia's Chairmanship," *Bernama*, 7 March 2008, available at http://www.bernama.com.my/bernama/v3/news_business.php?id=319067.

อย่างจีนและอินเดีย ซึ่งตลาดฮาลาลที่มาเลเซียได้สร้างขึ้นใหม่นี้จะต้องได้รับการพัฒนาและความร่วมมือจากชาตมุสลิมทั้งหลาย

จึงเห็นสมควรที่จะยกตัวอย่างให้ประเทศมาเลเซีย ได้เป็นประเทศมุสลิมตัวอย่างที่รู้จักพัฒนาตนเอง อยู่ตลอดเวลาไม่หยุดนิ่งอยู่กับที่ ในลักษณะที่เรียกว่า “Self Discovery” และมีทิศทางที่เป็นของตนเอง พยายามที่จะลดการพึ่งพาชาติตะวันตก แม้จะต้องเผชิญกับวิกฤตการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในโลกนี้หลายครั้ง ก็ยังคงสามารถที่จะก้าวข้ามผ่านวิกฤตการณ์นั้นลุล่วงไปด้วยดี ที่สำคัญได้เปลี่ยนจากวิกฤตที่กำลังเผชิญ อยู่ นั้นให้กลายเป็นโอกาสทุกครั้งที่ผ่านมา ตลอดจนรู้จักที่จะใช้จุดแข็งที่ตนเองมีอยู่ให้เกิดประโยชน์ ทั้งต่อตนเองและสร้างประโยชน์ให้แก่โลกอิสลามและโลกโดยรวม

บทความผู้เข้าร่วมนำเสนอผลงานทางวิชาการ
เกี่ยวกับมุสลิมศึกษาด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

บทความผู้เข้าร่วมนำเสนอผลงานทางวิชาการ
เกี่ยวกับมุสลิมศึกษาด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

เรื่อง ประเมินประสิทธิภาพในการเป็นสื่อกลางระหว่างรัฐบาลและประชาชนของบัณฑิตอาสาสมัครภาคใต้

โดย ดร.เทอดธิดา ทิพย์รัตน์

บทคัดย่อ

การสร้างบัณฑิตอาสาสมัครให้เป็นสื่อกลาง และเป็นช่องทางการสื่อสารระหว่างรัฐบาลและประชาชนในพื้นที่เป็นวัตถุประสงค์หลักประการหนึ่งของ “โครงการจ้างบัณฑิตอาสาสมัคร” ภายใต้มาตรการสนับสนุนเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย จังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส และ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา (อำเภอนาทวี อำเภอสะบ้าย้อย อำเภोजะนะ และอำเภอเทพา) ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2549 เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว บัณฑิตอาสาสมัครจึงมีหน้าที่ ในการประสานงานด้านแรงงานในพื้นที่ระหว่างประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนกับหน่วยงานในสังกัดกระทรวงแรงงานหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การเป็นสื่อกลางในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความรู้ให้คำปรึกษาแนะนำด้านแรงงานแก่ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชน การรวบรวมข้อมูลพื้นฐานด้านแรงงานในพื้นที่ เพื่อใช้ในการวางแผนการปฏิบัติงานของกระทรวงแรงงานอย่างมีประสิทธิภาพ การส่งเสริมประชาชนให้มีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านแรงงานในหมู่บ้านและชุมชนของตนเอง เพื่อให้ผู้บริหารได้ทราบความก้าวหน้าและผลสำเร็จของการดำเนินการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาและปรับปรุงแนวทางการดำเนินงานต่อไป กระทรวงแรงงานจึงได้จัดทำ โครงการประเมินผลการดำเนินงาน โครงการจ้างบัณฑิตอาสาสมัครขึ้น เพื่อประเมินผลการดำเนินงาน และวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน และนำเสนอผลการประเมินต่อผู้บริหาร เพื่อให้ทราบถึงความสำเร็จของการดำเนินงานซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาและปรับปรุงแนวทางการดำเนินงานให้สามารถสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง ผลการประเมินพบว่า ประชาชนไม่ค่อยให้ความสำคัญกับงานอาสาสมัครแรงงาน เนื่องจากไม่มีค่าตอบแทน เห็นว่ามีบัณฑิตอาสาสมัครทำอยู่แล้วไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ในการเป็นอาสาสมัครแรงงาน ไม่เข้าใจถึงบทบาท หน้าที่ของกระทรวงแรงงาน ประชาชนไม่ค่อยสนใจข่าวสารและไม่ค่อยสนใจกับอาสาสมัครเนื่องจากมีหน่วยงานของรัฐมาทำอยู่แล้ว บัณฑิตอาสาสมัครยังไม่เข้าใจชัดเจนเรื่องการสร้างเครือข่าย อีกทั้งบางหมู่บ้านเข้าไปปฏิบัติงานลำบากเพราะเป็นพื้นที่เสี่ยง ชาวบ้านจะไม่ให้ความร่วมมือ ไม่ไว้วางใจ ตลอดจนประชาชนและหน่วยงานของรัฐเองยังไม่รู้จักและไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ความสำคัญของบัณฑิตอาสาสมัคร ทำให้การทำงานของบัณฑิตอาสาสมัครยังติดขัด

ABSTRACT

Graduated volunteer is one of the communication channels between the government and people especially in 5 provinces, namely Yala, Patanee, Naratevas, and Songkla (Amper Natavee, Amper Sabayoy, Amper Jana, and Amper Tapa). They work for the hiring graduated volunteer project. The main duty is not only to be the communication channel, but also to give advices to people. They have to collect data for formulating action plans. They also have to enhance the involvement of people in preventing labor problems in those areas. To improve this project based on real requirements, the performance assessment was performed. Problems and obstructions had been analyzed and reported to a project manager in order to improve this project based on real needs. Several problems were found. The main problems included 1) a small number of participants, 2) unclear job description of volunteer, 3) unclear mission of the Department of Labor, 4) (people) not interested in information or volunteer, and 5) difficulties in getting into the risky area. People do not want to be involved in this project as they do not have trust in the volunteers. Both people and government officers do not understand the job description of the volunteer. They confuse about duties of the graduated volunteers and the volunteers working for other organizations. These are the major failure factors that the project manager have to handle to accomplish the objectives of this project.

**ประเมินประสิทธิภาพในการเป็นสื่อกลางระหว่างรัฐบาลและ
ประชาชนของบัณฑิตอาสาสมัครภาคใต้**

เทอดธิดา ทิพย์รัตน์

1. ความสำคัญและปัญหา

คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2549 เห็นชอบมาตรการสนับสนุนเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย จังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส สตูล และ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา (อำเภอจะนะ อำเภอนาทวี อำเภอสะบ้าย้อย และอำเภอเทพา) โดยมีมาตรการพิเศษด้านต่าง ๆ เพื่อเป็นแรงจูงใจให้ผู้ประกันตนในพื้นที่ยังคงอยู่ในพื้นที่และรักษาพื้นที่ไว้ และสามารถดำเนินธุรกิจต่อไป รวมถึงสร้างหลักประกันในการรักษาสภาพการจ้างงานให้แรงงานมีรายได้อย่างต่อเนื่อง และช่วยลดปัญหาการว่างงานในพื้นที่ได้อีกทางหนึ่ง ซึ่งกระทรวงแรงงานตอบสนองมติคณะรัฐมนตรีดังกล่าว โดยกำหนดมาตรการด้านแรงงานเพื่อสนับสนุนใน 3 ด้าน คือ

1. การจัดหาแรงงานสนับสนุนสถานประกอบการ โดยเฉพาะการจัดสรรโควต้าแรงงานต่างด้าวให้แก่ายจ้าง / สถานประกอบการในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้
2. การสร้างหลักประกันทางสังคมแก่แรงงาน โดยการสนับสนุนเงินทุนดอกเบี้ยต่ำให้กับสถานประกอบการ
3. โครงการสร้างงานและการจ้างงานเร่งด่วนในจังหวัดชายแดนภาคใต้

จากมติคณะรัฐมนตรีดังกล่าว กระทรวงแรงงานได้กำหนดนโยบายและมาตรการในการดำเนินงานด้านการพัฒนาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยยึดหลักการ “เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา” และนโยบาย 4 ป. ได้แก่ ประหยัด เป็นธรรม โปร่งใส และมีประสิทธิภาพ โดยการ

1. สร้างความเข้าใจในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในจังหวัดจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อการขับเคลื่อนการดำเนินการตามนโยบายเสริมสร้างสันติสุขในจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน
2. สนับสนุนการดำเนินงานโครงการสร้างงานและจ้างงานในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตามที่ได้รับมอบหมายในกลุ่มภารกิจที่ 4 ฝึกทักษะ / อาชีพ และมีงานทำในสถานประกอบการ
3. บริหารการเคลื่อนย้ายแรงงานเสรีให้สอดคล้องสัมพันธ์กันทั้ง 3 ด้าน ได้แก่

- การจัดหางานในประเทศ เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนวัยทำงานมีงานทำ โดยให้บริการแก่นายจ้างเจ้าของสถานประกอบการที่ต้องการแรงงานให้ได้แรงงานที่ต้องการ และให้บริการแก่ผู้หางานตามความรู้ความสามารถ ให้มีงานทำ มีรายได้ที่เหมาะสมโดยไม่คิดค่าตอบแทน

- การจัดหางานต่างประเทศ เป็นการคุ้มครอง ดูแล และช่วยเหลือคนหางาน ที่ไปทำงานต่างประเทศให้ได้รับการปฏิบัติตามกฎหมาย รวมทั้งให้การคุ้มครองแรงงานในเรื่อง สิทธิประโยชน์ ต่าง ๆ ค่าจ้างที่เป็นธรรม สภาพความเป็นอยู่และสภาพการทำงานที่เหมาะสม

- การควบคุมการทำงานของคนต่างด้าว เพื่อดูแล ตรวจสอบ และควบคุม การทำงานของคนต่างด้าวในประเทศให้เป็นไปตามกฎหมาย และเกิดประโยชน์แก่ประเทศไทยมากที่สุด รวมถึงการควบคุมแรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมือง ซึ่งได้รับการผ่อนผันให้ประกอบอาชีพเป็นการชั่วคราว

4. กำหนดแผนงาน / โครงการ / กิจกรรมรองรับการเข้าสู่ตลาดแรงงานใหม่ของผู้จบ การศึกษาระดับ ปวช. ปวส. และปริญญาตรี เพื่อแก้ไขปัญหาการว่างงานของแรงงานวัยรุ่น และการขาดแคลน แรงงานของภาคอุตสาหกรรมการผลิต

5. เพิ่มผลิตภาพแรงงานภาคเกษตรให้มีอาชีพเสริมในช่วงรอฤดูกาล รวมทั้งส่งเสริมให้ มีการทำงานเต็มเวลาอย่างน้อย 6 ชั่วโมง เพื่อให้มีรายได้ตลอดปี

6. พัฒนาและสร้างเครือข่ายระบบแนะแนวอาชีพกับพันธมิตรในพื้นที่ เช่น องค์กร บริหารส่วนตำบล (อบต.) องค์กรบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) และสถาบันการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ประชาชนรับรู้ข้อมูลข่าวสารตลาดแรงงานอย่างทั่วถึง

7. ให้บริการจัดหางาน ณ สำนักงานจัดหางานจังหวัดตามปกติ และให้บริการจัดหางานพิเศษ แก่กลุ่มเป้าหมายเฉพาะ ได้แก่

- โครงการมีงานทำชุมชนเข้มแข็ง
- โครงการเคลื่อนย้ายแรงงานอย่างเป็นระบบ
- โครงการจัดหางานพิเศษให้นักเรียน
- โครงการสร้างอาชีพใหม่ให้คนว่างงาน

8. การดำเนินงานในลักษณะเชิงรุก โครงการสร้างงานและจ้างงานเร่งด่วนเพื่อช่วยเหลือ ผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงจากเหตุการณ์ความไม่สงบ เพื่อพัฒนาและส่งเสริมการสร้างสันติสุขในชุมชน / หมู่บ้าน เพื่อให้มีการพัฒนาอาชีพ / ทักษะฝีมือให้เข้าสู่ตลาดแรงงานอย่างถาวรจากสถานประกอบการ

9. ดำเนินการตามมาตรการสนับสนุนเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังนี้

9.1 มาตรการสนับสนุนแรงงานต่างด้าว กระทรวงแรงงาน โดยกรมการจัดหางานได้ ดำเนินการเปิดจดทะเบียนคนต่างด้าวหลบหนีเข้าเมืองสัญชาติพม่า ลาว และกัมพูชา ที่หลบหนีเข้าเมืองและ

ลักลอบทำงานอยู่แล้วใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (จังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส สตูล และ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา (อำเภอจะนะ อำเภอนาทวี อำเภอสะบ้าย้อย และอำเภอเทพา)) ทั้งที่เคยจดทะเบียน (มี ท.ร. 38 / 1) และไม่เคยจดทะเบียน (ไม่มี ท.ร.38 / 1) ซึ่งนายจ้างรับรองว่าได้จ้างเข้าทำงานอยู่แล้วก่อนมีมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2549 และวันที่ 30 มกราคม 2550 โดยกำหนดเงื่อนไขการเคลื่อนย้ายออกนอกพื้นที่จังหวัดได้เฉพาะ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่วนการอนุญาตเปลี่ยนนายจ้างให้เป็นไปตามเงื่อนไขที่นายทะเบียนกำหนด

9.2 มาตรการเพื่อสร้างหลักประกันทางสังคมสำหรับแรงงาน เนื่องจากข้อจำกัดตามพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 ทำให้ไม่อาจกำหนดข้อยกเว้นการนำส่งเงินสมทบกองทุนประกันสังคมในพื้นที่บางพื้นที่ได้ กระทรวงแรงงานโดยสำนักงานประกันสังคมได้สนับสนุนวงเงินจำนวน 400 ล้านบาท ผ่านธนาคารกรุงไทย และธนาคารออมสิน เพื่อปล่อยสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำให้แก่สถานประกอบการกิจการ ระยะเวลาโครงการ 2 ปี (1 กุมภาพันธ์ 2550 - 2552)

10. การพัฒนาหรือฝึกอบรมฝีมือแรงงานประกอบด้วย

10.1 การพัฒนาฝีมือเพื่อเพิ่มโอกาสในการประกอบอาชีพ โดยดำเนินการฝึกเสริมทักษะแรงงานกลุ่มที่ยากจน และแรงงานในชนบท เพื่อพัฒนาให้มีทักษะฝีมือสำหรับประกอบอาชีพหรือมีรายได้เพิ่ม หรือปรับเปลี่ยนอาชีพและการพัฒนา / ส่งเสริมผู้ประกอบการอาชีพอิสระ เพื่อให้แรงงานมีทักษะฝีมือพร้อมในการประกอบอาชีพอิสระ ซึ่งเป็นทางเลือกในการมีอาชีพ และมีรายได้

10.2 การพัฒนาฝีมือและศักยภาพแรงงานใหม่ เพื่อผลิตกำลังแรงงานซึ่งมีฝีมือในขั้นต้นในสาขาอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ให้มีทักษะฝีมือและความสามารถในการทำงานกับเทคโนโลยีขั้นพื้นฐาน / ระดับกลาง ควบคู่ไปกับการพัฒนานิสัยอุตสาหกรรม

10.3 พัฒนาฝีมือและศักยภาพรองรับการแข่งขันภาคอุตสาหกรรม โดยดำเนินการฝึกอาชีพให้กับผู้มีงานทำอยู่แล้วในตลาดแรงงาน ให้มีทักษะฝีมือสูงขึ้นเท่าทันเทคโนโลยีสมัยใหม่ และการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี การทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงานให้กับแรงงานที่อยู่ในสถานประกอบการหรือกำลังศึกษาอยู่ในสถานศึกษาเพื่อเตรียมเข้าสู่ตลาดแรงงาน รวมทั้งส่งเสริมให้ภาคเอกชนจัดฝึกอบรมฝีมือแรงงานให้แก่ลูกจ้าง

10.4 การพัฒนาฝีมือและศักยภาพรองรับการแข่งขันภาคบริการ โดยดำเนินการพัฒนาศักยภาพแรงงานในกลุ่มอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการ

10.5 การพัฒนาฝีมือและศักยภาพรองรับการแข่งขันภาคขนส่ง / โลจิสติกส์

11. กลุ่มครองแรงงานให้แรงงานทั้งในและนอกระบบได้รับสิทธิตามกฎหมายคุ้มครองแรงงาน

12. ส่งเสริมและพัฒนาระบบบริหารจัดการด้านแรงงานสัมพันธ์ในสถานประกอบการ

13. ส่งเสริมให้สถานประกอบกิจการจัดสวัสดิการแรงงานนอกเหนือกฎหมายกำหนด เช่น ที่พักอาศัย บริการรถรับ - ส่ง ชุดทำงาน เป็นต้น

14. ส่งเสริม พัฒนา และกำกับให้สถานประกอบกิจการปฏิบัติตามมาตรฐานความปลอดภัยในการทำงาน

15. ส่งเสริมให้สถานประกอบกิจการนำมาตรฐานแรงงานไทยว่าด้วยความรับผิดชอบทางสังคมของธุรกิจไทย (มรท. 8001 - 2546) ไปพัฒนาในสถานประกอบกิจการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตแรงงาน

16. จ้างงานประชาชนในพื้นที่ที่แนะนำประกันสังคมในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ทำให้ประชาชนมีงานทำและมีรายได้ เพื่อเป็นการช่วยลดปัญหาการว่างงานในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

17. จ้างบัณฑิตในพื้นที่ที่ยังว่างงานอยู่ให้เป็นอาสาสมัคร ช่วยสนับสนุนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาแรงงานในระดับพื้นที่

การดำเนินการตามนโยบายและมาตรการดังกล่าวเป็นเรื่องที่ต้องปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ ดังนั้น เพื่อให้ผู้บริหารได้ทราบความก้าวหน้าและผลสำเร็จของการดำเนินการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาและปรับปรุงแนวทางการดำเนินงานต่อไป กระทรวงแรงงานจึงได้จัดทำ โครงการประเมินผลการดำเนินงานโครงการจ้างบัณฑิตอาสาสมัครขึ้น เพื่อประเมินผลการดำเนินงาน และวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน และนำเสนอผลการประเมินต่อผู้บริหารเพื่อให้ทราบถึงความสำเร็จของการดำเนินงานซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาและปรับปรุงแนวทางการดำเนินงาน ให้สามารถสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง

2. วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงาน โครงการจ้างบัณฑิตอาสาสมัคร
- 2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานโครงการจ้างบัณฑิตอาสาสมัคร
- 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงการดำเนินงาน โครงการจ้างบัณฑิตอาสาสมัคร

3. วิธีการศึกษา

3.1 กรอบการศึกษา

ในการติดตามประเมินผลการดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการสร้างบัณฑิตอาสาสมัครให้เป็นสื่อกลาง และเป็นช่องทางการสื่อสารระหว่างรัฐบาลและประชาชนในพื้นที่ ได้กำหนดตัวชี้วัดคือ ร้อยละของอาสาสมัครแรงงานที่ได้รับการแต่งตั้งเพิ่มเติมเทียบกับจำนวนอาสาสมัครแรงงานที่มีอยู่เดิม ในการประเมินผลการดำเนินงาน ฯ ทั้งในภาพรวม และรายพื้นที่ ได้กำหนดเกณฑ์ในการประเมิน ดังนี้

ระดับสูง หมายถึง มีผลการดำเนินงานร้อยละ 85.0 ขึ้นไป
ได้คะแนนการประเมิน 3 คะแนน

ระดับปานกลาง หมายถึง มีผลการดำเนินงานร้อยละ 80.0 – 84.9
ได้คะแนนการประเมิน 2 คะแนน

ระดับต่ำ หมายถึง มีผลการดำเนินงานไม่เกินร้อยละ 79.9
ได้คะแนนการประเมิน 1 คะแนน

โดยรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามกลุ่มเป้าหมายหลัก ซึ่งในที่นี้คือ บัณฑิตอาสาสมัคร

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการติดตามประเมินผลตามโครงการนี้แบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 จัดเก็บข้อมูลทุกข้อมูมิที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผลการดำเนินงานตามโครงการ ผลการดำเนินงานของบัณฑิตอาสาสมัคร และข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง จากกลุ่มงานสนับสนุนเครือข่ายและประสานภูมิภาค สำนักตรวจ และประเมินผล สำนักงานปลัดกระทรวงแรงงาน และสำนักงานแรงงานจังหวัด

ส่วนที่ 2 จัดเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการนี้ 3 กลุ่ม คือ

- 1) แรงงานจังหวัด
- 2) เจ้าหน้าที่สำนักงานแรงงานจังหวัดที่รับผิดชอบ เรื่อง อาสาสมัครแรงงาน และบัณฑิตอาสาสมัคร
- 3) บัณฑิตอาสาสมัคร

4. ผลการศึกษา

จากผลการศึกษาเกี่ยวกับการนำบริการด้านแรงงานลงสู่พื้นที่ระดับตำบล / หมู่บ้านเพื่อแก้ไขปัญหา ด้านแรงงาน และ / หรือสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ โดยอาศัยเครือข่ายด้านแรงงานในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีความเสี่ยงในเรื่องความไม่สงบ ซึ่งในการขยายเครือข่ายด้านแรงงานในพื้นที่ จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้มอบหมายให้อาสาสมัครดำเนินการ 3 เรื่อง ได้แก่

1. การสร้างเครือข่ายด้านแรงงานเพื่อให้เกิดช่องทางในการติดต่อสื่อสารระหว่างเครือข่ายต่าง ๆ กับอาสาสมัครแรงงาน และหน่วยงานในสังกัดกระทรวงแรงงาน

2. การจัดตั้งอาสาสมัครแรงงานเพิ่ม

3. การอบรมให้ความรู้ / แนะนำ / นิเทศงานแก่อาสาสมัครแรงงาน

ในการปฏิบัติการกิจเหล่านี้มีปัญหาและอุปสรรค สรุปได้ดังนี้

ด้านการสร้างเครือข่ายด้านแรงงาน

1. ประชาชนไม่ค่อยให้ความสำคัญกับงานอาสาสมัครแรงงาน เนื่องจากไม่มีค่าตอบแทน เห็นว่ามีบัณฑิตอาสาสมัครทำอยู่แล้ว ไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ในการเป็นอาสาสมัครแรงงาน ไม่เข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของกระทรวงแรงงาน ก็อาจจะทำให้ล่าช้าไปในจุดนี้ แต่เมื่อได้มีการอธิบายก็ทำให้ประชาชนได้รู้ และได้มีการเข้ามาสมัครเป็นอาสาสมัครแรงงานในหมู่บ้าน เป็นอาสาหลาย ๆ หน่วยงาน
2. ประชาชนไม่ค่อยสนใจข่าวสารและไม่ค่อยสนใจกับอาสาสมัครเนื่องจากมีหน่วยงานของรัฐมาทำอยู่แล้ว
3. บัณฑิตอาสายังไม่เข้าใจชัดเจนเรื่องการสร้างเครือข่าย ทำให้ต้องมีการศึกษาหาความรู้เพิ่มสำหรับบัณฑิตอาสา
4. บางหมู่บ้านเข้าไปปฏิบัติงานลำบากเพราะเป็นพื้นที่เสี่ยง ชาวบ้านจะไม่ให้ความร่วมมือไม่ไว้วางใจ
5. ประชาชนและหน่วยงานของรัฐเองยังไม่รู้จักและไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ความสำคัญของบัณฑิตอาสา ทำให้การทำงานของบัณฑิตอาสายังติดขัดอยู่บ้าง

ด้านการจัดตั้งอาสาสมัครแรงงานเพิ่ม

1. เนื่องจากอาสาสมัครแรงงานไม่มีค่าตอบแทนให้ ฉะนั้นการที่จะหาคนเข้ามาเป็น อสร.จึงต้องใช้เวลาเพื่อให้ได้คนที่สมัครใจจริง ๆ
2. เหตุการณ์ความไม่สงบเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดความกลัวและหวาดระแวง ต้องใช้เวลาเพื่อการตัดสินใจสมัครเป็นอาสาสมัครแรงงาน
3. ประชาชนในพื้นที่ ไม่ค่อยให้ความสนใจสมัครเป็นอาสาสมัครแรงงาน เพราะว่ามีบัณฑิตอาสาสมัครแรงงานอยู่แล้ว และมีค่าตอบแทน เงินเดือน ค่าจ้าง ส่วนอาสาสมัครแรงงานไม่มีค่าตอบแทนให้ บางกลุ่มไม่สามารถเข้าร่วมประชุมได้ เช่น การเดินทาง การสูญเสียรายได้ ชาวบ้านส่วนใหญ่ต้องไปประกอบอาชีพ (ทำสวนยาง) ประชาชนในหมู่บ้านมีรายได้ทางเศรษฐกิจดี จึงไม่มีความสนใจที่จะสมัครเป็นอาสาสมัครแรงงาน ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพประจำอยู่
4. ประชาชนไม่ให้ความร่วมมือในการที่จะแต่งตั้งอาสาสมัครแรงงานประจำหมู่บ้านให้ครอบคลุมบางหมู่บ้านอาสาสมัครแรงงานอยากได้เงินเดือน

ด้านการอบรมให้ความรู้ / แนะนำ / นิเทศงานแก่อาสาสมัครแรงงาน

1. มีปัญหาเป็นบางครั้งกับการนัดรวมกลุ่ม อาสาสมัครแรงงานเพื่อชี้แจงการทำงาน เพราะต่างคนมีหน้าที่การทำงานที่รับผิดชอบอยู่ หรือมีภารกิจส่วนตัว ทำให้ไม่มีเวลาว่าง ไม่สามารถทำงานได้อย่างต่อเนื่อง เพราะว่ามีอาชีพประจำอยู่แล้ว

2. อาสาสมัครแรงงานไม่ให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่เพราะเสียเวลาในการประกอบอาชีพ และไม่มีค่าตอบแทนให้

3. อาสาสมัครแรงงานยังขาดความเข้าใจในบทบาทหน้าที่

5. สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาพบว่า ในการที่จะทำให้โครงการจ้างบัณฑิตอาสาสมัครสามารถสร้างบัณฑิตอาสาสมัครให้เป็นผู้ไกล่เกลี่ย และเป็นช่องทางการสื่อสารระหว่างรัฐบาลและประชาชนในพื้นที่ได้ นั้น การประชาสัมพันธ์บทบาทหน้าที่ของบัณฑิตอาสาสมัครแรงงาน และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งงานของกระทรวงแรงงานแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและประชาชน หรือมีการเปิดตัวบัณฑิตอาสาสมัครกับคนในตำบลอย่างเป็นทางการ โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ได้รับรู้ ทำให้เกิดการยอมรับ ให้ความสำคัญ เห็นประโยชน์ของงานและให้ความร่วมมือกับบัณฑิตอาสาสมัครเพื่อให้บรรลุผลในการปฏิบัติงานของบัณฑิตอาสาสมัคร ดังนั้นการหามาตรการการประชาสัมพันธ์บทบาทหน้าที่ของบัณฑิตอาสาสมัครแรงงาน และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งงานของกระทรวงแรงงานแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและประชาชน จึงเป็นภารกิจที่กระทรวงแรงงานควรพิจารณาและดำเนินการต่อไปเพื่อให้โครงการนี้สัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

บทความผู้เข้าร่วมนำเสนอผลงานทางวิชาการ
เกี่ยวกับมุสลิมศึกษาด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

เรื่อง กระบวนการกลายเป็นชายขอบของมุสลิมพม่าในชุมชนข้างตลาด

โดย นายสมศักดิ์ ก่อเสริม

บทคัดย่อ

ประเทศไทยรับเอาระบบเศรษฐกิจแบบเปิดนับตั้งแต่ช่วงต้นปี 1960 ซึ่งได้ส่งผลต่อการกลายเป็นอุตสาหกรรมและการกลายเป็นเมืองอย่างรวดเร็ว ไม่เพียงเฉพาะกรุงเทพฯ เท่านั้น แต่เมืองหลัก ๆ อย่างเชียงใหม่ก็ได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาทางเศรษฐกิจเช่นกัน ในขณะเดียวกันพม่าก็รับเอานโยบายต่อการลงทุนในต่างประเทศ เพียงแต่ว่าการขยายตัวทางเศรษฐกิจในพม่าไม่ได้เป็นไปอย่างรวดเร็วเหมือนที่เกิดขึ้นในไทย การพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ไม่เท่าเทียมกันนี้เองได้ส่งผลให้แรงงานพม่าจำนวนมากหลั่งไหลข้ามพรมแดนเพื่อเข้ามาหาการจ้างงานในประเทศไทย

ในรายงานฉบับนี้ ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการศึกษาทางด้านมานุษยวิทยาในการสังเกตการณ์ และการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลโดยการพูดคุยกับแรงงานมุสลิมพม่าในเชียงใหม่ โดยเฉพาะในชุมชนมุสลิมช้างคลาน จากนั้นผู้ศึกษาได้รวบรวมข้อมูลทั้งหมดในการวิเคราะห์ทางวัฒนธรรมเพื่อที่จะค้นพบถึงชีวิตความเป็นอยู่และปัญหาของพวกเขในการปรับตัวและการถูกกีดกันของบรรดาแรงงานอพยพในสิ่งแวดล้อมต่างแดน

ผลจากการศึกษาแสดงให้เห็นว่ากระบวนการกลายเป็นชายขอบของมุสลิมพม่ามีรากฐานจากประเด็นของบริบท 3 ด้านคือ บริบทด้านรัฐชาติ ในความหวาดกลัวการก่อการร้ายและความไม่ปลอดภัยที่มุ่งมายังชุมชนมุสลิม ต่อมาคือบริบทด้านทุนนิยม อันเป็นเบื้องหลังในสถานการณ์ของชาวมุสลิมพม่าเพียงเพราะว่าเป็นแรงงานราคาถูกและงานบางประเภทที่มุสลิมพม่าทำอยู่นั้นไปขัดกับศีลธรรมและคำสอนทางสังคมและศาสนาอิสลาม ส่วนบริบทสุดท้ายคือ บริบทด้านชาติพันธุ์ ชุมชนมุสลิมพม่าในเชียงใหม่จำเป็นต้องต่อสู้ในการสร้าง “พื้นที่” ให้แก่ตนเอง ชาวพม่าที่ “เข้ามาใหม่” ต้องอยู่ท่ามกลางความแตกต่างทางชาติพันธุ์ การรับรู้ถึงการกักขังอัตลักษณ์และความมีอคติทางชาติพันธุ์ที่ยังคงมีอยู่

มุสลิมพม่าย้ายเข้ามาในประเทศไทยเพื่อต้องการที่จะ “สร้างอนาคตของตนเอง” และมีชีวิตที่ดีขึ้น พวกเขาเลือกที่จะอาศัยอยู่ในชุมชนมุสลิมเพราะเขาคิดว่าเขารู้สึกเหมือน “อยู่บ้าน” ในชุมชนมุสลิมด้วยกัน อย่างไรก็ตาม เพราะด้วยความยากจนของเขา ความเข้าใจผิดและการเลือกปฏิบัติทางวัฒนธรรม ทำให้พวกเขาไม่สามารถกลมกลืนได้อย่างเต็มที่ และด้วยปัจจัยทางการเมืองเองที่ทำให้พวกเขาถูกนำเสนอภาพ “ความน่าหวาดระแวง” มากขึ้น อีกทั้งการเป็น “คนที่เข้ามาใหม่” พวกเขาก็ยังถูกพิจารณามองว่าเป็น “คนอื่น” อยู่ดี

ABSTRACT

Thailand has adopted an open economic system since the early 1960s that resulted in rapid industrialization and urbanization. Not only Bangkok, but many regional towns, such as Chiang Mai, have benefited from economic development. On the other hand, Burma had adopted a rather careful policy towards foreign investment. Hence, economic expansion in Burma did not take place as fast as what happened in Thailand. This unequal economic development has resulted in a number of workers from Burma crossing the border to come to seek employment in Thailand.

In the following paper, I used an anthropological method of observation and informal interviews to talk to a number of Burmese Muslim workers working in Chiang Mai, especially in Chang Klan Muslim Community, then I collected all of information in cultural analyzing to find out about their livelihood and problems with adjustment and the exclusion of these migrant workers in a foreign environment.

The result of this study can show that the marginalization of Burmese Muslims is rooted in 3 contextual issues. The first is the political context of the nation state, general fear of terrorism and insecurity towards the Muslim community. Capitalism is the second contextual backdrop to the situation of Burmese Muslims because of cheap labor, and some types of work that Burmese Muslims are drawn into clash with societal and Islamic mores and teachings. Ethnicity is the final context in which the Burmese Muslim community of Chiang Mai must struggle to find “place.” The Burmese “newcomers” stand out the most as being ethnically different, acknowledging existing stereotypes and prejudices.

Burmese Muslims moved into Thailand in order to “make their fortune” and earn a better life. They choose to live in Chang Klan because they think they can be ‘at home’ in a Muslim community. However, because of their poverty, cultural misunderstandings and discrimination, they cannot become fully integrated. The political factor has made their presence even more “suspicious”. As a newcomer, they will always been considered as “other”.

กระบวนการกลายเป็นชายขอบของมุสลิมพม่าในชุมชนช้างคลาน
(THE MARGINALIZATION OF BURMESE MUSLIMS IN CHANG KLAN COMMUNITY)

สมศักดิ์ ก่อเซ็ม

บทนำ

ประเทศไทยรับเอาระบบเศรษฐกิจแบบเปิดนับตั้งแต่ช่วงต้นปี 1960 ซึ่งได้ส่งผลต่อการกลายเป็นอุตสาหกรรมและการกลายเป็นเมืองอย่างรวดเร็ว ไม่เพียงเฉพาะกรุงเทพฯ เท่านั้น แต่เมืองหลัก ๆ อย่างเชียงใหม่ก็ได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาทางเศรษฐกิจเช่นกัน ในขณะที่เดียวกันพม่าก็รับเอานโยบายต่อการลงทุนในต่างประเทศ เพียงแต่ว่าการขยายตัวทางเศรษฐกิจในพม่าไม่ได้เป็นไปอย่างรวดเร็วเหมือนที่เกิดขึ้นในไทย การพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ไม่เท่าเทียมกันนี้เองได้ส่งผลให้แรงงานพม่าจำนวนมากหลั่งไหลข้ามพรมแดนเพื่อเข้ามาหาการจ้างงานในประเทศไทย

ความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์มีส่วนผลักดันให้เกิดการปะทะสังสรรค์ของคนในสังคมที่มีความไม่เท่าเทียมกัน โดยเฉพาะเมื่อสังคมนั้นอยู่ในบริบทของสังคมเมืองจึงทำให้ภาพของชนชั้นทางสังคมเกิดขึ้น อีกทั้งด้วยความเจริญและความมั่งคั่งได้กระจายออกไปอย่างไม่เท่าเทียมกันในพื้นที่ของเมือง จนเกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสถานภาพทางสังคม ซึ่งไม่เพียงแต่ช่องว่างทางสังคมที่มากขึ้น แต่ยังบีบบังคับให้ชนชั้นด้อยกว่าทางด้านทุนและทรัพยากรทางเศรษฐกิจและสังคมต้องตกไปอยู่ในสังคมชายขอบ และความพยายามที่จะอยู่รอดของคนเหล่านี้ในสังคมบริโภคนิยมเป็นศูนย์กลาง จึงจำเป็นต้องอาศัยทรัพยากรที่มีอย่างจำกัดทั้งแรงงานและร่างกายเพื่อดิ้นรน ต่อรองกับสังคมและวัฒนธรรมศูนย์กลางอยู่ตลอดเวลา (ปิ่นแก้ว, 2546: 16) เช่นเดียวกับชุมชนที่ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เข้ามาอยู่ร่วมกัน ถึงแม้ว่าจะมีความเป็นหนึ่งเดียวทางด้านศาสนาก็ตาม

ในรายงานฉบับนี้ ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการศึกษาทางด้านมานุษยวิทยาในการสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลโดยการพูดคุยกับแรงงานมุสลิมพม่าในเชียงใหม่ โดยเฉพาะในชุมชนมุสลิมช้างคลาน จากนั้นผู้ศึกษาได้รวบรวมข้อมูลทั้งหมดในการวิเคราะห์ทางวัฒนธรรมเพื่อที่จะศึกษาถึงปัจจัยและกระบวนการในการเกิดการกลายเป็นชายขอบของคนพม่าในชุมชนมุสลิมช้างคลาน ซึ่งถือเป็นชุมชนศาสนาที่มีประเด็นและกรณีที่น่าสนใจในการทำควมเข้าใจถึงปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ที่อยู่ร่วมอุดมการณ์อย่างเดียวกัน แต่ทว่าตั้งอยู่บนพื้นฐานของ “ความต่าง” ทั้งทางด้านชาติพันธุ์ ประวัติศาสตร์ และทางเศรษฐกิจของสมาชิกในสังคม ในท้ายที่สุดแล้วก็เพื่อที่จะสามารถเข้าใจถึงอิทธิพลที่ขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงของสังคมในระบบทุนนิยมและบริโภคนิยมที่ถือเป็นภัยคุกคามอยู่ในปัจจุบัน

ประเด็น: มุสลิมพม่า

มุสลิมพม่าเป็นชนกลุ่มน้อยที่อยู่ในสังคมพม่าชาวพุทธ พวกเขาเป็นหนึ่งในกลุ่มคนที่ยากจนที่สุดในพม่าที่กระจัดกระจายไปทั่วประเทศโดยที่ไม่ได้รับการดูแล ทำให้พวกเขาจำนวนมากอพยพเข้ามาอยู่ในบริเวณชายแดนไทย - พม่า อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก โดยส่วนใหญ่จะเข้าไปทำงานที่ใช้แรงงานหนัก แต่ทว่าการเข้ามาทำงานในเมืองไทยก็ทำให้ชีวิตของพวกเขาดีขึ้น จนกระทั่งหลังจากผ่านไป 2 ช่วงอายุคน พวกเขาก็สร้าง “อนาคต” ของตนเองขึ้นมาได้ มุสลิมพม่าจำนวนมากก็ไม่ต้องเสียภาษี บางคนเก็บเงินในปีหนึ่งจนสามารถซื้อทองได้เกือบสิบบาท ส่วนเด็กที่เกิดมาก็ยังได้รับสัญชาติไทย และบางคนสามารถซื้อที่ดินเป็นของตนเองได้ อย่างไรก็ตาม เรื่องราวความสำเร็จต่าง ๆ ทำให้เกิดความดึงดูดให้มุสลิมพม่าตัดสินใจเข้ามาสร้างอนาคตของตนเองในเมืองไทยเพิ่มขึ้น และด้วยวิถีชีวิตระหว่างพรมแดนที่ข้ามไปมาทุกวัน จนทำให้สามารถสร้างพื้นที่ให้แก่มุสลิมพม่ามาตั้งถิ่นฐานของตนเอง และเมื่อการเข้ามาของแรงงานได้เติบโตขึ้น ทำให้มุสลิมพม่าบางส่วนตัดสินใจเข้ามาทำงานในเชียงใหม่ โดยเลือกชุมชนมุสลิมข้างคลานที่อยู่ในบริบทของความเป็นเมือง ความเจริญ และความเป็นมุสลิม

ชุมชนมุสลิมข้างคลานในเชียงใหม่

ชุมชนข้างคลานตั้งอยู่ใกล้กับพื้นที่ศูนย์กลางของเมืองเชียงใหม่และเป็นชุมชนที่เป็นจุดรวมของชาวมุสลิมหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ ประกอบไปด้วย คนพื้นเมือง มุสลิมเชื้อสายบังคลาเทศ เชื้อสายอินเดีย เชื้อสายปาตานี เชื้อสายจีนยูนนาน และเชื้อสายพม่า โดยมีมัสยิดข้างคลานเป็นศูนย์กลางของชุมชน อีกทั้งยังเป็นพื้นที่ที่ชาวมุสลิมพม่าเลือกที่จะเข้ามาอาศัยอยู่เพื่อมาหางานทำในเชียงใหม่ ทำให้ในปัจจุบันมีจำนวนมุสลิมพม่าในชุมชนข้างคลานมากถึง 2,000 คน โดยส่วนหนึ่งเป็นกลุ่มที่ย้ายมาจากอำเภอแม่สอด และอีกกลุ่มหนึ่งอพยพมาจากภูมิลำเนาของพม่า ชาวมุสลิมพม่าเข้ามาทำงานในชุมชนและภายนอกชุมชนจนเรียกได้ว่าเป็น “อาชีพที่ทำได้ทุกอย่าง” เช่น แม่บ้าน กรรมกร ลูกจ้างร้านอาหาร หรือแม้แต่ขอทาน โดยมีอัตราค่าแรงงานอยู่ที่ 70 - 150 บาทต่อวัน อีกทั้งนอกจากที่พวกเขาไม่ใช่เป็น “คนไทย” แล้ว หากเปรียบเทียบกับมุสลิมกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ในชุมชนพวกเขาก็ถือเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ยากจนที่สุดในชุมชนข้างคลาน และส่วนมากพวกเขาก็เลือกที่จะเป็นแรงงานให้กับมุสลิมในชุมชนเพื่อความอยู่รอดของตนเอง

ดังกล่าวยังชี้ให้เห็นว่า ชุมชนข้างคลานเป็นตัวอย่างหนึ่งที่มีการผนวกกลืนความแตกต่างระหว่างศาสนาและชาติพันธุ์เข้าด้วยกัน ซึ่งถือว่าเป็นชุมชนมุสลิมแห่งใหญ่ของเชียงใหม่ที่มีความหลากหลาย แต่ด้วยเหตุนี้จึงเป็นที่มาของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในการมองความแตกต่างภายนอกและภาพลักษณ์เป็นตัวแบ่งชี้วัดความสูงต่ำบนล่างของคน อีกทั้งด้วยบริบทต่างรายล้อมเข้ามามีอิทธิพลขับเคลื่อนกระบวนการที่เรียกว่า “ความเป็นชายขอบ” (Marginality) จึงทำให้ผู้คนในชุมชนเกิดการแย่งชิงพื้นที่ของตนเองในการดำรงชีวิตอยู่รอด และรักษาความเป็นตัวตนเอาไว้

การซ้ำเติมความเป็นชายขอบ

ในฐานะของความเป็นชุมชนมุสลิม ชาวมุสลิมพม่ายังถูกจัดอยู่ในสถานะภาพที่ต่ำที่สุดในชุมชน เพราะนอกเหนือจากพวกเขากลายเป็นแรงงานให้แก่คนไทยแล้ว พวกเขายังเป็นแรงงานหนักราคาถูกอีกด้วย พวกเขาคิดว่าตนเองเป็น “สมาชิก” ของชุมชน แต่ก็ไม่สามารถผนวกรวมเข้าไปในชุมชนได้มากนัก พวกเขายังเป็นกลุ่มคนที่ไม่ได้รับการกล่าวสละมทักทายจากมุสลิมคนอื่น ๆ ยามเมื่อพบหน้ากันตามริมถนน ร้านน้ำชา หรือแม้แต่ในมัสยิด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะชาวมุสลิมพม่าบางคนมานั่งขอทานที่หน้ามัสยิด บางคนก็พยายามเข้าไปสละมมุสลิมที่มาละหมาดพร้อมกับแบมือเป็นนัยเพื่อขอเงิน ทำให้มุสลิมในชุมชนไม่ชอบ ที่พวกเขา มีพฤติกรรม “สละมแบมือ” เช่นนี้ ซึ่งยิ่งทำให้ภาพลักษณ์ของมุสลิมพม่าถูกตอกย้ำใน “เรื่องความจน และความสกปรกไม่น่าไว้วางใจ” ให้แก่มุสลิมในชุมชน จนกระทั่งเป็นเหตุให้ทุกคนเบือนหน้าหนี และไม่ต้อนรับการเข้ามาของพวกเขา

ชีวิตของฮูเซ็น

ฮูเซ็น ทำงานที่ร้านขายข้าวสารและผักอาศัยอยู่กับภรรยาที่อยู่ใกล้ที่ทำงาน เขามีบัตรต่างด้าว หรือ บัตรประจำตัวผู้ไม่มีสัญชาติไทย (บัตรสีชมพู) และบัตรประกันสุขภาพของผู้ไม่มีสัญชาติไทย หรือ บัตรส้ม เขาเล่าว่า “เขาเองก็มาจากที่แม่สอดเหมือนกัน แต่ว่าไม่สามารถกลับไปได้ ตำรวจมันเยอะ อยู่ที่นี่ก็ได้อยู่แล้ว กับตำรวจที่นี่ก็สนิทคุ้นเคยกันดี ถึงแม้ว่าที่แม่สอดชาวพม่าจะอยู่ด้วยกันดี และรู้สึกสบายกว่า แต่พม่าอยู่ข้างคลานก็มีงานทำที่ดีกว่า งานที่ทำอยู่ก็มีรายได้ประมาณ 5,000 บาท ในแต่ละเดือนก็มีค่าใช้จ่ายค่าเช่าห้อง ค่าน้ำค่าไฟประมาณเดือนละ 1,760 บาท รวมถึงค่ากินอยู่ แต่เขาก็ยังพอมีเงินเก็บบ้าง” ในการทำบัตรแต่ละครั้งเมื่อบัตรหมดอายุก็จะจ่ายค่าทำบัตรทั้งสองแบบ รวมกัน 3 พันกว่าบาทต่อปี และต้องทำทุกปี” นอกจากนี้ การจะเข้ามาอยู่ที่ข้างคลานของมุสลิมพม่าไม่ใช่เป็นเรื่องที่ใครก็ทำได้ง่าย ๆ เพราะพวกเขาจะต้องเสียเงินหลายบาทเพื่อให้ตัวเองอยู่อย่าง “ถูกกฎหมาย” อีกทั้งการเอาผลประโยชน์จากผู้ที่มาเดินเรื่องกฎหมายให้เป็นคนที่พักเขาเช่าบ้านอาศัยอยู่ด้วย โดยเรียกเก็บเงินค่าเดินเรื่องประมาณ 1,000 บาทต่อคน

แรงงานหนัก ราคาถูก และ “มุสลิมด้วยกัน”

คนพื้นที่หลายคนเลือกที่จะจ้างแรงงานพม่าเพราะว่า “อย่างน้อยก็เป็นมุสลิม” เขาคิดคำนวณผลประโยชน์แล้ว “มันคุ้มค่า ราคาก็ไม่แพง แลมาให้เงินไปก็ได้บุญอีก เพราะเป็นมุสลิม” ซึ่งดูเหมือนเป็นแง่ดี และเกิดประโยชน์ร่วมกัน แต่สิ่งที่เกิดขึ้นจริงนั้น การทำงานตั้งอยู่บนรากฐานของผลประโยชน์สูงสุด มุสลิมพม่าบางคนทำงานในชุมชนไม่สามารถปฏิบัติศาสนกิจได้เพราะมันนอกเหนือจากเวลาการทำงาน ของแรงงานต่างด้าวควรจะเป็น พวกเขาต่างแปลกใจว่าทำไมนายจ้างที่เป็นมุสลิมละหมาดอยู่ครบทุกเวลา แต่ปรากฏว่าไม่ได้นึกถึงว่าแรงงานที่จ้างมาก็เป็นมุสลิมเหมือนกัน มีนายจ้างน้อยมากที่จะเปิดพื้นที่ให้แรงงานมุสลิมพม่าได้ละหมาดในช่วงเวลาการทำงาน

อิสราภาพที่ไม่เคยมี “พม่าครองเมือง!”

มุสลิมพม่าที่มาอยู่ข้างคลาน บ้านเดิมของพวกเขาถูกกดขี่จากการปกครองแบบเผด็จการ การใช้ชีวิตที่ถูกบังคับมาตลอด เมื่อมาอยู่ที่ชุมชนข้างคลานทำให้พวกเขาสามารถทำตามใจอะไรก็ได้ บางครั้งสิ่งนั้นคนพื้นที่มองว่ามันเกินกว่าที่จะรับได้ เพราะคนพมามักจะบ้วนน้ำหมากเประะไปทั่ว จนทำให้มันกลายเป็นภาพลักษณ์ในแง่ลบ ขาดวัฒนธรรม และสกปรก แต่การเข้ามาของมุสลิมพม่าในชุมชนนี้กลายเป็นสิ่งที่คนพื้นที่มองว่า ภัยคุกคามจากการเข้ามาของคนพม่าจะนำปัญหามาให้แก่ชุมชน อย่างไรก็ตาม การเข้ามาอยู่ในข้างคลานเป็นสิ่งที่ทำให้ชีวิตของเขาเติมเต็มได้ ชีวิตความเป็นมุสลิมและการทำงานหารายได้มันสร้างชีวิตใหม่ที่ดีให้เขา จึงเกิดการดึงเอาเพื่อน พี่น้อง ครอบครัวของเขาจากบ้านเดิมเข้ามาอาศัยที่นี่ มุสลิมพม่าเลือกที่เอาชุมชนข้างคลานเป็นถิ่นหลักปักฐานเพื่อการทำงาน และด้วยเป็นชุมชนที่มีมัสยิดเป็นศูนย์กลางมีความเป็นสังคมมุสลิม ก็ยิ่งทำให้คนพม่าต้องการที่จะเข้ามาอยู่ร่วม พวกเขาแค่เพียงต้องการอยากมีชีวิตในแบบที่เขาเคยเป็น เพียงแต่วัฒนธรรมความเป็นอยู่ของคนมันต่างกัน การมองเห็นคุณค่าในสิ่งต่าง ๆ ก็ต่างกันไปด้วย

วันอีดทั้งสอง: ภาพสะท้อนความเป็นชายขอบ

พี่ฟารีดา เป็นคนขายหมากให้กับคนพม่า เธอบอกว่า “คิดถึงที่แม่สวดมาก ในช่วงวันอีดที่นั่นสนุกมาก คึกคักและเป็นกันเอง แตกต่างจากที่ข้างคลาน เพราะไม่ได้ออกไปไหน ก็ไม่รู้ว่าจะเดินไปไหน ไปบ้านใคร” ในวันอีด มุสลิมพม่าที่ข้างคลานจะรู้สึกถึง “ความเป็นคนพลัดถิ่น” เหมือนเป็นคนที่อยู่ผิดที่ผิดเวลา ไม่รู้ว่าตนเองจะอยู่แห่งไหนใดในชุมชน ในระดับชีวิตประจำวัน พวกเขายังพอสามารถที่จะแสดงตัวตนอะไรได้บ้าง ในการต่อสู้กับคนในพื้นที่เพื่อเอาตัวเองให้อยู่รอด แต่ว่าวันอีด วันรื่นเริง วันที่มุสลิมทั้งเชียงใหม่จะไปมาหาสู่กัน เยี่ยมเยียนกันตามกลุ่มพี่น้อง เครือญาติ หรือความเป็นพี่น้องมุสลิม แต่มุสลิมพม่าเหมือนบุคคลล่องหน ไม่มีใครมาทักทายสถามกับพวกเขา หรือการขอมาอ๊ฟ อีกทั้งในวันอีดพวกเขายังคงต้องทำงาน โดยเฉพาะแม่บ้านชาวพม่าต้องทำงานหนักกว่าเดิมหลายเท่าในการจัดเลี้ยงอาหารให้มุสลิมในชุมชน

“หม่องวางระเบิดที่มีมัสยิดข้างคลาน”

หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น เชียงใหม่นิวส์ ฉบับวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2550 ได้เสนอข่าวว่า: “จากกรณีเกิดเหตุระเบิดขึ้นในมัสยิดข้างคลาน อ.เมือง จ.เชียงใหม่ จนทำให้นายอาชีช ชาวพม่าที่ทำงานทำความสะอาดในมัสยิด ได้รับบาดเจ็บภายหลังจากเกิดเหตุเจ้าหน้าที่ตำรวจได้สืบสวนหาข่าวเพื่อสรุปว่าเป็นเหตุการณ์ความสงบในพื้นที่ชายแดนภาคใต้หรือไม่...” ประเด็นข่าวข้างต้นได้ส่งผลต่อปัญหาในชุมชนด้วยเพราะปัจจัยเรื่องบังเอิญต่างๆ ที่ไม่ได้เกี่ยวกับปัญหาทางการเมืองแต่อย่างใด เรื่องนี้บังเอิญว่าเกิดในช่วงเดียวกับเหตุการณ์ในกรุงเทพฯ บังเอิญว่าเป็นเหตุการณ์ที่เกิดในชุมชนมุสลิม และยังบังเอิญที่คนเกี่ยวข้องกับ

การระเบิดและบาดเจ็บเป็นชนมุสลิมพม่า จึงทำให้เรื่องบังเอิญทั้งหมดสร้างเรื่องใหญ่โตต่อชีวิตของคนในชุมชนโดยสิ้นเชิง

มุสลิมพม่าที่ข้างคลานกลายเป็นเป้าการสังเกตถึงภัยจากการก่อความรุนแรงที่ไปโยงกับปัญหาชายแดนภาคใต้ และเป้าที่ถูกจับตามองจากคนพื้นถิ่นก็คือ หมูพม่าที่อาศัยอยู่ในชุมชน กลายเป็นว่าคนพม่าถูกจับจ้องสองต่อและหลายแง่มุมทั้งจากภายในชุมชนและภายนอก เหตุการณ์นี้ส่งผลต่อเสถียรภาพความมั่นคงทางกฎหมายและสถานภาพทางสังคมทำให้พวกเขาต้องปิดปาก ไม่กล้าที่จะเรื่องราวของตนเองออกมา หลังจากเหตุการณ์เกิดขึ้นปรากฏว่า มุสลิมคนในพื้นที่ก็สั่งห้ามไม่ให้มุสลิมพม่าเข้าไปละหมาดในมัสยิด แต่หลังจากการนั้นไม่นานพวกเขาก็ให้มุสลิมพม่าเข้ามาละหมาดได้ แต่พอละหมาดเสร็จแล้วก็ต้องออกไปข้างนอกทันที

วัฒนธรรมของการจับจ้อง

การสร้างความหมายเชิงสัญลักษณ์ในแง่ลบให้กับวัตถุ ปรากฏการณ์ หรือความสัมพันธ์บางอย่างให้กับสังคม แล้วมาผนวกความหมายนั้นเข้ากับอัตลักษณ์ของกลุ่มคนในสังคม ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญในการสร้างภาวะความเป็นชายขอบ โดยการแยกข้อเท็จจริงและการกระทำออกจากความเป็นตัวตนของคน ทำให้อัตลักษณ์ชายขอบถูกสร้างและให้ความหมายโดยสังคมศูนย์กลางที่อยู่บนวิธีคิดแบบทวิลักษณ์แบบแยกขั้วที่ให้คุณค่าและอำนาจแก่ขั้วหนึ่งสูงกว่าอีกขั้วหนึ่ง (ปิ่นแก้ว, เพ็งอึ้ง:17-18) และกระบวนการสร้างภาพลักษณ์นี้กลายเป็นสิ่งยึดติดกับพฤติกรรมของมุสลิมพม่า จนเมื่อพูดถึงคนพม่าก็จะนึกถึงน้ำหมากที่บ้วนไปทั่วเป็นสีแดงสกปรก มากกว่าที่เคี้ยวก็ตั้งแง่ว่าต้องมีสิ่งแปลกปลอมมากกว่าหมากรูดศา การแย่งฝั้วแย่งเมียยังทำให้ภาพความเป็นชุมชนมุสลิมเสื่อมเสีย หรือการเป็นพวกขอทานก็ยิ่งภาพของมุสลิมพม่ากดลงต่ำเข้าไปอีก สิ่งเหล่านี้เกิดจากการที่คนส่วนใหญ่มองว่าวัฒนธรรมที่ต่างไปจากตนเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจ การจับจ้องของคนในพื้นที่เพื่อที่จะหาทางตอบโต้และสร้างวาทกรรมของสังคมให้เกิดการนิยามความหมายขึ้นใหม่บนรากฐานวัฒนธรรมเดิมของตน ดังนั้นจึงต้องแยกสิ่งที่แปลกแยกออกจากส่วนใหญ่ เพื่อเกิดความแตกต่างจากอุดมการณ์ทางสังคมในภาพรวม จึงทำให้ความเป็นชายขอบเกิดขึ้นการมองอัตลักษณ์ของกลุ่มคนที่ด้อยกว่า ในความหมายที่ส่วนกลางสร้างขึ้นเพื่อตัดสินว่าคนกลุ่มนี้เป็นตัวปัญหาที่คนส่วนใหญ่ไม่ยอมรับ

อัตลักษณ์ของความเคร่งครัด

มุสลิมพม่านำเอาศาสนาในฐานะอัตลักษณ์ทางสังคม มาทำให้เป็น “อำนาจในระดับที่เป็นการสร้างวาทกรรม” โดยการใช้ศาสนาผนวกเข้าไปกับอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของกลุ่มตนเอง การหยิบเอาความเคร่งครัดในศาสนาเป็นส่วนในการสร้างอัตลักษณ์ของตนขึ้นมาใหม่ เพื่อที่จะสามารถให้ตนเองมีการอยู่รอดในสังคม การมีตัวตน รวมถึงการสร้างวาทกรรมในการดำรงอยู่ในชุมชน ดังจะเห็นว่าเป็นกระบวนการสร้างวาทกรรมและการต่อสู้ในระดับชีวิตประจำวัน ดังนั้นเมื่อถามว่าวาทกรรมทางศาสนา

มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการสร้างอัตลักษณ์อย่างไร สิ่งนั้นก็คือ การที่วาทกรรมทางศาสนาถูกผลิตซ้ำใหม่ในบริบททางสังคมที่ชุมชนขาดความเข้มแข็งทางศาสนา และเป็นสิ่งที่ทำให้ชุมชนมุสลิมอ่อนแอในปัจจุบัน การที่มุสลิมพม่าสร้างภาพอัตลักษณ์ความเป็นอิสลามเพื่อเป็นต้นแบบในการถือปฏิบัติของมุสลิม ส่งผลต่อการคล้อยตามและยอมรับการปฏิบัติผ่านอัตลักษณ์ความเคร่งครัด แล้วในที่สุดมันก็นำไปสู่การช่วงชิงพื้นที่ทางสังคมผ่านการใช้พื้นที่ที่ถูกต้องกับบริบทของสังคม ศาสนา และการครอบครองพื้นที่เมื่อต้องมาประกอบพิธีกรรมที่มัสยิดอยู่เป็นประจำ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าบริบทและเงื่อนไขต่าง ๆ ที่มีจะมาส่งเสริมมากน้อยแค่ไหนเท่านั้น จึงเป็นการต่อสู้ดิ้นรนของผู้คนหลายกลุ่มที่ดูเหมือนว่าจะไม่มีอำนาจ กลุ่มคนชายขอบของสังคมที่พวกเขาสามารถสร้างสรรค์อำนาจของตนได้ โดยกระบวนการทางวาทกรรมและการต่อสู้ในระดับชีวิตประจำวัน จนกลายเป็นพื้นที่ทางสังคมและวัฒนธรรมให้แก่กลุ่มของพวกเขาเพื่อที่จะแสดงความเป็นตัวตนได้

ชมรมกองทุนมุสลิมพม่าจังหวัดเชียงใหม่

กลุ่มมุสลิมพม่าคิดได้รวมกลุ่มก่อตั้ง “ชมรมกองทุนมุสลิมพม่าจังหวัดเชียงใหม่” ขึ้นมา ภายใต้อำนาจขมขื่นและการเลือกปฏิบัติภายในชุมชน ทำให้มุสลิมพม่ารู้สึกว่าตนเองจะต้องร่วมมือกันในการรวมกลุ่มและสร้างองค์กรในการช่วยเหลือมุสลิมพม่าที่กระจายออกไปทำงานในที่อื่น ๆ ในเชียงใหม่ เพื่อช่วยเหลือมุสลิมพม่าในเรื่องของศาสนาต่าง เช่น เวลามีคนตาย การแต่งงาน การทำงานในสถานประกอบการต่าง ๆ อีกทั้งการรวมตัวกันเป็นขบวนการทางสังคมเพื่อเรียกร้องสิทธิต่าง ๆ และที่สำคัญคือการรวมตัวกันเพื่อช่วยเหลือกันโดยไม่ต้องหลบซ่อนหรือว่ารอคอยการช่วยเหลือจากส่วนกลางเพียงอย่างเดียว ดังกล่าวนั้น อำนาจเกิดขึ้นได้ทุกที่ แม้ที่ที่ไร้อำนาจมากที่สุด เพราะว่าอำนาจมีทั้งที่เป็นครอบงำและด้านที่สร้างสรรค์ อีกทั้งไม่มีอำนาจใดครอบงำได้เบ็ดเสร็จตลอดเวลาในพื้นที่ที่มีการต่อสู้ (อานันท์, 2548:214) และด้วยเหตุผลจากการที่ถูกสังคมมองว่าเป็นพวกที่ขบถดิ้นรน แย่งผัวแย่งเมีย ทำให้กลุ่มชมรมมีมาตรการในการจัดระเบียบโดยการออกทะเบียนสมรสขึ้นเพื่อใช้ในการกำหนดความสัมพันธ์ของประชากรของพวกเขาให้แน่นอน ไม่ให้มีกรณีข้อพิพาทเหมือนในอดีต เพราะการที่สังคมมองเอาเรื่องนี้เป็นภาพยั่วยุติดให้พวกเขา มันก็เป็นการง่ายและอันตรายที่สุดในการที่จะเอาเรื่องนี้มาใส่วาทกรรมทางศาสนา เพราะว่าการปะทะประสานวาทกรรมทางศาสนาก็อาจมีทิศทางของการผนวกกลืน (Incorporation) หรือปฏิเสธ (Negation) ก็ได้ อาจนำเอาเข้าไปโยงเรื่องของจริยธรรม หรือศีลธรรมต่าง ๆ แล้วนำไปนิยามให้มุสลิมพม่ากลายเป็นคนผิดแปลกของสังคม

การสร้างบ้านหลังใหม่?

ตามแนวคิดของ Gupta and Ferguson (1997) ในการพิจารณาการสร้างพื้นที่ (place) ในฐานะที่ถูกสร้างขึ้นมาจากความสัมพันธ์เชิงพื้นที่และความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งมันมาเกี่ยวข้องกับการทางประวัติศาสตร์และวาทกรรมในการสร้างพื้นที่ (place making) ทำให้พื้นที่ที่สร้างขึ้นไม่มีความมั่นคง

(instable) แต่ได้มีการปรับขอบเขตของพื้นที่ มีการช่วงชิงความหมาย (contestation) ที่เกิดขึ้นในการต่อรองในรูปแบบต่างๆ ของปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เลื่อมล้ำระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องนั้นปรากฏชัดเจนอยู่บ้างในการศึกษามุสลิมพม่าที่ชียงคลาน แต่ก็มีความต่างไปจากชุมชนมุสลิมพม่าที่ อ.แม่สอด จ.ตาก เพราะว่าด้วยบริบทของประวัติศาสตร์ที่ต่างกัน การเข้ามาในชุมชนชียงคลาน คนพม่าเข้าในช่วงที่มีการเจริญเติบโตและมีความเป็นเมืองสูง อีกทั้งการเข้ามาเป็นกลุ่มหลังสุดทำให้คนพม่าไม่สามารถมีอิทธิพลต่อการจับจองและใช้พื้นที่ได้เช่นเดียวกับที่แม่สอด ด้วยความที่แม่สอดเป็นพื้นที่ชายแดนไทย-พม่า ทำให้การติดต่อไปมาของคนทั้งสองประเทศเกิดการเปลี่ยนแปลงต่อการตั้งถิ่นฐานของมุสลิมพม่า แต่ในส่วนของชียงคลานนั้นกลุ่มที่เข้ามาตั้งรกรากกลุ่มแรกเป็นเชื้อสายปาเกีสถาน และดำรงอยู่มาได้หลายชั่วอายุจนเกิดการผสมกลมกลืนกลายเป็นคนเมืองไปหมด จึงทำให้มุสลิมพม่าเข้ามาอยู่ในชียงคลานในฐานะกลุ่มที่อพยพมาใหม่เพื่อมาหางานทำมากกว่าที่จะมาหาบ้านใหม่อย่างที่แม่สอด ถึงอย่างนั้นมุสลิมพม่าก็พยายามที่จะมีส่วนร่วมในการใช้พื้นที่ของสังคมส่วนรวม และใช้ความเป็นมุสลิมในการเข้ามาอยู่ร่วมกันกับคนหลากหลายชาติพันธุ์ในชุมชนชียงคลานแห่งนี้

สรุปผลการศึกษา:

(1) บริบทของกระบวนการสร้างความเป็นชายขอบของมุสลิมพม่า

กระบวนการกลายเป็นชายขอบของมุสลิมพม่าเกิดมาจากบริบทใหญ่ ๆ อยู่ 3 ประการคือ ประการแรก **บริบทรัฐชาติ** ในเรื่องความมั่นคง การหวาดระแวงต่อความไม่สงบของประเทศ/รัฐ ทำให้เกิดพฤติกรรมจับจ้องพฤติกรรมต่อสังคมมุสลิมโดยรวม แล้วมุสลิมพม่าก็เป็น “แพะ” ที่เป็นผู้ก่อเหตุและสร้างความไม่เสถียรภาพต่อมุสลิมในสังคม เพราะว่าเป็นกลุ่มคนแปลกหน้าที่เข้ามาใหม่ และ “ไม่น่าไว้วางใจ” ดังที่ปรากฏชัดเจนในเหตุการณ์การวางระเบิดที่มัสยิดชียงคลาน อันเป็นเรื่องของการเข้าใจผิด จนเป็นสาเหตุหนึ่งที่สำคัญในการทำให้มุสลิมพม่าถูกตกเป็นเป้าสายตาของคนส่วนรวม จากเหตุการณ์นี้ทำให้มุสลิมในชุมชนพยายามสร้างความรู้สึกละแวกแยกให้แก่มุสลิมพม่าโดยใช้อำนาจในการกดทับ กีดกันสิทธิตลอดจนการจำกัดในเรื่องของพื้นที่ เวลา และความสัมพันธ์

ในประการต่อมาคือ **บริบทของทุนนิยม** ด้วยเพราะแรงงานพม่าเป็นแรงงานราคาถูก ซึ่งเป็นวาทกรรมที่ถูกทั้งรัฐและปัจเจกสร้างและสานต่อวาทกรรม อีกทั้งด้วยการกระแสนิยมเน้นความพึงพอใจสูงสุด ทำให้เกิดการแสวงหากำไรมากที่สุดด้วยต้นทุนที่ต่ำ จึงเป็นเหตุทำให้คนพม่าถูกดึงเข้าสู่กระบวนการของทุนนิยมและความเป็นเมือง จนเกิดความแปลกแยกในสถานภาพและบทบาทของตนเองต่องานที่ต้องทำ เช่นกรณีของมุสลิมพม่าบางคนต้องไปทำงานในสถานบริการบางประเภทที่ขัดกับคำสอนทางศาสนา ก็ยังทำให้ภาพลักษณ์ของพวกเขากลายเป็นสิ่งที่วิพากษ์บนระดับของศีลธรรมโดยคนในชุมชน อีกทั้งการที่ต้องเป็นคนใช้แรงงานราคาถูกก็ยังทำให้สถานภาพทางสังคมของมุสลิมพม่าถูกลดต่ำลงไปด้วย

ประการสุดท้ายคือ **บริบททางชาติพันธุ์** ด้วยปัจจัยของความแตกต่างทำให้อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ถูกจับขั้วในระดับที่ต่างกัน ซึ่งเกิดขึ้นจากการมองว่า “ความต่างเป็นภัยคุกคาม” และไม่สามารถที่จะเข้ามาผสมกลมกลืนกันได้ จึงทำให้มีการตอกย้ำหรือสร้างภาพลักษณ์ขึ้นมาใหม่โดยการเอาลักษณะด้อยที่ปรากฏเห็นชัดมาสร้างวาทกรรมเพื่อทำให้เกิดการสร้างภาพความจริง จนกระทั่งกลายเป็น การกักขังภาพลักษณ์ หรือ Stereotype ขึ้นมา

ด้วยบริบทดังกล่าวทำให้เกิดภาพของชนชั้นทางสังคมขึ้น ผ่านระบบความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียม จึงเป็นเหตุที่นำไปสู่กระบวนการกลายเป็นชายขอบ เพราะว่าความเป็นชายขอบถูกสร้างขึ้นบนความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันในมิติต่าง ๆ ซึ่งแนวคิดของ Tsing (1993) มองว่าสถานการณ์ของการถูกทำให้กลายเป็นชายขอบ คนชายขอบเองก็ไม่ได้จำนนต่อการถูกเบียดขับให้ตกอยู่ในพื้นที่ชายขอบเพียงอย่างเดียว แต่ได้พยายามในการตอบโต้ และการป้ายตนเองออกจากภาวะชายขอบด้วย “การตีความใหม่” (reinterpret) หรือ “การนิยามใหม่” (redefine) เกี่ยวกับความเป็นชายขอบของตนเอง ควบคู่ไปกับการนิยามกลุ่มที่มาเกี่ยวข้องใหม่ เพื่อนำไปสู่การเปิดพื้นที่ และเพื่อการขยายขอบเขตของพื้นที่ทางสังคมให้กับกลุ่มของตนเอง

(2) อิทธิพลของศาสนาต่อชุมชนมุสลิมข้างคลาน

ศาสนามีส่วนสำคัญในการอยู่ร่วมกันของชุมชนมุสลิมข้างคลาน เพราะสมาชิกทุกคนนับถือศาสนาเดียวกันคือ อิสลาม ทำให้เกิดการศึกษา “ศาสนา” ในฐานะของปรากฏการณ์ทางสังคมที่มีมิติเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างของคนมุสลิมที่มีความต่างกัน ในระดับปัจเจกศาสนาก็มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางสังคม ดังที่เห็นจากการใช้ศาสนาเป็นหน่วยในการสร้างวาทกรรมเพื่อสร้างอำนาจให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ของตน ในแรกเริ่มคนพื้นเมืองมองเห็นการปฏิบัติที่แตกต่างกันเป็นปัจจัยในการโจมตีความผิดแปลกไปจากหลักการเดิมของศาสนา แต่ว่าคนพม่าเองก็ใช้อัตลักษณ์ทางสังคม ซึ่งก็คือ “อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม” ในการตอบโต้และเพื่อสร้างความชอบธรรมในการใช้พื้นที่และแสดงการดำรงอยู่ของกลุ่มตนเอง ดังนั้น “ศาสนา” จึงเป็น “พลังทางสังคม” อย่างหนึ่ง (อภิญา, 2548:79) ซึ่งสามารถเข้าใจได้จากกระบวนการกลายเป็นชายขอบของมุสลิมพม่าที่ข้างคลานก็มีอิทธิพลของศาสนาอิสลามในการที่ดึงเอามุสลิมที่มีความแตกต่างหลากหลายเข้ามาอยู่ด้วยกันในจินตนาการของ “ความเป็นชุมชนมุสลิม” แต่ด้วยภายใต้บริบทของความต่างจึงทำให้เมื่อมาอยู่ร่วมกันได้นำไปสู่การแบ่งพรรคแบ่งพวกของมุสลิม แล้วนำไปสู่การมีอคติ การเลือกปฏิบัติระหว่างกัน

บทส่งท้าย: ปัญหาการนิยามความต่าง

กระบวนการกลายเป็นชายขอบที่เกิดขึ้นในสังคมมุสลิมยังมีสาเหตุมาจาก “การนิยามตนเอง” ของคนในสังคม เพราะต่างคนต่างบอกว่า ตนเองเป็นคนเมือง คนพื้นที่ดั้งเดิม หรือเป็นคนปาตาน คนบังกลาเทศ คนจีน หรือว่า คนพม่า แต่พบว่าไม่มีใครนิยามว่า “ตนเองเป็นมุสลิม” อาจเพราะว่าไม่อยากดูเหมือนเป็นพวกเดียวกัน กล่าวภาพลักษณ์ของตนจะเหมือนกับกลุ่มที่ตนเองไม่ชอบ จึงพยายามแยกความแตกต่าง

ของกลุ่มพวกตนเอง จึงทำให้การนิยามตนเองตามเชื้อชาติของตนเป็นหลักได้กลายเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน และลุกลามใหญ่โตกลายเป็นปัญหาระดับโลกที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

ดังนั้น สิ่งที่ต้องทำความเข้าใจคือ มุสลิมพม่าอพยพเข้ามาในประเทศไทยเพื่อต้องการที่จะ “สร้างอนาคตของตนเอง” และมีชีวิตที่ดีขึ้น พวกเขาเลือกที่จะอาศัยอยู่ในชุมชนมุสลิมเพราะเขาคิดว่ารู้สึกเหมือน “อยู่บ้าน” ในชุมชนมุสลิมด้วยกัน แต่เพราะด้วยความยากจนของเขา ความเข้าใจผิดและการเลือกปฏิบัติทางวัฒนธรรม ทำให้พวกเขาไม่สามารถกลมกลืนได้อย่างเต็มที่ และด้วยปัจจัยทางการเมืองเองที่ทำให้พวกเขาถูกนำเสนอภาพ “ความน่าหวาดระแวง” มากขึ้น อีกทั้งการเป็น “คนที่เข้ามาใหม่” ทำให้พวกเขายังคงถูกพิจารณาองว่าเป็น “คนอื่น” อยู่ดี

บรรณานุกรม

- จรัญ มะลูลีม, กิติมา อมรทัต และพรพิมล ศรีโชติ. (2539). **ไทยกับโลกมุสลิม: กรณีศึกษากรณีชาวไทยมุสลิม**. สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชูศักดิ์ วิทยาภัก (บ.ก.). (2541). “สังคมศาสตร์กับการศึกษาคนชายขอบ,” ใน **สังคมศาสตร์** (เชียงใหม่: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่) 11 (1).
- ปริตตา เจลิมเผ่า กอนันต์กุล (บ.ก.). (2545). **ชีวิตชายขอบ : ตัวตนกับความหมาย**. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี (บ.ก.). (2546). **อัตลักษณ์ ชาติพันธุ์ และความเป็นชายขอบ**. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- สุเทพ สุนทรเกตุ. (2548). **ชาติพันธุ์สัมพันธ์ : แนวคิดพื้นฐานทางมานุษยวิทยาในการศึกษาอัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ ประชาชาติ และการจัดองค์กรความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์**. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- สุริชัย หวันแก้ว. (2550). **คนชายขอบ : จากความคิดสู่ความจริง**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสาวนีย์ จิตต์หมวด. (2535). **วัฒนธรรมอิสลาม**. กรุงเทพฯ: ทางนำ.
- อภิญา เพื่องฟูสกุล. (2543). “พื้นที่ในทฤษฎีทางสังคมศาสตร์,” ใน **สังคมศาสตร์**. (เชียงใหม่: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่) 12 (2).
- _____. (2546). **รายงานการวิจัยเรื่องอัตลักษณ์ (Identity): การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด**. คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- _____. (2548). “ศาสนา,” ใน **แนวความคิดพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรม**. ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2537). **วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ : วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2548). “อำนาจ,” ใน **แนวความคิดพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรม**. ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Gupta, A. and J. Ferguson. Beyond ‘culture’: space, identity, and the politics of difference. in Gupta, A. and J. Ferguson (eds.), **Culture, Power, Place : Explorations in Critical Anthropology** (pp.33-51), Durham : Duke University Press.
- Tsing, A. (1993). **In the Realm of the Diamond Queen: Marginality in an Out-of-the-Way Place**. New Jersey: Princeton University Press.

บทความชนะเลิศการประกวดผลงานวิชาการ
ด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

บทความผู้เข้าร่วมนำเสนอผลงานทางวิชาการ
เกี่ยวกับมุสลิมศึกษาด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

เรื่อง กรอบความคิดการพัฒนาชุมชนมุสลิมแบบบูรณาการ: กรณีศึกษาชุมชนชายทะเลหัวไทร

โดย ผศ.ดร.ชัยรัตน์ ศิริพัธนะ และนายสุชเชน นิยมเดชา

บทคัดย่อ

การแก้ปัญหาและการพัฒนาชุมชนมุสลิมที่ผ่านมา หน่วยงานต่าง ๆ ไม่ได้เข้าใจธรรมชาติของชุมชนมุสลิมอย่างเพียงพอ มักไม่ค่อยใช้โครงสร้างพื้นฐานทางสังคม ศาสนา ซึ่งเป็นต้นทุนสังคมของสังคมช่วยขับเคลื่อนเท่าที่ควร การพัฒนาสังคมจึงชะงัก ไม่ทันกับการเปลี่ยนแปลงภายนอก ไม่สมดุล ไม่ครบวงจรทำให้เกิดช่องว่างระหว่างชุมชนมุสลิมกับชุมชนอื่นที่ขยายเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทั้ง ๆ ที่มีหน่วยงาน องค์กรเอกชนจำนวนมากได้พยายามเข้าไปแก้ไข โครงการอิสลามศึกษาฯ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ (ISWU) จึงได้ริเริ่มนำเสนอกรอบความคิดเชิงบูรณาการ บทพื้นฐานหลักการอิสลาม โดยมหาวิทยาลัยเข้าไปขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่อง (Continuous and Direct Agent of Changes) โดยเน้นการใช้ต้นทุนเดิมของชุมชน และแนวคิดของการเข้าแทรกแซง (Intervention-based approach) เป็นจังหวะ เพื่อให้ชุมชนสามารถสร้างความเข้มแข็งได้อย่างยั่งยืน

ISWU ได้เลือกชุมชนมุสลิมชายทะเลหัวไทรเป็นหนึ่งในชุมชนเป้าหมายของการวิจัยพัฒนาในเบื้องต้น โครงการฯ ได้มุ่งประเด็นไปที่การเรียนรู้ชุมชน และการสร้างความสัมพันธ์ระยะยาวระหว่างชุมชนกับมหาวิทยาลัย ในช่วงปิดภาคการศึกษาที่ผ่านมา ISWU ร่วมกับชมรมศาสนศึกษา แผนกอิสลามได้จัดค่ายนักศึกษาเรียนรู้ชุมชนขึ้น โดยเข้าไปช่วยอบรมจริยธรรมให้กับเยาวชนในพื้นที่ สร้างความคุ้นเคยกับพี่น้องประชาชน เรียนรู้ภูมิปัญญาที่มีอยู่ในพื้นที่ และประวัติศาสตร์ของพื้นที่ และเก็บข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับลักษณะครอบครัว ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ แนวโน้มการพัฒนาทางด้านศึกษา ความเคร่งครัดในศาสนา สุขภาวะและสิ่งแวดล้อม โครงสร้างทางสังคม การปฏิสัมพันธ์การเพื่อนบ้านต่างศาสนา การปรับตัวของชุมชนต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมภายนอก

ชุมชนมุสลิมหัวไทรเป็นชุมชนที่มีพลวัตสูง สามารถปรับตัวกับปัจจัยกดดันภายนอกได้ค่อนข้างรวดเร็ว และสามารถรักษาลักษณะของความเป็นมุสลิมได้อย่างคงเส้นคงวา เริ่มต้นจากเป็นชุมชนประมงที่มีความเป็นเอกภาพสูงถึงแม้ในระยะหลังกระแสคณะเก่าและคณะใหม่ได้แบ่งแยกสมาชิกออกเป็นสองกลุ่ม แต่การแข่งขันกันในเชิงศาสนากลับช่วยให้ชาวมุสลิมรักษาลักษณะความเป็นมุสลิมได้เป็นอย่างดีเมื่อ 15 ปีที่ผ่านมาพื้นที่ชุมชนบางส่วนถูกเปลี่ยนเป็นนาุ้ง เมื่อนาุ้งล้มเหลว ก็ปรับตัวเข้าสู่แรงงานในอุตสาหกรรมในบริเวณใกล้เคียง หรือทำธุรกิจส่วนตัวอื่น ๆ โครงสร้างของครอบครัวได้ถูกทำลายลงอย่างต่อเนื่อง เยาวชนขาดที่พึ่งทางความคิด และในระยะช่วง 2 - 3 ปีที่ผ่านมา ทะเลได้กัดเซาะพื้นที่ริมชายฝั่ง รวมทั้งนาุ้งร้าง ทำให้ประสบกับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่จะต้องมีการแก้ไขโดยด่วนอีกเรื่องหนึ่ง

ถึงแม้ว่าชุมชนมุสลิมหัวไทรสามารถรักษาลักษณะมุสลิมตลอดตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน แต่ปัญหาที่กดดันรอบด้านอย่างรุนแรงในปัจจุบัน อาจจะถึงขีดสุดที่ศักยภาพของชุมชนสามารถจัดการได้ด้วยตัวเองเพื่อให้ชุมชนมีความมั่นคงควรจะต้องมีการเข้าแทรกจากภายนอกอย่างเหมาะสม

ABSTRACT

It is observed that problem solving and development for Muslim communities in the past has not been conducted with an insufficient community understanding. Previously, there has been very little attempt to use the existing social capital, such as Islamic social structures, in the process of driving the changes. As a result, social development in Muslim community has been slow down or even stagnant, lacking behind the external changes, being imbalance and involving only its partial dimensions. The gaps between Muslim communities and other communities have become wider from times to times although a lot of resources and energies have been poured in solving the problem by many agencies. The Islamic Studies and Muslim Community Development Project, Walailak University (ISWU) was established recently. ISWU initiates a new framework for community development which is based on Islamic principle and its approach in dealing with community development is more integrated than the previous ones. We propose that the university should be a continuous and direct agent of changes, maximizing the social capital utilization. The approach is one of intervention-based paradigm where the external agents intervene the communities as optimal discrete pulses to attain a sustainable and strong communities.

The coastal Muslim communities in Hua Sai district was chosen as a target for our research and development. The initial phase focuses on the community learning and the development of a long-term communities-university strong relationship. During the recent university vacation, ISWU and Religious Study Club (Muslim Student Division) established a community learning camp, helping the youth members of the communities to observe Islamic obligations, practice Islamic ethics and morality in their life as well as initiating university-communities relationship. Various learning activities were conducted including, learning from local knowledgeable figures, absorbing history of the district, collecting baseline data related to family structure, genealogical relationship among the members, trends in their education, their strength in practicing Islam, health and environmental status of the communities, social structure, interaction with non-Muslim neighbors and community adjustment as it responded to external forces.

Hua Sai coastal communities are very dynamic, capable of adjusting themselves in response to the external pressures and were able to retain their own identities as Muslims consistently. The communities started as fishery villages which possess high social unity. Then the problem of old and new schools of thought in Islamic matters divided them into two competing poles. This competition, however, work well to help them protecting their Muslim identity. In the last 15 years, some parts of their land were converted into shrimp farming but later the projects were largely false after a few years of good profits. Many community members have turned to working in industries in the nearby areas or setting up their own businesses. During the recent period, family structure started deteriorated continuously and many young people become intellectually helpless. In addition, in recent 2-3 years, the coastal erosion has reduced the usable land significantly when compounded with abandoned shrimp farms causing unbearable problems to the communities. Now the communities require a prompt and appropriate rescues.

In spite of an ability of Hua Sai coastal communities to protect their own identities up to recently, the strength of current problems they are facing may be unbearable in long run. Thus the communities are in urgently need of appropriate external intervention to be sustainable Islamically.

กรอบความคิดการพัฒนาชุมชนมุสลิมแบบบูรณาการ กรณีศึกษาชุมชนชายทะเลหัวไทร

(A Framework for Integrated Muslim Community Development : Hua Sai Coastal Communities)

ชัยรัตน์ ศิริพัธนะ และนายสุชเชน นียมเดชา

คำถามและสมมติฐาน

แนวคิดในการพัฒนาชุมชนในปัจจุบันได้ให้ความสำคัญต่อความเข้มแข็งของชุมชนเป็นอันดับต้น ๆ ของเป้าหมายในการพัฒนา มีทฤษฎีในการพัฒนาชุมชนมากมาย ที่ได้ถูกพัฒนาขึ้นโดยนักวิชาการ และนักปฏิบัติ ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ ในประเทศไทยของเรา มีนักวิจัยจำนวนมากที่เข้า ๆ ออก ๆ ชุมชนเพื่อดำเนินการวิจัย บางกลุ่มก็เน้นทำวิจัยเพื่อเรียนรู้ชุมชนเป็นหลัก หรือบางกลุ่มจากภาครัฐและภาคเอกชน ได้ลงมือพัฒนาชุมชนจริง ๆ โดยใช้แนวคิดและวิธีการต่าง ๆ กัน แต่เราก็จะพบว่า มีชุมชนจำนวนมาก ซึ่งเป็นชุมชนส่วนใหญ่ ยังไม่ได้รับการยอมรับว่าเป็นชุมชนเข้มแข็ง ยิ่งถ้ามองในเรื่องที่เป็นหัวใจหลักของการพัฒนาชุมชน เช่น เรื่องการศึกษา การเมืองในระดับท้องถิ่น และการเมืองระดับชาติแล้ว เราก็ยังเห็นความล้มเหลวชัดเจนมากยิ่งขึ้น (1)

ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์ (2) ได้สรุปว่าการพัฒนาชุมชนตลอดเวลาที่ผ่านมาไม่ค่อยประสบผลสำเร็จ เนื่องจากด้วยปัญหาสำคัญอยู่ 4 ประการด้วยกันคือ

- ปัญหาจากตัวนักพัฒนา (พัฒนากร) ที่มีความรู้ความเข้าใจ และอุดมการณ์ในการพัฒนาไม่ดีพอ เมื่อต้องเข้าไปอยู่ในชุมชน และต้องเผชิญกับปัญหาและความยากลำบาก ทั้งของตนเองและของประชาชน จึงขาดขวัญกำลังใจ ไม่สามารถดำเนินการขับเคลื่อนชุมชนให้เกิดการพัฒนาได้ หรือเกิดความท้อถอย ไม่สามารถทำงานอุทิศทุ่มเทให้กับการพัฒนาได้อย่างเต็มที่
- ปัญหาจากวิธีการดำเนินงานของรัฐบาล ซึ่งมีทั้งในแง่การพัฒนาและการประชาสัมพันธ์ ซึ่งมีลักษณะที่สวนทางกัน คือการพัฒนานั้นประชาชนต้องริเริ่มและดำเนินการเอง แต่การประชาสัมพันธ์นั้นรัฐสนับสนุนให้เปล่า จึงทำให้ประชาชนเกิดความสับสน และไม่ยอมเข้าร่วมกระบวนการพัฒนา รอคอยแต่การสงเคราะห์
- ปัญหาความซ้ำซ้อนของกิจกรรมการพัฒนา เพราะมีหน่วยงานองค์กรหลาย ๆ องค์กรที่เข้าไปทำงานเดียวกัน ซึ่งอาจมีรูปแบบวิธีการทำงานที่เหมือนหรือต่างกัน ทำให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องด้วยเกิดความสับสนและในขณะเดียวกันหน่วยงานเหล่านั้น ก็แก่งแย่งงานกัน เพื่อให้ได้งบประมาณ และโยนความรับผิดชอบไปให้หน่วยงานอื่นเมื่อเกิดปัญหา

- ปัญหาการถือราษฎร์บังหลวง มีนักพัฒนาจำนวนไม่น้อยที่เบียดบังงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ ไปใช้เพื่อประโยชน์ส่วนตัว รวมทั้งการเบียดบังเวลาทำงานไปทำงานอื่น ซึ่งเป็นงานส่วนตัวอีกด้วย

ความล้มเหลวเหล่านี้อาจจะสามารถอธิบายได้โดยใช้ทฤษฎีหลาย ๆ ทฤษฎี เช่น ทฤษฎีการมีส่วนร่วม ทฤษฎีการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ หรือทฤษฎีสังคมความรู้ (knowledge - based community development) (3, 4, 5) คำอธิบายเหล่านี้จะสามารถความล้มเหลวในการพัฒนาชุมชนได้ดีสำหรับชุมชนมีธรรมชาติไม่ซับซ้อนเกินไป แต่สำหรับชุมชนมุสลิมซึ่งอาจจะถือว่าเป็นชุมชนชายขอบ (marginalized communities) ทฤษฎีเหล่านี้จะไม่สามารถอธิบายความล้มเหลวของชุมชนอย่างเพียงพอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนในบริเวณ 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังนั้นการพัฒนาชุมชนมุสลิมที่อยู่ตรงขอบทั้งในเชิงวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์เหล่านี้ จะต้องใช้มุมมองรอบด้าน (6) อย่างไรก็ตามสำหรับบริเวณภาคใต้ตอนกลางและตอนบน ซึ่งอยู่ในเขตที่มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ รับผิดชอบในฐานะมหาวิทยาลัยหลัก ความซับซ้อนของปัญหาก็อาจจะน้อยลงไป แต่ก็ยังมีความซับซ้อนมากกว่าชุมชนชาวพุทธ เนื่องจากความซับซ้อนทางด้านวัฒนธรรม และโครงสร้างทางสังคม ที่มีรากฐานมาจากศาสนาอิสลาม สิ่งหนึ่งที่สะท้อนถึงความล้มเหลวในการพัฒนาชุมชนมุสลิมในภาคใต้ตอนบนก็คือ ชุมชนมุสลิมมักจะมีปัญหาหนักกว่าชุมชนชาวพุทธในบริเวณเดียวกัน มีคุณภาพชีวิตที่ด้อยกว่า มีปัญหาในเรื่องยาเสพติดและสิ่งแวดล้อมค่อนข้างรุนแรงกว่ามาก ทั้ง ๆ ที่รัฐพยายามให้ความเท่าเทียมในเรื่องโอกาสต่างๆ แทบทุกด้าน ภาพความเป็นจริงของชุมชนมุสลิมที่มีปัญหาเรื้อรังในขณะนี้ นอกจากที่เราจำเป็นต้องทำความเข้าใจธรรมชาติของชุมชนอย่างจริงจังแล้ว เราจะต้องมองให้ข้ามกรอบเดิม ๆ ของการพัฒนาชุมชน และสร้างนวัตกรรมใหม่ในการพัฒนาชุมชนโดยอาศัยต้นทุนเดิมของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นโครงสร้างทางสังคมที่มีรากฐานมาจากศาสนา การเชื่อผู้นำ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม และสถาบันมัสยิด รวมไปถึงการทำงานร่วมกันกับองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น หน่วยงานของรัฐ และองค์กรเอกชน คำถามที่ตามมาก็คือ เราจะทำงานร่วมกันบนแพลตฟอร์มไหน? เราจะสร้างกลไกและใช้กลไกเหล่านี้ ในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงบูรณาการและสมดุลได้อย่างไร? ถ้าเราวิเคราะห์ปัญหาขั้นต่ำ 4 ประการที่นำเสนอโดย ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์ เรา ก็จะพบว่าปัญหาทั้งหมดนั้นมีศูนย์กลางอยู่ที่วิถีคิดที่แข็งตัวของคนไทย ที่ถูกปลูกฝัง โดยนโยบายที่ผิดพลาดของรัฐ การเล่นการเมืองมากเกินไปของผู้นำชุมชน การพัฒนาชุมชนแบบแยกส่วน ความรักสบายไม่ทุ่มเทของทั้งนักพัฒนาและประชาชนในชุมชนเอง นั่นก็คือ *กุญแจหลักของการพัฒนาชุมชนก็คือการเปลี่ยนวิถีคิดของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stake holders) ทั้งหมด* การเปลี่ยนวิถีคิดเป็นการเปลี่ยนแปลงจากภายในที่ยั่งยืน ซึ่งตรงข้ามกับการเปลี่ยนแปลงที่อาศัยความกดดันภายนอก ซึ่งไม่ยั่งยืน ซึ่งอาจจะทำให้พฤติกรรมของคนเปลี่ยนไปตามสถานการณ์อย่างรวดเร็ว แต่ไม่ใช่เป็นการพัฒนาที่ถาวร

จากความจริงและสมมติฐานข้างต้น ISWU (Islamic Studies and Community Development for Peaceful Social Integration Project) จึงได้พยายามหาโมเดลในการพัฒนาชุมชนมุสลิม ภายใต้กรอบความคิดเบื้องต้นดังต่อไปนี้

- ให้โฟกัสเป้าหมายไปที่การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน นั่นก็คือ โฟกัสที่การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียให้มากที่สุด กระบวนการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน จะต้องเน้นที่การพัฒนาคนเป็นอันดับแรก
- การพัฒนาคนจะต้องมีความต่อเนื่องที่แท้จริง จะต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงจากภายในหัวใจ (internalization) ของสมาชิกชุมชนจริง ๆ ไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงชั่วคราวที่เกิดจากการกระตุ้น หรือความกดดันจากภายนอก (externalization) ผู้ขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงจะต้องค่อย ๆ สร้างความเชื่อถือและความไว้วางใจจากชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำชุมชน (โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำที่ไม่เป็นทางการ)
- ให้ค้นหาต้นทุนทางสังคมที่มีอยู่เดิมของชุมชน เสริมสร้างให้มีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น แล้วค่อย ๆ ต่อยอด หรือขยายฐานให้กว้างขึ้นครอบคลุมวิถีชีวิตในชุมชนอย่างครบวงจร
- การพัฒนาแม้ว่าจะเป็นชุมชนเล็กขนาดไหนก็ตาม ผู้ขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง จะต้องมองปัญหาและวางมาตรการแก้ไขอย่างครบวงจร การแก้ปัญหาเป็นจุด ๆ มีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้น้อยในระยะยาว เป็นการลงทุนต่ำก็จริงในระยะสั้น แต่เมื่อมองระยะยาวกลับเป็นต้นทุนที่สูง และได้ผลไม่คุ้มค่า เนื่องจากไม่สามารถสร้างผลกระทบที่เป็นลูกโซ่ที่ต่อเนื่องได้อย่างแท้จริง
- ในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง ให้ทุ่มทรัพยากรและความพยายามไปที่การพัฒนาประชากรที่เป็นผู้นำ หรือผู้มีศักยภาพสูงก่อน ทั้งนี้เพื่อลดความเสียหายในการขับเคลื่อนและเพิ่มแรงขับเคลื่อนที่เกิดขึ้นภายในชุมชนเอง ในระยะยาวผู้นำทั้งที่เป็นทางการและที่ไม่เป็นทางการเหล่านี้ จะเป็นกำลังหลักในการขับเคลื่อนแทนแรงขับเคลื่อนจากภายนอก (external forces) และตัวกระตุกการเปลี่ยนแปลง (change agents) เร็วขึ้น
- ผู้เริ่มต้นขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง (original agents of changes) จะต้องพยายามสร้างเอกภาพในการทำงานร่วมกันกับชุมชน และหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ให้พยายามสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันอย่างเข้มแข็ง โดยที่ผู้เริ่มต้นขับเคลื่อนจะต้องสร้างระบบการบริหารเครือข่าย (Social network management system) ที่มีประสิทธิภาพ และต่อเนื่องยั่งยืน

- การสร้างช่องทางการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การให้ข่าวสารและการประชาสัมพันธ์ที่ดี การมีระบบฐานข้อมูลและระบบสารสนเทศชุมชน (Community information system) ที่ทันสมัย เป็นอีกกุญแจหนึ่งของการความสำเร็จในการพัฒนาชุมชน
- การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน จะต้องสามารถเปลี่ยนแปลงวิถีคิดและอุปนิสัยของเด็กและเยาวชน ได้อย่างถาวร นอกจากนี้ทุกฝ่ายจะต้องตระหนักถึงความจริงสองประการคือ ประการแรกคือ ผู้สูงอายุคืออดีต คนหนุ่มสาวคือปัจจุบันและอนาคต เด็กและเยาวชนคืออนาคตและความหวัง ประการที่สองก็คือ เด็กและเยาวชนนั้น พัฒนาได้ง่ายที่สุด ถึงแม้ว่าการสร้างเยาวชนรุ่นใหม่ จะต้องลงทุนมหาศาล และก็จะได้ผลที่ตามมาคุ้มค่าและยั่งยืนที่สุด
- ถึงแม้ว่าเทคโนโลยีจะ ไม่ใช่จุดเริ่มการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืน แต่การพัฒนาเทคโนโลยี หรือ การเข้าถึงเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับพื้นที่นั้น จะช่วยให้ชุมชนตอบรับการพัฒนาได้เร็วขึ้น เมื่อชุมชนมีความเข้มแข็งในระดับหนึ่งแล้ว เทคโนโลยีชุมชนที่ดี จะช่วยสร้างความสามารถในการแข่งขันให้ชุมชน ในการแข่งขันในโลกภายนอกที่กว้างออกไป

บทบาทของมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์กับการพัฒนาชุมชนมุสลิม

โดยวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมา มหาวิทยาลัยเป็นแหล่งสร้างองค์ความรู้ที่สำคัญที่สุดตลอดมา แต่องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับมุสลิม และการปฏิสัมพันธ์กับประชากรกลุ่มอื่น ยังมีน้อยมาก ทั้งในบริบทที่มุสลิมเป็นคนส่วนมาก และในบริบทที่มุสลิมเป็นประชากรส่วนน้อย ดังนั้นการสร้างองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับอิสลามและมุสลิมจึงเป็นเรื่อง ที่จะต้องทำอย่างเร่งด่วน และจะต้องทำอย่างมีระบบ เพื่อสร้างองค์ความรู้ที่สามารถตอบปัญหาที่ละเอียดอ่อนจำนวนมาก และสามารถใช้เป็นฐานในการวางนโยบายของประเทศ ในทุกระดับ เพื่อให้เกิดสังคมที่มีการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ที่ยั่งยืน

อย่างไรก็ตามจากสภาพปัญหาที่ซับซ้อนที่เป็นอยู่ หากมหาวิทยาลัยยังคงเน้นบทบาทของผู้สร้างความรู้โดยการสังเกตการณ์ (observer) และเป็นผู้นำเสนอแนวทางการแก้ปัญหา (recommender) เป็นหลัก นอกจากจะได้องค์ความรู้ที่ไม่สมบูรณ์แล้ว ก็ยังเป็นการเปิดช่องว่างที่อาจจะไม่มีใครเหมาะสมกว่ามหาวิทยาลัยเอง ที่จะมีส่วนเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในการแก้ปัญหาดังกล่าว ดังนั้นมหาวิทยาลัยจะต้องทำหน้าที่เป็นผู้ขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยตรงด้วย (direct agent for changes) งานวิจัยในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ จึงควรเป็นผลพวงของการทดลองกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยตรง ในลักษณะที่มหาวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่ถูกขับเคลื่อน แนวนอนที่สุดการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการให้เกิดขึ้นนี้ ไม่สามารถทำได้โดยอาศัยทรัพยากรที่อยู่จำกัดในมหาวิทยาลัยเท่านั้น จะต้องอาศัยการทำงานร่วมกันกับหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง องค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรอิสระที่ไม่ใช่ภาครัฐ (NGO) องค์กรศาสนา สถาบันการศึกษาอื่น ๆ ฯลฯ ดังนั้นเพื่อให้การกระตุ้นการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นได้อย่างครบวงจร

มหาวิทยาลัยจะต้องทำงานเสมือนหนึ่งเป็นศูนย์กลางของความร่วมมือ (hub or center of collaborative networks) อีกด้วย

ในบริบทของมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ซึ่งถูกกำหนดให้เป็นมหาวิทยาลัยหลักของภาคใต้ตอนบน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีมุสลิมเกือบ 1 ล้านคน ซึ่งมีตั้งแต่จังหวัดที่มีประชากรมุสลิมเกือบครึ่งหนึ่ง (กระบี่ ประมาณร้อยละ 45) มีประชากรมุสลิมประมาณร้อยละ 30 (ตรัง และพังงา) ร้อยละ 20 (พัทลุง และภูเก็ต) ร้อยละ 15 (นครศรีธรรมราช) จังหวัดที่มีประชากรมุสลิมประมาณร้อยละ 5 (สุราษฎร์ธานี และชุมพร) นอกจากนั้นมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ยังตั้งอยู่ในอำเภอท่าศาลา ซึ่งมีประชากรมุสลิมเกือบครึ่งหนึ่ง และมีนักศึกษาที่เป็นมุสลิมมากกว่าร้อยละ 15 ดังนั้น มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ จึงตั้งอยู่ในฐานะที่เหมาะสมสำหรับสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับมุสลิม เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทที่มุสลิมเป็นประชากรส่วนน้อย

ในระยะเวลาที่ผ่านมา มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ได้มีกิจกรรมทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับมุสลิมอย่างต่อเนื่องและมากพอสมควร โดยเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรภูมิภาคศึกษา ซึ่งเน้นองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับประเทศมุสลิมข้างเคียง เช่น อินโดนีเซีย และมาเลเซีย นอกจากนี้ ตามแผนแม่บทของการพัฒนาจังหวัดของภาคใต้ตอนบน ได้บรรจุการผลักดันให้เกิดอุตสาหกรรมอาหารฮาลาลขึ้นไว้ในแผน ซึ่งมีแนวโน้มที่ดีเนื่องจากอยู่ในบริเวณที่ไม่มีปัญหาความขัดแย้งและความรุนแรง ดังเช่นจังหวัดชายแดนภาคใต้ มหาวิทยาลัยฯ ได้มีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอุตสาหกรรมฮาลาล อย่างต่อเนื่องเช่นกัน ทั้งหมดนี้แสดงถึงโอกาสและศักยภาพของมหาวิทยาลัยที่จะสร้างองค์ความรู้ เกี่ยวกับมุสลิมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และผลพลอยได้ก็คือจะช่วยผลักดันให้เกิดการพัฒนาอุตสาหกรรมฮาลาล ซึ่งจะนำไปสู่การเพิ่มรายได้เข้าประเทศต่อไป

อย่างไรก็ตาม กิจกรรมทางด้านวิชาการของมหาวิทยาลัยฯ ในระยะที่ผ่านมา ยังมีค่อนข้างจำกัดทั้งในแง่ของปริมาณกิจกรรม และแง่มุมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับอิสลามและมุสลิม นอกจากนั้นกิจกรรมที่ผ่านมายังขาดการบูรณาการอย่างมีระบบ ทั้ง ๆ ที่มหาวิทยาลัยฯ มีศักยภาพที่จะสร้างองค์ความรู้ และขับเคลื่อนสังคมมากกว่าที่ได้ทำมาแล้ว ดังนั้นเพื่อให้สามารถนำศักยภาพของมหาวิทยาลัยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับมุสลิมมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ มหาวิทยาลัยจึงควรอย่างเป็นระบบเพื่อรองรับการบริหารจัดการกิจกรรมดังกล่าว เพื่อสร้างความสุขและความเจริญอย่างยั่งยืน

ธรรมชาติของชมรมนักศึกษามุสลิมในเรื่องการพัฒนาชุมชน

ชมรมมุสลิมเป็นแพลตฟอร์มหนึ่ง ที่นักศึกษามุสลิมในระดับมหาวิทยาลัยใช้เป็นช่องทางในการทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนาตนเองให้เป็นบัณฑิตที่สมบูรณ์ ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมการสร้างสาธารณประโยชน์ให้กับชุมชนหรือการดือน้องระดับมัธยมปลายเพื่อเตรียมตัวสอบเข้ามหาวิทยาลัย หรือกิจกรรมในรูปแบบอื่น ๆ

เท่าที่ผ่านมาการสร้างสาธารณประโยชน์ให้กับชุมชน นักศึกษาเป็นเสมือนแขกของชุมชน ที่ชุมชนให้การดูแลเหมือนลูกหลาน ในขณะที่เดียวกันนักศึกษาก็ได้สร้างถาวรวัตถุที่เป็นสาธารณประโยชน์ และความทรงจำที่ฝากไว้กับชุมชน การทำค่ายแบบนี้ไม่ได้มุ่งหวังที่จะพัฒนาชุมชนทางด้านอื่น แต่มุ่งถาวรวัตถุเป็นหลัก (ซึ่งบางครั้งก็เป็นการแก้ปัญหาชั่วคราว) ความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษาและชุมชน มักจะเป็นความสัมพันธ์ชั่วคราว เมื่อเวลาผ่านไปนาน ๆ ความทรงจำต่าง ๆ ก็ค่อย ๆ ลางเลือนไป การพัฒนาคนเกิดจึงขึ้นที่ตัวนักศึกษาเป็นหลัก ไม่ได้เกิดกับชุมชนมากมายนัก

การพัฒนาเยาวชนและชุมชนก็เป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่มีกระแสการตอบรับอย่างมากจากนักศึกษา โดยเฉพาะการทำค่ายเยาวชนที่ใช้เวลาในการอบรมจริยธรรมน้องค่ายโดย ประมาณ 7 - 10 วัน ซึ่งกิจกรรมการทำค่ายเหล่านี้ได้เกิดขึ้นมานานมากสำหรับนักศึกษา เป็นกิจกรรมที่อาจกล่าวได้ว่าเคียงคู่มากับนักกิจกรรมชมรมก็ว่าได้ เนื่องจากช่วงวัยที่ไม่แตกต่างกันมากนัก และความเข้าใจในจิตวิทยาในการดูแลเด็ก และเยาวชนมุสลิม ทำให้ค่ายอบรมพัฒนาเด็กและเยาวชน มักจะประสบความสำเร็จอย่างสูง ซึ่งสามารถวัดได้จากความผูกพันที่แน่นแฟ้นที่เกิดขึ้นระหว่างนักศึกษาที่เป็นพี่เลี้ยงกับน้อง ๆ ที่เข้าร่วมค่าย แต่ผลความสำเร็จนี้ก็ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างถาวร ทั้งที่ตัวเด็ก เยาวชน ชุมชน หรือแม้แต่ตัวนักศึกษาเอง เพราะนักศึกษาไม่สามารถรักษาความสัมพันธ์ที่ดีไว้ได้ เพราะภารกิจของนักศึกษาเอง และการบริหารจัดการขององค์กรนักศึกษาที่ไม่เคยมองการทำค่ายเหล่านี้เป็นการ สร้างความสัมพันธ์ระยะยาว หรือเป็นส่วนหนึ่งของแผนการพัฒนาชุมชนที่จะต้องบูรณาการกับกิจกรรมอื่น ๆ ที่จะต้องทำอย่างต่อเนื่อง กล่าวโดยสรุปก็คือการทำค่ายเพียงอย่างเดียวโดยไม่มีระบบการดูแลติดตามอย่างสม่ำเสมอ จะทำให้การพัฒนาคนขาดช่วง และไม่สามารถสร้างทำให้เกิดผลกระทบระยะยาวได้มากนัก

ปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาหลักสำหรับชมรมมุสลิมเกือบทุกมหาวิทยาลัย ที่เข้าไป อบรม ดูแล เยาวชนในพื้นที่ชุมชนในแต่ละพื้นที่ แต่หลังจากเสร็จกิจกรรมดังกล่าวแล้ว การสานต่อในสิ่งดี ๆ ที่เกิดจากการทำกิจกรรมเหล่านั้นให้คงอยู่นั้น กลับไม่มีการทำอย่างมีระบบ จึงมีเสียงสะท้อนตลอดมาว่า ถึงแม้จะมีนักศึกษาวนเวียนกันมาทำกิจกรรมพัฒนาในชุมชน รุนแล้วรุ่นเล่า แต่ชุมชนก็ไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงใด ๆ อันเป็นผลที่เกิดจากการทำกิจกรรมเหล่านี้ยังชัดเจนเลย ภาพสะท้อนเหล่านี้เป็นกุญแจอย่างดีในการค้นหาตัวแปรที่สำคัญในการสร้างกรอบความคิดในการพัฒนาชุมชนในอนาคต ทั้งนี้เพื่อให้การแก้ปัญหา และการพัฒนาชุมชนเป็นไปอย่างถูกต้องและยั่งยืนต่อไป

ในทำนองเดียวกัน ชมรมศาสนสัมพันธ์ แผนกศาสนาอิสลาม และชมรมมลายู มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ตลอดระยะเวลาสิบปีที่ผ่านมาที่ได้จัดตั้งขึ้นมา ได้จัดให้มีการออกค่ายทั้งแบบอาสาพัฒนา และอบรมเยาวชน รวมกันไม่ต่ำกว่า 20 ครั้งในพื้นที่ต่าง ๆ หลากหลายจนแทบไม่ซ้ำกัน ใช้งบประมาณมากกว่า 3 ล้านบาท ใช้จำนวนนักศึกษารวมกันนับเป็นพันคน แต่กลับไม่เกิดผลกระทบที่ยั่งยืน ถ้าจะสรุปว่ากิจกรรมเหล่านี้ล้มเหลวก็ไม่ค่อยถูกต้องนัก เพราะเมื่อดูผลสัมฤทธิ์ของการออกค่ายตามที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ เราจะพบว่าโครงการได้บรรลุผลสูงทีเดียว นักศึกษาเองก็ได้สะท้อนความประทับใจ

ของตนเองออกมาอย่างภาคภูมิใจ ดังนั้นเมื่อเราโฟกัสแยกลงไปแต่ละโครงการ เราจะพบว่ามีความสำเร็จมากกว่าความล้มเหลว แต่เมื่อเราดูภาพรวมของโครงการค่ายทั้งหมดที่ผ่านมา ตั้งแต่ก่อตั้งชมรม เราจะพบว่าเป็นการลงทุนที่ไม่คุ้มค่า ถึงแม้ว่าจะไม่ใช้การสูญเสียเปล่า ทั้งนี้เมื่อเราวิเคราะห์ลึกลงไป เราก็พบคำพบบางประการ ที่ทำให้กิจกรรมเหล่านี้ไม่ได้ผลเต็มที่ ดังนี้

- โครงสร้าง และวัฒนธรรมองค์กร ของชมรมนักศึกษา ไม่เอื้อต่อการวางแผน และการทำงานที่มีระยะเวลายาวนาน ในขณะที่การพัฒนาสังคมต้องใช้ระยะเวลาและการทุ่มเทที่ยาวนานจึงจะสำเร็จ อย่างน้อยก็ไม่ต่ำกว่า 5 ปี ซึ่งทำให้นักศึกษาไม่สนใจที่จะคิดไปข้างหน้า โดยการมองผลระยะยาว
- ขาดองค์กรพี่เลี้ยงที่ทำงานร่วมกับชมรมนักศึกษาอย่างต่อเนื่อง ไม่มีองค์กรพี่เลี้ยงที่ร่วมวางแผนระยะกลางและระยะยาวร่วมกับชมรมนักศึกษา รวมทั้งวางโปรแกรมในการพัฒนาองค์กรนักศึกษา และพัฒนาตัวนักศึกษาเองอย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งช่วยติดตามประเมินผลเพื่อในทั้งองค์กรและทรัพยากรบุคคลมีการพัฒนาที่ยั่งยืน
- นักศึกษาไม่มีการจัดการเรื่องการส่งต่อประสบการณ์ที่ดีพอ ไม่มีระบบสารสนเทศที่เหมาะสมในการทำงาน จัดการความรู้ และประสบการณ์ เพื่อให้เกิดการพัฒนาแบบต่อยอดจากรุ่นหนึ่งไปอีกรุ่นหนึ่ง
- นโยบายของมหาวิทยาลัยเองก็ไม่ได้คิดว่านักศึกษาเป็นทรัพยากรที่จะต้องจัดการจริง ๆ จัง ๆ ในแง่ของการพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยส่งเสริมให้นักศึกษาทำกิจกรรม ก็เพื่อพัฒนาตัวนักศึกษาเอง ส่วนการพัฒนาชุมชนเป็นแค่เพียงผลพลอยได้ ซึ่งไม่ได้หวังว่าจะมีผลที่ยั่งยืน

กรอบความคิดและแนวทางในการพัฒนาชุมชนของ ISWU

แนวคิดในการพัฒนาชุมชนISWU สามารถที่จะสรุปได้ดังนี้

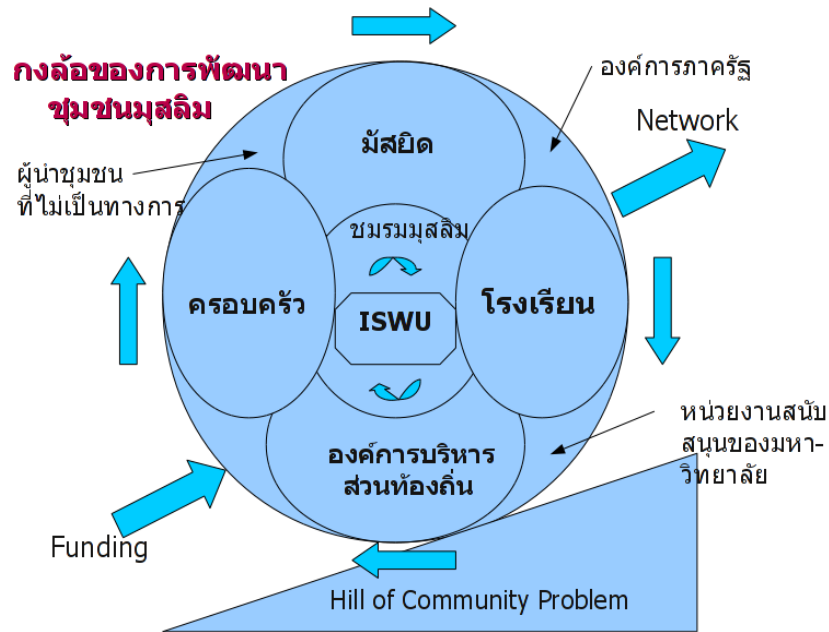
1. ชุมชนคือศูนย์กลางของการพัฒนาและการสร้างองค์เรียนรู้ (Community Centric Approach)
2. ใช้ประโยชน์จากต้นทุนทางด้านสังคม (Social Capital) ของชุมชนให้มากที่สุด และพยายามสร้างนวัตกรรมในการพัฒนาชุมชนโดยใช้ฐานคิดเดิมของชุมชน
3. การพัฒนาแบบบูรณาการ (Integrated Approach) โดยชุมชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน และทุกมิติของการทำงาน (Participatory Community Development)
4. ทำงานโดยการประสานเครือข่าย โดยพยายามที่จะสร้างเอกภาพในการทำงานร่วมกันระหว่าง ISWU หน่วยงานต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัย องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น องค์กรนักศึกษาจากสถาบันต่าง ๆ และองค์กรเอกชนที่ร่วมเป็นเครือข่าย

5. วางเป้าหมายไปที่การพัฒนาคนในทุกระดับ (Human - Resource - Development Centric) ไม่ว่าจะเป็นผู้นำชุมชน เยาวชนและปัญญาชนในชุมชน ผู้ประกอบการธุรกิจ สมาชิกขององค์กรต่างๆ ที่ทำงานเป็นเครือข่าย ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคนมากกว่าการพัฒนาโครงสร้างภายนอก

กล่าวโดยสังเขป แนวคิดการพัฒนาของ ISWU เป็นแนวคิดที่ยอมรับแรงขับเคลื่อนตามธรรมชาติของชุมชน และใช้ประโยชน์นั้นในการพัฒนาอย่างเต็มที่ และอย่างต่อเนื่อง โดยโฟกัสไปที่การเปลี่ยนแปลงวิธีคิดของผู้ที่เข้ามาเกี่ยวข้อง ขับเคลื่อนให้แนวความคิดกลายเป็นความสำเร็จในทางปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืน และเกิดประโยชน์สูงสุดกันทุกฝ่าย (Win - Win Approach)

กระบวนการขับเคลื่อนชุมชนของ ISWU

คำถามแรกที่จะต้องตอบให้ได้ก็คือ อะไรคือต้นทุนทางสังคมของชุมชนมุสลิม? จากการเรียนรู้ชุมชนในระยะที่ผ่านมาของโครงการ เราพบว่า ชุมชนมุสลิมมีต้นทุนทางด้านสังคมหลัก ๆ อยู่ 5 อย่างคือ หลักการศาสนาที่มั่นคง สถาบันครอบครัวที่เคยเข้มแข็ง องค์กรมัสยิดที่ปกครองชุมชนอย่างไม่เป็นทางการ ในอดีตจนถึงปัจจุบัน โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม (โรงเรียนปอเนาะ) และผู้นำชุมชนที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ นอกจากนี้เรายังได้พบว่า ต้นทุนเหล่านี้นับวันจะมีความเข้มแข็งน้อยลง หรือไม่ก็เปลี่ยนเป้าหมายเป็นเชิงธุรกิจมากขึ้น จนสูญเสียเป้าหมายเดิมไปอย่างน่าเสียดาย และมีแนวโน้มที่จะอ่อนแอลงเรื่อยๆ หากไม่มีการฟื้นฟูกันอย่างจริงจัง อีกประการหนึ่ง โครงสร้างเหล่านี้ยังไม่มีกระบวนการเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดเอกภาพในการทำงาน หรือให้ไปในทิศทางเดียวกัน (Alignment) ทำให้พลังในการขับเคลื่อนจึงด้อยกว่าศักยภาพที่มีอยู่โดยรวม

รูปที่ 1 กลไกของการพัฒนาชุมชนมุสลิม

รูปที่ 1 เป็นแผนภาพอย่างง่ายที่แสดงแนวคิดและกระบวนการขับเคลื่อนชุมชนมุสลิมให้เห็นเป็นรูปธรรมมากขึ้น การพัฒนาชุมชนมุสลิม เหมือนกับการผลักกงล้อให้เคลื่อนบนทางที่ลาดชัน ซึ่งเปรียบเสมือนปัญหาต่าง ๆ ที่ชุมชนจะต้องเผชิญและฝ่าฟันให้ผ่านพ้น เพื่อให้เกิดการทำงานที่สอดคล้องกัน เป็นจังหวะที่พอดี กงล้อย่อยทั้งสี่ จะต้องถูกนำมาเชื่อมเข้าด้วยกัน หน้าที่ของ ISWU และชมรมนักศึกษามุสลิม ก็คือขับเคลื่อนจากแกนกลางของชุมชน ภารกิจหลักก็คือ ประสานการทำงาน และความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้เกิดความเป็นเอกภาพในการทำงาน ดังทรัพยากรที่จำเป็นในการพัฒนาในแต่ละขั้นตอน จากภายในและภายนอกชุมชน ทำหน้าที่เป็นผู้จัดการชั่วคราวให้ชุมชน จนกระทั่งบุคลากรในชุมชน ได้รับการพัฒนาพอที่จะรับภารกิจต่อไปได้ เมื่อกงล้อเคลื่อนไปข้างหน้า แกนกลางก็ค่อยเปลี่ยนจากการรับภาระหนึ่งไปสู่อีกภาระหนึ่ง จนกระทั่งชุมชนมีความเข้มแข็งและสามารถทำภารกิจในการขับเคลื่อน แทนที่ได้ทั้งหมด สิ่งที่น่าสนใจที่สุดอย่างหนึ่งในกลไกการพัฒนาชุมชนมุสลิมนี้ ก็คือการทำงานร่วมกับองค์กรนักศึกษาอย่างต่อเนื่อง

แปลงหลักคิดที่มีรากฐานจากศาสนาอิสลามให้เป็นโมเดลและแนวปฏิบัติในการพัฒนาชุมชน

หลักคิดที่นำไปสู่การเปลี่ยนที่ยั่งยืน จะต้องมียุทธศาสตร์ดังนี้

1. จะต้องตั้งอยู่บนรากฐานที่มั่นคง ผ่านการพิสูจน์มาเป็นเวลาช้านาน มีความมั่นคง ไม่เปลี่ยนไปตามเวลา
2. จะต้องมีความยืดหยุ่น (flexibility) อย่างเพียงพอ รองรับความต้องการตามยุคสมัย สามารถขยายให้มีความซับซ้อนมากขึ้น (extensibility) ตามความซับซ้อนของปัญหา และมีคำตอบที่สามารถปฏิบัติได้ (practical solutions)

3. เป็นรากฐานหลักของชุมชนอยู่แล้ว ถึงแม้ว่ามันจะถูกกลืนเลย ไม่ได้นำมาปฏิบัติอย่างจริงจัง แต่มันได้ฝังรากลึกอยู่ในจิตสำนึกของสมาชิกส่วนใหญ่ของชุมชน ถ้ามีการกระตุ้นให้เจริญงอกงาม และได้รับการดูแลที่เหมาะสม จะกลายเป็นต้นทุนทางสังคมที่มีค่าของชุมชนนั้น
4. จะต้องสามารถอธิบายด้วยเหตุผล หรือใช้ความศรัทธา ที่ชุมชนสามารถเข้าใจตรงกันได้ และจะต้องไม่ใช่หลักคิดที่นำไปสู่ความขัดแย้ง แต่จะต้องนำไปสู่ความปรองดอง ที่ตั้งอยู่บนหลักความยุติธรรม และการยอมรับความแตกต่างทั้งภายในและภายนอกชุมชนนั้น ๆ

ในชุมชนที่มีมุสลิมเป็นสมาชิกส่วนใหญ่ รากฐานหลักของชุมชนคือศาสนาอิสลาม อิสลามเป็นสิ่งที่ฝังรากลึก ทั้งในระดับชุมชน และในระดับชุมชน จากอดีตนับพันปีจนถึงปัจจุบัน ประชาคมมุสลิมทั่วโลกต้องเผชิญกับสิ่งท้าทายแทบทุกรูปแบบ ตามยุคสมัย และสถานการณ์ของชุมชนมุสลิมในช่วงนั้น ๆ และยังสามารถรักษาอัตลักษณ์ของตนเองไว้ได้เป็นอย่างดี ก็เพราะว่าอิสลามได้ฝังรากลึกจนเป็นวิถีชีวิตของเขา ซึ่งไม่สามารถแยกออกจากกันได้ หลักฐานที่สำคัญอันนี้เป็นตัวยืนยันอย่างดีว่า ชุมชนมุสลิมเมื่อต้องเผชิญกับแนวคิดของยุคสมัย จะพยายามปรับตัวเองโดยการประนีประนอมกับกระแสในยุคนั้น ๆ ในระดับหนึ่ง หากไม่สามารถยอมรับความคิดร่วมสมัยนั้นได้ ก็จะเกิดการปะทะกันทางความคิด ระหว่างความคิดแบบอิสลามและความคิดที่มุสลิมในที่นั้น ๆ ไม่สามารถยอมรับได้ การปะทะกันทางความคิดนี้ หากยังดำเนินต่อไปอย่างต่อเนื่อง และยาวนานเพียงพอ มุสลิมจะเริ่มสร้างเกราะคุ้มกันตัวเองในทางความคิด เพื่อลดแรงปะทะ และการปะทะกันโดยตรงก็ค่อย ๆ กลายเป็นความพยายามหาข้อยุติ และข้อยุติที่ง่ายที่สุดก็คือต่างคนต่างอยู่

ในทางตรงข้าม หากเราพัฒนาหลักคิดมาจากรากฐานเดิมของชุมชน ซึ่งก็คือศาสนาอิสลาม แรงต้านการเปลี่ยนแปลงจะน้อยลง และหากกระบวนการนำหลักคิดนี้มาพัฒนาให้เป็นจริงในทางปฏิบัติได้ดำเนินไปอย่างเหมาะสม ความพยายามนั้น ๆ ก็มีโอกาที่จะประสบผลสำเร็จมากขึ้น นั่นก็คือ เราควรที่จะใช้ต้นทุนทางสังคมที่มีอยู่เดิมให้เกิดประโยชน์ให้มากที่สุด การละเลยต้นทุนทางสังคมที่ชุมชนมีอยู่เดิมนั้น ไม่เพียงแต่จะเป็นการเสียโอกาส แต่อาจจะทำให้การพัฒนาชะงักงัน เนื่องจากแรงต้านที่ซ่อนเร้นอยู่ ทำให้ไม่สามารถเกิดการพัฒนายั่งยืน เพราะการพัฒนายั่งยืนนั้นจะต้องเคลื่อนไปในทิศทางเดียวกับรากฐานเดิมของสังคม หรือไม่ก็ต้องถอดถอนรากฐานเดิมของชุมชนให้เหลือน้อยที่สุด ก่อนที่จะปลูกฝังความคิดหรือค่านิยมใหม่ ที่ไปในทิศทางเดียวกับการพัฒนาที่ต้องการ นอกจากว่ารากฐานเดิมของสังคมนั้นเป็นรากฐานที่สวนทางกับความเจริญ และไม่สามารถยอมรับได้อีกต่อไป มิฉะนั้นแล้ว การพัฒนาชุมชนโดยใช้แนวคิดที่แปลกปลอม (ไม่สามารถเข้ากับรากฐานเดิมได้) จะกลายเป็นการลงทุนที่ไม่คุ้มค่า และไม่ยั่งยืน

จากแนวคิดพื้นฐานนี้ ทีมงานของ ISWU จึงได้พยายามค้นหาหลักคิดในการพัฒนาชุมชนมุสลิม (หรือพัฒนาประชาชาติมุสลิมโดยรวม) ที่มีรากฐานจากศาสนาอิสลาม และผ่านบรรทัดฐานทั้ง 4 ข้อ

ตามที่เกริ่นไว้ข้างต้นแล้ว แล้วก็ได้พบว่า “ทฤษฎีวงกลม (Islamic circle theory)” ที่สรุปเรียบเรียง และนำเสนอโดย อาจารย์อับดุลมะญิด อุปมา ค (อัล - อัก) นายกสมาคมยุวมุสลิมแห่งประเทศไทยในปัจจุบัน เป็นแนวคิดที่น่าสนใจ และผ่านบรรทัดฐานทั้ง 4 ข้อ จึงได้นำมาพัฒนาต่อ เพื่อให้สอดคล้องกับบริบท การพัฒนาชุมชน ที่มีมุสลิมเป็นสมาชิกส่วนใหญ่ ดังจะได้อธิบายต่อไป

ทฤษฎีวงกลม (Islamic circle theory)

แนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีวงกลม

ทฤษฎีวงกลมมีรากฐานมาจาก คำสอนในอัลกุร-อานต่อไปนี้

ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ وَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقُ
بِالْخَيْرَاتِ بإِذْنِ اللَّهِ ذَلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ

และเราได้ให้คัมภีร์สืบทอดมาแก่บรรดาผู้ที่เราเลือกแล้วจากปวงบ่าวของเรา บางคนในหมู่พวกเขาเป็นผู้ธรรมแก่ตัวเอง และบางคนในหมู่พวกเขาเป็นผู้อยู่ระดับกลาง และบางคนในหมู่พวกเขาเป็นผู้ที่ล่วงหน้าด้วยความดีทั้งหลายด้วยอนุมัติของอัลลอฮ์ นั่นคือความโปรดปรานอันใหญ่หลวง

(อัล - กุร อาน 35: 32)

อับดุลมะญิด อุปมา (7) ได้ให้คำอธิบายอายะฮ์นี้ไว้ดังนี้

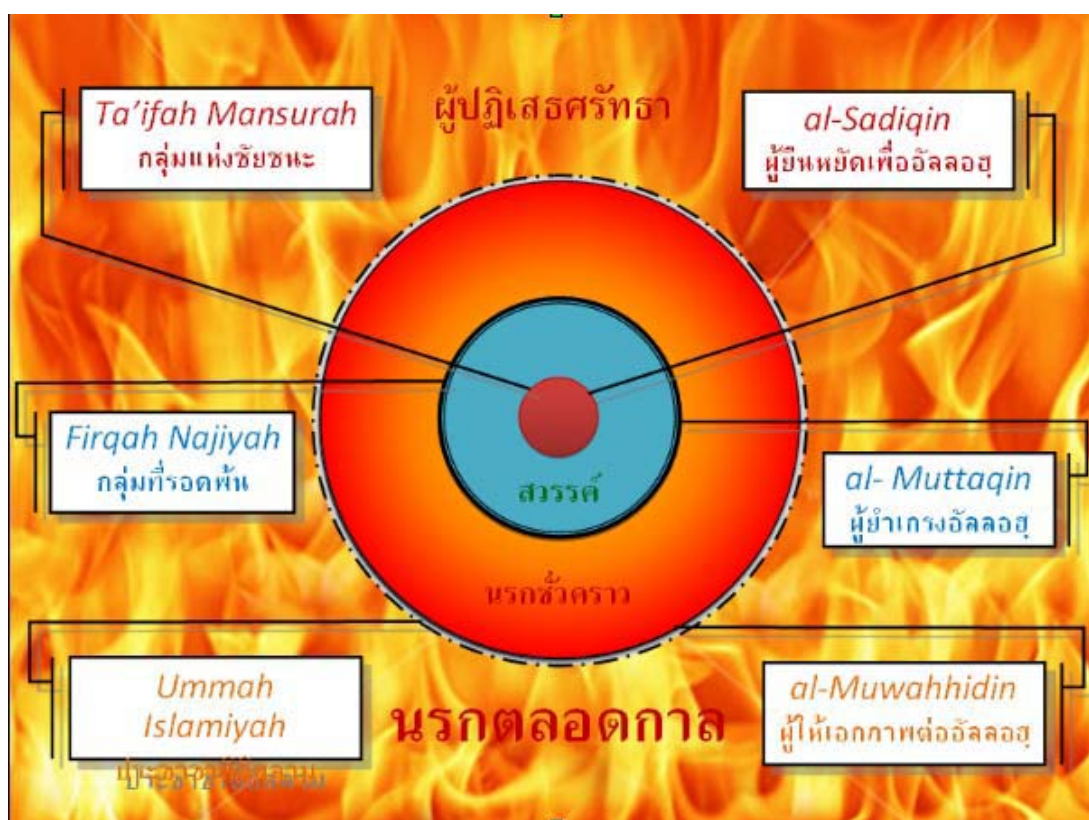
คำว่า “ผู้ที่ธรรมแก่ตัวเอง” เป็นระดับผู้ศรัทธาที่ต่ำกว่ามาตรฐาน ได้แก่บรรดาผู้ที่ละเมิดขอบเขตของอัลลอฮ์ด้วยการกระทำความผิดฝ่าฝืนต่าง ๆ และรวมไปถึงผู้ที่กระทำผิดกรรมต่าง ๆ

คำว่า “ผู้ที่อยู่ระดับกลาง” เป็นระดับผู้ศรัทธาที่ได้มาตรฐาน คือ ผู้ที่ยึดมั่นกับวิถีทางที่อยู่คนละด้านกับพฤติกรรมและบาปต่าง ๆ แต่ยังไม่มีความดีอื่น ๆ ที่เพิ่มมากขึ้นไปกว่ามากนัก เช่นการทำงานเพื่ออิสลาม หรือการการฟื้นฟูอิสลาม เป็นต้น

คำว่า “ผู้ที่ล่วงหน้าด้วยความดีทั้งหลาย” เป็นระดับผู้ศรัทธาชั้นแนวหน้า คือ ผู้ที่ถ่วงอยู่กับความดี การทำงานเสียสละเพื่ออิสลามการเข้าร่วมฟื้นฟูอิสลามและการมุ่งแสวงหาความโปรดปรานจากอัลลอฮ์ ในสาขาต่าง ๆ อย่างมากมาย

อย่างไรก็ตามพวกเขาทั้งหมดถูกจัดว่าเป็นมุสลิม ดังที่ท่านอิบนุ อับบาส กล่าวว่า “พวกเขา (ทั้งสามจำพวก) คือ อุมมะฮ์(ประชาชาติ)ของมุฮัมมัด ...” (อ้างจาก อัล คูร อัล มันนุร ของ อิหม่ามสุญญีย์)

เพื่อให้เข้าใจทฤษฎีวงกลมให้ชัดเจนยิ่งขึ้น อับดุลมะญิด อุปมา ได้นำเสนอแผนภาพดังแสดง
ในรูปที่ 2

ทฤษฎีวงกลมได้จำแนกมนุษย์ออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่ ตามแผนภาพวงกลมในรูปที่ 2

มนุษย์ที่อยู่นอกวงกลมนอกสุด ที่เรียกว่า วงกลมแห่งเตาฮีด หรือวงกลมแห่งเอกภาพ หรือวงกลมแห่งอิสลาม เป็นผู้ปฏิเสธความเป็นเอกภาพของพระเจ้า หรือปฏิเสธหลักการอิสลาม เป็นประชาชาติที่จะต้องตกนรกตลอดกาล ตามหลักศาสนาอิสลาม

มนุษย์ที่อยู่ในกลุ่มที่ 2 เป็นมนุษย์ที่ยอมรับเอกภาพของพระเจ้าหรือผู้ที่ยอมรับศาสนาอิสลามด้วยหัวใจ แต่เป็นผู้ที่ได้ทำบาปไว้ในขณะที่มีชีวิตอยู่ บาปของเขาไม่สามารถปลดปล่อยได้หมดในช่วงที่เขามีชีวิตอยู่ และในที่สุดเขาก็ถูกพระเจ้าพิพากษาให้จะต้องเข้าสู่ นรกชั่วคราว ซึ่งขึ้นอยู่กับระดับบาปที่เขาทำอยู่ และในที่สุดเขาก็จะได้เข้าสวรรค์อย่างถาวร เมื่อเขาได้ครบกำหนดในนรกแล้ว คนกลุ่มนี้ถูกจัดว่า “กลุ่มที่ผลงานของเขาต่ำกว่ามาตรฐาน”

มนุษย์ที่อยู่ในกลุ่มที่ 3 (วงแหวนสีฟ้า) เป็นผู้ที่ได้ชื่อว่า *ฟิรเกาะฮ นาญียะฮฺ* (กลุ่มชนที่รอดพ้น) เป็นกลุ่มชนที่มีความยำเกรงต่อพระเจ้าอย่างจริงจัง ไม่ปฏิบัติในสิ่งที่พระเจ้าห้าม และเคร่งครัดในการกระทำในสิ่งที่พระเจ้าสั่งใช้ และเมื่อเขาถูกพิพากษาในวันปรโลก เขามีความดีเพียงพอที่จะเข้าสวรรค์ทันทีโดยไม่ต้องเข้าสู่ นรกชั่วคราว จึงถือว่าเป็นผู้รอดพ้น

มนุษย์ที่อยู่ในกลุ่มที่ 4 (วงกลมในสุด) มีชื่อว่า *ฏอฮิฟะฮฺ มັນศูเราะฮฺ*” (กลุ่มแห่งชัยชนะ) เป็นกลุ่มชนที่นอกจากจะเป็นผู้ที่มีความยำเกรงต่อพระเจ้าอย่างจริงจังแล้ว ยังเป็นผู้ยืนหยัดต่อสู้เพื่อปกป้องความถูกต้อง เป็นผู้ที่ต้องแบกภาระหนักที่สุดเพื่อปกป้องศาสนา พวกเขาได้เข้าสวรรค์โดยที่ไม่ต้องถูกสอบสวนแต่ประการใด

สิ่งที่สะท้อนจากทฤษฎีวงกลมในแง่ของการพัฒนาชุมชน

มองอย่างผิวเผิน ทฤษฎีวงกลมเป็นทฤษฎีที่สร้างความแตกแยก เพราะการแบ่งคนออกเป็นหลายระดับ และที่สำคัญที่สุดก็คือการผลักชาวศาสนิกอื่นให้อยู่นอกวงกลม เป็นการแบ่งพรรคแบ่งพวกสวนทางกับการสร้างสันติภาพ อันนี้เป็นความเข้าใจผิด ซึ่งต้องการการขยายความที่จะกล่าวต่อไป

ทฤษฎีวงกลมจะสามารถเข้าใจได้มากขึ้นถ้าเราทราบว่า ที่แท้แล้ววงกลมดังกล่าวก็คือดวงดาวที่ลอยอยู่ในอวกาศ ถ้าเราจะเรียกทฤษฎีวงกลมเสียใหม่ว่า **“ทฤษฎีดวงดาว (Islamic star theory)”** ก็น่าจะชัดเจนกว่าเสียด้วยซ้ำ นั่นคือ ตามกฎทางฟิสิกส์ดวงดาวคงรูปอยู่ได้ ก็เพราะว่ามีการดึงดูดจากจุดศูนย์กลางของมวล ทำให้มวลที่อยู่รอบนอกถูกตรึงยึดไว้กับศูนย์กลาง ถึงแม้ว่ามวลที่อยู่รอบนอกก็ดึงดูดมวลที่อยู่โดยรอบตัวมันเช่นกัน แต่มวลที่อยู่ใจกลางของดวงดาวเป็นมวลที่อัดแน่นที่สุด มีแรงดึงดูดมหาศาล สามารถดึงดูดมวลที่อยู่รอบนอก รวมทั้งมวลที่อยู่ในบรรยากาศที่ล้อมรอบดวงดาวให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของดวงดาว นั่นคือ มวลทั้งหมดของดวงดาวรวมทั้งชั้นบรรยากาศที่ล้อมรอบมันได้ดึงดูดซึ่งกันและกัน จนทำให้ดวงดาวเป็นเทหวัตถุในอวกาศที่มีเสถียรภาพ และมีความเป็นเอกภาพ โดยที่แกนกลางของดวงดาวมีแรงดึงดูดที่ทรงพลังมากที่สุด ด้วยมุมมองเช่นนั้น เราจะได้ข้อสรุปที่น่าสนใจหลายประการ เช่น

- **ทฤษฎีวงกลมเป็นทฤษฎีแห่งเอกภาพ และสันติภาพ** เพราะความจริงการแบ่งมนุษย์ออกเป็นกลุ่ม ๆ นั้นไม่ได้แบ่งแยกความเป็นพี่น้องกันของมนุษย์ เพราะมนุษย์ทุกคนเป็นลูกหลานของอาดัม การแบ่งกลุ่มนั้นเพียงเพื่อสะดวกในการเข้าใจแนวคิดโดยรวมความจริงแล้วก็ไม่มีใครรู้อย่างชัดเจนว่าตนเองอยู่ในวงกลมวงไหน แต่เป็นหน้าที่ของทุก ๆ คนที่จะต้องมุ่งเข้าสู่ความสมบูรณ์ (เข้าสู่ศูนย์กลาง) ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้
- **ทฤษฎีวงกลมเป็นทฤษฎีแห่งความเสียสละ อดทน อดกลั้น** ไม่มีใครได้รับสวรรค์อย่างง่ายดาย ผู้ที่จะได้รับสวรรค์โดยไม่ต้องถูกสอบสวน จะต้องเป็นผู้เสียสละมากมาย อดทน อดกลั้น ต่อความกดดันในชีวิตมหาสาล ทฤษฎีนี้เน้นความเสียสละ และพยายามห่างไกลจากความเห็นแก่ตัว ไม่ว่าจะกับใคร ไม่ว่าผู้ที่เข้ามาเกี่ยวข้องจะมีความดีมากน้อยแค่ไหน
- **ทฤษฎีวงกลมเป็นทฤษฎีที่ส่งเสริมการยืนหยัดในความถูกต้อง** การยืนหยัดในความถูกต้อง ยุติธรรม เป็นการสร้างสรรค์สังคมที่สูงส่งที่สุด ที่มนุษย์ส่วนมากจะหลงลืม ทฤษฎีวงกลม

ชี้ให้มนุษย์แข่งขันกันมุ่งเข้าสู่ศูนย์กลางโดยการยื่นหัตถ์ปกป้องความถูกต้อง ถึงแม้ว่ามันจะสวนทางกับอารมณ์ของตัวเองก็ตาม

- ทฤษฎีวงกลมเป็นทฤษฎีแห่งความรัก ความเอื้ออาทร หันหน้าเข้าหากัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ถึงแม้ว่าโดยธรรมชาติแล้ว เราปฏิเสธไม่ได้ว่ามนุษย์มีความหลากหลายในแง่มุมต่าง ๆ เราต่างต้องมีความรัก ความเอื้ออาทรต่อกัน ถึงแม้ว่าเราจะไม่สามารถยอมรับการกระทำความชั่ว ความรัก ความเอื้ออาทรของเราต่อคนชั่ว ก็คือ ความพยายามที่จะดึงเขาออกจากวังวนของความชั่วเหล่านั้น ความเอื้ออาทรต่อคนชั่วไม่ใช่ช่วยปกป้องเขา เมื่อเขาทำความชั่ว แต่การลงโทษในความชั่วที่เขาทำ ต่างหากที่เป็นการช่วยเหลือเขา อย่างน้อยที่สุดมันเป็นการช่วยให้เขาได้รับการลงโทษนรกที่เขาบังลง
- ทฤษฎีวงกลมเป็นทฤษฎีแห่งความบริสุทธิ์ใจ และการมอบหมายความไว้วางใจให้แก่พระเจ้าอย่างสมบูรณ์ มนุษย์แต่ละคนเป็นเสมือนอนุหนึ่งของดวงดาว ซึ่งล่องลอยไปตามการกำหนด และความเมตตาของพระเจ้า โดยตัวของมนุษย์เองนั้น เป็นผู้ไร้ความสามารถโดยสิ้นเชิง แต่ด้วยความเมตตาของพระเจ้า เราจึงดำรงชีวิตอยู่ได้ และในที่สุดเราก็ต้องคืนสู่ความเมตตาของพระเจ้า (ตาย) หลังจากนั้นเราจะต้องถูกพิพากษา เพื่อได้รับโทษหรือรางวัลทุกอย่างอยู่ในอุ้งมือของพระเจ้า พระองค์เท่านั้นคือผู้ตัดสินที่แท้จริง ดังนั้นสิ่งที่สะท้อนจากทฤษฎีวงกลมอย่างหนึ่งก็คือ เราจะต้องดำเนินชีวิตของเรา โดยไม่คาดหวังการตอบแทนจากมนุษย์ (มีความบริสุทธิ์ใจ) และเราต้องมอบทุกสิ่งทุกอย่างไว้กับอำนาจสูงสุด นี่คือนหนทางแห่งชัยชนะที่แท้จริง
- ทฤษฎีวงกลมเป็นทฤษฎีแห่งภาวะผู้นำ (True leadership) ที่แท้จริง ผลจากการหลุดพ้นจากความต้องการผลตอบแทน การยอมรับจากมนุษย์ และการดำเนินตามคำบัญชาของพระเจ้านั้น คือภาวะผู้นำที่แท้จริง มันทำให้มนุษย์หลุดพ้นจากพันธนาการ ที่สร้างขึ้นโดยมนุษย์ด้วยกัน และมุ่งเข้าสู่อิสรภาพทางจิตวิญญาณที่สูงสุด ด้วยการยอมรับอำนาจของพระเจ้า ทฤษฎีวงกลมเป็นทฤษฎีที่เอามนุษย์เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาสังคม นั่นก็คือการพัฒนาสังคมจะสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับความสำเร็จในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ความแข็งแกร่ง และความเจริญก้าวหน้าของชุมชนจะต้องวัดกันด้วยคุณภาพของคนในชุมชนนั้น ว่าสามารถร่วมกันยื่นหัตถ์ในการส่งเสริมการทำความดี และยับยั้งการทำความชั่วมากน้อยเพียง และการสร้างสรรค์วิชาการ เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี ก็เป็นส่วนหนึ่งความสัมฤทธิ์ผลของการทำหน้าที่เป็นผู้นำบนหน้าแผ่นดิน (คอลลีฟะตุลลอฮ์ฟีลฮ์) ถ้ามีเจตนา เพื่อสนองความโปรดปรานของพระเจ้า
- ทฤษฎีวงกลมเป็นทฤษฎีแห่งระบบ ไม่ใช่ทฤษฎีแห่งการปล่อยวาง ดังเช่นดวงดาวทั้งหลาย (เช่น โลกที่เราอาศัยอยู่) โลกดำรงอยู่เพราะได้ถูกจัดวางอย่างมีระบบ ที่มีความซับซ้อน

เกินกว่าที่มนุษย์ทุกยุคทุกสมัยจะสามารถเข้าใจได้หมด ในฐานะของผู้ที่เป็นผู้นำ เราจะต้องจัดกระบวนการทีมงาน ผู้ที่เราต้องช่วยเหลือ พัฒนาให้เข้มแข็ง เราจะต้องทำอย่างมีระบบ และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

- ทฤษฎีวงกลมเป็นทฤษฎีที่เน้นให้ทุกคนยอมรับความเป็นจริง และเดินบนเส้นทางแห่งความเป็นจริง ทฤษฎีวงกลม ซึ่งมีที่มาจากอัล-กุรอาน และสุนนะฮ์ของท่านศาสดา ได้ยืนยันความเป็นจริงเสมอว่า ผู้ที่รอดพ้น และผู้ได้รับชัยชนะนั้น เป็นเพียงคนส่วนน้อยเท่านั้น และอาจจะน้อยมาก ๆ เสียด้วย ดังนั้นหากเราจะเป็นผู้พัฒนาสังคมตามแนวทางนี้ เราต้องรู้ว่าเราจะต้องทำงานร่วมกับคนจำนวนมาก ที่ส่วนใหญ่แล้ว มีข้อบกพร่องมากมาย ที่เราจะต้องยอมรับ เราจะต้องอดทนต่อความบกพร่องของพวกเขา และในบางครั้งก็จำเป็นจะต้องมองข้ามไปบ้าง ถ้าเราต้องการยกระดับเขาเหล่านั้น นอกจากนี้แล้ว การวางยุทธศาสตร์ และแผนการพัฒนามนุษย์ จะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความเป็นจริง ที่กล่าวว่า มนุษย์ส่วนมากไม่ผ่านมาตรฐาน และไม่ผ่านมาตรฐานตลอดไป เพียงเราอาจจะช่วยให้เขาเข้าใกล้มาตรฐานมากขึ้นเท่านั้น
- ทฤษฎีวงกลมยืนยันว่าการอยู่กันอย่างสันติ ไม่ใช่การผสมปนเป มนุษย์มีแนวโน้มที่จะใกล้ชิดกับผู้ที่มีความดีงามในระดับที่ใกล้เคียงกัน ถึงแม้เขาไม่ละเลยที่จะดึงคนชั่วให้กลับตัวกลับใจ (ดึงเข้าสู่ศูนย์กลาง) แต่เขาก็ต้องไม่เอาตนเองไปชุลออยู่กับสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดี
- ทฤษฎีวงกลมได้ชี้แนะว่า ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ถึงแม้ว่าเราจะต้องไม่ละเลยการพัฒนาคนทุกระดับก็ตาม การพัฒนาที่ให้ผลคุ้มค่าที่สุด ก็คือควรเริ่มต้นจากพัฒนาคนที่มีความสามารถในการเป็นผู้นำก่อน เพราะคนเหล่านี้แม้มีจำนวนน้อย ก็สามารถดึงดูดคนอีกจำนวนมากให้เข้าสู่ศูนย์กลางมากขึ้น เป็นการลงทุนที่คุ้มค่ากว่าการพัฒนาคนแบบรวม ๆ

ที่กล่าวมานี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของสิ่งสะท้อนจากทฤษฎีวงกลม ซึ่งได้อธิบายเพื่อนำไปสู่ข้อสรุปสั้น ๆ ว่า ตรงข้ามกับการมองอย่างผิวเผิน ทฤษฎีวงกลมเป็นทฤษฎีทางสังคมที่มองโลกเชิงบวก ครอบคลุมมิติต่าง ๆ ของมนุษย์อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะทางด้านสังคม เป็นทฤษฎีที่ควรได้รับความสนใจอย่างจริงจัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการพัฒนาสังคมที่มีมุสลิมเป็นกลุ่มเป็นก้อน เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติไม่ว่าจะเป็นประชากรส่วนน้อยและส่วนใหญก็ตาม

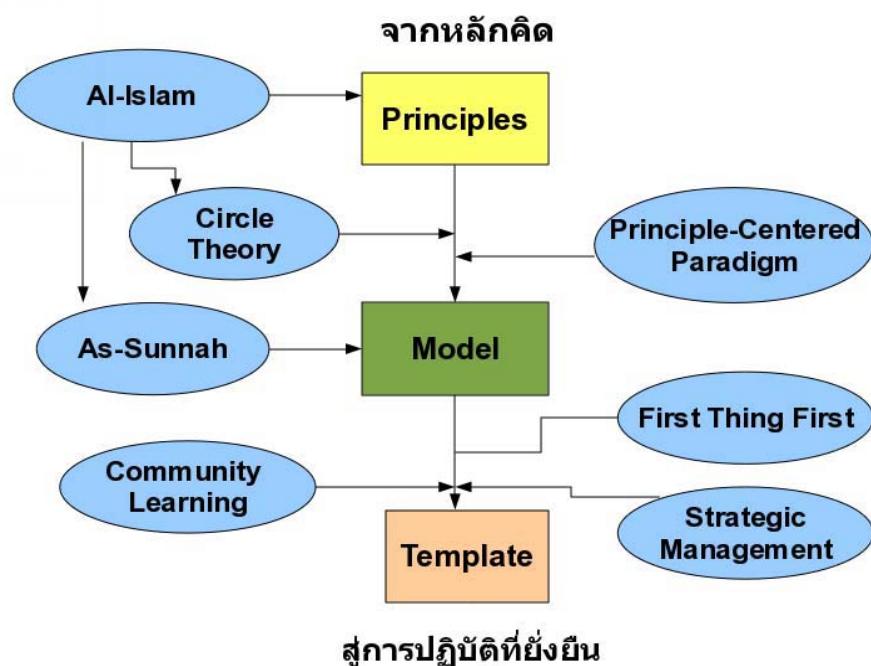
การแปลงทฤษฎีวงกลมให้เป็นจริงในทางปฏิบัติ

อิสลามเป็นศาสนาที่สมบูรณ์และสวยงาม แต่ในยุคที่โลกมุสลิมตกต่ำ ดังเช่นในปัจจุบัน เราจะพบว่าความสมบูรณ์และความสวยงามเหล่านี้ ไม่สามารถแสดงผลอย่างเป็นรูปธรรมเท่าไรนัก เมื่อทีม ISWU ได้วิเคราะห์สาเหตุของช่องว่างอันนี้ ก็ได้ข้อสรุปในเบื้องต้นว่า การศึกษาในสังคมมุสลิม

มีความล้าหลัง ถูกขีดกรอบทางความคิดมากเกินไป จนขาดการสร้างสรรค์ ไม่สามารถสร้างกระบวนการคิด และแนวปฏิบัติที่สามารถเปลี่ยนจากทฤษฎีให้เป็นภาคปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อที่ลดช่องว่างนี้ เราก็จำเป็นต้องคัดเลือกเครื่องมือที่พัฒนาจากโลกตะวันตก ซึ่งมีความใกล้เคียงกับแนวคิดของอิสลาม แล้วค่อย ๆ นำกระบวนการอิสลามานูวัต (Islamization) กลับกรอง คัดแปลง และพัฒนาต่อให้เข้ากับบริบทของมุสลิม ในเบื้องต้นเราได้พบว่าแนวคิดในการพัฒนาคนและการบริหารจัดการของ Stephen R. Covey หรือที่เรียกว่า “Principle - centered paradigm” ซึ่งเป็นแนวคิดที่เป็นที่ยอมรับกันแพร่หลายทั่วโลก เป็นแนวคิดที่มีความสอดคล้องกับหลักการอิสลามมากที่สุด เราจึงได้นำมาเป็นส่วนหนึ่งในกรอบความคิดของ ISWU ในการพัฒนาชุมชนมุสลิม ดังแสดงในรูปที่ 4

จากการวิเคราะห์ผลสะท้อนของทฤษฎีวงกลมเราจะเห็นว่า การพัฒนาประชาชาติ สังคม หรือชุมชนจะต้องโฟกัสที่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จะต้องให้ความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงจากภายใน ก่อนปัจจัยภายนอก ถึงแม้ว่า การพัฒนาชุมชนทางด้านเศรษฐกิจ ทางด้านเทคโนโลยีเพื่อความสามารถในการประกอบอาชีพ และเทคโนโลยีในการสื่อสาร จะมีความสำคัญต่อการแข่งขันในโลกกว้างมากแค่ไหน ก็ยังมีความสำคัญน้อยการคุณภาพของคน และคุณภาพในการบริหารจัดการสังคมของชุมชนนั้น ๆ นี่ก็เป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ ISWU ได้เลือก Principle - centered paradigm เป็นส่วนหนึ่งของกรอบความคิดในการพัฒนาชุมชนของเรา

การเปลี่ยนหลักการทางทฤษฎีให้เป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้จริงนั้น จำเป็นที่จะต้องมีการกระบวนการวิเคราะห์และสังเคราะห์ ที่สามารถเข้าใจได้ง่าย และสมเหตุสมผล อีกทั้งควรที่จะนำเอาหลักการที่พิสูจน์ตัวมันเองถึงความยั่งยืนถาวร (Principle) มาบูรณาการในรูปที่ 3

รูปที่ 3 ภาพรวมของกรอบความคิดในการเปลี่ยนหลักการให้เป็นการปฏิบัติที่ยั่งยืน

Covey (8, 9, 10 และ 11) ได้เสนอ Principle-centered paradigm ซึ่งมาจากรากฐานความเชื่อและบทเรียนจากความสำเร็จและความล้มเหลวของชีวิตส่วนตัว ครอบครัว อาชีพการงาน และขององค์กรธุรกิจ จำนวนมาก ซึ่งสรุปออกมาอย่างรวบรัดว่า ในวงจรชีวิตของคน ครอบครัว องค์กรธุรกิจ และสังคมนั้นมีกฎธรรมชาติที่กำกับอยู่ เหมือน กับกฎทางฟิสิกส์ที่ควบคุมกฎระเบียบทางกายภาพของโลกนี้ กฎเหล่านี้เป็นความจริงที่ไม่เปลี่ยนแปลง (True North) และไม่สามารถฝ่าฝืนได้ นอกจากเป็นช่วงระยะเวลาสั้น ๆ เท่านั้น เมื่อสเกลของเวลายาวนานอย่างเพียงพอแล้ว เราจะพบว่ากฎเหล่านี้ซึ่งเรียกว่า “หลักพื้นฐาน (Principles)” จะทำหน้าที่ควบคุมอย่างเข้มงวด ดังนั้นความสำเร็จและความล้มเหลวที่แท้ของมนุษย์นั้นขึ้นอยู่กับความสามารถของเรา ที่จะดำเนินชีวิตให้สอดคล้อง (align) ไปกับหลักพื้นฐานเหล่านี้

วิธีคิด (paradigm) ของ Covey เป็นวิธีคิดที่เป็นสากล สอดคล้องกับทุกศาสนา ที่ถือว่ามีความจริงหรือสัจธรรมที่ไม่เปลี่ยนแปลงตลอดกาล ถึงแม้ว่าความเข้าใจในเนื้อหาของความจริงนั้นมีรายละเอียดที่ต่างกันก็ตาม ถึงแม้ว่า Covey เป็นชาวคริสเตียนก็ตาม เขาก็ได้ตระหนักในเรื่องนี้ และได้พัฒนาวิธีคิดที่เป็นไม่ขึ้นอยู่กับศาสนาและความเชื่อ ทำให้หลักคิดของเขาสามารถใช้ได้กับทุกศาสนิก ซึ่งแต่ละศาสนิกสามารถที่จะเลือก “หลักพื้นฐาน” ซึ่งก็คือสัจธรรมในศาสนาของตนเองได้ Principle - centered paradigm จึงสามารถประยุกต์ใช้กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ครอบครัว องค์กรธุรกิจ ชุมชน และสังคมมุสลิมโดยรวมได้ทันที โดยการแทนที่ “หลักพื้นฐาน” ด้วยหลักการอิสลาม ซึ่งในที่นี้ก็จะใช้ทฤษฎีวงกลมเป็นตัวแทนของหลักพื้นฐานตามแนวทางของศาสนาอิสลาม ซึ่งก็หมายความว่า กรอบความคิดสำหรับการพัฒนาชุมชนที่พัฒนาขึ้น รวมทั้งการพัฒนาเป็นโมเดล และแนวปฏิบัติ จะต้องถูกตรวจสอบความสอดคล้องกับทฤษฎีวงกลมตลอดเวลา

Covey ได้นำเสนอแนวคิดในการพัฒนาคนที่เรียกว่า “Maturity continuum” ซึ่งเสนอว่าทรัพยากรมนุษย์นั้นมีการพัฒนาเป็น 3 ขั้น หลัก ๆ คือ จากสถานภาพของการพึ่งพผู้อื่น (Dependence) หลังจากนั้นก็พัฒนาไปสู่สถานภาพของผู้ที่ไม่ขึ้นอยู่กับผู้อื่น (Independence) และในที่สุดก็พัฒนาต่อไปสู่สถานภาพของความร่วมมือกัน (Interdependence) เพื่อให้การพัฒนาเป็นไปอย่างราบรื่นตามธรรมชาติ Covey ได้นำเสนอกระบวนการพัฒนามนุษย์ที่เรียกว่า “อุปนิสัย 7 อย่าง สำหรับผู้มีประสิทธิภาพยิ่ง” ซึ่งต่อมาก็ได้เพิ่มขึ้นอีกเป็น 8 อุปนิสัย และอุปนิสัยที่ 8 คือ *ค้นหาตัวเองและกระตุ้นให้ผู้อื่นค้นหาตัวเอง* (8) แนวคิดของ Covey มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ถูกนำไปใช้ทั่วโลก ทั้งในระดับส่วนบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรธุรกิจ หรือแม้แต่การพัฒนาประเทศ ทั้งนี้ก็เพราะว่า ในทุก ๆ ระบบคนคือทรัพยากรที่มีค่าสูงสุด

เมื่อนำเอาทฤษฎีวงกลม Principle - centered paradigm และ การบริหารเชิงกลยุทธ์เข้าบูรณาการเข้าด้วยกัน พร้อมทั้งการประยุกต์ใช้หลักการ “First things first” ของ Dr. Covey เพื่อจัดลำดับความสำคัญของงานที่จะต้องดำเนินการ จะได้เป็นแผนยุทธศาสตร์พร้อมแผนปฏิบัติการขั้นต้นที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมในมิติต่าง ๆ ที่สำคัญอย่างครบถ้วน อย่างไรก็ตามรายละเอียดของการพัฒนาแผนกลยุทธ์เหล่านี้จะไม่ขอขยายความในบทความนี้ เนื่องจากมีรายละเอียดมาก แต่จะนำเสนอในบทความอื่นต่อไป

การนำกรอบความคิดมาใช้ในการพัฒนาชุมชนชายทะเลหัวไทร

ชุมชนมุสลิมหัวไทร ตั้งอยู่ในบริเวณชายทะเลในอำเภอหัวไทร ซึ่งเป็นชายทะเลที่มีความยาวต่อกันมากกว่า 15 กิโลเมตร มีประชากรมุสลิมมากกว่า 4,000 คน เป็นชุมชนที่มีพลวัตสูง สามารถปรับตัวกับปัจจัยกดดันภายนอกได้ค่อนข้างรวดเร็ว และสามารถรักษาอัตลักษณ์ของความเป็นมุสลิมได้อย่างคงเส้นคงวา เริ่มต้นจากเป็นชุมชนประมง ที่มีความเป็นเอกภาพสูงถึงแม้ในระยะหลังกระแสคณะเก่าและคณะใหม่ได้แบ่งแยก สมาชิกออกเป็นสองกลุ่ม แต่การแข่งขันกันในเชิงศาสนากลับช่วยให้ชาวมุสลิมรักษา อัตลักษณ์ความเป็นมุสลิมได้เป็นอย่างดี เมื่อ 15 ปี ที่ผ่านมามีพื้นที่ชุมชนบางส่วนถูกเปลี่ยนเป็นนาุ้ง เมื่อนาุ้งลุ่มเหลวก็ปรับตัวเข้าสู่แรงงานในอุตสาหกรรมในบริเวณใกล้เคียง หรือทำธุรกิจส่วนตัวอื่น ๆ โครงสร้างของครอบครัวได้ถูกทำลายลงอย่างต่อเนื่อง เยาวชนขาดที่พึ่งทางความคิด และในระยะช่วง 2 - 3 ปี ที่ผ่านมามีทะเลได้กัดเซาะพื้นที่ริมชายฝั่ง รวมทั้งนาุ้งร้าง ทำให้ประสบกับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่จะต้องมีการแก้ไขโดยด่วนอีกเรื่องหนึ่ง

ถึงแม้ว่าชุมชนมุสลิมหัวไทรสามารถรักษาอัตลักษณ์มุสลิมตลอดตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน แต่ปัญหาที่กดดันรอบด้านอย่างรุนแรงในปัจจุบัน อาจจะถึงขีดสุดที่ศักยภาพของชุมชนสามารถจัดการได้ด้วยตัวเอง เพื่อให้ชุมชนมีความมั่นคงควรจะต้องมีการเข้าแทรกจากภายนอกอย่างเหมาะสม

หลังจากที่ได้มีการเก็บข้อมูลเบื้องต้น วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภัยคุกคาม และนำเอากรอบความคิดที่พัฒนาขึ้นมาใช้ในการนิยามของชุมชนมุสลิมหัวไทร ก็ได้ข้อสรุปว่า การแก้ปัญหาจะต้องเริ่มจากการพัฒนาเยาวชนในรุ่นที่ยังอยู่ในชั้นประถมและมัธยมต้น โครงการ ISWU จึงร่วมมือกับชมรมศาสนศึกษา แผนกอิสลาม ซึ่งเป็นชมรมหนึ่งของนักศึกษามหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ จัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อพัฒนาชุมชนมุสลิมหัวไทร ซึ่งจะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องจนชุมชนมีความเข้มแข็งได้ด้วยตนเอง ซึ่งอาจจะต้องใช้เวลานานไม่ต่ำกว่า 10 ปี และได้เริ่มลงมือดำเนินงานเป็นปฐมฤกษ์โดยการจัดทำค่ายเยาวชนขึ้น โดยเน้นการปลูกความสนใจเกี่ยวกับอารยธรรมอิสลามในอดีต โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ซึ่งมีนักศึกษาเข้าไปเป็นพี่เลี้ยงประมาณ 40 และมีเยาวชนเข้าร่วมในค่ายประมาณ 100 คนจากการใช้ระยะเวลาประมาณ 2 สัปดาห์ และใช้ชีวิตร่วมกันทั้งกับเยาวชนและชาวบ้าน พบว่าเยาวชนเกือบทั้งหมดมีการเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดีเป็นอย่างมาก เมื่อสิ้นสุดค่าย พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษาและเยาวชนมีความเหนียวแน่น หลังจากที่ได้ประชุมร่วมกัน ระหว่างตัวแทนนักศึกษา ทีมงาน ISWU ผู้นำท้องถิ่น แกนนำชาวบ้าน ได้ลงความเห็นพ้องกันว่า ค่ายที่จัดขึ้นประสบความสำเร็จอย่างสูงเพื่อที่จะขยายผลของการจัดค่ายให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อชุมชนที่ต่อเนื่องและยั่งยืน ให้ทุกฝ่ายวางแผนเพื่อทำงานร่วมกันต่อไป โดยที่นักศึกษาจะต้องเข้ามาดูแลเด็กและเยาวชนในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ชุมชนจึงได้มอบพื้นที่ในชั้นที่สองของมัสยิดหน้าศาล ให้เป็นที่ทำงานของทีมงานจากมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ และสำหรับการทำกิจกรรมนักศึกษา และได้จัดตั้งศูนย์ความเป็นเลิศทางด้านการพัฒนาเยาวชนขึ้น สำหรับให้ทุก ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องสามารถทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

บทสรุป

ถึงแม้ว่ากรอบความคิดในการพัฒนาชุมชนแบบบูรณาการที่พัฒนาขึ้นจะยังขาดความสมบูรณ์อีกมาก แต่งานวิจัยเชิงปฏิบัตินี้ ได้แสดงให้เห็นว่าการนำต้นทุนของสังคมที่ชุมชนมีอยู่แล้วมาการใช้ในการพัฒนาชุมชนอย่างจริงจัง จะช่วยลดแรงต้านของชุมชนต่อการเปลี่ยนแปลงที่ผู้เข้าไปขับเคลื่อนสังคมต้องการ และหากเราสามารถสร้างความรู้สึกร่วมในปัญหาต่าง ๆ ที่ท้าทายชุมชนอยู่ในขณะนี้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของชุมชนได้อย่างเหมาะสม ชุมชนจะให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี และโอกาสที่จะพัฒนาให้ชุมชนไปในทิศทางที่ต้องการก็จะเป็นรูปธรรมมากขึ้น

อย่างไรก็ตามกับพัฒนาชุมชนตามกรอบแนวความคิดนี้ต้องการการลงทุนที่ต่อเนื่องและสูงมาก จะต้องมีการวางแผนที่ดี จะต้องพยายามดำเนินการไปตามแผนให้มากที่สุด จะต้องไม่ทิ้งชุมชน ถึงแม้จะมีปัญหาเรื่องงบประมาณก็ตาม มิฉะนั้นก็จะกลายเป็นตัวอย่างของความล้มเหลวในการพัฒนาชุมชนอีกตัวอย่างหนึ่ง

เอกสารอ้างอิง

1. ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์ (2552). *ชุมชนและการพัฒนาชุมชน*,
<http://www.cmu.ac.th/~hc/ebook/006103/>
2. ภาสเชษฐ์ ชินเวศวงศ์ (2547). รายงานองค์ความรู้เพื่อการพัฒนาชุมชน เรื่อง “ชุมชนฐานความรู้”
เสนอต่อ ภาควิชาการพัฒนชุมชนฐานความรู้
3. วรทัศน์ อินทรคัมพร (2546). *การส่งเสริมและการพัฒนาชนบท*, ภาควิชาส่งเสริมและเผยแพร่
การเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
4. อับดุลอะลูร์ บินซาฟีอี (2007). รายงานวิจัย : ยุทธศาสตร์การเข้าถึงและการพัฒนาชุมชนมุสลิม
จังหวัดชายแดนภาคใต้, <http://www.thaingo.org/writer/view.php?id=558>
5. อัล-อัก (2009). *ทฤษฎีวงกลม : การขับเคลื่อนสู่วิถีชุมชนรอบอ้อ*,
http://www.fityah.com/index?option=com_content&task=view
6. Andy Tamas (2000). *System theory in community development*, Web-published.
7. Margaret Ledwith (2007). *Reclaiming the radical agenda : a critical approach to community
development*, <http://www.infed.org/community>.
8. Stephen R. Covey (1989). *The 7 habits of highly effective people*, Simon & Schuster, New York.
9. Stephen R. Covey (1992). *Principle-centered leadership*, FranklinCovey, New York.
10. Stephen R. Covey, A. Roger Merrill and Reba R. Merrill (1994). *First things first*,
FranklinCovey, New York.
11. Stephen R. Covey (2004). *From effective to greatness*, New York.

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษากิตติมศักดิ์

ฯพณฯ วันมูหะมัดนอร์ มะทา

ที่ปรึกษา

1. ศาสตราจารย์ ดร.ธีรณ พงศ์มพัฒน์ (คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์)
2. นายณรงค์ วงศ์สมุทร
3. นางจิราพร บุณนาค

คณะทำงาน

1. รองศาสตราจารย์ เสาวนีย์ จิตต์หมวด	ประธานคณะกรรมการ
2. อาจารย์ ดร.อนัส อมาตยกุล	กรรมการ
3. อาจารย์ ดร.สวรัย บุญยमानนท์	กรรมการ
4. อาจารย์ ดร.ปภัสร ชัยวัฒน์	กรรมการ
5. อาจารย์สาริกา คำสุวรรณ	กรรมการ
6. รองศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ ไกรพรศักดิ์	กรรมการ
7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.মনষা অরুণ	กรรมการ
8. นายคณัย มุสา	กรรมการ
9. รองศาสตราจารย์ ดร.อิสรา ศานติศาสน์	ผู้อำนวยการ
10. นางสาวลดาวัลน์ วัฒนสาครศิริ	เลขานุการ